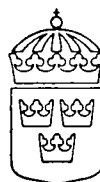

Regeringens proposition

1986/87: 150

med förslag till slutlig reglering av
statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.
(Kompletteringspropositionen)

Prop.
1986/87: 150

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 23 april 1987 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Bengt K. Å. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att budgetunderskottet för *budgetåret 1986/87* skulle bli 6,9 miljarder kr. lägre än beräkningarna till årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 33,6 miljarder kr.

För *budgetåret 1987/88* beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 36,9 miljarder kr. De nya beräkningarna visar ett underskott om ca 30,5 miljarder kr.

I propositionen redovisar regeringen i en reviderad finansplan sin bedömning av hur den ekonomiska politiken bör utformas. I särskilda bilagor till denna redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1987 samt en långtidsbudget för budgetåren 1987/88–1991/92.

Propositionen innehåller även förslag till utökat partistöd, vissa ändringar i skattelagstiftningen och villkoren för allemanssparandet samt vissa ändringar av tulldeklareringsavgiften, vissa åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, vissa kostnader i samband med Tjernobylyckan, vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder, åtgärder i fastighets-skattesystemet med anledning av nya taxeringsvärden samt höjningar av bostadsbidragen.

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsråden Feldt, Johansson, Wickbom, Bodström, Hellström, Leijon, Gustafsson

Proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m. (Kompletteringspropositionen)

Statsrådet Feldt anför: Regeringen har i årets budgetproposition (1986/87: 100) förelagt riksdagen ett förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88. På de punkter där förslagen upptog endast beräknade belopp har regeringens förslag redovisats i särskilda propositioner.

Enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § riksdagsordningen skall regeringen – förutom förslaget till statsbudget i budgetpropositionen – avge ett särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för det kommande budgetåret i den s. k. kompletteringspropositionen. Detta förslag bör nu lämnas till riksdagen. I samband därmed bör regeringen redovisa sin bedömning av den ekonomiska politiken i en reviderad finansplan. Likaså bör en reviderad nationalbudget tillställas riksdagen. I kompletteringspropositionen bör också tas med vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder och vissa andra frågor som har samband med den ekonomiska politiken och budgetpolitiken m. m. och bör behandlas av riksdagen under innevarande riksmöte. Således bör riksdagen bl. a. föreläggas förslag i fråga om vissa ändringar i skattelagstiftningen, hushållens sparande, åtgärder i fastighetsskattesystemet med anledning av nya taxeringsvärden, höjningar av bostadsbidraget m. m.

Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsråden Feldt, Johansson, Wickbom, Bodström, Hellström, Leijon och Gustafsson föredrar de ifrågavarande förslagen under finans-, justitie-, utbildnings-, jordbruks-, arbetsmarknads-, bostads- och industridepartementens verksamhetsområden. Anförandena redovisas i underprotokoll för resp. departement.

Statsrådet Feldt hemställer att regeringen i en gemensam proposition förelägger riksdagen vad föredragandena har anført för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Förslagen bör behandlas under innevarande riksmöte.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som har upptagits i underprotokollen skall bifogas propositionen enligt följande:

Reviderad finansplan m. m.	Bilaga 1
Justitiedepartementet	Bilaga 2
Finansdepartementet	Bilaga 3
Utbildningsdepartementet	Bilaga 4
Jordbruksdepartementet	Bilaga 5
Arbetsmarknadsdepartementet	Bilaga 6
Bostadsdepartementet	Bilaga 7
Industridepartementet	Bilaga 8

Reviderad finansplan

Bilaga 1

Till

kompletteringspropositionen

1987

Reviderad finansplan

Prop.
1986/87: 150
Bil. 1

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Feldt såvitt avser den reviderade finansplanen och särskilda frågor avsnitten 1–7 och statsrådet Johansson särskilda frågor avsnitten 8–10

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88 m. m. (kompletteringsproposition)

Reviderad finansplan

1 Den ekonomisk-politiska strategin

Sedan den tredje vägens ekonomisk-politiska strategi började tillämpas hösten 1982, har den svenska ekonomin gjort anmärkningsvärda framsteg. Obalanserna har i väsentliga avseenden kunnat minskas.

Emellertid ligger den svenska pris- och kostnadsstegringen kvar på en nivå betydligt över den i våra viktigaste konkurrentländer. En alltför stor del av tillväxten har de senaste åren kommit att gå till konsumtion och en alltför liten del till kapitalbildning. Skulle denna utveckling bli bestående, riskerar de hittills vunna framgångarna att gå förlorade.

Den främsta uppgiften nu är därför att pressa tillbaka pris- och kostnadsstegringen. I många andra länder har detta åstadkommit genom en ökad arbetslöshet. Den svenska regeringen vill inte använda den metoden utan vill i stället finna andra vägar att förbättra ekonomins funktionssätt, öka sparandet och bryta inflationsförväntningarna. Detta är utgångspunkten för den ekonomiska politik som presenteras i det följande.

1.1 Den tredje vägens ekonomiska politik

Huvudtanken i den tredje vägens strategi är att förena minskade underskott i ekonomin med en stark efterfrågan, som kan generera investeringar

och sysselsättning. Detta förutsätter att efterfrågan till stor del bygger på investeringar och nettoexport. Detta kräver i sin tur en god konkurrenskraft.

För att snabbt förstärka konkurrenskraften vidtogs i oktober 1982 en stor devalvering. Den möjliggjorde en radikal omläggning av industripolitiken och byggdes under av en rad riktade åtgärder i syfte att skynda på investeringsuppgången och underlätta överföringen av resurser till den konkurrensutsatta sektorn. För att motverka de inflationsimpulser som gavs av devalveringen och för att minska de finansiella obalanserna i ekonomin stramades budgetpolitiken och penningpolitiken åt.

Krispolitiken innebar emellertid också att reallönerna pressades tillbaka, samtidigt som vinstnivån i näringslivet steg. För att mildra de negativa fördelningsmässiga effekterna av detta, samt för att minska risken för en snabb kostnadsstegring, har en rad åtgärder genomförts i syfte att fördela krisens bördor efter bärkraft. Aktiebeskattningen har skärpts och med hjälp av löntagarfonder och förnyelsefonder har löntagarnas delaktighet i kapitalbildning och industriell utveckling fördjupats. De sociala trygghetssystemen har värnats och i en del fall ytterligare byggts ut. Det gäller bl. a. barnbidragen, sjukförsäkringen och pensionerna.

Den ekonomiska politiken har således arbetat längs två linjer. Å ena sidan strävan att få till stånd en dynamisk industriell omvandling och utveckling. Å andra sidan strävan att hävda den fulla sysselsättningen och den sociala rättvisan.

Den svenska erfarenheten är att full sysselsättning, en generell välfärdspolitik och en politik för rättvis fördelning befördrar industriell tillväxt och utveckling. Erfarenheter från många länder under senare år visar att strukturomvandlingen blockeras, om alternativet för dem som arbetar i tillbakagående företag är arbetslöshet och utslagning. En aktiv arbetsmarknadspolitik, en offensiv industripolitik och en ambitiös regionalpolitik är därför centrala inslag i den tredje vägens politik. En solidarisk lönepolitik, med lika lön för lika arbete, påskyndar strukturomvandlingen genom att öka lönsamheten för högproduktiv verksamhet och minska den för lågproduktiv. En generell välfärdspolitik, som innebär att intjänade förmåner följer den löntagare som byter arbete, underlättar rörlighet och flexibilitet på arbetsmarknaden. Internationella jämförelser tyder på att den svenska arbetsmarknaden uppvisar en hög grad av flexibilitet.

Resultaten av den tredje vägens politik blev inledningsvis mycket goda. Budgetunderskottet började reduceras omedelbart och redan 1984 uppvisade bytesbalansen ett överskott. En snabb omstrukturering av den svenska industrin ägde rum. Nyföretagandet ökade kraftigt. Lönsamheten och soliditeten förbättrades. Sparandet ökade, om än från en låg nivå. Investeringarna steg snabbt och läget på arbetsmarknaden förbättrades.

1.2 Inflationsbekämpningen

Samtidigt som den reala utvecklingen har varit positiv de senaste åren, har timlöneökningarna i svensk industri varit betydligt större än i konkurrent-

länderna. Dessutom har företagen ökat sina marginaler. Resultatet har blivit att konkurrenskraften gradvis börjat försvagas igen.

Produktiviteten ökade snabbt 1983 och 1984 till följd av det höjda kapacitetsutnyttjande i näringslivet som devalveringen utlöste. Under 1985 började emellertid de första effekterna av den snabba pris- och kostnadsstegringen att visa sig i form av en försvagad bytesbalans och stagnerande investeringar. I fjol förbättrades läget i och med att inflationen föll kraftigt, samtidigt som den externa balansen förbättrades igen. Detta var dock huvudsakligen en följd av sänkta oljepriser och fallande dollarkurs. Den inhemskt genererade inflationstakten var under 1986 alltså betydligt högre än i de viktigare konkurrentländerna. Också i år förutses att pris- och lönekostnadsökningarna i Sverige blir högre än i omvärlden.

Denna utveckling har inneburit att saneringen av den svenska ekonomin har förlorat tempo. På grund av urholkad konkurrenskraft har nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten minskat. Den i förhållande till konkurrentländerna höga inflationen håller på lång sikt uppe ränteläget, samtidigt som den gör investeringar i kapacitetsutvidgningar mera osäkra. Därigenom hålls även investeringsutvecklingen tillbaka. Resultatet är att kapitalbildningens bidrag till BNP-tillväxten de två senaste åren varit lägre än vad som är förenligt med en utveckling mot samhällsekonomisk balans. Den alltför höga inflationens effekter på externbalansen gör också den svenska ekonomin känslig för störningar utifrån, exempelvis i form av nya oljepris-höjningar.

Inflationen är också ett hot mot såväl reallönerna som sysselsättningen. En fortsatt hög inflation skulle medföra ytterligare marknadsandelsförluster, såväl på exportmarknaderna som på hemmamarknaden. Därigenom försvåras en expansion av sysselsättningen.

I årets långtidsutredning (LU 87) belyses betydelsen av pris- och kostnadsstegringstakten. En fortsatt väg mot samhällsekonomisk balans, med full sysselsättning och överskott i bytesbalansen, är enligt långtidsutredningens kalkyler möjlig endast vid låga pris- och kostnadsökningar. Redan 1988 bör timlöneökningarna enligt LU 87 således begränsas till 3 % och inflationen till 2,5 %.

1987 års långtidsbudget understryker detta ytterligare. Enligt den innebär de statsfinansiella konsekvenserna av fattade beslut och gjorda åtaganden att budgetunderskottet, även vid fallande inflation, inte minskar i den takt som LU:s balansalternativ kräver. Vid fortsatt hög inflation kommer budgetunderskottet att öka. Långtidsutredningen och långtidsbudgeten pekar därmed, båda två, på behovet av en fortsatt stram finanspolitik och på det nödvändiga i att bringa ned inflationen.

En orsak till den snabba pris- och kostnadsstegringen är det höga kapacitetsutnyttjandet och den låga arbetslösheten i Sverige. Regeringen drar emellertid inte av detta slutsatsen att inflationen bör bekämpas med ökad arbetslöshet. Full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål, och arbetslösheten kan därför inte användas som en hävstång för att nå andra mål.

1.3 Åtgärder

Ambitionen för den ekonomiska politiken måste sättas högt. Uppgiften är att göra en lägre inflation möjlig vid den rådande sysselsättningsnivån.

I budgetförslaget i januari i år drevs den tredje vägens strategi vidare, med särskild inriktning på åtgärder för att förstärka tillväxten och fördela dess frukter mer rättvist.

- Omfattande insatser kommer under den närmaste treårsperioden att göras för *forskningen*. Resurserna förstärks i syfte att öka forskningens omfattning och höja dess kvalitet.
- En rad insatser görs för att minska *regionala obalanser* i tillväxten: Förbättrade kommunikationer, höjd teknisk kompetens samt resurstillskott till regionala högskolor stödjer utvecklingen i de delar av landet som fått se en svagare ekonomisk utveckling. Storstadsområdena har undantagits från det fortsatta frisläppet av investeringsfonder för byggnadsinvesteringar. Samtidigt har regeringen föreslagit att det kommunala skatteutjämningsystemet ges en klarare regionalpolitisk inriktning.
- Den *sociala välfärden* byggs ut genom en avsevärd förbättring av sjukförsäkringen, vilken likställer olika arbetstagarkollektiv och eliminerar orättvisa och förlegade klasskillnader i sjukförsäkringen. Pensionärerna får en särskild förbättring av sin standard genom en extra basbeloppshöjning den 1 juli samt genom en kraftig förbättring av det kommunala bostadstillägget den 1 januari 1988. Barnbidragen har höjts den 1 januari i år.

Sedan budgetförslaget i januari har behovet av en fast ekonomisk politik ytterligare bekräftats. I budgetförslaget redovisades en finanspolitik, som resulterade i ett budgetunderskott för budgetåret 1987/88 på 36,9 miljarder kr. Nu tycks emellertid den internationella tillväxten bli något svagare än vad som tidigare antagits, inte minst i de för Sverige viktiga nordiska grannländerna. Bytesbalansen väntas också utvecklas sämre än enligt tidigare prognoser. Räknas engångseffekten på oljehandeln på grund av den senaste försvarsuppgörelsen bort, visar nu prognosen för 1987 ett underskott i bytesbalansen. Bytesbalansen exklusive handeln med råolja och med petroleumprodukter försvagas till yttermera visso med ca 9 miljarder kr. mellan 1986 och 1987. Samtidigt har den privata konsumtionen fortsatt att växa snabbt även under det första kvartalet i år och kapacitetsutnyttjandet ligger kvar på en hög nivå. Med hänsyn till att bytesbalanssaldo försämras och investeringsuppgången nu synes bli starkare än vad som tidigare antagits, finns det skäl att dämpa den privata konsumtionens ökningstakt.

Budgetunderskottet har minskat snabbt det senaste året. Emellertid beror denna minskning till stor del på att den nominella lönestegringen och den privata konsumtionsutvecklingen varit så starka. Detta har medfört snabbt stigande statsinkomster från bl. a. inkomstskatter och mervärdesskatt. Till viss del är således nedgången av budgetunderskottet det senaste året inte ett uttryck för en stram finanspolitik utan fastmer för en kostnadsutveckling som i ett längre perspektiv riskerar att försvaga den svenska ekonomins styrka och därmed även urholka statsfinanserna.

Vidare har riksdagsbehandlingen av budgetförslaget medfört en viss försvagning av budgetpolitiken. Bl. a. har besparingar på skolans område stoppats av en majoritet i riksdagen. Mot denna bakgrund föreslås att ersättningen till kommunerna för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen fr. o. m. 1988 dras ned med 45 kr. per invånare, vilket motsvarar ca 360 milj. kr.

Enligt tidigare beslut sker fastighetstaxering för hyreshus m. m. 1988, för småhus 1990 och för lantbruk 1992. Eftersom taxeringsvärdena för hyreshus beräknas höjas med i genomsnitt ca 80% 1988, skulle detta leda till kraftigt höjd fastighetsskatt för hyreshus, medan fastighetsskatten för övriga slag av fastigheter ej skulle påverkas de närmaste åren. Regeringen föreslår mot denna bakgrund dels att genomslaget av höjda taxeringsvärden för hyreshus mildras, dels att en motsvarande höjning av fastighetsskatten för övriga fastighetstyper genomförs 1988. Härigenom kan hyreshöjningarna 1988 begränsas, samtidigt som neutraliteten upprätthålls vad gäller fastighetsskattens fördelning mellan olika fastighetstyper. Sammantaget leder dessa åtgärder till att statsinkomsterna av fastighetsskatten efter fullt genomslag ökar med ca 2,7 miljarder kr.

För att motverka kostnadsökningarna för vissa utsatta hushåll och för att stödja nyproduktionen av bostäder föreslår regeringen dels att bostadsbidragen för barnfamiljer höjs, dels att den lägsta garanterade räntan i nyproduktionen sänks. Dessa åtgärder beräknas vid fullt genomslag kosta drygt 300 milj.kr. för staten och 100 milj.kr. för kommunerna.

En viktig komponent i konsumtionsökningen har varit den kraftiga uppgången av försäljningen av nya bilar. Nu föreslås att bilaccisen höjs med 1,60 kr. per kg fr. o. m. den 15 juni i år. Statsinkomsterna torde till följd härav öka med knappt 500 milj. kr.

De finansiella marknaderna har utvecklats mycket snabbt under de senaste åren. En rad nya finansiella instrument har uppstått. För att även de som är verksamma på dessa marknader skall bidra till saneringen av vårt lands ekonomi, föreslås att basen för omsättningsskatten på aktier fr. o. m. den 1 juli 1987 utvidgas till att omfatta s. k. indexoptioner samt terminskontrakt som avser aktier, aktieindex och konvertibla skuldebrev.

Sammantaget beräknas budgetunderskottet för budgetåret 1987/88 efter dessa åtgärder uppgå till 30,5 miljarder kr. Finanspolitiken väntas därmed få en återhållande effekt på den samhällsekonomiska utvecklingen i år.

För att stimulera hushållens sparande bör extrainsättningar om 5 000 kr. tillåtas i vinst- resp. allemanssparandet under det fjärde kvartalet i år resp. det första kvartalet 1988. Vidare föreslås att det högsta tillåtna sparbeloppet i allemanssparandet höjs till 60 000 kr. Spardelegationen kommer inom kort att få i uppdrag att utreda hushållens sparande och ange möjligheter att inom olika områden stimulera till ett ökat hushållssparande.

Enligt regeringens bedömning är utrymmet för den totala lönekostnadsökningen, dvs. ökningen av löner och arbetsgivaravgifter, under loppet av 1988 mycket begränsat. Mot bakgrund av löneutvecklingen de senaste åren, och i synnerhet den omfattande löneglidningen, ter sig utgångsläget för den instundande avtalsrörelsen mycket besvärligt. Regeringen är därför beredd att medverka till att det totala uttaget av arbetsgivaravgifter inte

höjs genom att föreslå en reduktion av den allmänna löneavgiften. Förutsättningen för detta är att parterna på såväl den privata som den offentliga arbetsmarknaden sluter löneavtal som innebär att lönenivån inklusive löneglidning stiger mycket måttligt under 1988. Regeringen är idag inte beredd att ange exakt vilken nivåhöjning som är förenlig med en balanserad utveckling. Långtidsutredningen har för sin del bedömt att lönekostnadsökningen ej bör överstiga 3 % de närmaste åren.

Sett i ett längre perspektiv talar starka skäl för att det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter inte får höjas ytterligare. I annat fall blir risken stor att de totala lönekostnadsökningarna överstiger det samhällsekonomiska utrymmet med resultatet att vår konkurrenskraft försämras, bytesbalansen försvagas och arbetslösheten stiger.

Flertalet av de olika arbetsgivaravgifterna finansierar dock utgiftsprogram som tenderar att expandera kraftigt enligt automatiskt verkande regler. Om denna utveckling får bestå, blir det likväl ofrånkomligt att successivt höja arbetsgivaravgifterna. För att undvika sådana höjningar är det därför nödvändigt att överväga åtgärder, som leder till lägre utgiftsökningar. Regeringen kommer att initiera ett sådant översynsarbete och kommer också att inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar om den framtida avvägningen mellan höjda reallöner och expanderande utgiftsprogram, som finansieras med arbetsgivaravgifter.

Under senare år har lönekostnadsökningen varit mycket snabb i den offentliga sektorn. Skulle den utvecklingen fortsätta, kommer skattehöjningar eller nedskärningar av den offentliga verksamheten att tvingas fram. För att undvika detta är det nödvändigt att begränsa den nominella lönestegringen i den offentliga sektorn samt att stimulera till ökad produktivitet.

Inom den statliga sektorn kommer regeringen inför avtalsrörelserna i framtiden att klargöra vilket totalt lönekostnadsutrymme den anser föreligga. Löneanslagen bör räknas upp endast med det belopp som angivits som samhällsekonomiskt försvarbart. Kostnadsökningar som går utöver denna ram skall mötas med effektivitets- och produktivitetshöjande åtgärder eller andra slag av besparingar. Motsvarande handlande bör stimuleras även i kommuner och landsting. Vidare bör förändringar i lönerelationerna mellan olika grupper av offentligt anställda i högre grad än hittills baseras på behoven av personal i olika verksamheter.

Regeringen föreslår också en rad åtgärder för att bryta flaskhalsar på arbetsmarknaden, för att minska ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten. Yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning föreslås få ökade resurser, liksom bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet. Vidare föreslås regeländringar som medger att tiden i ungdomslag i ökad utsträckning används till s. k. jobbsökaraktiviteter. Arbetsförmedlingarna föreslås få ökad frihet att använda avsatta medel för att sätta långtidsarbetslösa i arbete. Samtidigt föreslås att möjligheterna till ersättning vid deltidsarbetslöshet begränsas. Vidare avsätts särskilda resurser för att underlätta för deltidsarbetslösa att få heltidsarbete.

Riksdagen har nyligen (prop. 1986/87: 122) förelagts förslag till ändringar i jordförvärvslagen. De nya reglerna för förvärv av jordbruks- och skogs-

fastigheter bör bidra till ökad omsättning av fastigheter, vilket bl. a. stimulerar virkesavverkningen och bidrar till en förbättring av ägarstrukturen.

De nya reglerna får emellertid inte tillåtas leda till att jordbruks- och skogsfastigheter framstår som lönsamma kapitalplaceringsobjekt. Jämfört med andra tillgångar är förmögenhetsbeskattningen av sådana fastigheter mycket gynnsam. De s. k. lätttnadsreglerna innebär nämligen att jordbruks- och skogsfastigheters förmögenhetsvärde endast utgör 30 % av det med utgångspunkt i taxeringsvärdet beräknade substansvärdet. För att motverka passivt ägande och förvärv av enbart kapitalplacerings-skäl är det enligt min mening påkallat att begränsa den nuvarande förmånsbehandlingen av jordbruks- och skogsfastigheter vid kapitalbeskattningen. Jag avser att senare återkomma till riksdagen med förslag till begränsningar av lätttnadsreglernas tillämpningsområde med den nu antydda inriktningen.

Sammantaget innebär mina förslag, som redovisas mer i detalj i det följande, att den tredje vägens ekonomiska politik drivs vidare. En grund läggs för samförstånd om en dämpad lönekostnadsutveckling, samtidigt som satsningen på forskning, social välfärd, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik fullföljs. Konsumtionsökningen hålls tillbaka, medan sänningen av statsfinanserna fortsätter. Inriktningen att Sverige skall arbeta och spara sig ur krisen ligger fast.

2 Ekonomiska utsikter 1987

2.1 Den internationella utvecklingen

Utsiktorna för den internationella ekonomiska utvecklingen har försämrats i förhållande till den bedömning som redovisades i regeringens finansplan. Den ekonomiska aktiviteten i industriländerna, i synnerhet i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland, har de senaste månaderna mattats av mer än förutsett och produktionstillväxten i OECD-området under 1987 torde bli något lägre än vad som tidigare antagits.

Viktiga faktorer som påverkade utvecklingen i världsekonomin under 1986 var det mycket kraftiga fall i priset på olja som ägde rum, de fortsatt sjunkande priserna för andra råvaror och den ytterligare nedgång som inträffade i dollarns värde gentemot andra större valutor. I industriländerna ledde de lägre olje- och råvarupriserna till en ytterligare dämpning av inflationen. Den genomsnittliga inflationen i OECD-området uppgick under 1986 till mindre än 3 %. Däremot stimulerades inte den ekonomiska aktiviteten i den utsträckning som antagits. Trots den sjunkande inflationen och en omläggning av penningpolitiken i de större länderna i expansiv riktning med åtföljande lägre räntenivå avtog tillväxten i industriländerna. För året i sin helhet ökade bruttonationalprodukten i OECD-området med bara 2 1/2 %.

Flera u-länder, i synnerhet de olje- och råvaruproducerande u-länderna, tvingades att snabbt anpassa sig till det försämrade bytesförhållande som olje- och råvaruprisutvecklingen medförde. En kraftig neddragning av importen ägde rum i många u-länder.

En betydande anpassning har nu skett av växelkurserna för de större

valutorna. Praktiskt taget hela den kursstegring som ägde rum för dollarn under perioden 1980–1985 har eliminerats. Detta till trots har obalanserna mellan de större ekonomierna fortsatt att växa. Förenta staternas bytesbalans uppvisade 1986 ett underskott om drygt 140 miljarder dollar, medan Japan och Förbundsrepubliken Tyskland å sin sida hade bytesbalansöverskott om 85 resp. 35 miljarder dollar.

Ett centralt problem i världsekonomin de närmaste åren är hur dessa obalanser skall kunna reduceras utan att tillväxten i världsekonomin äventyras. De flesta beräkningar som gjorts visar att de till stor del kvarstår om den nuvarande inriktningen av den ekonomiska politiken i de större länderna består. Obalanser i den storleksordning som f. n. råder ter sig emellertid inte hållbara på sikt. I avsaknad av ekonomisk-politiska kursändringar i de större länderna kommer obalansen att tvinga fram ytterligare växelkursförändringar.

Flertalet bedömare anser emellertid inte en ytterligare växelkursförändring motiverad med hänsyn till underliggande konkurrensförhållanden. Ett ytterligare stort fall i dollarkursen bedöms leda till minskad tillväxt i världsekonomin utan att obalanserna elimineras. En stabilisering av växelkurserna på nuvarande nivå tycks nu därför allmänt eftersträvas. De största industriländerna har gjort särskilda ansträngningar för att genom samordnat uppträdande åstadkomma en dylik stabilisering. Vid ett möte i Paris i februari kom de större industriländerna överens om "ett nära samarbete för att befordra en stabilisering av växelkurserna kring nuvarande nivåer". Denna överenskommelse bekräftades vid ett möte mellan dessa länder i Washington i april.

En sådan stabilisering torde emellertid knappast kunna realiseras, om den inte understöds av mer långtgående omläggningar av den ekonomiska politiken än vad de större länderna hittills visat sig beredda till. Framförallt torde finanspolitiken behöva komma till större användning i syfte att åstadkomma de skillnader i efterfrågetillväxt mellan länderna som kan bidra till en utjämning av nuvarande över- resp. underskott i bytesbalanserna.

Inte minst är det av vikt att det i Förenta staterna bedrivs en fast och konsekvent budgetpolitik, som tar sikte på att nedbringa det stora underskottet i den federala budgeten. Budgetunderskottet kommer av allt att döma att reduceras för 1987 men stor osäkerhet omger den fortsatta budgetkonsolideringen under åren därefter. I Förbundsrepubliken Tyskland och i Japan synes motståndet alljämt vara stort när det gäller att använda finanspolitiken för att understödja en mera dynamisk utveckling av den inhemska efterfrågan under de närmaste åren.

Detta inger desto större oro som tillväxtutsikterna just i dessa två länder nu håller på att revideras ned. I Förbundsrepubliken har den dämpning av exportutvecklingen som ägt rum till följd av D-markens appreciering resulterat i att många företag skurit ned sina investeringsplaner. Även med den relativt kraftiga ökning av privatkonsumtionen som förutses för 1987 torde därför bruttonationalprodukten i den västtyska ekonomin knappast öka med mera än omkring 1,5 %.

Även i Japan revideras bedömningarna av tillväxten nu ned för 1987.

Den japanska regeringen har ställt i utsikt ekonomisk-politiska stimulans-åtgärder inom den närmaste framtiden, men det är likväl tveksamt om man i år kommer att kunna nå en tillväxt om mer än 2 %.

För den amerikanska ekonomin präglas utsikterna alltfjämt av stor osäkerhet. Den privata konsumtionen tycks nu dämpas något. Men exporten torde under loppet av året successivt skjuta fart under inverkan av dollarns depreciering. En BNP-tillväxt under 1987 om 2 1/2 % ter sig trolig, men en sämre utveckling kan inte uteslutas.

För industriländerna sammantagna torde detta innebära en BNP-tillväxt 1987 om 2 1/4 %. Inflationen kan väntas öka något, till omkring 3 % i genomsnitt för året. Trots en förutsedd sysselsättningsökning är det inte realistiskt att räkna med någon nämnvärd minskning av arbetslösheten, som torde ligga kvar på i genomsnitt ca 8 % i OECD-området.

Som en konsekvens av den dämpade tillväxten i industriländerna kan en svagare utveckling förutses för världshandeln. En volymtillväxt i storleksordningen 3–4 % ter sig realistisk. Handeln med bearbetade varor torde öka något mer, men till följd av den svaga efterfrågeutvecklingen i våra nordiska grannländer beräknas marknadstillväxten för den svenska exporten av bearbetade varor bli endast ca 3 %.

Osäkerheten om världsekonomin utveckling är stor. Flertalet u-länder kommer att tvingas till fortsatta anpassningsåtgärder. I den utsträckning sådana tar formen av importnedskärningar kan världshandelns utveckling påverkas negativt. Samtidigt kan sådana nedskärningar underminera möjligheterna för skuldtyngha u-länder att genomföra den tillväxtorienterade anpassning som nu eftersträvas. Förvärrade skuldproblem och påfrestningar på det internationella finansiella systemet skulle liksom protektionistiskt motiverade ingrepp i det fria varuutbytet återverka negativt på tillväxten av produktion och handel. De protektionistiska åtgärder, som är på väg att genomföras i flera länder, ter sig mot denna bakgrund mycket oroväckande.

Betydande osäkerhet omger växelkursernas och oljeprisets fortsatta utveckling, och dessa faktorer kan på ett avgörande sätt förändra betingelserna för tillväxt och inflation det närmaste året.

2.2 Den svenska ekonomin

Den svenska ekonomin utvecklades enligt statistiska centralbyråns preliminära nationalräkenskaper något sämre under 1986 än vad som förutsågs i finansplanen i januari. Konsumtionen, både den privata och den offentliga, ökade något mer än beräknat, medan kapitalbildningen blev svagare. BNP-tillväxten blev bara 1,3 %, att jämföra med beräknade 1,7 %.

Det finns emellertid skäl att vara försiktig vid tolkningen av dessa preliminära nationalräkenskaper. När det gäller BNP visar beräkningarna från produktionssidan en högre tillväxt än beräkningarna från användningssidan, vilket tyder på att BNP-tillväxten kan vara underskattad. Den statliga konsumtionen ökade starkt till följd av tillfälligt stora materielinköp. Den statliga sysselsättningen fortsatte däremot att minska 1986, vilket

har större betydelse för den statliga resursförbrukningen på längre sikt. Även med hänsyn till sådana faktorer kvarstår att utfallet 1986 i flera avseenden blev sämre än vad som hade varit önskvärt.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

Tillväxten och dess sammansättning

Efter en viss försvagning av tillväxten i den svenska ekonomin i fjol väntas produktionen öka i något snabbare takt i år. Enligt de prognoser som redovisas i den reviderade nationalbudgeten (bilaga 1.1) beräknas BNP öka med 2,1 % 1987, se tabell 1.

Tabell 1 Försörjningsbalans 1985–1987

	Miljarder kr. 1986	Procentuell volymförändring		
		1985	1986	1987
BNP	936,1	2,2	1,3	2,1
Import av varor och tjänster	271,5	7,7	3,6	3,2
Tillgång	1 207,6	3,5	1,9	2,4
Privat konsumtion	478,1	2,7	4,1	3,0
Offentlig konsumtion	258,3	1,9	1,7	0,8
Stat	70,4	0,4	1,7	-0,5
Kommuner	188,0	2,5	1,7	1,3
Bruttoinvesteringar	171,3	6,3	-0,8	4,0
Lagerinvesteringar ¹	-7,3	0,6	-0,6	-0,3
Export av varor och tjänster	367,1	2,3	2,1	2,6
Användning	1 207,6	3,5	1,9	2,4
Inhemsk efterfrågan	900,5	3,9	1,8	2,3
Nettoexport ¹	35,6	-1,5	-0,4	-0,1

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

BNP-tillväxten har de senaste åren i allt högre utsträckning kommit att bäras upp av en kraftig ökning av den *privata konsumtionen*. Efter en ökning med närmare 3 % 1985 ökade den privata konsumtionen med drygt 4 % 1986. Till största delen har konsumtionsökningen sin grund i att hushållens reallt disponibla inkomster de senaste åren har ökat relativt kraftigt. Löner och pensioner m. m. har således ökat avsevärt mer än priserna. Efter den svaga inkomstutvecklingen i början av 1980-talet har det funnits ett betydande uppdämt köpbehov, vilket nu har kunnat tillgodoses genom hushållens förbättrade ekonomi. Hushållens reallt disponibla inkomster minskade med ca 5 % mellan 1980 och 1983, medan de mellan 1983 och 1987 beräknas öka med ca 9 %.

Till den starka konsumtionstillväxten i fjol bidrog troligen även förbättrade möjligheter att låna samt värdestegringar på finansiella tillgångar och fastigheter. Trots att realräntan har stigit och trots att det blivit mer lönsamt att spara innebär den redovisade utvecklingen, att hushållens sparkvot sjunkit de senaste åren. Om hänsyn tas även till kollektivt försäkringssparande och värdestegring på aktier och småhus, vilka inte ingår i hushållens sparkvot såsom den redovisas i nationalräkenskaperna, är hushållens sparande betydande och uppvisar inte samma negativa tendens.

Kreditgivningen till hushållen har expanderat kraftigt sedan slutet av 1985. Efter en lång tid med begränsad kredittillgång var en uppdämd låneefterfrågan inte oväntad. Denna stimulerades ytterligare av att räntorna sjönk markant fram till senare delen av 1986. Förutom en allmänt ökad skuldsättning genomförde hushållen också en betydande omläggning av sina lån så att mer långfristiga lån, framför allt i bostadsinstitutet, ökade på bekostnad av mindre fördelaktiga, kortare krediter. Mot slutet av 1986 steg marknadsräntorna kraftigt, delvis till följd av en stramare penningpolitik. Bostadsinstitutets utlåningsräntor höjdes från ca 11 % i november till ca 13 % i januari. De har därefter åter sänkts.

Expansionen av privatkonsumtionen förutses fortsätta det närmaste året, men i måttligare takt. Hushållens reallåterbara inkomster beräknas öka med drygt 2 % 1987. En viss fortsatt nedgång i sparkvoten är sannolik, varför den privata konsumtionen beräknas öka med 3 %.

Den *offentliga konsumtionen* beräknas öka med 0,8 % 1987. Den kommunala konsumtionen förutses öka med 1,3 % och den statliga konsumtionen minska med 0,5 %. De senaste åren har utgifterna i kommunerna ökat mer än inkomsterna. Det finansiella sparandet i kommunsektorn beräknas därigenom visa ett underskott på 3,4 miljarder kr. 1987, vilket väntas ha en återhållande inverkan på den fortsatta utbyggnadstakten i den kommunala sektorn. Minskningen av den statliga konsumtionen är en följd av stram budgetpolitik samt fortsatta rationaliseringar och produktivitetsförbättringar vid de statliga myndigheterna.

Bruttoinvesteringarna väntas öka med 4 % 1987. Under senare år har en påtaglig höjning skett av investeringsnivån i den svenska ekonomin. Bruttoinvesteringarna ökade med 13 1/2 % mellan 1982 och 1985 och näringslivets investeringar med hela 21 %. En viss försvagning av investeringskonjunkturen inträffade emellertid 1986, främst till följd av en tillfällig nedgång i industrins maskininvesteringar och en svacka i bostadsbyggnad. Kapacitetsutnyttjandet i industrin är emellertid högt och företagets investeringsplaner tyder på en fortsatt ökning av näringslivets investeringar. I delar av landet har investeringsaktiviteten i näringslivet varit så hög att produktionskapaciteten inom byggnadsverksamheten inte har räckt till, vilket har lett till att vissa investeringar trängts ut, samtidigt som en kraftig pris- och kostnadsökning skett. Lagerinvesteringarna beräknas ge ett negativt bidrag till den inhemska efterfrågeförändringen 1987.

Sammanlagt beräknas den inhemska efterfrågan öka med 2,3 % 1987. Till följd av ett väntat negativt bidrag från nettoexporten beräknas BNP-tillväxten, som redan nämnts, stanna vid 2,1 % 1987.

Bytesbalans

Handelsbalansen har i början av 1987 visat ett överskott av nästan samma storlek som under motsvarande månader föregående år. Vidare är företagets egna bedömningar av *exportutvecklingen* i år relativt optimistiska. Nedrevideringen av prognoserna för tillväxten i omvärlden och den svaga utvecklingen av exporten under det senaste året motiverar emellertid en försiktig bedömning av exporttillväxten under återstoden av innevarande år. Exporten av varor och tjänster beräknas öka med 2,6 % 1987. *Importen*

av varor och tjänster beräknas till följd av den relativt starka inhemska efterfrågeutvecklingen öka kraftigt 1987, nämligen med 3,2 %. De svenska företagen väntas fortsätta att förlora marknadsandelar på hemmamarknaden.

Bytesbalansen uppvisade ett överskott på knappt 7 miljarder kr. 1986. En kraftig försämring förutses i år till följd av den svagare utvecklingen av våra exportmarknader och den starka ökningen av inhemsk efterfrågan. Försämringen motverkas emellertid tillfälligt av att oljelagren väntas minska, som följd av att försvarsuppgörelsen i riksdagen mildrat kraven på beredskapslagring. Även i år förutses därmed ett överskott, men av mindre storlek, 1 miljard kr.

Tabell 2 Bytesbalans 1984–1987

Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Export av varor	242,8	260,5	265,0	279,9
Import av varor	218,4	244,6	231,5	249,8
Korrigeringspost	-1,1	-1,3	-1,5	-1,7
Handelsbalans	23,2	14,5	32,0	28,4
Tjänstebalans	7,0	5,5	3,7	2,2
Transfereringsnetto	-27,4	-30,7	-29,0	-29,6
Bytesbalans	2,8	-10,6	6,7	1,0

Nettoimporten av råolja och petroleumprodukter varierar kraftigt över åren främst på grund av att oljepriserna ändras, men även på grund av lagerförändringar. Utan den minskning av oljelagren som förutses skulle bytesbalansen uppvisa ett *underskott* på ca 2 miljarder kr. Försämringen av bytesbalansen exkl. nettoimport av råolja och petroleumprodukter är av samma storleksordning 1987 som 1985, vilket framgår av följande tablå:

Förändring av bytesbalansen exkl. nettoimport av råolja och petroleumprodukter

Miljarder kr., löpande priser

1983	1984	1985	1986	1987
+14,3	+6,0	-9,2	+2,3	-9,0

Prognoser av bytesbalansen är alltid behäftade med en betydande osäkerhet. Prognosen för 1987 baseras bl. a. på antaganden om oförändrade valutakurser (6,32 kr. per dollar) och oförändrat oljepris ca 18 dollar per fat) under återstoden av året jämfört med nivån i mitten av april. Skulle dollarn falla med ytterligare 25 öre beräknas bytesbalansen förbättras med knappt 1 miljard kr. och skulle oljepriset stiga med 1 dollar per fat beräknas den försämrings med knappt 1 miljard kr. för helår.

Inflation och löner

Inflationen dämpades markant 1986. Under loppet av året steg konsumentprisindex med drygt 3 %, vilket kan jämföras med prisökningar på 9 %

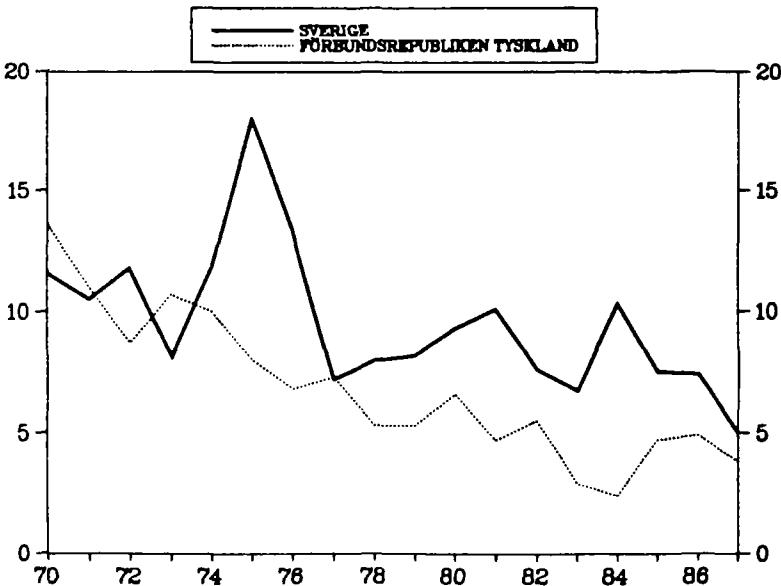
10% per år i början av 1980-talet, ca 8% 1984 och ca 6% 1985. Nedgången var främst en följd av sänkta oljepriser.

Under loppet av 1987 beräknas priserna stiga med 4%. Låga internationella prisökningar och lägre timlöneökningar än tidigare år väntas hålla nere inflationen. Därutöver förutsätts att företagen visar återhållsamhet i prissättningen och inte ökar sina marginaler. Det prisstopp som gäller fr. o. m. slutet av januari i år förutsätts efter hand ersättas med någon form av prisövervakning.

Timlönerna ökade enligt nationalräkenskaperna med 8 1/2% 1986. Särskilt i branscher, som är skyddade från internationell konkurrens, har löneglidningen varit stark. Prognoserna för 1987 utgår från de löneavtal som har slutits på arbetsmarknaden. De innebär en påtaglig dämpning av löneökningarna i år. Dämpningen är en följd av flera faktorer. Avtalsramen för 1987 är 4% att jämföra med 5% för 1986. Det s. k. överhänget, som väsentligt höjde årsgenomsnittet för lönerna 1986, är litet 1987. Vidare sker en viss avräkning av den avtalsmässiga löneökningen 1987 till följd av att löneglidningen 1986 i vissa branscher blev högre än vad som hade förutsetts i löneavtalen. För 1987 förutsätts löneglidningen bli lägre. Timlöneökningen beräknas därmed sammantaget bli drygt 5% i år.

Likväl innebär inte heller en sådan dämpning av pris- och lönestegrings-takten att en anpassning sker till utvecklingen i våra viktigare konkurrentländer. Konsumentpriserna i OECD-området beräknas i år öka med ca 3%. I Förenta staterna väntas inflationen i år bli 3%, i Förbundsrepubliken Tyskland och i Japan 0–1%. Timlönerna i industrin beräknas öka med 4 1/2% i OECD-området och i Förbundsrepubliken Tyskland, Förenta staterna och Japan med 4,3 resp. 1%. Diagram 1 visar att timlönerna i den svenska industrin stigit snabbare än i den västtyska industrin sedan början av 1970-talet.

Diagram 1 Timlön i industrin, Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland
Årlig procentuell förändring i nationell valuta

Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Läget på arbetsmarknaden fortsatte att förbättras 1986. Antalet sysselsatta ökade med ca 30 000 personer, samtidigt som antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder kunde reduceras med 16 000 personer. Arbetslösheten minskade till 2,2 %. Det bör observeras att mätmetoderna i arbetskraftsundersökningarna (AKU) har ändrats. Detta medför att den redovisade arbetslösheten nu är ca 1/2 procentenhet lägre än enligt tidigare mätmetoder. Arbetslöshetstalet för 1986 är omräknat till denna nya nivå.

De prognoser som görs i den reviderade nationalbudgeten för den svenska ekonomin tyder på en fortsatt sysselsättningsökning med 25–30 000 personer 1987. Arbetskraftsutbudet beräknas öka i nästan samma omfattning som sysselsättningen, vilket skulle innebära en i stort sett oförändrad arbetslöshet.

Även om arbetsmarknadsläget allmänt sett väntas förbli relativt gott 1987, så finns betydande variationer över landet. Arbetslösheten är påtagligt högre i skogslänen än i övriga landet, medan Stockholms- och Göteborgsområdena har brist på arbetskraft inom flera sektorer. Likaså är arbetslösheten högre bland ungdomar och äldre än i övriga åldersgrupper.

Vid en internationell jämförelse är arbetslösheten i Sverige mycket låg. I genomsnitt för OECD-området var arbetslösheten drygt 8 % 1986 och förväntas ligga kvar på den nivån det närmaste året. I Västeuropa var arbetslösheten nära 11 % 1986 och väntas förbli lika hög det närmaste året.

3 Långtidsutredningen 1987

Långtidsutredningen 1987 publicerades i mars. Den har utarbetats av tjänstemän i finansdepartementet. Dess huvudbudskap är att Sverige under vissa förutsättningar kan få en god ekonomisk utveckling under den närmaste tioårsperioden. För detta krävs emellertid låga nominella pris- och löneökningar och en fortsatt förbättring av den offentliga sektorns sparande. Med en snabb produktivitetökning och god tillväxt i ekonomin blir vägen mot balans lättare och utrymmet för reallönestegringar och konsumtionstillväxt större. En sådan utveckling förutsätter enligt utredningen att anpassningsförmågan i den svenska ekonomin förbättras.

Behovet av dämpad kostnadsutveckling

Utredningen hävdar att pris- och lönebildningen under de närmaste åren avgör om den svenska ekonomin skall kunna fortsätta att röra sig mot balans.

Slutsatsen av långtidsutredningens s. k. kravkalkyler är att de totala lönekostnadsökningarna under de närmaste tre åren 1988–1990 måste ned i nivå med dem i omvärlden, dvs. ca 3 % per år. Även reallönerna kan i så fall öka, eftersom också inflationen då minskar, till knappt 2 % per år.

Denna balanserade utvecklingsväg får en rad gynnsamma effekter; tillväxten i ekonomin blir god (ca 2 % per år), arbetslösheten minskar och utrikesbetalningarna är i balans. Samtidigt sker en kontinuerlig utbyggnad

av produktionskapaciteten, vilken behövs för att trygga framtida tillväxt och sysselsättning.

Skulle pris- och lönebildningen följa historiska mönster i avtalsrörelsen 1988 och framöver blir emellertid resultatet påtagligt sämre. Tillväxten minskar då till knappt 1 % per år, samtidigt som arbetslösheten stiger till uppemot 4 %. Industriinvesteringarna faller och reallönerna utvecklas efter något år svagare än i alternativet med låga pris- och kostnadsstegringar.

Offentligt sparande

Enligt långtidsutredningen måste den offentliga sektorns sparande öka. Huvudskälet är att utredningen räknar med att näringslivets investeringar behöver öka med 3,5 % per år fram till 1995. För att finansiera investeringarna behövs ett ökat sparande i den svenska ekonomin. Långtidsutredningen utgår nämligen från att det svenska folkhushållet inte skall sätta sig i ytterligare skuld till utlandet utan fortsätta att betala tillbaka på utlandsskulden. Bytesbalansen förutsätts 1995 uppvisa ett överskott om 10 miljarder kr. Även om hushållen kan förväntas öka sitt sparande är detta inte tillräckligt. Därför måste också den offentliga sektorns sparande öka.

Det är enligt utredningen möjligt att förbättra det offentliga sparandet i tillräcklig omfattning, om utgifterna begränsas till vad som följer av hittills gjorda åtaganden samtidigt som skattetrycket (mätt som skatters och avgifters andel av den totala produktionen) är oförändrat. Detta innebär att de offentliga utgifterna måste öka i väsentligt långsammare takt än vad som varit fallet under de senaste decennierna.

Ökad produktivitet

I utredningen framhålls betydelsen av en god produktivitetsutveckling i ekonomin. Större produktivitetsstegringar innebär en snabbare tillväxt i ekonomin som helhet. Därutöver underlättar det strävandena att öka den offentliga sektorns sparande, eftersom skatteintäkterna vid givna skattesatser ökar när tillväxten stiger.

Av den tillväxt på drygt 2 % per år som utredningen menar är möjlig att uppnå – om övriga krav uppfylls – svarar produktivitetsstegringen för 1,7 procentenheter. Det innebär att produktiviteten bedöms öka bara marginellt snabbare än under de senaste 10–15 åren och väsentligt långsammare än under 1960-talet. Denna svaga produktivitetsstegringstakt är inte unik för Sverige. Ändå finns det all anledning att överväga hur produktiviteten kan förbättras.

I utredningens huvudrapport diskuteras bl. a. skattesystemets effekter, produktiviteten i offentlig sektor och arbetsmarknadens funktionssätt. I ett stort antal olika bilagor till långtidsutredningen analyseras också produktivets- och effektivitetsproblem. Regeringen avser att till hösten efter remissbehandling av utredningen lägga en proposition till riksdagen med förslag om inriktningen av den ekonomiska politiken för de kommande åren.

4 Den ekonomiska politikens inriktning

Den ekonomiska politikens mål är hög ekonomisk tillväxt, full sysselsättning, fast penningvärde, en stark utrikesbalans samt en jämn fördelning – både mellan hushåll och olika regioner – av den ekonomiska tillväxten.

För att den fulla sysselsättningen skall kunna hävdas krävs att Sverige har god konkurrenskraft, innebärande bl. a. ett stabilt överskott i bytesbalansen som gör det möjligt att nettoamortera utlandsskulden. En god sysselsättningstillväxt kräver en tillräcklig efterfrågan på svenska varor. Då krävs också att konsumtionen – den största komponenten i efterfrågan – växer. Förutsättningen för att en god konsumtionstillväxt skall kunna förenas med överskott i bytesbalansen är en stark konkurrenskraft och en låg inflation.

Under de senaste åren har emellertid inflationstakten i Sverige varit högre än vad som långsiktigt är förenligt med en utveckling mot samhälls-ekonomisk balans. Orsakerna har varit såväl stora lönekostnadsökningar som marginalhöjningar och slentrianmässiga prispåslag från företagens sida. Huvuduppgiften för den ekonomiska politiken under det kommande året är att bryta denna utveckling och lägga grunden för en utveckling som innebär långsammare pris- och kostnadsökningar. Detta kräver insatser över ett brett fält.

4.1 Finanspolitikens inriktning

Ett centralt inslag i de senaste årens ekonomiska politik har varit att finanspolitiken givits en stram inriktning. Genom en restriktiv utgiftsprövning och en god tillväxt har de finansiella obalanserna inom den offentliga sektorn reducerats i betydande utsträckning. Den finansiella kris för den offentliga sektorn som var hotande nära i början av detta decennium har avvärijts, vilket verksamt har bidragit till den pågående saneringen av den svenska ekonomin.

För att de långsiktiga ekonomiska målen skall nås måste den strama finanspolitiken ligga fast. Avgörande för våra möjligheter att ytterligare förbättra sysselsättningsläget är att vi nedbringar inflationstakten till högst samma nivå som i våra viktigaste konkurrentländer. Det nödvändiggör att finanspolitiken även fortsättningsvis är tillräckligt stram för att understödja kampen mot inflationen.

Under de senaste två åren har den reala utrikesbalansen utvecklats negativt, något som emellertid mer än uppvägts av den förmånliga utvecklingen av vårt bytesförhållande gentemot utlandet, främst till följd av oljeprissänkningen. Vi kan inte utgå från att vi kommer att få någon ytterligare draghjälp av detta slag. Därför krävs att finanspolitiken är så stram att utrikeshandeln även framgent bidrar till ett överskott i bytesbalansen.

För den långsiktiga tillväxten i ekonomin är investeringsnivån av största betydelse. Investeringarna påverkas av efterfrågeläget och kapacitetsutnyttjandet, men också av förhållandet mellan räntenivån och avkastningen på reala investeringar. Realräntan bör visserligen vara positiv för att stimu-

lera sparandet i ekonomin. Men den bör inte långsiktigt vara så hög att den konkurrerar ut produktiva investeringar eller driver upp kravet på lönsamhet på dessa till orimligt höga nivåer. För att skapa förutsättningar för en räntenivå som underlättar en fortsatt investeringsuppgång krävs därför bl. a. att finanspolitiken leder till en fortsatt förbättring av sparandet inom den offentliga sektorn.

Som beräkningarna i LU 87 visar kommer den förutsedda sämre utvecklingen av sparandet inom socialförsäkringssektorn under kommande år att medföra att kravet på en fortsatt minskning av det statliga budgetsaldot kvarstår. Som framgår av årets långtidsbudget kan visserligen en god ekonomisk tillväxt medföra en ytterligare reducering av budgetunderskottet fram till 1990-talets början. Likväl kvarstår vid periodens slut (budgetåret 1991/92) ett budgetunderskott motsvarande ca 1,7% av BNP. För att uppnå detta och för att på sikt nå ett positivt finansiellt sparande i den totala offentliga sektorn, krävs en stram finanspolitik. Detta förutsätter bl. a. att eventuella reformer under denna period totalfinansieras.

En viktig riktlinje för de senaste årens finanspolitik har varit att skattestrycket måste hållas i stort sett oförändrat. Denna restriktion för den ekonomiska politiken måste iakttas. I annat fall blir det inte möjligt att höja reallönerna. När skattestrycket inte kan höjas och den offentliga sektorns finansiella sparande måste ökas, blir slutsatsen således att den offentliga utgiftsökningen måste hållas tillbaka.

Riksdagen har flera gånger slagit fast de principer som skall vara vägledande för utgiftspolitiken (FiU 1985/86: 30):

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere, samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer.
- En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras.

Utvecklingen av utgiftsprövningen

Under tidigare decennier ökade statsinkomsterna mycket snabbt, beroende på såväl en snabb allmän ekonomisk tillväxt som ett stigande skattestryck. En rad angelägna och omfattande reformer kunde då genomföras i stort sett under bevarad samhällsekonomisk balans. Den höga takten i reformarbetet gjorde att uppmärksamheten koncentrerades på de nytilkommande reformernas utformning. Budgetarbetet kom att i hög grad inriktas på de finansiella tillskott som kunde avsättas till olika ändamål, medan verkningarna av och kostnaderna för existerande program inte utvärderades i tillräcklig utsträckning.

Utrymmet för nya reformer i form av ökade statliga utgiftsåtaganden är mycket begränsat. Samtidigt ställer den fortgående samhällsliga utvecklingen successivt nya krav på den offentliga sektorn, medan andra sedan länge existerande system och program gradvis kan ha blivit mindre ange-

lägna eller nödvändiga för att den offentliga sektorn skall svara mot utvecklingens och medborgarnas krav. Det är därför nödvändigt med en successiv anpassning och förnyelse av verksamheterna. Detta måste ske genom omfördelning inom befintliga finansiella ramar.

I detta perspektiv och för att uppfylla riksdagens riktlinjer för utgiftspolitiken krävs en väsentlig ambitionshöjning när det gäller att systematiskt utvärdera effektiviteten i resursutnyttjandet och hittills uppnådda resultat av satsade resurser. I detta arbete måste också ingå att analysera alternativa medel för att uppnå uppsatta mål.

Under senare år har inom riksrevisionsverket (RRV), statskontoret och genom expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) gjorts en rad utvärderingar av detta slag. Det är nödvändigt att sådana utvärderingar i högre grad än hittills blir föremål för en konstruktiv och systematisk diskussion mellan regeringskansliet, RRV, statskontoret och berörda myndigheter.

Den strama finanspolitiken måste även få verkningar på det viktiga utgiftsområde som statens lönekostnader utgör. Jag återkommer till detta i det följande.

4.2 Penningpolitiken

Sedan lång tid har penningpolitiken främst styrts av hänsyn till yttre balansmål. Syftet har varit att uppnå önskade effekter på valutaflöden och kapitalbalans. Sedan 1984 har därvid målet varit att statens utlandsskuld inte får öka. Denna norm ligger fast.

Förbättringen av den yttre balansen och det återvunna förtroendet för den svenska kronan har medfört att valutaflödet på kort sikt inte är lika styrande för penningpolitiken som fallet varit tidigare. Det har därför blivit möjligt att i viss utsträckning, då så synes befogat, ta hänsyn till interna faktorer.

Sedan liberaliseringen av den svenska kreditmarknaden genomförts, arbetar penningpolitiken i huvudsak genom att påverka marknadsräntorna. Den starka kreditexpansionen och den snabbt växande privata konsumtionen motiverade att riksbanken inte motverkade den tendens till stigande räntor som kännetecknade marknaden mot slutet av 1986. I början av november var marknadsräntan på femåriga obligationer drygt 9% men har under de första månaderna 1987 legat kring 11%. Räntan på sexmånaders statsskuldväxlar steg från ca 8,5% till som högst 11% i mars.

Med tanke på att bytesbalansens överskott nu synes vara på väg att försvinna och att efterfrågeläget allmänt sett är högt har penningpolitiken på senare tid varit inriktad på att bevara ett relativt högt ränteläge på långfristiga obligationer. Höjningen av de kortfristiga räntorna medförde en ökad räntemarginal mot utlandet och ett betydande valutainflöde. Under perioden januari-mars uppgick det till 9,5 miljarder kr., vilket dock bör ses mot bakgrund av ett valutautflöde om 5,1 miljarder kr. under det sista kvartalet 1986. Med hänsyn till det kraftiga valutainflödet under det första kvartalet i år har riksbanken medverkat till en nedgång av de kortare

räntorna på senare tid, vilket också har avspeglats i en dämpning av valutainflödet.

Hushållssparandet har utvecklats mycket svagt sedan början av 1980-talet. Samtidigt har sparandets betydelse för den enskildes trygghet bekräftats av undersökningar om utvecklingen av socialhjälpen. Avsaknaden av den ekonomiska reserv som ett sparkapital utgör är en starkt bidragande orsak till varför människor kan tvingas söka socialhjälp även vid endast tillfälliga försämringar av sin privata ekonomi. Även samhällsekonomiska skäl talar för att hushållens sparande bör öka.

Hushållssparandets svaga utveckling har bestått trots att sparvillkoren förbättrats i en rad avseenden under de senaste åren. Nedgången av inflationstakten, realräntans uppgång, begränsningen av avdragsrätten, sänkningen av marginalskatterna, introduktionen av allemanssparandet och det höjda sparavdraget är faktorer som ökat sparandets avkastning. Regeringen kommer mot denna bakgrund inom kort att ge spardelegationen i uppdrag att utreda hushållens sparbetecnde och förutsättningarna för ett förbättrat hushållssparande.

För att stimulera sparandet redan nu föreslås att extra insättningar om 5000 kr. tillåts i vinstsparandet resp. allemanssparandet under det fjärde kvartalet i år resp. det första kvartalet 1988. Vidare föreslås att det totala sparbeloppet (insättningar minus uttag) i allemanssparandet höjs från 50 000 till 60 000 kr.

Vidare kommer bostadsministern senare att föreslå ändringar i nybyggnadslåneförordningen, så att räntebidrag endast lämnas om krediter beviljats av kreditaktiebolag eller stadshypoteksförening.

4.3 Pris- och lönebildningen

I det balansalternativ som LU 87 redovisar uppnås målen för den ekonomiska politiken endast om prisökningarna på varor och tjänster producerade i Sverige är lägre än i omvärlden. Detta kräver i sin tur att takten i de nominella lönekostnadsökningarna i Sverige är långsam.

Det nominella löneökningstrymme som arbetsmarknadens parter har att förhandla om under de närmaste åren är således mycket begränsat. Det minskar ytterligare av att en del av utrymmet för 1988 tas i anspråk av höjda arbetsgivaravgifter.

Enligt regeringens bedömning är utrymmet för nivåhöjningar av lönekostnaderna (dvs. löner inkl. löneglidning samt arbetsgivaravgifter) starkt begränsat 1988. Cirka en procents kostnadsstegring är redan in-tecknad genom de avgiftshöjningar som tidigare föreslagits. Skulle dessutom löne-glidningen bli av samma storleksordning som under 1986, skulle det samhällsekonomiska utrymmet för lönekostnadsstegringar överskridas med bred marginal.

Det finns emellertid, enligt regeringens bedömning, en möjlighet att neutralisera ökningen av arbetsgivaravgifterna. Regeringen är för sin del beredd att överväga detta genom en sänkning av den allmänna löneavgiften. Förutsättningen är emellertid att arbetsmarknadens parter, inom såväl

den privata som den offentliga sektorn, sluter avtal, som ger en mycket måttlig total ökning av lönenivån inkl. löneglidning under 1988.

Om löneökningutrymmet inte skall intecknas av ytterligare ökade arbetsgivaravgifter under åren efter 1988, måste beslut om kostnadskrävande reformer inom de områden som finansieras med sådana avgifter undvikas och den nuvarande kraftiga automatiska utgiftsökningen begränsas. Vidare bör möjligheterna att till en del finansiera de nödvändiga utgifterna på annat sätt prövas.

Regeringen avser att initiera ett arbete med dessa utgångspunkter. I anslutning till detta kommer arbetsmarknadens parter att inbjudas till överläggningar om dessa frågor och om vilken fördelning av lönekostnadsutrymmet på löner resp. arbetsgivaravgifter som är önskvärd under kommande år.

Löneutvecklingen i privat sektor

En viktig förklaring till den alltför snabba löneökningstakten under senare år har varit samspelet mellan en stor löneglidning och följsamhetskrav som bl. a. tagit sig uttryck i automatiska klausuler i avtalen.

I de centrala ramavtal som slöts på den privata arbetsmarknaden för 1986 och 1987 återfanns särskilda bestämmelser, som syftade till att begränsa löneökningarna 1987 om löneökningarna för 1986, inkl. löneglidningen, översteg den överenskomna ramen. Denna avräkningsmodell är ett viktigt steg mot en balanserad ökningstakt av lönekostnaderna. Det är angeläget att parterna arbetar vidare på en utveckling av denna modell. En snabb löneglidning leder till krav på kompensation och till ytterligare lönekostnadsstegringar.

Insikten om värdet av låga lönekostnadsökningar måste få genomslag i de avtalade kostnadsökningarna. Den lönekostnadsökning som de centrala parterna avtalade om för 1986 och 1987 överskred vad som är förenligt med en balanserad samhällsekonomisk utveckling. Till detta kommer att de faktiska kostnadsökningarna hittills inte hållit sig inom de överenskomna ramarna. Trots att parterna var överens om att vidta åtgärder för att begränsa löneglidningen, blev denna stor 1986.

I avtalen för 1986–1987 finns inga automatiskt verkande följsamhetsklausuler. Det är viktigt att sådana klausuler undviks även i fortsättningen. Detta torde i sin tur förutsätta aktiva åtgärder mot den höga löneglidningen.

Det är av yttersta vikt att parterna i 1988 års avtalsrörelse ytterligare begränsar lönekostnadsökningarna. Ansvaret för detta åvilar både de centralt avtalsslutande parterna och de lokala parterna.

Den ytterligare minskning av inflationstakten som nu är nödvändig kan inte uppnås enbart genom lägre lönekostnadsökningar. Skärpta krav måste också ställas på att arbetsgivarna vid sin prissättning inte längre håller fast vid ett prissättningsbeteende som var motiverat under tidigare år när kostnadsökningarna var större.

Den ökade efterfrågan innebär också att företagens vinstmarginaler kan bibehållas utan stora prisökningar. Det är därför inte acceptabelt att ar-

betsgivarna omotiverat söker öka sina marginaler genom att ta ut högre priser på sina varor.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

Lönebildningen inom den offentliga sektorn

Samhällsutvecklingen under efterkrigsperioden har inneburit en kraftig ökning av välfärden i Sverige. Ett centralt inslag i välfärdspolitiken har varit uppbyggnaden av den gemensamma sektorn. Den har varit en förutsättning för att ge alla grupper i samhället del av välfärden. Den allmänna vården, utbildningen, omsorgen, de sociala skyddsnäten och servicen i den offentliga sektorns regi är omistliga delar i den generella välfärdspolitiken.

Under efterkrigstiden fram till slutet av 1970-talet kunde en expansion av den offentliga produktionen finansieras med ökade skatter. Denna väg är inte längre framkomlig. Om reallönerna efter skatt skall kunna stiga, får skattetrycket inte öka ytterligare. Detta innebär en övergång från en period då nya resurser ständigt tillfördes samhällets välfärdspolitik till en period då det framför allt är nödvändigt att utnyttja de befintliga resurserna på ett effektivare sätt.

Det gäller därmed att finna produktionsformer, arbetsorganisation, styrsystem etc. som utvecklar verksamheten och höjer produktiviteten. Strikta beslutshierarkier och snäva kompetensgränser mellan olika personalkategorier måste brytas upp för att lämna plats åt en organisation som tillåter och uppmuntrar initiativkraft, ansvarstagande och mångkunnighet hos de anställda. Målet bör vara en arbetsorganisation som tar tillvara medarbetarnas vilja och förmåga till kreativitet och förnyelse. En sådan arbetsorganisation medför ett intressantare och mer givande arbetsinnehåll för de anställda.

I en ordning där arbetstagarna bidrar till att förbättra och effektivisera verksamheten är det också rimligt att de får del i de effektivitetsvinster som görs. Om lönesystemen utformas så att de tillåter sådana premieringar, kan de anställda mer aktivt och direkt påverka sin utkomst.

Den grundläggande förutsättningen för en real inkomstökning i samhället är att produktiviteten ökar. Löneökningar som överstiger produktivitetensökningen leder till inflation. Förutsättningarna för att öka produktiviteten varierar dock mellan olika sektorer i samhällsekonomin. Inom industrin har man haft en snabbare produktivitetensutveckling än inom såväl den privata som den offentliga tjänstesektorn. Samtidigt råder ett icke oväsentligt samband mellan de olika sektorerna. Så har t. ex. utbildning, kommunikationer och sjukvård i offentlig regi stor betydelse för industrins möjlighet att öka sin produktivitet. Därför bör alla löntagare få del i samhällets totala produktivitetensökning.

Mot denna bakgrund bör inte skillnader i den uppmätta produktivitetensutvecklingen mellan de olika sektorerna mekaniskt återspeglas i motsvarande skillnader i löneutveckling. Det är dock rimligt med en viss koppling mellan utkomsten och i vilken utsträckning arbetstagarna bidragit till att förbättra produktivitetensutvecklingen.

En tredjedel av landets löntagare är verksamma inom den offentliga sektorn. Produktivitetensutvecklingen inom denna sektor har stor betydelse

för tillväxten i hela ekonomin och för välfärden i samhället. Det är därför nödvändigt att möjligheterna till ökad produktivitet i den offentliga sektorn tas till vara.

Vissa åtgärder har redan vidtagits i detta syfte. Inom det statliga området tillämpas sedan länge ett s. k. huvudförslag vid budgeteringen av myndigheternas förvaltningskostnader. Detta skall ses som ett uttryck för en löpande produktivitets- och effektivitetsförbättring inom den statliga sektorn. På det kommunala området förekommer, främst inom den tekniska verksamheten, olika former av resultatberoende löneformer. Även på den landstingskommunala sidan förekommer liknande system. På det statliga området har dessutom parterna i avtalen för 1984–85 och 1986–87 överenskommit om lokala försök med särskilda åtgärder för att öka produktivitet, kvalitet och service. De konkreta resultaten har hittills varit begränsade. Statens arbetsgivarverk (SAV) har dock inlett ett arbete som syftar till att i samråd med personalorganisationerna få till stånd betydligt mer omfattande åtgärder på detta område.

Detta arbete är väsentligt, inte minst eftersom lönekostnadsökningar som överstiger tillväxtutrymmet annars kommer att slå ut i ökade skatter och avgifter. Detta får i sin tur, direkt och indirekt, inverkan på inflationen och den svenska ekonomins konkurrenskraft. Indirekta skatter, liksom höjda avgifter i statlig och kommunal verksamhet, slår direkt på prisnivån. En ökning av de direkta skatterna leder till krav på större löneökningar för att trygga köpkraften, vilket i sin tur ytterligare driver upp inflationen.

För att främja en effektiv offentlig verksamhet bör också förändringar i lönerelationerna mellan olika grupper av anställda i högre grad än hittills baseras på personalförsörjningsbehoven. En fungerande arbetsmarknad förutsätter att lönerna anpassas till behoven av arbetskraft i olika verksamheter. Historiskt betingade lönerelationer, som inte står i överensstämmelse med förändringar på arbetsmarknaden, måste kunna ändras. Därför måste också automatiskt verkande följsamhetsklausuler undvikas till förmån för aktuella och framtidsinriktade bedömningar.

Lönespridningen har under lång tid minskat på hela arbetsmarknaden. I den offentliga sektorn har löneutjämningen gått längre än inom övriga sektorer. Därigenom har obalanser uppstått, med betydande personalförsörjningsproblem som följd. På vissa områden har det varit mycket svårt att rekrytera erfaren och kvalificerad personal. Det är nödvändigt att anpassa lönerelationerna så att de medger en effektiv personalförsörjning i den offentliga verksamheten.

Även olikheter i de allmänna anställningsvillkoren i förhållande till övrig arbetsmarknad har betydelse för personalförsörjningen. Det kan gälla semestervillkor, pensionsåldrar, tjänstledighetsbestämmelser m. m. Det är därför önskvärt att dessa villkor blir mer likartade på hela arbetsmarknaden.

Förbättrad pris- och lönestatistik

En gemensam, allsidig och öppen redovisning av utvecklingen av löner, lönekostnader och anställningsvillkor är ett nödvändigt instrument för att

arbetsmarknaden skall fungera rationellt. Det är också ett övergripande samhällsintresse att ha tillgång till en sådan redovisning.

Den lönestatistik som i dag produceras är normalt av hög kvalitet och täcker stora delar av svensk arbetsmarknad. Insamlingen och bearbetningen av denna statistik sker i första hand av arbetsmarknadens parter. Den lönestatistik som produceras av statistiska centralbyrån (SCB) baseras i huvudsak på uppgifter från parterna. Det finns dock problem med den nuvarande ordningen. I första hand gäller det bristen på samordning och att uppgifter för vissa delar av arbetsmarknaden saknas.

Det är naturligt att arbetsmarknadens parter själva står för sådan statistikproduktion som behövs för förhandlingsverksamheten. Ett problem i sammanhanget är dock att statistikmaterialet lämnar utrymme för olika tolkningar. Det vore värdefullt om parterna kunde enas kring gemensamma tolkningar av lönestatistiken. Ett samarbete mellan parterna med detta syfte pågår.

För närvarande ställs inte statistik samman för skilda delar av arbetsmarknaden på ett överskådligt och meningsfullt sätt. Det är ett allmänt intresse att så sker. Det bör uppdras åt en särskild utredningsman att inför kommande avtalsrörelse publicera en allsidig redovisning av utvecklingen av löner, lönekostnader och anställningsvillkor för olika delar av den svenska arbetsmarknaden. Arbetsmarknadens parter bör inbjudas att delta i detta arbete. Därigenom kan uppgiftsskyldighet för företag och organisationer undvikas, samtidigt som parterna ges möjlighet till medverkan i utredningsmannens arbete. I uppdraget bör ingå att bedöma i vilken utsträckning den löpande statistiken om löner m. m. kan behöva förändras och kompletteras. Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet bör bidra med underlag för utredningsmannens arbete. Statsrådet Johansson avser att återkomma till regeringen med förslag i denna fråga.

Det är viktigt att den officiella statistiken över prisutvecklingen har en oberoende ställning och hög kvalitet. Efter samråd med chefen för civildepartementet förordas att sammansättningen av nämnden för konsumentprisindex ändras genom att partsrepresentantionen utgår och den vetenskapliga representationen ökar. Vidare bör statistiska centralbyråns och statens pris- och kartellnämnds prismätningar samordnas ytterligare genom att gemensamma mätmetoder och mätningar så långt möjligt tillämpas och genom att publiceringen sker gemensamt en gång per månad.

4.4 Arbetsmarknadspolitik

Den ekonomiska politiken har de senaste åren varit inriktad på att stärka konkurrenskraften, skapa tillväxt och återställa den finansiella balansen i den svenska ekonomin. Endast härigenom är det möjligt att uppnå den ekonomiska politikens viktigaste mål, nämligen den fulla sysselsättningen.

Efter devalveringen hösten 1982 gjordes betydande arbetsmarknadspolitiska insatser för att förhindra en fortsatt ökning av arbetslösheten. Dessa insatser gjordes i avvaktan på att den ekonomiska tillväxten skulle ge utslag i ökad sysselsättning och en allmän förbättring av läget på arbetsmarknaden. Antalet beredskapsarbeten ökade kraftigt. När även ung-

domslag och rekryteringsstöd hade introducerats 1984 hade antalet sysselsatta i dessa tre typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder fördubblats till sammanlagt över 90 000 personer.

I takt med att efterfrågan på arbetsmarknaden har stärkts har antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder kunnat reduceras. Mellan 1984 och 1986 var nedgången hela 40 000 personer och en liten ytterligare minskning förutses i år. Därmed är omfattningen av dessa insatser i år i stort sett nere på 1982 års nivå. Hela den beräknade sysselsättningsökningen på över 150 000 personer mellan 1982 och 1987 har således ägt rum på den reguljära marknaden. Merparten av sysselsättningsökningen har skett i näringslivet.

Arbetsmarknadspolitiken har de senaste åren förskjutits från sysselsättningsskapande åtgärder till större insatser för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och för att höja kunskapsnivån hos människor i arbetslivet.

Arbetsmarknadsverket har gjort stora insatser för att effektivisera arbetsförmedlingen. I allt större utsträckning sker förmedlingsarbetet i nära kontakt med företagen. I budgetpropositionen föreslog regeringen att antalet arbetsförmedlare ökas med 250 tjänster.

Arbetsmarknadsutbildningens organisation och inriktning har förändrats. Länsarbetsnämndernas möjligheter att anpassa arbetsmarknadsutbildningen till avnämarnas krav och de arbetssökandes behov har förbättrats. Utöver utbildning för dem som är eller riskerar att bli arbetslösa har den s. k. flaskhalsutbildningen för anställda inom industrin fått ökad omfattning. Antalet utbildningsplatser har ökat och utbildningsbidragen har förbättrats. I budgetpropositionen föreslogs att medlen för upphandling av arbetsmarknadsutbildning skulle utökas med motsvarande 5 000 personer.

Arbetslösheten har de senaste åren reducerats påtagligt. År 1983 var ca 150 000 personer öppet arbetslösa enligt statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar. Det motsvarade 3,5 % av arbetskraften. Första kvartalet 1987 var 94 000 personer arbetslösa, motsvarande 2,2 % av arbetskraften. Ungefär en tredjedel av denna nedgång beror emellertid på att statistiska centralbyrån har ändrat sina mätmetoder. Trots att arbetslösheten allmänt sett har gått ned kvarstår betydande problem för vissa grupper av arbetslösa. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer därför att senare i dag föreslå ökade insatser för att ytterligare minska ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten.

Omfattande insatser har gjorts de senaste åren för att förbättra ungdomarnas situation på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland ungdomar i åldern 16–19 år har reducerats från över 10 % 1982 till ca 4 % 1986. Utvecklingen för ungdomar i åldern 20–24 år har varit mer ogynnsam. Arbetslösheten i denna grupp låg 1986 kvar på ungefär samma nivå som 1982, dvs. drygt 6 %. De åtgärder som nu föreslås är inriktade på de äldre ungdomarna. Det gäller dels ökade resurser för yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning med praktikinslag, dels en ny särskild arbetsmarknadsutbildning, också den med praktikinslag. Vidare föreslås vissa regeländringar som medger att tiden i ungdomslag i ökad utsträckning används till s. k. jobbsökaraktiviteter.

Antalet personer, som har varit arbetslösa en längre tid, har minskat den senaste tiden. Antalet personer som varit arbetslösa under lång tid minskade från 34 000 personer 1985 till 26 000 personer 1986. Under första kvartalet 1987 var 21 000 personer långtidsarbetslösa (omläggningen av arbetskraftsundersökningarna gör dock att minskningen från föregående år överdrivs). Trots minskningen är det ett stort socialt och samhällsekonomiskt problem att så många är arbetslösa under så lång tid. Därför föreslås ökade resurser till arbetsförmedlingen och större handlingsfrihet för förmedlingen att kombinera olika åtgärder för att det skall vara möjligt att på ett bättre sätt än f. n. återföra långtidsarbetslösa personer i arbete.

Utgifterna för kontantstöd vid arbetslöshet har ökat snabbt under senare år, trots att arbetslösheten har reducerats. Det sammanhänger bl. a. med höjda ersättningsnivåer, ökad anslutning till arbetslöshetskassorna och ändrad tillämpning av reglerna inom arbetslöshetsförsäkringen. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare i dag att dels föreslå åtgärder som främjar möjligheterna för deltidsarbetslösa att få ökad arbetstid, dels föreslå ändringar av tillämpningsföreskrifterna till lagen om arbetslöshetsförsäkring i syfte att begränsa möjligheterna till ersättning vid deltidsarbetslöshet.

Slutligen föreslås utökade resurser till bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet samt fortsatt försöksverksamhet med särskilda insatser i östra Norrbotten.

De bedömningar som nu kan göras tyder, som redan nämnts, på att arbetsmarknadsläget förblir relativt gott under 1987. Situationen är dock något olika i skilda delar av landet. Regeringen följer utvecklingen och har en hög beredskap för att vid behov öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

5 Budgetpolitiken

5.1 Budgetåret 1986/87

I statsbudgeten för budgetåret 1986/87 angavs saldot till 44,9 miljarder kr. och i årets budgetproposition till 40,5 miljarder kr. Med utgångspunkt i RRV:s senaste budgetprognos beräknar jag nu saldot till 33,6 miljarder kr. Den främsta orsaken till denna förbättring är att inkomsterna ökat med 5 600 milj. kr. jämfört med beräkningen i årets budgetproposition. Den största enskilda förändringen av skatteinkomsterna förklaras av den ökade vinstnivån i näringslivet, vilken ökar inkomsterna från juridiska personer med 1 700 milj. kr. Vidare beräknas den nominella löneutvecklingen samt den privata konsumtionens tillväxt nu ske snabbare än vad som antagits i tidigare beräkningar. Detta medför ökade skatte- och momsintäkter på sammanlagt 2 500 milj. kr. Samtidigt som inkomsterna således blivit högre än beräknat beräknas nu utgifterna minska med 1 700 milj. kr. sedan budgetpropositionen.

Tabell 3 Budgetsaldot för budgetåret 1986/87
Miljarder kr., löpande priser

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

	Statsbudget juni 1986	Budgetprop. jan. 1987	Nuv. beräkning
Inkomster	292,5	299,5	305,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	269,4	275,0	273,3
Statsskuldräntor	68,0	65,0	65,4
Redovisat budgetsaldo	-44,9	-40,5	-33,6

Den förbättring av saldot som framkommer av nuvarande beräkningar förklaras således till största delen av att inflationen och därmed skatteintäkterna vid oförändrade regler blivit högre. På kort sikt leder denna högre inflation till en förbättring av statsfinanserna. Till en del är förbättringen av statsfinanserna skenbar eftersom avräkningen mot kommunalskattemedel sker med viss eftersläpning. Samtidigt försämras tillväxtförutsättningarna i stort genom att inflationen försämrar konkurrenskraften. Därmed försämras också det statsfinansiella läget på något längre sikt. Med hänsyn till att saldoförbättringen i så hög grad förklaras av en högre inflation än förutsett, kvarstår och snarast skärps kravet på fortsatt stramhet i budgetpolitiken.

5.2 Budgetåret 1987/88

I budgetpropositionen i januari beräknades budgetunderskottet för 1987/88 till 36,9 miljarder kr. Jag räknar nu med att budgetunderskottet kommer att bli ca 6,4 miljarder kr. lägre, se tabell 4. Detta beror framför allt på att inkomsterna har räknats upp till följd av en snabbare löneutveckling än vad som låg till grund för beräkningarna i budgetpropositionen. Dessutom innebär höjningen av fastighetsskatten att inkomsterna stiger med 500 milj. kr. under budgetåret. För helår räknat beräknas höjningen ge 2,7 miljarder kr.

Kostnaderna för statsskulden beräknas nu uppgå till 62 miljarder kr., vilket är 1,0 miljarder kr. lägre än beräkningen i budgetpropositionen. Detta förklaras i huvudsak av minskade valutaförluster. Räntorna för statsskulden utgör den största enskilda posten på statsbudgetens utgiftssida. Utvecklingen av ränteutgifterna är beroende av, förutom av upplåningsbehovet, även den framtida ränte- och valutakursutvecklingen. Det kan noteras att en förändring av räntenivån med 1 procentenhet för inhemska lån skulle påverka ränteutgifterna för budgetåret 1987/88 med ca 1,5 miljarder kr.

Övriga utgifter har reviderats upp bl. a. till följd av försvarsuppgörelsen samt justeringar för ändrade löneantaganden.

Tabell 4 Statsbudgeten för budgetåret 1987/88
Miljarder kr.

	Enligt budgetprop.	Nuvarande beräkning
Inkomster	308,9	318,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	282,8	286,6
Statsskuldräntor	63,0	62,0
Budgetsaldo	-36,9	-30,5

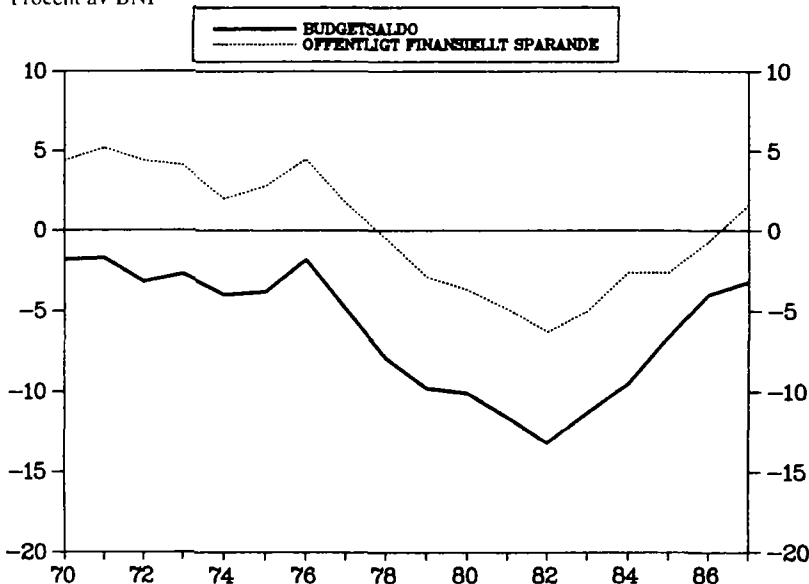
I det underliggande budgetsaldot ingår inte olika engångseffekter som påverkar det redovisade budgetsaldot. Man kan konstatera att även det underliggande budgetsaldot minskar mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88, både nominellt och som andel av BNP (tabell 5).

Tabell 5 Budgetutvecklingen 1986/87–1987/88 med olika mått
Miljarder kr.

	1986/87	Förändring	1987/88
Redovisat budgetsaldo	-33,6	+3,1	-30,5
– som andel av BNP i %	3,5	–	3,0
Underliggande	-33,3	+1,5	-31,8
– som andel av BNP i %	3,4	–	3,1

Med den nu förutsedda budgetutvecklingen och den utveckling av den kommunala ekonomin som jag återkommer till i det följande, kommer den offentliga sektorns finansiella sparande att fortsätta att förbättras i år och under 1988. Som framgår av diagram 2 har en markant förbättring av den offentliga sektorns finansiella sparande skett sedan 1982; från -6,3 till +1,6% av BNP.

Diagram 2 Budgetsaldo och offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och finansdepartementet

5.3 Finansieringen av statens lånebehov

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

Samtidigt som statens lånebehov under de senaste åren minskat väsentligt i omfattning har kreditmarknaden utvecklats i snabb takt. Därigenom har finansieringen av lånebehovet underlättats. Behovet att tvinga fram efterfrågan på statspapper med stöd av administrativa regleringar har bortfallit och statsupplåningen sker nu till marknadsmässiga villkor.

Lånebehovet kommer även under 1987 att reduceras markant. Till stor del är detta en följd av att den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m. fl. inbringar betydande belopp, men även budgetsaldot förutses fortsätta att förbättras. Under året beräknas lånebehovet komma att begränsas till 16 miljarder kr., en minskning med 75 % sedan 1984 och det lägsta sedan 1976.

Nettopplåningen motsvarar numera endast en mindre del av den totala statsupplåningen. 1987 utgörs omkring 90 % av den samlade nyupplåningen av omsättning av lån som förfaller. Även med en begränsad ökning av statsskulden kan dess sammansättning därför påverkas i betydande grad. Under 1987 kommer den andel av statsskulden som är placerad i hushållssektorn att ökas, dels genom det sparlån som emitterades i februari, dels genom den extra insättning i allemanssparandet om 5 000 kr. som medges under april–juni. Därmed reduceras risken att hushållens ökade likviditet ytterligare stimulerar den privata konsumtionen.

Enbart upplåningen i hushållssektorn beräknas motsvara hela det statliga nyupplåningsbehovet. Riksobligationer och statsskuldväxlar kan likväl fortsätta att emitteras i former som ger stabilitet på penningmarknaden. Detta kan ske genom att en betydande amortering sker av prioriterade obligationer. Ett positivt valutaflöde kan också skapa utrymme för en viss nettoamortering av den statliga utlandsskulden.

Som framgår av tabell 6 går upplåningen i riksbanken i år kraftigt tillbaka, efter en uppgång under fjolåret. Orsaken till den stora finansieringen i riksbanken 1986 var att såväl företags och kommuners insättningar på skilda konton liksom kassakravsmedlen ökade kraftigt. I år sker ett rejält omslag till följd av att en del av kommunernas och företagens medel i riksbanken släpps fria, och till följd av att kassakravsmedlen endast växer i takt med att bankernas utlåning ökar. Det är också dessa förändringar som är huvudförklaringen till de stora svängningarna i "övrig"-posterna i tabell 6.

Tabell 6 Finansiering av statens lånebehov 1985–1987
Nettobelopp, miljarder kr.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

	1985	1986	1987
Statens budgetunderskott ¹	61	35	32
Valutaförluster på statliga utlandslån	8	3	1
Engångsskatt	0	0	15
Statens lånebehov	53	32	16
Finansiering:			
1 Riksbanken	3	28	-5
däruv: Företags- och kommuners insättningar i riksbanken	15	8	-10
Kassakravsmedel	0	8	1
Övrigt	-12	12	4
2 Inhemsk marknad	39	10	21-26
däruv: Allemanssparande	9	15	13
Premie- och sparobligationer	9	12	4
Övrigt	21	-17	4-9
3 Utlandet	11	-6	-5-0
Summa finansiering	53	32	16

¹ Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar.

5.4 Långtidsbudgeten

Syftet med långtidsbudgeten (bilaga 1.2) är att klarlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt med utgångspunkt i fattade beslut och gjorda åtaganden. I långtidsbudgeten görs således inte några bedömningar av vilka budgetpolitiska förändringar som bör genomföras vare sig på utgiftssidan eller av skatte- och avgiftsreglerna.

I årets långtidsbudget baseras beräkningarna på två olika alternativ för den ekonomiska utvecklingen. *Lågalternativet* – med låga nominella löneökningar, låg inflation, sjunkande ränta, god BNP- och reallönetillväxt samt sjunkande arbetslöshet – överensstämmer till stor del med det s. k. balansalternativet i LU 87. *Högalternativet* ansluter till referensalternativet i långtidsutredningen, i vilket förutsätts en snabbare pris- och löneökningstakt.

Tabell 7 Långtidsbudgeten för perioden 1987/88–1991/92

a. *Inkomster och utgifter* (löpande priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88 miljarder kr.	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92	
			Lågalternativ	Högalternativ
Inkomster	13,3	318,1	2,9	4,3
Utgifter exkl. statsskuldräntor	5,4	286,6	2,5	5,1
Statsskuldräntor	24,5	62,0	-0,8	6,2

b. *Budgetsaldot* (miljarder kr., löpande priser)

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
Lågalternativet	-30,5	-32,0	-27,1	-17,9	-19,9
Högalternativet	-30,5	-36,9	-38,8	-42,5	-51,2

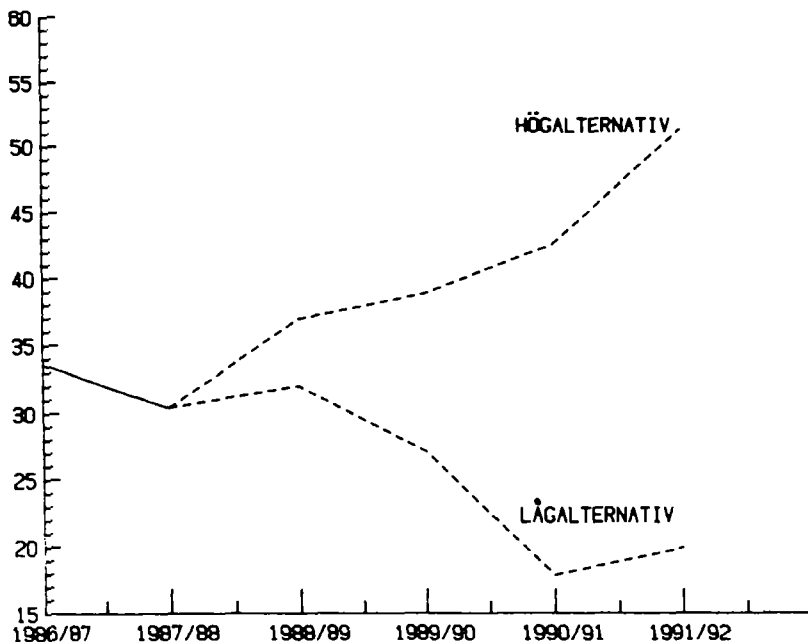
Resultatet av långtidsbudgetberäkningarna återfinns i tabell 7. I lågalternativet erhålls en gradvis förbättring av budgetsaldot. I högalternativet blir resultatet i stället en successiv ökning av budgetunderskottet. Skillnaden mellan alternativen beror i huvudsak på två faktorer. Den höga räntenivån och de stora budgetunderskotten i högalternativet driver upp statskskuld-räntorna under perioden. Kostnaderna för sysselsättningsskapande åtgärder blir också markant högre i detta alternativ till följd av den sämre ekonomiska utvecklingen.

Av diagram 3 framgår den avgörande betydelse som den allmänna ekonomiska utvecklingen har för statsfinansernas utveckling. I realiteten är den allmänekonomiska utvecklingen än mer betydelsefull. Långtidsbudgeten är en mekanisk konsekvensberäkning, som inte tar hänsyn till det dynamiska samspelet mellan budgeten och samhällsekonomin i stort. Saldoförsämringen i högalternativet skulle, till följd av minskande inkomster och stigande utgifter, därför i praktiken sannolikt bli större än vad beräkningarna utvisar.

En central fråga är hur pass konsistenta långtidsbudgetberäkningarna är med LU:s balansalternativ och dess krav på fortsatt förbättring av det offentliga sparandet.

För staten och socialförsäkringssektorn sammantaget erhålls en viss förbättring av det finansiella sparandet i en kalkyl grundad på långtidsbudgetens antaganden. Det förbättrade finansiella sparandet för staten i lågalternativet motverkas emellertid av ett försvagat finansiellt sparande i främst AP-fonden. Under perioden ökar ATP-utgifterna avsevärt snabbare än inkomsterna från avgifter och fondavkastning.

Diagram 3 Utvecklingen av budgetsaldot 1986/87–1991/92 enligt långtidsbudgetens hög- och lågalternativ
Miljarder kr., löpande priser

Källa: Finansdepartementet.

Förutsatt att den årliga volymökningen i kommunsektorn inte överstiger drygt 1 %, pekar långtidsutredningens kalkyler på att sektorn i förhållande till nuläget kommer att ha ett i stort sett oförändrat finansiellt sparande under perioden.

Mot denna bakgrund kan man dra slutsatsen att lågalternativet i långtidsbudgeten i stort sett uppvisar den förbättring av den offentliga sektorns finansiella sparande som förutsatts i långtidsutredningens balansalternativ. Det bör dock observeras att den trendmässiga förbättringen av det finansiella sparandet bryts i slutet av perioden. Utvecklingen avviker därmed från den positiva trend för den offentliga sektorns sparande som antas i LU:s balansalternativ. Vidare bör man hålla i minnet vissa av de förutsättningar som långtidsbudgetmetodiken bygger på:

- I beräkningarna antagna volymer får inte överskridas för s. k. volymstyrda uppgifter. Det innebär bl. a. att sjuktalet, som stigit under senare år, inte får överstiga nuvarande nivå. Statsbidraget till skolan måste anpassas till det sjunkande elevunderlaget.
- Utgiftsökningar på statsbudgeten och i socialförsäkringssektorn utöver dem som beaktas i långtidsbudgeten antas bli finansierade genom motsvarande minskning av andra utgifter.
- Den kommunala volymexpansionen får inte överstiga drygt 1 %. Expansionstakten måste således märkbart sakta av.

Den slutsats som måste dras av årets långtidsbudget är att en låg löne- och prisstegringstakt är en förutsättning också för att statsbudgeten skall utvecklas på ett önskvärt sätt. Behovet av en stram finanspolitik kvarstår. De strama riktlinjer för utgiftspolitikerna som tillämpats på senare år måste därför gälla även fortsättningsvis.

5.5 Statsfinansiella restriktioner för löneökningar

Den fastlagda budgetpolitiken får bl. a. till följd dels att staten inte kan tillåta en lönekostnadsökning på högre nivå än vad som gäller för arbetsmarknaden i övrigt, dels att för höga lönekostnadsökningar måste få återverkningar på verksamhetens omfattning.

I årets finansplan (prop. 1986/87: 100) framhöll regeringen att de grundläggande förutsättningarna för lönebildningen inom den privata och den offentliga sektorn av arbetsmarknaden bör bli mer likartade. En stor majoritet i riksdagen har anslutit sig till finansutskottets betänkande (FiU 1986/87: 10), vari framhålls att om de offentliganställda i fortsättningen skall ha en löneutveckling som i stora drag överensstämmer med de privatanställdas, måste också skillnaderna i anställningsvillkor i övrigt jämnas ut. Givet att det totala skattetrycket, enligt riksdagens riktlinjer för finanspolitiken, bör hållas i stort sett oförändrat, innebär detta bl. a. att löneförbättringar i ökad utsträckning måste ha sin grund i höjd produktivitet. Skulle detta visa sig omöjligt, återstår på många områden endast att sänka ambitionsnivån eller att genomföra verksamhetsinskränkningar för att undvika skatte- eller avgiftshöjningar.

Beräkningen av löneandel för statligt reglerade tjänster bör därför reformeras enligt följande:

- 1 Inför varje avtalsrörelse klargör regeringen vilket totalt utrymme för lönekostnadsökningar som regeringen anser föreligga för den statliga sektorn.
- 2 Varje kostnadsökning som går utöver denna utgiftsram möts med effektivitets- och produktivitetshöjande åtgärder eller besparingar. I detta sammanhang måste även hänsyn tas till det generella rationaliseringskrav i form av s. k. huvudförslag som hela den statliga sektorn är ålagd.
- 3 Löneanslagen räknas upp med belopp som svarar mot vad som angivits som samhällsekonomiskt försvarbart. Skulle en skillnad uppstå mellan lönekostnader enligt avtal resp. budgeterade medel, leder denna till ett extra produktivitetskrav på myndigheterna.
- 4 För vissa bidragsanslag – t. ex. statsbidragen till den kommunala undervisningen i grundskola och gymnasium – bör på motsvarande sätt löneökningar utöver den av regeringen angivna ramen inte kompenseras. Detta bör beaktas vid beräkningen av statsbidragen.
- 5 På motsvarande sätt bör statliga taxor som fastställs av regeringen räknas upp endast för att kompensera för löneökningar som ligger inom den av regeringen fastlagda ramen.
- 6 Verksledningarna bör i ökad utsträckning få ansvar och skyldighet att vidta de åtgärder som behövs för att genom omorganisation, omstrukturering och rationalisering hålla lönekostnaderna inom budgeterade ramar.
- 7 Motsvarande handlande bör stimuleras även i kommuner och landsting. Vid statsmakternas årliga avvägning av det finansiella utrymmet för den kommunala sektorn bör hänsyn tas till i vilken utsträckning löneökningarna ligger inom den samhällsekonomiska ramen.

Inför 1988 års förhandlingar måste utgångspunkten vara de samhällsekonomiska förutsättningar som regeringen har angivit i denna proposition.

Om 1988 års förhandlingar på det statliga området kommer att innebära lönehöjningar under första halvåret 1988 kan en begränsning av löneutgifterna bli aktuell redan för nästa budgetår.

Trygghetsavtalen för statligt reglerade tjänster förutsätter att arbetsgivarna vidtar åtgärder under en 9-månadersperiod utöver uppsägningsperioden för övertalig personal. Arbetsgivarna måste därför så snart som möjligt sedan avtal har träffats vidta de åtgärder som avtalen kan föranleda.

5.6 Kommunsektorn

I årets budgetproposition gjorde regeringen en samlad bedömning av kommunernas och landstingens ekonomiska situation inför 1988. De åtgärder som där föreslogs var avvägda så att de skulle kunna genomföras inom ramen för ett i stort sett oförändrat kommunalt skattetryck och med en kraftigt skatteutjämnande profil. Utgångspunkten var att underlätta för

den kommunala verksamheten och sysselsättningen att utvecklas inom det givna samhällsekonomiska utrymmet. Riksdagen anslöt sig tidigare i vår till de mer övergripande utgångspunkterna för regeringens avvägningar.

Den reala volymökningen i den kommunala verksamheten och de nominella pris- och löneökningarna måste begränsas. I annat fall leder de höga kostnadsökningarna kombinerade med en låg tillväxttakt i samhällsekonomin till betydande underskott i de kommunala finanserna. Dessa underskott kan inte neutraliseras genom ökade kommunalskatter. Sådana skulle leda till kompensationskrav som ytterligare ökar på pris- och löneökningarna. Ansträngningarna måste i stället inriktas på att hålla nere den totala skattekvoten.

Under våren har regeringens förslag i budgetpropositionen inför 1988 till vissa delar behandlats av riksdagen. Till följd bl. a. härav har en relativt kraftig påspädning skett av de statliga bidragen till kommunerna.

När det gäller skatteutjämningen har riksdagen inte fattat något beslut. I fråga om ersättningen till sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäkringen har överläggningar inletts för tiden efter 1987.

Mot bakgrund av vad jag har anfört och vad som anförs i finansutskottets betänkande (1986/87: 20) om kommunalekonomiska frågor bedömer jag att det i detta sammanhang bör föreslås kompletterande åtgärder för att inför 1988 bringa utvecklingen av den kommunala ekonomin i linje med de samhällsekonomiska kraven. Jag föreslår som en kompensation för de uteblivna besparingarna på skolans område och till skillnad från förslaget i budgetpropositionen, att kompensationen till kommunerna för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen fr. o. m. 1988 dras ned med 45 kr. per invånare, vilket motsvarar ca 360 milj. kr.

Statsbudgeteten och särskilda frågor

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

1 Statsbudgeteten budgetåren 1986/87 och 1987/88

1.1 Beräkningsförutsättningar

Vid en beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av stor betydelse. Riksrevisionsverket (RRV) har lämnat en beräkning av statsbudgetens inkomster. En sammanfattning av beräkningen bifogas till protokollet i detta ärende som bilaga 1.3. RRV:s beräkningar grundas på antagandet att lönesumman mellan åren 1985 och 1986 har ökat med 9,5% samt mellan åren 1986 och 1987 ökar med 6,7%. För år 1988 har RRV schablonmässigt räknat med en ökning av lönesumman på 3,5%. RRV räknar med att det genomsnittliga konsumentpriset har ökat med 4,2% mellan åren 1985 och 1986 samt ökat med 3,9% mellan åren 1986 och 1987. Vidare räknar RRV med en ökning av utgifterna i löpande priser för privat konsumtion med 7% mellan 1986 och 1987 samt med 3,5% mellan åren 1987 och 1988.

Under arbetet med den reviderade nationalbudgeten har bedömningen av den ekonomiska utvecklingen reviderats. Med anledning härav räknar jag med att den utbetalda lönesumman har ökat med 9,6% mellan åren 1985 och 1986. För år 1987 räknar jag med att den privata konsumtionen kommer att öka med 7,5% i löpande priser. Jag räknar vidare med att det genomsnittliga konsumentpriset kommer att öka med 3,7% under 1987.

För år 1988 har jag inte gjort någon egen bedömning av pris – och löneutvecklingen. Det finns därför ingen anledning att avvika från RRV:s beräkningsförutsättningar i detta avseende.

I RRV:s beräkningar avseende budgetåret 1986/87 (statsbudgetens inkomster och utgifter) och 1987/88 (statsbudgetens inkomster) har verket tagit hänsyn till beslut som riksdagen fattat före den 16 mars 1987. RRV har även beaktat förslag från regeringen före denna tidpunkt. Jag har för egen del beaktat även de riksdagsbeslut som fattats under återstoden av mars samt de förslag från regeringen som lagts fram under denna period. I några fall har jag även beaktat förslag som lagts fram efter den 31 mars. Det får ankomma på riksdagens finansutskott att göra justeringar för ytterligare förändringar som ej kunnat beaktas.

1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1986/87

RRV:s senaste beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1986/87 utgörs av verkets budgetprognos nr 5 från den 6 april 1987. Beräkningarna av inkomsterna för budgetåret 1986/87 har gjorts av RRV i verkets reviderade inkomstberäkning.

Inkomster

I sin inkomstberäkning har RRV för budgetåret 1986/87 beräknat inkomsterna till 304 290 milj. kr.

I enlighet med vad jag har anfört om lönesummans utveckling för år 1986 så räknar jag upp inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* med 150 milj. kr. Med hänsyn till de nya antagandena om lönesummans utveckling för år 1986 räknar jag vidare upp inkomsttiteln *Folkpensionsavgifter* med 40 milj. kr., inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 23 milj. kr., inkomsttiteln *Barnomsorgsavgift* med 9 milj. kr., *Vuxenutbildningsavgift* med 1 milj. kr., inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 9 milj. kr., samt inkomsttiteln *Allmän löneavgift* med 8 milj. kr.

Med anledning av vad jag anfört om den privata konsumtionen i löpande priser under år 1987 tar jag upp statsinkomsterna på inkomsttiteln *Mervärdeskatt* med 500 milj. kr. mer än vad RRV gjort.

Vidare har jag erfarit att statsinkomsterna på inkomsttiteln *Utförsäljning av beredskapslager* kommer att uppgå till 846,9 milj. kr. Av den anledningen ökar jag beräkningen av denna inkomsttitel med 61,2 milj. kr.

Tabell 1 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkning	Forändring enligt föredraganden
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	49 421 000	+ 150 000
1211 Folkpensionsavgift	39 140 000	+ 40 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	-857 000	+ 23 000
1231 Barnomsorgsavgift	9 041 000	+ 9 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 061 000	+ 1 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	747 000	+ 9 000
1281 Allmän löneavgift	8 522 000	+ 8 000
1411 Mervärdeskatt	67 500 000	+500 000
2625 Utförsäljning av beredskapslager	785 700	+ 61 200
Summa inkomster	304 289 982	
Summa förändringar enligt föredraganden		+801 200

RRV:s beräkningar föranleder i övrigt inte någon erinran från min sida. Sammantaget medför mina justeringar av RRV:s beräkningar för budgetåret 1986/87 en beräknad ökning av inkomsterna med 801,2 milj. kr. till 305 091 milj. kr.

Utgifter

I statsbudgeten för innevarande år uppgår utgifterna till 336 392 milj. kr. Därutöver har RRV beaktat beslut om och förslag till anslag på tilläggsbudget samt finansfullmakt om sammanlagt 2 961 milj. kr. RRV beräknar därmed utgiftsanslagen exkl. statsskuldsräntor till 267 353 milj. kr. och merbelastningen på förslagsanslag exkl. statsskuldsräntor till 2 017 milj. kr. Sammantaget innebär detta att RRV beräknar utgiftsanslagen exkl. statsskuldsräntor till 269 370 milj. kr.

Tabell 2 Statsutgifterna budgetåret 1986/87
milj. kr.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

	Ny beräkning		
	Statsbudget	RRV	Föredraganden
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	264 392	267 278	267 278
Finansfullmaktsutnyttjande	—	75	75
Beräknad merbelastning på förslagsanslag exkl. stats- skuldräntor	—	2 017	2 017
Statsskuldräntor	65 000	65 600	65 400
Förändring i anslagsbehållningar	1 500	1 645	1 645
Ändrad disposition av rörliga krediter	500	290	290
Beräknat tillkommande utgifts- behov, netto	5 000	3 000	2 000
Summa statsutgifter	336 392	339 905	338 705

RRV har beräknat utgifterna för statsskuldräntorna till 65,6 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Efter samråd med riksgäldskontoret beräknar jag utgifterna för statsskuldräntorna till 65,4 miljarder kr.

Tabell 3 Räntor på statsskulden budgetåret 1986/87
Miljarder kr.

Budgetår	1986/87 Budget- proposition	Nuv. be- räkning	Förändring
Räntor på inhemska lån m. m.	52,5	53,1	+0,6
Räntor på utländska lån	10,5	10,	-0,3
Valutaförluster	2,0	2,1	+0,1
Summa	65,0	65,4	+0,4

Enligt RRV kommer de totala anslagsbehållningarna på reservationsanslag under innevarande budgetår att minska med 1 645 milj. kr. för att uppgå till 22 344 milj. kr. Bedömningen är självfallet osäker, men jag kan tills vidare acceptera RRV:s beräkning som baseras på uppgifter från de ansvariga myndigheterna. I tabell 4 redovisas utvecklingen av anslagsbehållningarna mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87.

Tabell 4 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1985/86 och 1986/87
Miljarder kr.

Huvudtitel	1985/86	1986/87
Utrikesdepartementet	5,8	6,8
Kommunikationsdepartementet	4,9	4,4
Arbetsmarknadsdepartementet	3,1	1,7
Industridepartementet	7,8	7,0
Övriga huvudtitlar	2,4	2,4
Summa	24,0	22,3

Enligt RRV kommer utnyttjandet av *rörliga krediter* att öka med 290 milj. kr. under budgetåret 1986/87.

Jag vill också nämna att RRV för *tillkommande utgiftsbehov, netto* tar upp 3 miljarder kr. Jag beräknar behovet till 2 miljarder kr. I övrigt har jag inga invändningar mot RRV:s beräkning.

Sammantaget beräknar jag därmed utgifterna under budgetåret 1986/87 till 338 705 milj. kr. Jag återkommer till statsbudgetens saldo för budgetåret 1986/87 under avsnitt 1.4 i det följande.

1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1987/88

Inkomster

RRV beräknar statsbudgetens totala inkomster till 313 842 milj. kr. för budgetåret 1987/88. I förslaget till statsbudget för nästa budgetår ingår ett antal förslag som påverkar statsbudgetens inkomster. I det följande redovisar jag de förändringar av RRV:s beräkningar som jag funnit nödvändiga.

I enlighet med vad jag har anfört om lönesummans utveckling för år 1986 räknar jag upp inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* med 150 milj. kr. Med hänsyn till de nya antagandena om lönesummans utveckling för år 1986 reviderar jag vidare upp beräkningen av inkomsttiteln *Folkpensionsavgifter* med 60 milj. kr., inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 25 milj. kr., inkomsttiteln *Barnomsorgsavgift* med 12 milj. kr., *Vuxenutbildningsavgift* med 1 milj. kr., inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 10 milj. kr., samt inkomsttiteln *Allmän löneavgift* med 12 milj. kr.

Med anledning av vad jag anfört om den privata konsumtionen i löpande priser under år 1987 räknar jag upp inkomsttiteln *Mervärdesskatt* med 500 milj. kr. i förhållande till RRV:s beräkning.

RRV har beräknat de totala utgifterna för arbetslöshetsförsäkringen m. m. på inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* till 10 900 milj. kr. varav 65 % belastar inkomsttiteln. Detta är en ökning med 700 milj. kr. jämfört med verkets beräkning av dessa utgifter i december 1986. Eftersom chefen för arbetsmarknadsdepartementet och jag inte bedömer arbetsmarknadsläget som förändrat sedan budgetpropositionen förelades riksdagen, samt att arbetsmarknadsministern senare idag avser att föreslå ett antal aktiva åtgärder, tar jag upp verkets beräkning på inkomsttiteln med 455 milj. kr. i förhållande till RRV:s beräkning.

I enlighet med vad chefen för bostadsdepartementet kommer att framföra i det följande om åtgärder i fastighetsskattesystemet med anledning av nya taxeringsvärden, räknar jag upp inkomsttiteln *Fastighetsskatt* med 500 milj. kr. budgetåret 1987/88.

Med anledning av det förslag som lagts fram i prop. 1986/87: 139 om höjningar av skatten på bensin räknar jag upp inkomsterna på inkomsttiteln *Bensinskatt* med 1 386 milj. kr. Vidare räknar jag mot bakgrund av övriga förslag i den nämnda propositionen upp inkomsterna på inkomsttiteln *Energiskatt* med 427 milj. kr.

I enlighet med de förslag som jag senare denna dag kommer att framföra

om försäljningsskatten på motorfordon räknar jag upp inkomstiteln *Försäljningsskatt på motorfordon* med 400 milj. kr. Vidare räknar jag med anledning av nämnda förslag upp inkomsterna på inkomstiteln *Mervärdeskatt* med 100 milj. kr.

I enlighet med vad jag kommer att föreslå senare denna dag om införande av en tullklareringsavgift räknar jag upp inkomstiteln *Avgifter vid tullverket* med 50 milj. kr.

Med anledning av de förslag som jag kommer att framföra senare idag om omsättningsskatten på värdepapper räknar jag upp inkomstiteln *Skatt på värdepapper* med 200 milj. kr.

Vissa bidrag från Sverige till stöd för internationell utveckling i Portugal kommer troligen att återbetalas under nästa budgetår. Av den anledningen tar jag, efter samråd med statsrådet Hjelm-Wallén, upp en ny inkomstitel, *Återbetalning från portugalfonden*, med 18 milj. kr. RRV:s beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min eller andra berörda statsråds sida. Sammanlagt innebär de förordade avvikelserna från verkets beräkningar en uppräknig av inkomsterna för budgetåret 1987/88 med 4 306 milj. kr. Jag beräknar således statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88 till 318 148 milj. kr. Förändringarna i förhållande till RRV:s beräkningar framgår av tabell 5.

Tabell 5 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkningar	Förändringar enl. föredra-
Inkomstitel		
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	52 309 000	+ 150 000
1211 Folkpensionsavgift	40 954 000	+ 60 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	202 000	+ 25 000
1231 Barnomsorgsavgift	9 536 000	+ 12 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 124 000	+ 1 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	1 547 000	+ 465 000
1281 Allmän löneavgift	8 680 000	+ 12 000
1312 Fastighetsskatt	4 500 000	+ 500 000
1342 Skatt på värdepapper	3 400 000	+ 200 000
1411 Mervärdeskatt	71 800 000	+ 600 000
1421 Bensinskatt	12 100 000	+ 1 386 000
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 482 000	+ 400 000
1428 Energiskatt	12 700 000	+ 427 000
2541 Avgifter vid tullverket	33 500	+ 50 000
4517 Återbetalning från portugalfonden	—	+ 18 000
Summa inkomster	313 842 000	
Summa förändringar enligt föredraganden		+4 306 000

Avslutningsvis vill jag redovisa förändringarna i indelningen av statsbudgetens inkomstsida i förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 (tabell 6).

Tabell 6 Förslag till förändringar i uppställningen av

Inkomsttitel	Förslag
4517 Återbetalning från portugalfonden	ny inkomsttitel
5300 Statliga avgifter	ny inkomsthuvudgrupp
5311 Avgifter för företagshälsovård	ny inkomsttitel

Utgifter

I det slutliga förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 uppgår utgifterna till 348 638 milj. kr.

I årets budgetproposition upptogs utgifterna för budgetåret 1987/88 till 345 846 milj. kr. Av detta belopp svarade minskade anslagsbehållningar, ökad disposition av rörliga krediter och beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för 11 000 milj. kr. Utgiftsanslagen uppgick sålunda till 334 846 milj. kr.

Sedan riksdagen förelades budgetpropositionen har fram till den 1 april 1987 dels ett antal propositioner innebärande anslagsförändringar förelagts riksdagen, dels riksdagen beslutat om ett antal anslag som föreslogs i budgetpropositionen. Om riksdagen bifaller förslagen i propositionerna ökar de samlade utgiftsanslagen med ca 5 800 milj. kr. Beloppet inkluderar även de anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen som beslutats av riksdagen men inte de minskade utgifterna för statsskuldsträntor som jag strax återkommer till. I samband med min beräkning av anslagskonsekvenserna har jag låtit upprätta en specifikation över förslagna och i förekommande fall beslutade anslagsförändringar på statsbudgeten i förhållande till budgetpropositionen. Denna specifikation (bil. 1.5) täcker i princip perioden t. o. m. mars 1987. Härtill kommer att, mot bakgrund av vad jag tidigare anfört om lönesummans utveckling, den beräknade belastningen på några större förslagsanslag att väsentligen ändras. Detta gäller följande anslag: Bidrag till driften av grundskolor som i budgetpropositionen togs upp med 15 017 milj. kr. bör räknas upp med 1 000 milj. kr., bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag som i budgetpropositionen togs upp med 3 632,8 milj. kr. bör räknas upp med 200 milj. kr. samt skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. som i budgetpropositionen togs upp med 12 681 milj. kr. bör räknas upp med 150 milj. kr.

Anslaget *Räntor på statsskulden m.m.* upptogs i budgetpropositionen för budgetåret 1987/88 med ett till 63 000 milj. kr. beräknat belopp. Belastningen på detta anslag är beroende av den ackumulerade statsskulden under det budgetår för vilket anslaget anvisas och av räntenivån inom och utom landet samt av bokföringsmässiga valutaförluster på grund av ändrade växelkurser vid omsättning eller återbetalning av utlandslån. En beräkning av riksgäldskontoret ger vid handen att utgifterna för räntor på statsskulden m. m. torde bli ca 1 000 milj. kr. lägre än vad som antogs i budgetpropositionen. De inhemska räntorna beräknas nu bli ca 1 000 milj. kr. högre främst till följd av ett allmänt högre ränteläge, medan räntorna och valutaförlusterna på de utländska lånen sammantaget beräknas bli ca

2000 milj. kr. lägre. Förslag till Inkomst- och utgiftsstat för anslaget Räntor på statsskulden m. m. framgår av bilaga 1.4. Anslaget bör i enlighet med förslaget föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1987/88 med 62 000 milj. kr.

Tabell 7 Räntor på statsskulden budgetåret 1987/88
Miljarder kr.

Budgetår	Budget- proposition	Nuv. be- räkning	Förändring
Räntor på inhemska lån m. m.	50,8	51,8	+1,0
Räntor på utländska lån	10,1	9,9	-0,2
Valutaförluster	2,1	0,3	-1,8
Summa	63,0	62,0	-1,0

Sammantaget innebär detta att jag beräknar statsbudgetens utgiftsanslag för budgetåret 1987/88 till sammanlagt 339 638 milj. kr.

I syfte att få en så långt möjligt rättvisande bild av hela belastningen på statsbudgeten beräknas, utöver utgiftsanslagen, på statsbudgetens utgifts- sida även medel för förändringar i anslagsbehållningar, ändrad disposition av rörliga krediter och beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

I budgetpropositionen beräknades förbrukningen av anslagsbehållningar komma att uppgå till 1 500 milj. kr. netto, budgetåret 1987/88. De propositioner innebärande anslagsförändringar som därefter förelagts riksdagen motiverar ingen ändring av den beräkning som gjordes i budgetpropositionen. Jag räknar således även nu med en minskning av anslagsbehållningarna med 1 500 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Budgetutfallet, och därmed statens upplåningsbehov, påverkas även av förändringar i *utnyttjandet av rörliga krediter* hos riksgäldskontoret. Sådana krediter har enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa affärsverk, myndigheter och bolag. Dessutom vill jag erinra om att vissa myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet disponerar en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Riksdagen beslutade (AU 1985/86:11) att AMU-styrelsen får disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret om högst 160 milj. kr. Någon sådan kredit har under budgetåret 1986/87 ännu ej behövt utnyttjas. För nästa budgetår föreslår jag emellertid att den nuvarande ramen för rörliga krediter för uppdragsmyndigheters behov ökas med 160 milj. kr. till 360 milj. kr. Sammantaget räknar jag schablonmässigt med en ökning av utnyttjandet av rörliga krediter med 500 milj. kr.

I syfte att förslaget till statsbudget så långt som möjligt skall visa en realistisk budgetbelastningen förs på budgetens utgiftssida upp posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Vid beräkningen av denna post görs en uppskattning av sådana utgifts- och inkomstförändringar som inte förts upp på något annat ställe i budgeten.

I budgetpropositionen ingick i denna post bl. a. budgeteffekterna till följd av särpropositioner som senare under riksmötet skulle komma att föreläggas riksdagen. Då dessa förslag numera föreligger har medel istället beräknats under berörda anslag och inkomstitlar.

Tabell 8 Statsutgifterna för budgetåret 1987/88
miljoner kr.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

	1987/88	
	Budget prop.	Ny beräkning
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	271 847	277 638
Statsskuldräntor	63 000	62 000
Förändring av anslagsbehållningar	1 500	1 500
Andrad disposition av rörliga krediter	500	500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	9 000	7 000
Summa statsutgifter	345 847	348 638

1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1986/87 och 1987/88

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 enligt vad som framgår av tabell 9.

Beräkningen av budgetutfallet för innevarande budgetår ger vid handen att budgetunderskottet för budgetåret 1986/87 blir 6,9 miljarder lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen. Nu föruses ett underskott om ca 33,6 miljarder kr.

Statsinkomsterna nästa budgetår uppskattas nu till 318,1 miljarder kr. Utgifterna exkl. statsskuldräntor beräknades i budgetpropositionen till 282,8 miljarder. Nu beräknar jag utgifterna till 286,6 miljarder kr. Sammanfattningsvis innebär beräkningarna att budgetunderskottet för budgetåret 1987/88 minskar med 6,4 miljarder kr. till 30,5 miljarder kr., jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Förändringarna av inkomsterna och utgifterna i förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 sedan budgetpropositionen har jag även låtit sammanställa i en specifikation som hör bifogas till regeringsprotokollet i detta ärende. (Bil 1.5).

Tabell 9 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1985/86–1987/88
Miljarder kr.

	1985/86 Utfall	1986/87		
		Budgetpropositionen	RRV	Ny beräkning
Inkomster	275,1	299,5	304,3	305,1
Utgifter exkl. statsskuldräntor	255,4	275,0	274,3	273,3
Statsskuldräntor	66,5	65,0	65,6	65,4
Saldo	-46,8	-40,5	-35,6	-33,6

Tabell 9 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetären 1985/86–1987/88 forts.
Miljarder kr.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

	1987/88		Procentuell förändring	
	Budget- propo- sitionen	Ny be- räkning	Från utfall 1985/86 till ny beräkning 1986/87	Från ny be- räkning 1986/87 till ny ber. 1987/88
Inkomster	308,9	318,1	+10,9%	+4,3%
Utgifter exl. statsskuldsräntor	282,8	286,6	+ 7,0%	+4,9%
Statsskuldsräntor	63,0	62,0	- 1,6%	-5,2%
Saldo	-36,9	-30,5	-	-

2 Extraordinära budgeteffekter

Den underliggande utvecklingen av statsbudgetens saldo erhålls om det redovisade saldot korrigeras för sådana effekter som är av tillfällig art eller hänger samman med ändringar i redovisningsprinciperna. Det bör betonas att det ofta är en bedömningsfråga om en enskild post skall betraktas som en reguljär inkomst/utgift eller som en extraordinär effekt. Trots detta anser jag det angeläget att redovisa en beräkning där de extraordinära effekterna exkluderats så statsbudgetens underliggande utveckling klar görs.

På inkomstsidan har exempelvis följande effekter betraktats som extraordinära vid framräkning av det underliggande budgetsaldot:

- ändrade uppbördsperioder för inkomstskatt, arbetsgivaravgifter och andra skatter, vilket medför att den i samband med omläggningen registrerade inkomstströmmen ger en felaktig bild av skatteinkomsterna
- vissa engångsvisa skattehöjningar/sänkningar på t. ex. vinster, förmögenhet och löner
- tillfälliga extra inleveranser från affärsverk till statsbudgeten
- fondupplösningar som tillfälligt ökar statsbudgetens inkomster
- utförsäljning av beredskapslager av olja.

På utgiftssidan har bl. a. följande effekter beaktats:

- valutaförluster/vinster som uppstår vid amortering av statens utlandslån
- rena budgetavlastningar, som att bostadslånegivningen sedan budgetåret 1985/86 inte belastar statsbudgeten
- vidare att vissa affärsverk finansierar sina investeringar genom lån på kreditmarknaden eller direkt i riksgäldskontoret i stället för som tidigare över anslaget på statsbudgeten.

Som exempel på effekter som inte beaktas vid framräkning av den underliggande budgetutvecklingen kan nämnas delsratt ränteutgifter för statsskulden periodiseras på olika sätt för olika låneinstrument, dels de särskilda insatser inom arbetsmarknads- och industripolitik som gjorts med hänsyn till sysselsättningsläget.

Miljarder kr., löpande priser

	1985/96	1986/87	1987/88
Budgetsaldo	-42,7	-33,3	-31,8
Andel av BNP (%)	5,1%	3,4%	3,1%

3 Statens lånebehov

Vid en finansiell analys är det av intresse att studera hur likviditeten i ekonomin påverkas av statens inkomster och utgifter. Utgångspunkten vid en sådan analys är begreppet statens lånebehov, som kan definieras som statsskuldens transaktionsförändring. Om man utgår ifrån det av RRV redovisade budgetunderskottet krävs en del justeringar för att erhålla statens nettolånebehov. I det följande redovisas kortfattat hur de två begreppen är relaterade till varandra.

1. Det av RRV redovisade budgetunderskottet utgör utgångspunkt för kalkylen.

2. Korrigeringar görs då det förekommer skillnader mellan när transaktioner bokförs i myndigheternas redovisning och när de registreras på statsverkets checkräkning. Som exempel kan nämnas regeländringen den 1 juli 1987 beträffande statens förskottering av kommunernas kostnader för kommunalt bostadstillägg (KBT). Ändringen innebär bl. a. en engångseffekt i form av ett minskat lånebehov för staten i storleksordningen 3,6 miljarder kr. budgetåret 1987/88. Denna engångseffekt kommer dock inte till uttryck i ett minskat redovisat budgetunderskott.

3. Valutaförluster/-vinster på statliga utlandslån förs enligt nuvarande praxis upp mot statsbudgeten då ett utlandslån förfaller till betalning. Från upplåningssynpunkt innebär dessa kursdifferenser inte någon nettoupplåning när samma belopp som förfaller i utlandslån lånas upp i utlandet. Vidare innebär kursdifferenserna inte något likviditetsflöde till den inhemska marknaden. Om däremot återbetalningen av det utländska lånet finansieras inom landet kommer storleken på denna upplåning att bli beroende av eventuella kursdifferenser. Givet att upplåningen sker i riksbanken medför kursdifferenserna inte heller denna gång något likviditetsflöde till den inhemska marknaden.

4. Under senare år har viss kreditgivning lyfts ut ur statsbudgeten och i stället fått formen av lån från riksgäldskontoret. Denna utlåning innebär ett likviditetsflöde till marknaden samtidigt som denna utlåning måste finansieras via statlig upplåning.

5. Den beslutade engångsskatten på försäkringsbolag kommer att, via en inkomsttitel på statsbudgeten, omedelbart överföras till riksgäldskontoret för avskrivning mot statsskulden. Detta innebär att skatten inte kommer att påverka budgetutfallet, men däremot medföra en indragning av likviditet och en minskning av lånebehovet.

6. Genom en saldering av posterna 1–5 erhålls statens lånebehov.

Det bör påpekas att statens lånebehov definierat på detta sätt innehåller

transaktioner, som inte påverkar likviditetsläget, eftersom de sker mellan riksbanken och riksgäldskontoret. Som exempel kan nämnas statens ränteutgifter till riksbanken. Då dessa utgifter ökar statsskulden och kräver ökad statlig upplåning inkluderas de dock i statens lånebehov.

Tabell 11 Statens lånebehov (netto) budgetåren 1985/86–1987/8

	1985/86	1986/87	1987/88
1. Statens budgetunderskott enligt RRV	46,8	33,6	30,5
2. Diverse korrigeringar för att uppnå kassamässighet	-3,3	-	-3,6
3. Valutaförluster/-vinster på statliga utlandslån	-4,2	-2,1	-0,3
4. RGK:s kreditgivning m. m. (varav kreditgivning till affärsverk) (övrigt)	-2,3 (+1,0) (-3,3)	+1,4 (+0,8) (+0,6)	+2,2 (+1,7) (+0,5)
5. Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag m. fl.	-	-7,5	-7,5
6. Statens lånebehov	37,0	25,4	21,3

4 Statens avkastningsränta och statens utlåningsränta

Det ankommer på regeringen att fastställa statens avkastningsränta och statens utlåningsränta. För riksdagens information vill jag anmäla följande.

Statens avkastningsränta och statens utlåningsränta fastställs av regeringen per den 1 juli varje år. Räntesatserna, som budgetåret 1986/87 uppgår till 12%, avses motsvara statens ränta på utnyttjat kapital och beräknas på tillgångarnas nyanskaffningsvärde. Räntan skall således ge uttryck för statens avkastningskrav eller förräntningskrav.

Statens avkastningsränta och statens utlåningsränta har hittills fastställts till ett genomsnitt av den långa obligationsräntan på prioriterade obligationer under de tre närmast föregående kalenderåren. En vägning sker av de olika räntesatsernas inverkan med hänsyn till tiden. Dessutom görs ett tillägg om en kvarts procentenhet för att täcka förvaltningskostnader m. m.

Beräkningsförutsättningarna när det gäller att fastställa statens avkastningsränta och statens utlåningsränta har ändrats eftersom den prioriterade upplåningen upphörde vid utgången av november månad 1986.

Med anledning härav finns det anledning att göra en översyn över beräkningsprinciperna när det gäller att fastställa statens avkastningsränta och statens utlåningsränta. Jag avser att i samband med budgetpropositionen 1988 återkomma till riksdagen i denna fråga.

5 Utnyttjande av finansfullmakten

Regeringen har av riksdagen bemyndigats att, om arbetsmarknadsläget kräver det, för budgetåret 1985/86 besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1985/86: 150 bil 1, FiU 30, rskr. 409). I prop. 1985/86:150 redovisades att fullmakten utnyttjats med 187 milj. kr. för beredskapsarbeten och 173 milj. kr. för investeringar i statliga vägar och järnvägar.

Därutöver utnyttjades finansfullmakten för vissa sysselsättningsskapande åtgärder genom beslut den 15 maj 1986. Besluten avsåg byggande av statliga vägar (50 milj. kr.), investeringar i järnvägens system (80 milj. kr.), och flygplatser m. m. (53 milj. kr.) samt byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (56,5 milj. kr.) Sammantaget disponerades således 599,5 milj. kr. av finansfullmakten under budgetåret 1985/86.

Även för *innevarande budgetår* har riksdagen bemyndigat regeringen att, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1985/86: 150 bil 1, FiU 30, rskr 350). Finansfullmakten får användas för att tidigarelägga, utvidga eller påskynda statliga investeringar som normalt finansieras med anslag på statsbudgeten. Regeringen kan också använda den för bidrag till kommunala projekt för investering och sysselsättning. Bidragsprocenten får därvid fastställas med hänsyn till ändamålet men inte överstiga 75%. Vidare får finansfullmakten användas för bidrag till näringslivet och bostadssektorn. I dessa sammanhang får gällande bidragssatser tillfälligt höjas till högst 75%.

Genom beslut den 19 februari 1987 utnyttjades finansfullmakten med 75 milj. kr. för sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets område. Något ytterligare utnyttjande under *innevarande budgetår* har ej ägt rum.

Vid sidan om finansfullmakten finns ett antal bemyndiganden som regeringen kan använda om det behövs av konjunktur- eller sysselsättningsskäl. Villkoren för hur dessa bemyndiganden får utnyttjas varierar något. Riksdagen har begärt att regeringen skall se över systemet med finansfullmakten och övriga snarlika bemyndiganden. Syftet är att dels begränsa antalet bemyndiganden, dels fastställa en för finansfullmakten och övriga konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden gemensam beloppmässig ram (FiU 1985/86: 30, rskr 358). En sådan översyn pågår. Jag vill vidare erinra om det förslag till nya riktlinjer för statens lokalförsörjning som regeringen har redovisat i årets budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 2 s. 18–25). Förslaget innebär bl. a. att regeringen ges fullmakt att besluta om investeringar inom en ram som riksdagen bestämmer för ett år i taget. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i dessa frågor.

Av sysselsättningsskäl kan även behov uppstå av att öka den utbildningsvolym som riksdagen anvisat för arbetsmarknadsutbildningen. Vid sådana tillfällen bör arbetsmarknadsmyndigheterna kunna ges möjlighet att med kort varsel planera och upphandla AMU-kurser för dem som drabbas av arbetslöshet. Jag förordar mot denna bakgrund att riksdagen bemyndigar regeringen att utnyttja finansfullmakten även för arbetsmarknadsutbildningen.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare idag att anmäla behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser föranledda av den i prop. 1986/87: 110 föreslagna handelsblockaden mot Sydafrika och Namibia. Det är i dagsläget svårt att uppskatta både eventuella behov och storleken på sådana insatser varför denna bedömning måste anstå tills läget bättre kan överblickas. Jag föreslår därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyn-

digande att tillfälligtvis få utnyttja finansfullmakten för att täcka det resurstillskott som kan bli nödvändigt.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

Regeringen disponerar för beslut innevarande budgetår, som jag tidigare nämnt, en finansfullmakt om 2 500 milj. kr. För budgetåret 1987/88 förorddar jag att en fullmakt begärs med samma belopp.

6 Statliga garantier

I 1987 års budgetproposition redovisade jag att statens garantiåtaganden per den 1 juli 1987 skulle komma att uppgå till drygt 145,4 miljarder kr.

Regeringen har därefter lagt fram förslag till riksdagen som berör omfattningen av det statliga garantiåtagandet. Förslagen redovisas i tabell 12.

Med dessa förändringar av garantiramarna kommer statens samlade garantiåtagande att uppgå till ca 147,6 miljarder kr. den 1 juli 1987.

Tabell 12 Förelagda förändringar av ramar för statligt garantiåtagande efter budgetpropositionen 1987 (milj. kr.)

Proposition	Garantins ändamål	Nuvarande garantiram	Förelagden garantiram	Förändring	Tidpunkt för förändring
1986/87: 87 om statens vattenfallsverk.	Täcka behov av borgens-teckning för lån på kapitalmarknaden till bolag i vilka Vattenfall förvaltar statens aktier.	14 034	14 373	+ 339	1987-07-01
1986/87: 74 om näringspolitik inför 1990-talet.	Industrigarantilån.	868	0 ¹	- 868	1987-07-01
1986/87: 98 om investeringsgarantier.	Statsgaranti för investeringar i utlandet.	400	1 000	+ 600	1987-07-01
1986/87: 109 med förslag till tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1986/87.	Åtaganden i samband med Tele-X-projektet.	0	40	+ 40	1987-07-01
1986/87: 145 om ändringar i lagstiftningen för stads- och landshypoteksinstitutionerna.	Grundfond för Konungarikets Sveriges stads- och landshypotekskassa.	15 500	17 500	+ 2 000	1987-07-01

¹ Stödformen industrigarantilån har i prop. 1986/87:74 om näringspolitik inför 1990-talet föreslagits upphöra vid ingången av budgetåret 1987/88.

Förslaget innebär dock ingen förändring i fråga om åtaganden från statens sida som gjorts eller görs innan stödformen upphör.

7 Årsbokslut för staten 1985/86

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1

Riksrevisionsverket (RRV) har överlämnat Årsbokslut för staten budgetåret 1985/86. Detta årsbokslut omfattar statliga myndigheter inklusive affärsverken samt riskgäldskontoret och övriga myndigheter under riksdagen. Riksbanken som tillhör den senare kategorin ingår dock endast med riksbankens grundfond på 1 miljard kr i årsbokslutet. Enligt riksdagens beslut upptogs riksbankens grundfond den 1 juli 1938 till redovisning bland statens kapitaltillgångar. I övrigt ligger riksbankens tillgångar helt vid sidan av den statliga redovisningen. Riksbankens eget kapital uppgick vid utgången av år 1985 till 24 miljarder kr.

7.1 Balansräkning med noter

Balansräkningen i årsbokslutet bygger på de tillgångar och skulder som redovisas i ovannämnda myndigheters bokslut. I dessa bokslut tas i regel anläggningstillgångarna upp till anskaffningsvärdet minskade med avskrivningar. Balansräkningen återges i något förkortad form i tabell 13.

Tabell 13 Balansräkning för staten
Miljarder kr.

	Bokförda värden		Beräknad nukostnad ¹	
	1986-06-30	1985-06-30	1986-06-30	1985-06-30
TILLGÅNGAR				
<i>Materiella tillgångar</i>				
Lager och förråd	14,7	14,3	21,1	19,7
Skepp, maskiner och inventarier	26,3	25,1	50,6	52,5
Byggnader och mark	65,1	60,5	179,5	170,6
Statliga vägar ²			59,4	60,8
	106,1	99,9	310,6	303,7
<i>Finansiella tillgångar</i>				
Aktier m. m. ³	26,5	25,0	26,5	25,0
Skattefordringar	9,0	8,7	6,2	6,5
Övriga fordringar ⁴	157,6	160,7	157,6	160,7
Likvida tillgångar	27,5	28,8	27,5	28,8
	220,6	223,2	217,8	221,0
Summa tillgångar	326,7	323,1	528,4	524,7
SKULDER OCH KAPITAL				
<i>Statsskulden⁵</i>				
Lån i Sverige	469,5	414,5	469,5	414,5
Lån utomlands	120,5	139,1	122,6	157,5
	590,0	553,6	592,1	572,0
<i>Övriga skulder</i>				
Kortfristiga skulder	58,5	50,6	58,5	50,6
Långfristiga skulder	9,3	5,5	9,3	5,5
<i>Donationskapital</i>	2,2	2,0	2,2	2,0
<i>Verkskapital</i>				
Konsoliderande avsättningar i affärsverken m. m. ⁶	47,8	46,1	97,3	91,1
Fonder	8,7	8,2	8,7	8,2
	56,5	54,3	106,0	99,3
<i>Statens nettoförmögenhet</i>				
Vid budgetårets början	-342,9	-286,6	-204,7	-169,9
Förändringar under budgetåret			-35,0	-34,8
- Statsbudgetens nettounderskott ⁷	-47,5	-57,7		
- Övriga kapitaländringar	+0,6	+1,4		
Vid budgetårets slut	-389,8	-342,9	-239,7	-204,7
Summa skulder och kapital	326,7	323,1	528,4	524,7
<i>Ansvarsförbindelser</i>				
Gjorda garantiutfästelser	133,5	128,4		
Övriga statliga skuldförbindelser redovisade inom linjen hos riksgäldskontoret	3,5	2,6		

¹ Nukostnad definieras som en tillgångs nyanskaffningsvärde minskat med avskrivningar grundade på detta värde.

² Värdet på de statliga vägarna har beräknats med investeringarna i vägnätet under den senaste 40-årsperioden som underlag. Som investering har räknats utfallet på anslagen för byggande av statliga vägar. Till detta värde har lagts 10% av anslagen till drift av statliga vägar. Erfarenhetsmässigt bedöms nämligen en så stor andel av anslaget utgöra värdehöjande förbättringsarbeten. De sålunda beräknade investeringsbeloppen har

I årsbokslutet redovisas också tillgångarna upptagna till beräknade nukostnader. I beloppen för nukostnad ingår såväl de bokförda tillgångarnas nukostnad som värdet av vissa icke redovisade tillgångar. Kravet på tillgångsredovisning inom staten är begränsat på så sätt att i princip endast sådana tillgångar som ger en finansiell avkastning behöver bokföras. En betydande del medel från statsbudgeten och från andra finansieringskällor har därutöver använts till uppbyggnad av tillgångar som nyttjas i myndigheternas verksamhet men som inte åsatts något redovisat värde. För att få uppgift dels om värdet av dessa oredovisade tillgångar och dels om redan bokförda tillgångars nukostnad, har förfrågningar sänts ut till ett stort antal myndigheter. Uppgifter som kommit in från myndigheterna har bearbetats och sammanställts i kolumnen för nukostnad i balansräkningen. Uppgifter från några större myndigheter saknas. Bl.a. har underlag för beräkning av kapitalvärdet för tillgångar som används inom försvaret – flygplan, fordon och annan krigsmateriel – inte kunnat erhållas. Värdet av museisamlingar, bibliotek m. m. ligger också utanför redovisningen. Den största tillkommande posten bland nukostnaderna är värdet av det statliga vägnätet, som här beräknats och tagits in i balansräkningen.

Beräkнад till nukostnad uppgår statens nettoförmögenhet till
– 239,7 miljarder kr, medan den bokförda nettoförmögenheten är
– 389,8 miljarder kr.

7.2 Kommentarer till balansräkningen

7.2.1 Statens nettoförmögenhet

Enligt balansräkningen minskade statens bokförda nettoförmögenhet under budgetåret med 47 miljarder kr och uppgick vid årets slut till –398,8

omräknats till nukostnad med ledning av vägverkets vägkostnadsindex. Det erhållna bruttobeloppet har sedan reducerats med avskrivningar (avskrivningstid 40 år). Anskaffningsvärdet för vägarna minskat med avskrivningar uppgår till 26,1 miljarder kr. Vägarnas beräknade nukostnad är lägre än föregående år på grund av att vägkostnadsindex sjunkit med 0,5 % under 1985/86.

³ Aktierna är upptagna till sina anskaffningsvärden.

⁴ Därav lånefordringar 121,8 miljarder kr. Lånefordringarna har tagits upp till sina nominella belopp. Hänsyn har alltså inte tagits till osäkra fordringar som ingår i summan. Lånefordran har minskat jämförd med 1984/85. Detta förklaras av att nya bostadslån fr. o. m. 1985/86 finansieras och redovisas av Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag SBAB. Utestående bostadslån hos SBAB uppgår till 7,5 miljarder kr.

⁵ Från statsskulden enligt riksgäldskontorets redovisning avgår skulder inom staten. I nukostnadskolumnen har statsskulden omvärderats enligt balansdagens valutakurser.

⁶ Enligt de regler som tidigare gällde för flertalet affärsverk skulle återanskaffningen av anläggningstillgångar finansieras med avskrivningsmedel. Reglerna var så utformade att avskrivningsmedlen skulle täcka även det ökande behov av kapital för återanskaffning som uppstod vid inflation. Om inga expansionsinvesteringar gjordes innebar detta i princip att det av staten tillskjutna kapitalets nominella värde förblev oförändrat med det successivt ökande värdet av anläggningstillgångarna finansierades med driftmedel. Under 1985/86 tillämpades denna princip endast för Vattenfall. De avsättningar som tidigare gjorts vid andra affärsverk kvarstår dock i redovisningen. Vid sammanställningen av balansräkningen för staten har det kapital som *tillskjutits från staten* förts till den i balansräkningen redovisade nettoförmögenheten under det att kapital som *tillförts från statens driftintäkter* redovisas som en särskild post i balansräkningen. Uppskrivningar av statskapitalets värde har hänförs till nettoförmögenheten.

När tillgångarna och skulderna omvärderas till nukostnad (vad avser skulder enbart statsskulden som omvärderats till balansdagens valutakurser) måste även kapitalkostnaderna omvärderas.

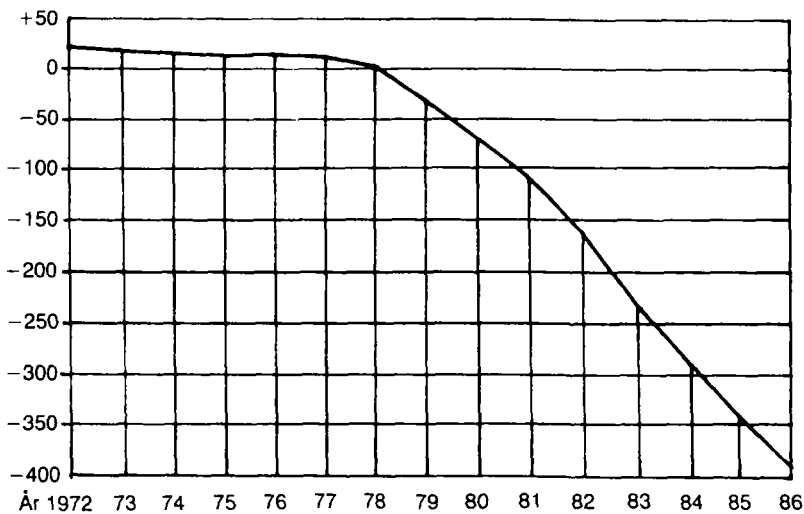
⁷ Med statsbudgetens nettounderskott avses budgetunderskott (46,8 miljarder kr.) korrigerat för vissa finansiella transaktioner avseende främst den statliga utlåningen samt för investeringstransaktioner som påverkat balansräkningens tillgångsposter.

miljarder kr. Minskningen har till övervägande del orsakats av statsbudgetens nettounderskott 47,6 miljarder kr., dvs. budgetunderskottet 46,8 miljarder kr korrigerat för sådana finansiella transaktioner och investeringstransaktioner som påverkat tillgångsposter i balansräkningen.

Den negativa förmögenheten består i stort sett av ackumulerade nettounderskott i statsbudgeten. En betydande del av statsbudgetmedlen har dock använts till investeringar som ej tillgångsredovisats. Så har t ex under den senaste 6-årsperioden 37,5 miljarder kr., gått till investeringar i försvarrets kapitalobjekt och 13,6 miljarder kr. investerats i vägar. Medel som satsats på högre utbildning och forskning kan ses som en investering i immatriella tillgångar. Under tiden 1980/81–1985/86 har 40,5 miljarder kr. gått till detta ändamål.

Det bokförda värdet av statens nettoförmögenhet kan följas bakåt i tiden eftersom det nuvarande redovisningssättet i detta avseende i stor utsträckning överensstämmer med det tidigare. Se diagram 1. Av diagrammet framgår att nettoförmögenheten var positiv fram till slutet av 1970-talet för att därefter bli negativ och snabbt fallande.

Diagram 1 Utvecklingen av statens bokförda nettoförmögenhet under 15 år
Miljarder kr.

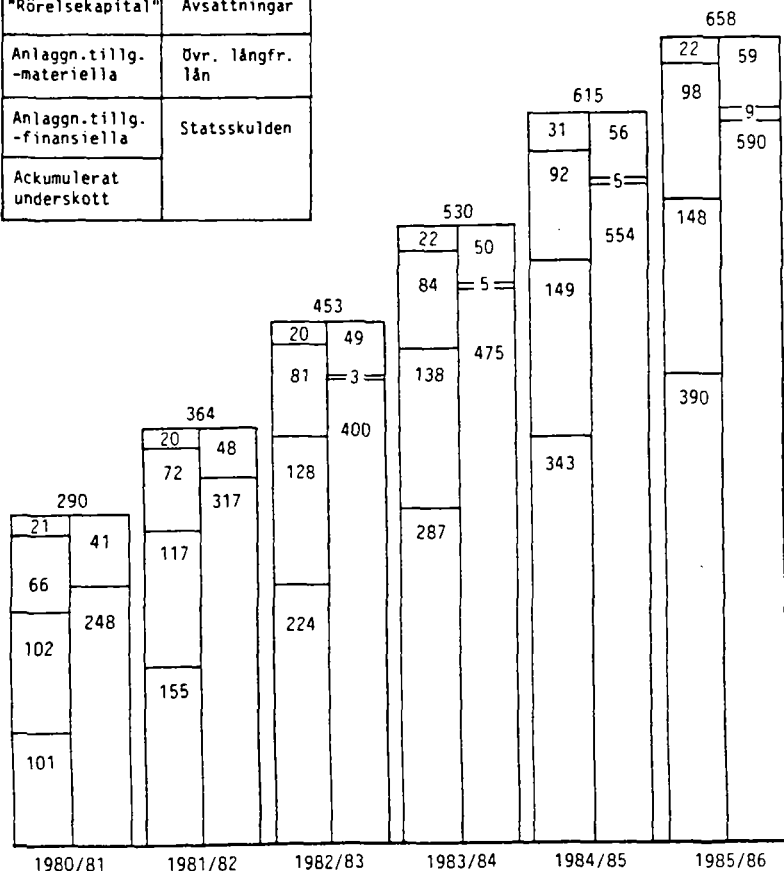

7.2.2 Utveckling av grupper av balansposter under 6 år

I diagram 2 har balansräkningens poster sammanförts i grupper. Diagrammet visar hur dessa grupper av balansposter har förändrats under det senaste sex åren.

Indelning av staplarna:

"Rörelsekapital"	Avsättningar
Anlaggn.tillg.-materiella	Övr. långfr. lån
Anlaggn.tillg.-finansiella	Statsskulden
Akkumulerat underskott	

7.2.3 Statsskuldens relation till anläggningstillgångar, rörelsekapital och ackumulerade underskott

I statlig verksamhet finns det i en helt annan utsträckning än i privat verksamhet samband mellan finansieringskällor och vissa grupper av balansposter. I tabell 14 har en ungefärlig bedömning gjorts av hur statsskulden fördelar sig på rörelsekapital¹), anläggningstillgångar och ackumulerade underskott.

Tabell 14 Andel av statsskulden

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Rörelsekapital	5%	4%	3%	3%	4%	2%
Anläggningstillgångar	55%	48%	42%	38%	35%	33%
Akkumulerat underskott	40%	48%	55%	59%	61%	65%

¹ Med "rörelsekapital" avses varulager och kortfristiga finansiella tillgångar minskat med kortfristiga skulder.

De finansiella och materiella anläggningstillgångarna som bokförs av myndigheterna utnyttjas till övervägande del i verksamheter som ger en finansiell avkastning. Statsskulden motsvarades budgetåret 1980/81 till 55 % av sådana bokförda anläggningstillgångar. Över åren har statsskulden i allt större utsträckning tagits i anspråk för de ackumulerade underskotten och budgetåret 1985/86 hade andelen anläggningstillgångar sjunkit till 33 %.

Beräkningen är baserad på antaganden att balansposterna Skulder för speciella ändamål och Övrigt under Verkskapital främst finansierar rörelsekapital samt att långfristiga skulder i övrigt, donationskapital och affärsverkens konsoliderade avsättningar främst finansierar anläggningstillgångar. Sjukförsäkringsfonden slutligen har bidragit till att täcka de ackumulerade underskotten.

7.3 Förmögenhetsredovisning i övriga delar av den offentliga sektorn.

Vid bedömning av statens förmögenhet finns skäl att beakta att staten utgör endast *en* del av den offentliga sektorn, till vilken brukar räknas även kommunerna och socialförsäkringssektorn.

Årsredovisningarna från kommunerna och olika delar inom socialförsäkringssektorn avser kalenderår och är därför inte helt jämförbara med årsbokslutet för staten som avser det statliga budgetåret. De ger dock en viss uppfattning om utvecklingen.

Inom socialförsäkringssektorn ökade under kalenderåret 1985 AP-fondens egna kapital med 21,1 miljarder kr. till 266,4 miljarder kr. (därav löntagarfonderna 2,9 miljarder kr). Ca 29 % av fondernas tillgångar utgörs av lån till staten och ca 5 % av lån till kommunerna. De erkända arbetslöshetskassornas egna kapital ökade med 200 milj. kr. under 1985 och uppgick vid slutet av året till 1,9 miljarder kr.

Under samma period ökade den kommunala sektorns egna kapital med 6,7 miljarder kr. till 170,3 miljarder kr. samtidigt som de långfristiga skulderna endast ökade med 1,6 miljarder kr. Investeringar, verksamhetskostnader och transfereringar inom denna sektor har alltså – med bevarad hög likviditet – till övervägande del kunnat finansieras genom skatter, avgifter och statliga bidrag.

En väsentlig kapitaluppbyggnad har således skett i andra delar av den offentliga sektorn genom skatte- och avgiftsuttag, medan staten till betydande del finansierat verksamheten genom upplåning. Detta återspeglas i den negativa statliga nettoförmögenheten.

Nedanstående tabell ger en översikt över statens, kommunernas, AP-fondens och de erkända arbetslöshetskassornas ställning vid utgången av respektive räkenskapsår.

Tabell 15 Offentliga sektorns finansiella ställning vid utgången av 1985
Miljarder kr.

	Tillgångar	Skulder	Eget kapital
Staten	326,7	716,5	-389,8
Kommunerna	250,5	80,2	170,3
AP-fonen	266,7	0,3	266,4
De erkända arbets- löshetskassorna	2,2	0,3	1,9

8 Kompensation för lönekostnader

Den begränsning för utgiftsökningarna till följd av statliga löneavtal som jag tidigare föreslagit (p. 5 Budgetpolitiken) får återverkan på grunderna för beräkningen av anslag och taxor.

För *förvaltningsanslag* tas hänsyn till nya löneavtal dels vid beräkningen av anslagsmedel i budgetpropositionen, dels under löpande budgetår.

Vid beräkningen av anslag i budgetpropositionen omräknas lönemedlen med de avtalsenliga löneökningar som inträffat sedan närmast föregående budgetarbete. Hittills har lönehöjningarna beaktats fullt ut vid löneomräkningen. Därefter provas frågorna om tillämpning av huvudförslaget, reformer och särskilda besparingar.

Under löpande budgetår medges myndigheter med högstsatta lönemedel att enligt en särskild förordning överskrida förvaltningsanslag med faktiska lönerutgifter till följd av avtal som inte beaktats vid anslagsberäkningen. För myndigheter med reservationsanslag eller obetecknade anslag fattar regeringen beslut om kompensation i särskild ordning.

Anslagen inom *utgiftsramen för det militära försvaret* omräknas inför budgetpropositionen på motsvarande sätt som för förvaltningsanslag. Merkostnaden under löpande budgetår täcks från ett anslag för prisstegring under fjärde huvudtiteln.

Gränsen för kompensation kan sättas inom ramen för nuvarande anslagsteknik. Beräkningen av anslagsmedel och kompensation under löpande budgetår baseras som hittills på myndighetsvisa löneökningstal. Om den genomsnittliga löneökningen överstiger den fastställda ramen görs dock en reduktion i motsvarande mån. Reduktion kommer först att ske under löpande budgetår och därefter vid kommande beräkning av lönemedel i budgetpropositionen.

Vissa *bidragsanslag* räknas på motsvarande sätt upp med hänsyn till löneavtalen. Det gäller i första hand statsbidragen till den kommunala undervisningen i grundskola och gymnasium. Löneökningar utöver den av regeringen angivna ramen bör inte kompenseras. Detta bör beaktas vid beräkningen av statsbidragen. Även för övriga statsbidrag bör en motsvarande begränsning av uppräknningar ske.

Som framgått av vad jag tidigare idag har anfört har de statliga löneavtalen stor betydelse för utvecklingen av *taxor och avgifter* inom betydande områden. Taxorna och avgifterna fastställs av regeringen, av myndigheten i samråd med riksrevisionsverket (RRV) eller helt av myndigheten själv.

En begränsning av i vilken utsträckning löneavtal får ligga till grund för höjningar av taxor och avgifter förutsätter antingen att de fastställs av regeringen eller efter ett obligatoriskt samråd med riksrevisionsverket. Taxor som inte rör affärsverken fastställs i samråd med RRV. En begränsad uppräknings av dessa taxor kan därför ske genom direktiv till de statliga myndigheterna och RRV.

Statliga och offentligrättsliga avgifter, t. ex. olika stämpelavgifter, inlevereras i regel till inkomstittel på statsbudgeten. Avgifternas storlek påverkar inte omfattningen av verksamheten i de myndigheter som administrerar avgifterna. På samma sätt som för andra myndigheter bör därför en begränsning av genomslaget för löneökningar föranleda en begränsad kompensation av förvaltningsanslagen för dessa myndigheter.

En begränsad kompensation för lönehöjningar kan leda till övertalig personal som föranleder en tillämpning av trygghetsavtalen. Eftersom avtalen ålägger arbetsgivaren att vidta åtgärder under en 9 månadersperiod utöver uppsägningstiden finns det risk för anslagsöverskridanden. Regeringen bör på sedvanligt sätt kunna täcka sådana merkostnader.

9 Sjuk och föräldrapenning vid arbetsgivarinträde

För arbetstagare med statligt reglerade tjänster gäller s. k. arbetsgivarinträde. Det innebär att den anställde i stället för sjukpenning och föräldrapenning uppbär lön från arbetsgivaren. Arbetsgivarinträdet är reglerat i kollektivavtal.

I förordningen (1984: 1014, ändrad senast 1985: 958) om myndigheternas uppgiftsskyldighet till de allmänna försäkringskassorna, m. m. regleras ersättningen från försäkringskassorna vid arbetsgivarinträde. För affärsverk, exportkreditnämnden och stiftsnämnderna utbetalas ersättningen till resp. myndighet. För övriga myndigheter tillgodoförs statsverket ersättning via riks-försäkringsverket. Med hänsyn till detta betalar dessa myndigheter en lägre ersättning för arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgifterna motsvaras av ett s. k. lönekostnadspålägg som f. n. uppgår till 39% av utbetald lön.

År 1985 genomfördes en förenklad administration vid korta sjukfall för de arbetstagare som omfattas av arbetsgivarinträde. Denna ordning medför betydande administrativa fördelar. Systemet med arbetsgivarinträde innebär emellertid också vissa nackdelar, eftersom förvaltningsmyndigheterna genom det lägre lönekostnadspålägget endast kompenseras för en genomsnittlig frånvaro. Problem har uppstått vid myndigheter med temporärt hög frånvaro, t. ex. i samband med barnledighet. Det har främst gällt små myndigheter och forskningsprojekt. Problem kan också uppstå om frånvarofrekvensen för vissa personalkategorier, t. ex. lokalvårdare, är hög. Eftersom privata städföretag inte belastas med de faktiska kostnaderna för frånvaron utan med socialförsäkringsavgifterna försvåras statens möjligheter att bedriva lokalvård i konkurrens med de privata företagen.

Ett sätt att undvika dessa olägenheter kan vara att vid arbetsgivarinträde återföra ersättningen från försäkringskassorna till förvaltningsmyndighe-

terna, på motsvarande sätt som för affärsverken m. fl. Det skulle underlätta myndigheternas planering eftersom verksamheten blir mindre känslig för förändringar i frånvaron. Dessutom undviks riskerna för att kvinnor i fertil ålder diskrimineras på grund av att frånvaron kan bli hög i samband med barns födelse. Förändringen skulle innebära att förvaltningsmyndigheterna kan utnyttja fördelarna av det allmänna försäkringssystemet på samma sätt som andra arbetsgivare. Därigenom förbättras möjligheterna att bedriva bl. a. statlig lokalvård i konkurrens med privata företag på lika villkor. Det ankommer sedan på myndigheterna och de avtalslutande parterna att vidta de ytterligare åtgärder som bedöms erforderliga för att skapa konkurrensneutralitet mellan lokalvård i statlig resp. privat regi. En ordning där förvaltningsmyndigheterna uppbär ersättning från försäkringskassorna förutsätter en höjning av lönekostnadspåslägget, inom ramen för oförändrade anslag. Om utbetalning av sjuk- och föräldrapenningen till myndigheterna motsvaras av ett ökat lönekostnadspålägg är förändringen neutral i förhållande till statsbudgeten.

Möjligheterna att vidta en sådan förändring behöver emellertid beredas ytterligare. Bl. a. måste de närmare ekonomiska konsekvenserna av en sådan förändring klarläggas. Med hänsyn till problemen med främst lokalvården bör dock en ev. ändring genomföras så snabbt som möjligt. Det ankommer på regeringen att besluta om förändringar i förordningarna som reglerar lönekostnadspåsläggets storlek, utbetalningen av sjuk- och föräldrapenning vid arbetsgivarinträde m. m. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen i denna fråga. Riksdagen bör dock få tillfälle att ta del av det jag nu har anfört.

10 Finansieringen av ökade lönekostnader i samband med mindre omorganisationer av statliga myndigheter

För organisationsförändringar inom en myndighet kan statens arbetsgivarverk, utan förbehåll om regeringens godkännande, träffa avtal med huvudorganisationerna om en kostnadsram för lokala lönehöjningar. Detta regleras f. n. i 17 § 2 st. i det allmänna tjänsteförteckningsavtalet (ATF). Sådana avtal föregås regelmässigt av en framställning från myndigheten till arbetsgivarverket. Enligt hittillsvarande praxis har dessa avtal legat till grund för medelstildelningen till myndigheterna.

Utgångspunkten för sådana organisationsförändringar bör vara att effektiviteten ökar. Enligt min mening är det därför nödvändigt att myndigheterna vid egna omorganisationer gör en avvägning mellan befintliga resurser och eventuella lönenivåförändringar. En budgetmässig kompensation för nämnda avtal kan leda till att denna avvägning inte kommer till stånd.

Avtal om ramar för lokala förhandlingar i samband med organisationsförändringar bör enligt min mening inte ligga till grund för medelstildelningen till myndigheterna. Denna ordning bör gälla för avtal som träffas fr. o. m. den 1 januari 1988. Det bör ankomma på regeringen att för budget-

året 1987/88 besluta att inte lägga dessa avtal till grund för medelstillelningen.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1

Hemställan

Föredragandena hemställer, mot bakgrund av vad som anförts, att regeringen

dels föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som har förordats i det föregående,

2. godkänna de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som har förordats i det föregående,

3. godkänna beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88,

4. godkänna beräkningen av förändringar i anslagsbehållningar för budgetåret 1987/88,

5. bemyndiga regeringen att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheternas uppdragsverksamhet, uppgående till 360 000 000 kr.,

6. godkänna beräkningen av förändringar i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1987/88,

7. godkänna beräkningen av *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* för budgetåret 1987/88,

8. anta förslaget till *Räntor på statsskulden, m.m* för budgetåret 1987/88,

9. till *Räntor på statsskulden m.m* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 62 000 000 000 kr.,

10. med ändring av tidigare förslag till *Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen* för budgetåret 1987/88 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 391 000 000 kr.,

11. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1987/88, om arbetsmarknadsläget kräver det, utnyttja finansfullmakten även för arbetsmarknadsutbildning samt för arbetsmarknadsåtgärder som kan bli nödvändiga med anledning av handelsblockaden mot Sydafrika och Namibia,

12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1987/88, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

13. till *Bidrag till driften av grundskolor* för budgetåret 1987/88 under åttonde huvudtiteln utöver i prop. 1986/87: 100 bil. 10 föreslaget förslagsanslag anvisat ytterligare 1 000 000 000 kr.,

14. till *Bidrag till arbetslöshetsersättningen och utbildningsbidrag* för budgetåret 1987/88 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1986/87: 100 bil. 12 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 200 000 000 kr.,

15. till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.* för budget-

året 1987/88 under sjunde huvudtiteln utöver i prop. 1986/87: 100
bil. 9 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 150 000 000 kr.

Prop. 1986/87: 150

Bilaga I

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragandena har
anfört om

16. statens avkastningsränta och statens utelåneränta,
17. utnyttjandet av finansfullmakten,
18. statliga kreditgarantier,
19. sjuk- och föräldrapenning vid arbetsgivarinträde,
20. finansieringen av ökade lönekostnader i samband med mindre omorganisationer av statliga myndigheter.

Finansplanen

1	Den ekonomisk-politiska strategin	1
1.1	Den tredje vägens ekonomiska politik	1
1.2	Inflationsbekämpningen	2
1.3	Åtgärder	4
2	Ekonomiska utsikter 1987	7
2.1	Den internationella utvecklingen	7
2.2	Den svenska ekonomin	9
3	Långtidsutredningen 1987	14
4	Den ekonomiska politikens inriktning	16
4.1	Finanspolitikens inriktning	16
4.2	Penningpolitiken	18
4.3	Pris- och lönebildningen	19
4.4	Arbetsmarknadspolitik	23
5	Budgetpolitiken	25
5.1	Budgetåret 1986/87	25
5.2	Budgetåret 1987/88	26
5.3	Finansieringen av statens lånebehov	28
5.4	Långtidsbudgeten	29
5.5	Statsfinansiella restriktioner för löneökningar	31
5.6	Kommunsektorn	32

Statsbudgeten och särskilda frågor

1	Statsbudgeten budgetåret 1986/87 och 1987/88	34
1.1	Beräkningsförutsättningar	34
1.2	Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1986/87	34
1.3	Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1987/88	37
1.4	Statsbudgetens saldo för budgetåret 1986/87 och 1987/88	41
2	Extraordinära budgeteffekter	42
3	Statens lånebehov	43
4	Statens avkastningsränta och statens utlåningsränta	44
5	Utnyttjande av finansfullmakten m. m.	44
6	Statliga garantier	46
7	Årsboks slut för staten budgetåret 1985/86	47
7.1	Balansräkning med noter	47
7.2	Kommentarer till balansräkningen	49
7.2.1	Statens nettoförmögenhet	49
7.2.2	Utvecklingen av grupper av balansposter under 6 år	50
7.2.3	Statsskuldens relation till anläggningstillgångar, rörelsekapital och ackumulerat underskott	51
7.3	Förmögenhetsredovisning i övriga delar av den offentliga sektorn	52
8	Kompensation för lönekostnadsökningar	53
9	Sjuk- och föräldrapenning vid arbetsgivarinträde	54
10	Finansieringen av ökade lönekostnader i samband med mindre omorganisationer av statliga myndigheter	55

Hemställan

- Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget
 Bilaga 1.2 Långtidsbudget
 Bilaga 1.3 Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning
 Bilaga 1.4 Beräkningar från anslaget räntor på statsskulden m. m.
 Bilaga 1.5 Reviderat förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88

Tabellförteckning**Finansplanen**

1 Försörjningsbalans 1985–1987	10
2 Bytesbalans 1984–1987	12
3 Budgetsaldo för budgetåret 1986/87	26
4 Statsbudgeten för budgetåret 1987/88	27
5 Budgetutvecklingen 1986/87–1987/88 med olika mått	27
6 Finansiering av statens lånebehov 1985–1987	29
7 Långtidsbudgeten för perioden 1987/88–1991/92	29

Statsbudgeten och särskilda frågor

1 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87	35
2 Statsutgifterna budgetåret 1986/87	36
3 Räntor på statsskulden budgetåret 1986/87	36
4 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1985/86 och 1986/87	36
5 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88	38
6 Förslag till förändringar i uppställningen av statsbudgetens inkomster 1987/88	39
7 Räntor på statsskulden budgetåret 1987/88	40
8 Statsutgifterna för budgetåret 1987/88	41
9 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1985/86–1987/88	41, 42
10 Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1985/86–1987/88 ...	43
11 Statens lånebehov (netto) budgetåren 1985/86–1987/88	44
12 Föreslagna förändringar av ramar för statligt garantiåtagande efter budgetpropositionen 1987	46
13 Balansräkning för staten	48
14 Andel av statsskulden	51
15 Offentliga sektorns finansiella ställning vid utgången av 1985 ...	53

Diagramförteckning**Finansplanen**

1 Timlön i industrin, Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland ...	13
2 Budgetsaldo och offentliga sektorns finansiella sparande	27
3 Budgetsaldo budgetåren 1986/87–1991/92	30

Statsbudgeten och särskilda frågor

1 Utvecklingen av statens bokförda nettoförmögenhet under 15 år ..	50
2 Schematisk översikt över grupper av balansposter i balansräkningar för åren 1980/81–1985/86, Bokförda värden	51

Reviderad nationalbudget 1987

Reviderad nationalbudget för 1987

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Förord

Den reviderade nationalbudget för 1987 (RNB87), som härmed läggs fram, beskriver den internationella och svenska ekonomins utveckling och innehåller en prognos för 1987.

Nationalbudgeten bygger på material från fackdepartement och olika verk och institutioner. För bedömning av den internationella utvecklingen har material erhållits från bl. a. OECD. I mars redovisade statistiska centralbyrån nationalräkenskaper för åren fram t. o. m. 1986, och konjunkturinstitutet offentliggjorde samma månad en prognos för innevarande år. Detta material utgör det huvudsakliga underlaget för den reviderade nationalbudgeten. Utredningsrådet har hörts, men dess ledamöter bär inte något ansvar för de bedömningar, som görs i nationalbudgeten.

Arbetet med den reviderade nationalbudgeten har letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Svante Öberg. Kalkylerna avslutades den 22 april 1987.

1 Sammanfattning

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Utvecklingen 1986

Tillväxten i den svenska ekonomin blev enligt de preliminära nationalräkenskaperna för 1986 svag. BNP ökade med endast 1,3 %, trots att den privata konsumtionen steg kraftigt, och även den offentliga konsumtionen ökade relativt starkt. BNP-tillväxten drogs ned av en sannolikt tillfällig försvagning av investeringsaktiviteten, av en svag nettoexport och av en betydande lagcravveckling.

I flera andra avseenden utvecklades dock den svenska ekonomin gynnsamt 1986. Läget på arbetsmarknaden fortsatte att förbättras. Sysselsättningen ökade med ca 30 000 personer, och arbetslösheten minskade något. Trots att timlönerna steg med hela 8 1/2 % 1986, dämpades inflationen påtagligt till följd av fallande oljepriser och räntor. Konsumentpriserna steg med bara drygt 3 % under loppet av 1986. Bytesbalansen förbättrades kraftigt, främst till följd av fallande oljepriser, och uppvisade ett överskott på ca 7 miljarder kr. 1986.

De preliminära nationalräkenskaperna uppvisar en i några avseenden mindre fördelaktig bild av den svenska ekonomin 1986 än de uppskattningar, som redovisades i den preliminära nationalbudgeten. BNP-tillväxten blev svagare, konsumtionen (både den privata och den offentliga) ökade mer, och kapitalbildningen (såväl bruttoinvesteringarna och lagerinvesteringarna som nettoexporten) blev mindre än beräknat. Skillnaderna skall emellertid inte överdrivas. De är i allmänhet små och delvis beroende på statistiska redovisningsprinciper och tillfälligheter. De nationalräkenskaper, som redovisats, är dessutom preliminära och kommer att revideras till hösten, när informationsunderlaget är bättre. När det gäller industrins produktivitet och sysselsättning, har redan ett fel upptäckts och rättats till. Produktiviteten i industrin steg med 1,5 % 1986, istället för att den, enligt vad som först redovisades, skulle ha fallit med 2 %.

Nya förutsättningar för 1987

Den internationella tillväxten blev betydligt svagare 1986, än vad som förväntades efter oljeprisernas fall för ett år sedan. BNP-tillväxten i OECD-området stannade vid 2,5 % 1986. Även för 1987 revideras nu prognoserna ned jämfört med förväntningarna i den preliminära nationalbudgeten. Särskilt gäller det Förbundsrepubliken Tyskland och Japan, där tillväxten dämpas av den appreciering, som skett av dessa länders valutor. BNP i OECD-området väntas öka med bara 2 1/4 % 1987. Arbetslösheten väntas ligga kvar på en hög nivå, och inflationen på en låg nivå, se tabell 1: 1.

Oljepriserna steg omkring årsskiftet från ca 15 till ca 18 dollar per fat. De förutsätts ligga kvar på den nivån under återstoden av året. Höjningen av oljepriset innebär i sig en försvagning av bytesbalansen med ca 3 miljarder kr. Försvagningen motverkas emellertid dels av att dollarn sjunkit från 6,97 kr. i mitten av december till 6,32 kr. i mitten av april (och antas ligga kvar på den nivån året ut), dels av att försvarsuppgörelsen i riksdagen

Tabell 1:1 Internationella förutsättningar för RNB-prognosen

	1985	1986	1987
BNP i OECD, %	3,0	2,5	2 1/4
Konsumenpriser i OECD (KPI årsgenomsnitt), %	4,5	2,8	ca 3
Arbetslöshet i OECD, %	8,0	7,9	ca 8
Råoljepris, dollar per fat	27,2	14,3	18,0
Dollarkurs i kr.	8,61	7,12	6,37

minskat kraven på beredskapslagring, vilket kommer att leda till lageravveckling och minskad oljeimport. Nettoimporten av råolja och petroleumprodukter 1987 beräknas nu bli ca 1 miljard kr, mindre än enligt bedömningen i den preliminära nationalbudgeten.

De åtgärder, som föreslås i kompletteringspropositionen, påverkar inte i någon större utsträckning prognoserna för 1987. Orsaken är, att åtgärderna avser budgetåret 1987/88 och får effekter huvudsakligen på utvecklingen 1988. De arbetsmarknadspolitiska insatserna torde dock ha en dämpande effekt på arbetslösheten även under senare delen av 1987. Finanspolitiken beräknas sammantaget ha en återhållande inverkan på samhällsekonomin 1987.

Statistiken över lönerna 1986 påvisar en betydligt större löneökning än tidigare beräknat. Löneglidningen översteg de nivåer, som förutsattes i löneavtalen för 1986 och 1987, vilket medför en viss avräkning från den avtalsmässiga löneökningen 1987. Å andra sidan finns det anledning att räkna upp löneglidningen något även 1987. Sammantaget medför det att förutsättningarna, när det gäller löneutvecklingen 1987, nu är desamma som i den preliminära nationalbudgeten. Timlönerna beräknas i genomsnitt öka med 5,3 % 1987.

I den preliminära nationalbudgeten beräknades konsumentpriserna stiga med 4,0 % under 1987. Sedan dess har förutsättningarna för prisutvecklingen ändrats i flera avseenden. Oljepriserna har stigit. Det nya jordbruksavtalet innebär något större prisgenomslag den 1 juli än tidigare beräknat. I försvarsuppgörelsen och kompletteringspropositionen ingår vissa skattehöjningar den 1 juli. Dessa prisuppdrivande faktorer motverkas dock av, att regeringen har beslutat om allmänt prisstopp med verkan från slutet av januari. Prisstoppet förutsätts efter hand ersättas med någon form av prisövervakning. T.o.m. mars i år har prisökningarna varit lägre än enligt vad som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. Prognosen för prisökningen under loppet av 1987 är mot denna bakgrund alltjämt 4%.

Under slutet av 1986 och fram t.o.m. mitten av mars i år steg den svenska räntenivån. Räntan på 3-månaders statsskuldväxlar steg från 8,5 % i oktober 1986 till 11 % i mitten av mars 1987. Den långa räntan steg dock mindre, och diskontot har inte ändrats sedan i september 1986. Efter ett stabilt valutainflöde sedan slutet av januari och en förstärkning av den svenska kronan gick räntan på statsskuldväxlar ned till 9,5 % i mitten av april. I föreliggande prognos antas räntan ligga kvar på den nivån resten av året, vilket innebär dels en lägre genomsnittlig räntenivå 1987 än under

Tabell 1:2 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. 1986	Procentuell volymförändring		
		1985	1986	1987
BNP	936,1	2,2	1,3	2,1
Import av varor och tjänster	271,5	7,7	3,6	3,2
Tillgång	1 207,6	3,5	1,9	2,4
Privat konsumtion	478,1	2,7	4,1	3,0
Offentlig konsumtion	258,4	1,9	1,7	0,8
Stat	70,4	0,4	1,7	-0,5
Kommuner	188,0	2,5	1,7	1,3
Bruttoinvesteringar	171,3	6,3	-0,8	4,0
Lagerinvesteringar ¹	-7,3	0,6	-0,6	-0,3
Export av varor och tjänster	307,1	2,3	2,1	2,6
Användning	1 207,6	3,5	1,9	2,4
Inhemsk efterfrågan	900,5	3,9	1,8	2,3
Nettoexport ¹	35,6	-1,5	-0,4	-0,1

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

1986, dels en marginell upprevidering av ränteantagandet för 1987 i förhållande till vad som förutsattes i den preliminära nationalbudgeten.

Försörjningsbalans

Den **privata konsumtionen** har ökat starkt de två senaste åren, och expansionen förutses fortsätta 1987, se tabell 1:2. Konsumtionsökningen har flera orsaker. Den viktigaste är realinkomsternas utveckling. Efter en negativ inkomstutveckling i början av 1980-talet har hushållens reallt disponibla inkomster stigit kraftigt sedan 1983.

Den privata konsumtionen har emellertid sedan 1980 ökat i genomsnitt ca 1 procentenhet mer per år än hushållens disponibla inkomster. Trots att hushållens sparkvot därigenom har fallit från +5% 1980 till -1% 1986, har hushållens finansiella tillgångar som andel av den disponibla inkomsten stigit under samma period. En viktig förklaring till detta är värdestegringen på hushållens aktieinnehav och de under 1986 ökade lånemöjligheterna. Även hushållens reala tillgångar i form av lägenheter och fastigheter har de senaste åren stigit i värde. Denna förmögenhetsuppbyggnad torde ha bidragit till den kraftiga konsumtionsökningen.

För 1987 förutses en fortsatt ökning av disponibelinkomsterna med drygt 2%. Statistiken över detaljhandels försäljning och antalet nyregistrerade bilar visar en fortsatt relativt stark konsumtionsökning under årets första månader. Den privata konsumtionen beräknas öka med ca 3% 1987. Hushållens sparkvot väntas därmed fortsätta minska något.

Tillväxttakten i den **offentliga konsumtionen** har minskat de senaste åren. En försvagning av kommunernas finansiella sparande samt fortsatta rationaliserings- och besparingskrav på de statliga myndigheterna medförde att antalet offentligt sysselsatta minskade 1986. Till följd av en relativt kraftig höjning av medelarbetstiden för kommunalt anställda och osedvanligt stora statliga materielköp steg emellertid den offentliga konsumtionen med

1,7% 1986. För 1987 förutses en fortsatt återhållsamhet när det gäller sysselsättningsutvecklingen och en fortsatt uppbromsning av den offentliga konsumtionstillväxten till knappt 1%.

Bruttoinvesteringarna utvecklades svagt 1986, främst beroende på en sannolikt tillfällig minskning av industri- och bostadsinvesteringarna. I storstadsområdena har emellertid investeringsaktiviteten varit så stark, att det lett till överhettning, och föranlett regeringen att vidta åtgärder för att begränsa byggnadsinvesteringarna.

Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari 1987 tyder på en påtaglig ökning av näringslivets investeringar 1987. För industrins del skulle ökningen bli hela 13%. Kapacitetsutnyttjandet i industrin är högt och lönsamheten god, vilket också talar för ökade industriinvesteringar. Även bostadsinvesteringarna beräknas öka 1987. Under året väntas ca 33000 nya lägenheter påbörjas, vilket är en ökning med ca 10% och innefattar ett ökat bostadsbyggande särskilt i storstadsområdena. De offentliga myndigheternas investeringar väntas däremot fortsätta att minska. Sammantaget beräknas bruttoinvesteringarna öka med ca 4% 1987.

Den **lageravveckling** som pågått sedan 1980 fortsatte 1986. Bakom denna långsiktiga minskning av lagren ligger nya och mer effektiva rutiner för lagerhållning främst i industrin och partihandeln. Därtill skedde under 1986 en minskning av bilhandelns lager till följd av den ökade bilförsäljningen. Det låga oljepriset bidrog dock till en uppbyggnad av bränslelagren under hösten 1986. För 1987 förutses en fortsatt neddragning av industrins lager och en kraftig minskning av oljelagren. Lageravvecklingen beräknas bli något större 1987 än 1986 och ge ett negativt bidrag till efterfrågeutvecklingen motsvarande 0,3% av BNP.

Den **inhemska efterfrågan** beräknas i enlighet med prognoserna ovan öka något mer 1987 än 1986, eller med drygt 2%. Till följd av ett litet negativt bidrag från nettoexporten beräknas **BNP-tillväxten** bli 2,1% 1987.

Mellan 1982 och 1987 beräknas BNP-tillväxten bli i genomsnitt 2,4% per år. Tillväxten var starkare i början av perioden och bars då i hög grad upp av kapitalbildning, se tabell 1:3. Konsumtionens bidrag till BNP-tillväxten har ökat med åren och var särskilt stort 1986. För 1987 förutses ett måttligare bidrag från konsumtionen och ett positivt bidrag från bruttoinvesteringarna.

Tabell 1:3 Bidrag till BNP-tillväxten
Årlig procentuell volymförändring och bidrag därtill

	1983	1984	1985	1986	1987
Privat konsumtion	-0,9	0,7	1,3	2,0	1,5
Statlig konsumtion	-0,3	0,1	0,0	0,1	0,0
Kommunal konsumtion	0,5	0,6	0,5	0,3	0,3
Konsumtion	-0,7	1,4	1,9	2,5	1,7
Bruttoinvesteringar	0,3	0,9	1,2	-0,1	0,8
Lagerinvesteringar	-0,4	0,7	0,6	-0,6	-0,3
Nettoexport	3,2	0,9	-1,5	-0,4	-0,1
Kapitalbildning	3,1	2,6	0,3	-1,1	0,4
BNP	2,4	4,0	2,2	1,3	2,1

Trots att lönekostnaderna de senaste åren har stigit betydligt snabbare i Sverige än i våra konkurrentländer, är **konkurrenskraften** hos den svenska exportindustrin god. Lönekostnadsstegringen har sedan 1983 motverkats först av en snabb produktivitetsökning, sedan av en effektiv depreciering av den svenska kronan och fallande oljepriser. Lönsamheten har i stort sett bibehållits på den högre nivå, som nåddes 1983. Relativprishöjningarna på den svenska exporten torde ha varit begränsade de senaste två åren.

Statistiska centralbyråns export- och investeringsenkäter från februari 1987 och konjunkturinstitutets konjunkturbarometer från mars 1987 tyder på relativt optimistiska förväntningar hos industrin. Nedrevideringen av prognoserna för den internationella tillväxten och den svaga utvecklingen av varuexporten och industriproduktionen under det senaste året motiverar dock en försiktig exportprognos.

Exportmarknadstillväxten inom OECD-området för svensk industri beräknas uppgå till 4% 1987, vilket är en halvering jämfört med under 1986. Framför allt är det utvecklingen i Danmark och Norge som drar ned tillväxten. Exportmarknaden utanför OECD-området väntas fortsätta att minska 1987. Svensk industri bedöms dock, till skillnad från under 1985 och 1986, kunna behålla sina marknadsandelar 1987. **Exporten** av bearbetade varor beräknas därmed öka med 3% 1987. Råvaru- och tjänsteexporten väntas utvecklas något svagare än exporten av bearbetade varor, och den totala exporten beräknas därmed öka med drygt 2 1/2% 1987.

Importen av bearbetade varor beräknas öka med hela 8% 1987. Den starka expansionen av privat konsumtion väntas fortsätta att dra upp importen, och 1987 tillkommer en kraftig ökning av maskininvesteringarna. Den lageravveckling inom industri och partihandel, som drog ned importen i fjol, väntas inte få samma omfattning i år. De svenska företagen väntas fortsätta att förlora andelar på hemmamarknaden 1987, till följd av att man tidigare år höjt priserna, mer än vad importpriserna stigit. Denna tendens till stigande relativpriser tycks dock ha brutits i mitten av 1986 som en konsekvens av apprecieringen av ett flertal västeuropeiska valutor och den japanska yenen. Turistutgifterna till utlandet väntas fortsätta att öka relativt kraftigt. Den totala importökningen dras dock, som redan nämnts, ned av en reducering av oljelagren. Importen av varor och tjänster beräknas öka med drygt 3% 1987.

Bytesbalansen väntas försvagas i år. Överskottet beräknas minska från ca 7 miljarder kr. 1986 till ca 1 miljard kr. 1987, se tabell 1:4. Bakom försvagningen ligger dels en betydligt svagare marknadstillväxt för svensk exportindustri, dels en stark ökning av den inhemska efterfrågan. Försvagningen motverkas av, att nettoimporten av råolja och petroleumprodukter beräknas minska med ca 3 miljarder kr.

Sysselsättning och arbetslöshet

Den utveckling, som redovisats ovan, innebär i flera avseenden nya tendenser i efterfrågeutvecklingen de senaste 1 à 2 åren jämfört med under

Tabell 1:4 Bytesbalans
Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Export av varor	242,8	260,5	265,0	279,9
Import av varor	218,4	244,6	231,5	249,8
Korrigeringspost	- 1,1	- 1,3	- 1,5	- 1,7
Handelsbalans	23,2	14,5	32,0	28,4
Tjänstebalans	7,0	5,5	3,7	2,2
Transfereringsnetto	-27,4	-30,7	-29,0	-29,6
Bytesbalans	2,8	-10,6	6,7	1,0

tidigare år. Efterfrågan inriktas sedan 1985 i större utsträckning mot näringslivet och i mindre utsträckning mot den offentliga sektorn. Inom näringslivet inriktas efterfrågan sedan 1986 mer mot byggnadssektorn och den privata tjänstesektorn än mot industrin. Inom industrin torde leveranserna till hemmamarknaden i år för första gången på länge öka mer än exporten.

Dessa tendenser återspeglas i sysselsättningen. Sysselsättningen inom den offentliga sektorn minskade enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) i fjol för första gången på decennier. I år förutses bara en mindre ökning. I den privata tjänstesektorn ökade sysselsättningen mycket kraftigt i fjol och förutses fortsätta att öka påtagligt i år. Även i byggnadssektorn förutses en viss ökning av antalet sysselsatta i år. Inom industrin väntas bara en mindre ökning i år. Sysselsättningen i jord- och skogsbruket väntas fortsätta att minska.

Sammanlagt förutses sysselsättningen öka med 25–30 000 personer 1987. Arbetskraftsutbudet väntas öka i nästan samma utsträckning, vilket skulle innebära en ungefär oförändrad arbetslöshet på drygt 2%. Det bör observeras, att statistiska centralbyrån har ändrat mätmetoderna i AKU, vilket har medfört, att den redovisade arbetslösheten nu är ca 1/2 procentenhet lägre än enligt tidigare mätmetoder.

Arbetsmarknadspolitiken har sedan 1984 förskjutits från sysselsättningskapande åtgärder mot arbetsförmedling och arbetsmarknadsutbildning. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten, ungdomslag och rekryteringsstöd har minskat från drygt 90 000 personer 1984 till drygt 50 000 personer 1986. En viss minskning förutses även 1987. De åtgärder, som föreslås i kompletteringspropositionen, är främst inriktade på arbetsmarknadsutbildning och väntas ha en viss dämpande effekt på arbetslösheten under senare delen av 1987.

Finansiell balans

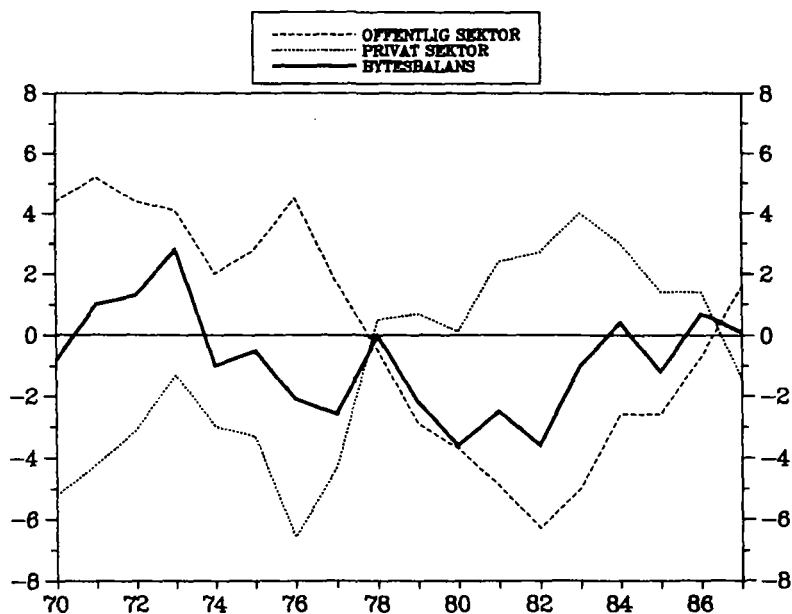
En väsentlig förbättring har skett de senaste åren, när det gäller den finansiella balansen i den svenska ekonomin. Den offentliga sektorns finansiella sparande har förbättrats kraftigt sedan 1982, se diagram 1:1. År 1987 beräknas ett överskott uppstå för första gången sedan mitten av 1970-talet. Förbättringen mellan 1986 och 1987 beror emellertid främst på

den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m.fl., som väntas inbringa ca 15 miljarder kr. 1987, motsvarande ca 1,5% av BNP. Bakom förbättringen av den offentliga sektorns finanser sedan 1982 ligger främst reduceringen av statens budgetunderskott.

Förbättringen av den offentliga sektorns finansiella sparande från ett underskott på 6,3% av BNP 1982 till ett beräknat överskott på 1,5% av BNP 1987 har sin motsvarighet i dels en förbättring av bytesbalansen, dels en nedgång av den privata sektorns finansiella sparande. Bytesbalansen har förbättrats från ett underskott på ca 3 1/2% av BNP i början av 1980-talet till i stort sett balans i mitten av 1980-talet. Den privata sektorns finansiella sparande har reducerats från toppnivån 4% av BNP 1983 till ett beräknat underskott 1987. Bakom det minskade finansiella sparandet i den privata sektorn ligger bl. a. ökade investeringar i byggnader och maskiner. Som framgår av diagram 1:1 kan utvecklingen under det senare året ses som en återgång till en situation som var den normala före 1970-talets mitt.

Orsakerna till den redovisade utvecklingen är i första hand dels devalveringarna 1981 och 1982, dels den restriktiva finanspolitik, som förts därefter. Devalveringarna innebar en kraftig förstärkning av de svenska företagens konkurrenskraft, vilket medförde en ökad tillväxt och bidrog till en förbättring av bytesbalansen och till ökade investeringar. Tillväxten gav också ökade skatteinkomster. Den restriktiva finanspolitiken har resulterat i en minskning av de offentliga utgifterna som andel av BNP.

Diagram 1:1 Finansiellt sparande i offentlig och privat sektor samt bytesbalans
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån, riksbanken och finansdepartementet.

2 Den internationella utvecklingen

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

2.1 Allmän översikt

Tillväxten i världsekonomin mattades av under 1986. För OECD-området bedöms BNP ha ökat med knappt 2,5 %, se tabell 2: 1. Denna utveckling ägde rum trots ett kraftigt fall i priserna på flera råvaror, i synnerhet olja, och allmänt lägre nominella räntor. Till de faktorer som väsentligt påverkade utvecklingen under 1986 hör också det fortsatta fallet i dollarns kurs mot andra viktigare valutor. Trots valutakursanpassningen blev under 1986 bristen på jämvikt mellan de största industriländernas bytesbalanser mer markerad.

En viktig orsak till att tillväxten i världsekonomin blev lägre än väntat, var att de negativa återverkningarna på tillväxten av fjolårets förändringar i de ekonomiska förutsättningarna slog igenom påtagligt snabbare än de positiva. Råvaruexporterande länder tvingades radikalt lägga om den ekonomiska politiken och i många fall har läget för redan svårt skuldsatta u-länder förvärrats ytterligare. Samtidigt dämpades investeringsaktiviteten i industriländerna mer och snabbare än förutsett. Detta beror bl. a. på neddragna investeringar i energisektorn, till följd av det lägre oljepriset. Vidare medförde valutakursförändringarna mellan dollarn å ena sidan och framför allt yen och D-mark å den andra, att aktiviteten i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland drogs ned åtskilligt snabbare än den ökade i Förenta staterna. Till sist kan också framhållas att den i teorin starkt

Tabell 2: 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD- områdets totala BNP i % ¹	1985	1986	1987
<i>De sju stora länderna</i>				
Förenta staterna	45,4	2,7	2,5	2 1/2
Japan	15,4	4,7	2,5	2 1/4
Förbundsrepubliken Tyskland	7,2	2,5	2,4	1 1/2
Frankrike	5,9	1,4	2,0	1 3/4
Storbritannien	5,1	3,5	2,7	2 3/4
Italien	4,2	2,3	2,7	3
Kanada	4,0	4,0	3,1	2 3/4
<i>Norden</i>				
Danmark	0,7	3,9	3,3	1/2
Finland	0,6	2,9	2,0	2 1/2
Norge	0,7	4,2	3,8	1 3/4
Sverige	1,2	2,2	1,3	2
<i>Vissa andra OECD-länder</i>				
Belgien	0,9	1,5	2,4	1 1/4
Nederländerna	1,4	1,7	1,9	1 1/2
Schweiz	1,1	4,0	2,7	1 1/2
Österrike	0,8	3,0	1,7	3/4
OECD-Europa	33,2	2,5	2,5	2
OECD-totalt	100,0	3,0	2,5	2 1/4

¹ 1985 års BNP, löpande priser och växelkurser
Källor: OECD och finansdepartementet

tillväxtbefrämjande effekten av oljeprissänkningarna i praktiken inte fullt ut slagit igenom under 1986. Detta beror på att prissänkningarna delvis absorberats i form av ökade vinstmarginaler för företagen och/eller ökade skatteintäkter.

De obalanser som kännetecknat utvecklingen i världsekonomin under senare år består. Under 1986 har underskotten i Förenta staternas federala budget och bytesbalans vidgats ytterligare. Även överskotten i såväl den japanska som den västtyska bytesbalansen har fortsatt att öka starkt. Som andelar av respektive lands BNP har det amerikanska bytesbalansunderskottet nått nivån 3,3 % medan de japanska och västtyska överskotten ökat till 4,4 % resp. 3,9 %.

Den växelkursanpassning som inleddes i mars 1985 har fortsatt under 1986. Dollarns fall sedan toppnoteringen under första kvartalet 1985 innebär att mellan 80 och 90 % av kursstegringen mellan 1980 och 1985 har eliminerats. Samtidigt har yenen och, i något mindre grad, D-marken apprecierats. Kursjusteringar har också gjorts, såväl under 1986 som i början av 1987, inom ramen för det europeiska monetära samarbetet (EMS). De har i första hand syftat till att korrigera obalanser mellan D-marken och den franska francen. Flera försök att genom samordnade aktioner mellan de största industriländerna styra och stabilisera utvecklingen har gjorts, bl. a. i samband med ett möte mellan de sex största industriländerna i Paris i slutet av februari 1987.

Vad gäller tillväxten i OECD-området under 1987 har den försämring av utsikterna som gjort sig gällande under framför allt senare delen av 1986 inneburit att prognosen i den preliminära nationalbudgeten reviderats ned till ca 2 1/4 %. För Västeuropas del är nedrevideringen än mer markerad, från 2 1/2 % till 2 %. Dels förefaller tillväxten i Förenta staterna bli något lägre, dels har antagandena om industriinvesteringarnas utveckling i framför allt Västeuropa fått sänkas i ljuset av en förväntad fortsatt svag exportutveckling och en världshandelstillväxt om endast drygt 3 %. De viktigaste

Tabell 2: 2 Arbetslöshet i några OECD-länder

Procent av arbetskraften, årsgenomsnitt, standardiserade definitioner

	1985	1986	1987
Förenta staterna	7,1	7,0	6 3/4
Japan	2,6	2,8	3 1/4
Förbundsrepubliken Tyskland	8,6	7,9	7 3/4
Frankrike	10,1	10,5	11 1/4
Storbritannien	13,0	13,2	13
Danmark ¹	8,9	7,7	8 1/2
Finland	6,2	7,0	7
Norge	2,5	1,9	2 1/4
Sverige ²	2,8	2,7	2-2 1/4
OECD-Europa	11,1	11,0	11
OECD-totalt	8,0	7,9	8

¹ Nationell definition

² Ny mätmetod har införts fr. o. m. 1987. Enligt denna uppgick arbetslösheten till 2,3 % 1985 och 2,2 % 1986 (se kapitel 5).

Källor: OECD och finansdepartementet

Tabell 2: 3 Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder
 Procentuell förändring mellan årsgenomsnitt

	1985	1986	1987
<i>De sju stora länderna</i>			
Förenta staterna	3,5	2,1	3 1/4
Japan	2,1	1,1	0
Förbundsrepubliken Tyskland	2,2	-0,2	1/2
Frankrike	5,8	2,1	3
Storbritannien	6,1	4,1	4 1/2
Italien	9,2	5,7	4 3/4
Kanada	4,0	4,1	3 3/4
<i>Norden</i>			
Danmark	4,7	3,4	4
Finland	6,0	3,6	3 1/2
Norge	5,7	7,2	8 1/2
Sverige	7,4	4,2	3 3/4
<i>Vissa andra OECD-länder</i>			
Belgien	4,9	1,4	1 1/2
Nederländerna	2,3	0,0	-1/2
Schweiz	3,6	0,7	1 1/2
Österrike	3,2	1,5	2
OECD-Europa	6,6	3,7	3 3/4
OECD-totalt	4,5	2,8	3

Källor: OECD och finansdepartementet

positiva bidragen till tillväxten bedöms fortfarande komma från den privata konsumtionen och från byggnadsinvesteringarna.

Därmed kvarstår bilden från den preliminära nationalbudgeten att utsikterna för någon märkbar sänkning av arbetslösheten är dåliga, såväl vad avser OECD-området i dess helhet som Västeuropa, se tabell 2: 2. Den låga inflationen under 1986 kan förväntas bestå under 1987. Visserligen torde effekterna av fallande oljepriser, sänkt räntenivå och växelkursjusteringar gradvis ebba ut och innebära att något fortsatt fall i inflationstakten inte sker. Även för 1987 torde dock inflationen i OECD-området kunna ligga kring eller strax under 3% mätt som årsgenomsnitt, se tabell 2: 3.

En viss tendens till utjämning av de internationella obalanserna kan förväntas under 1987 i takt med att effekterna av växelkursjusteringarna successivt slår igenom. I dollartermer torde emellertid externbalanserna i Förenta staterna, Japan och Förbundsrepubliken Tyskland förbli stora och i stort sett oförändrade, se tabell 2: 4. Som andelar av BNP kan emellertid en sänkning av det amerikanska underskottet med uppemot en halv procentenhet förväntas samtidigt som de japanska och västtyska överskotten bedöms minska med omkring en procentenhet vardera.

Som tidigare konstaterats skedde under 1986 en påtvingad, utomordentligt snabb anpassning i flertalet u-länder. För 1987 krävs fortsatta anpassningsåtgärder i dessa länder samtidigt som den lägre tillväxten i industriländerna och en sannolikt mer stabil dollarkurs gör exportutsikterna mindre gynnsamma. En genomsnittlig BNP-tillväxt strax under 3% förefaller därmed trolig, men förutsättningarna skiljer sig väsentligt åt mellan olika länder och ländergrupper.

Trots att anpassningen åtföljts av en betydande neddragning av utlåningen till dessa länder kvarstår skuldskrisen som ett potentiellt hot mot stabiliteten i det internationella kreditssystemet. Skuld- och skuldtjänstkvoter ökade i u-länderna under 1986 och någon snar förbättring av läget förefaller inte vara i sikte. Även om u-ländernas samlade skuldkvot kan förväntas öka långsammare eller t.o.m sjunka till följd av en låg räntenivå och den låga eller i vissa fall obefintliga nyutlåningen, förblir situationen i flera länder mycket besvärlig.

Ett annat problem är den långsammare utvecklingen av världshandeln under 1987. Den allmänt låga tillväxten i industriländerna och i synnerhet den svaga efterfrågeutvecklingen i Förenta staterna och Japan tyder på en långsam ökning av utrikeshandeln. Även en fortsatt neddragning av de oljeexporterande ländernas import talar för detta. Samtidigt utgör det protektionistiska trycket i såväl Förenta staterna som andra länder ett fortsatt starkt hot, även om förberedelserna för en ny GATT-runda är igång. Det kan i detta sammanhang vara värt att notera de kraftiga export- och marknadsandelsframgångar som flera länder i t.ex. Sydostasien kunnat nå, bland annat till följd av att deras valutor deprecierats tillsammans med och i vissa fall också gentemot dollarn.

Vidare gäller även för 1987 att oljeprisets utveckling starkt påverkar prognosbildn. OPEC-ländernas senaste överenskommelse har ännu inte utsatts för något avgörande prov men mycket talar för att oljepriset under 1987 etableras på en högre nivå än under 1986. I föreliggande prognoser för den svenska ekonomin antas oljepriset vara i genomsnitt 18 dollar per fat 1987. Om priset blir högre och inte kompenseras av ett motsvarande dollarfall kan självfallet tillväxtutsikterna i flertalet länder påverkas negativt.

Trots ett antal överenskommelser och överläggningar mellan de stora industriländerna, återstår det att se om en rimligt stabil situation på valutakursområdet kan etableras under 1987. Om en stabilisering av växelkurserna skall kunna komma till stånd beror till avgörande del på hur finanspolitiken kommer att utformas i de större länderna under 1987. I Förenta staterna kan en åtstramning förutsättas, även om målen för budgetnedskärningarna i den s. k. Gramm-Rudman-Hollings-lagen inte kommer att nås. I Japan förväntas finanspolitiken, trots flera stimulanspaket under senare år,

Tabell 2: 4 Bytesbalanssaldo i några OECD-länder
Miljarder dollar

	1985	1986	1987
Förenta staterna	-118	-141	-135
Japan	48	86	80
Förbundsrepubliken Tyskland	13	36	35
Frankrike	0	4	0
Storbritannien	5	-2	-5
OECD-Europa	21	50	35
OECD-totalt	-59	-20	-30

Källor: OECD, IMF och finansdepartementet

även under 1987 ha en viss åtstramande inriktning. Även Förbundsrepubliken Tyskland håller för innevarande år fast vid den långsiktiga konsolideringspolitiken och finanspolitiken kan förväntas bli neutral. Den mest påtagliga risken i den finanspolitiska bilden torde vara att den amerikanska budgetpolitiken inte framstår som tillräckligt kraftfull och därmed utlöser en förtroendekris för dollarn som måste mötas med räntehöjningar med genomslag på de internationella räntenivåerna.

Sammantaget framstår bilden av 1987 som något mer oroande än när den preliminära nationalbudgeten presenterades. Tillväxtutsikterna för världsekonomin har måst revideras ner något, samtidigt som osäkerhetsfaktorerna fortfarande huvudsakligen riskerar att verka i negativ riktning.

2.2 Regionala översikter

Förenta staterna och Japan

Det är av stor betydelse för utvecklingen i OECD-området hur de två största ekonomierna, Förenta staternas och Japans, lyckas hantera de omställningssvårigheter de nu står inför. I Förenta staterna krävs en mer restriktiv finanspolitik om ekonomin skall kunna få en stabil tillväxt och bytesbalansunderskottet skall kunna reduceras utan en ytterligare depreciering av dollarn. Till följd av yenens kraftiga appreciering måste Japan ställa om från en utpräglat exportinriktad tillväxt till en utveckling där den inhemska efterfrågetillväxten spelar en större roll.

BNP-tillväxten i **Förenta staterna** beräknas under 1986 ha uppgått till 2,5%. Den privata konsumtionen, som ökade med 4%, stod för en betydande del av efterfrågetillväxten under året. Till ökningen av den privata konsumtionen bidrog växande realinkomster och ett minskat sparande. Industrins investeringar utvecklades svagt till följd av ett lågt kapacitetsutnyttjande och en kraftig nedgång inom olje- och gassektorerna.

Den depreciering av dollarn gentemot andra valutor som inleddes under 1985 fortsatte under 1986. Sedan början av 1985 har dollarns effektiva kurs sjunkit med drygt 30%. Växelkursanpassningen har ännu inte lett till någon förbättring av bytesbalansen. Medan exporten i värde ökade med 2,5% ökade importvärdet under 1986 med drygt 10%. Det bör dock observeras att exporten i volym ökade med ca 15% i årstakt under årets två sista kvartal. Bytesbalansunderskottet uppgick under 1986 till rekord-siffran 141 miljarder dollar.

Till följd av den utpräglat expansiva finanspolitik som under en följd av år bedrivits av Reagan-administrationen har underskottet i den amerikanska budgeten ökat från ca 60 miljarder dollar år 1980 till 221 miljarder 1986. Den expansiva finanspolitiken har varit en viktig drivkraft bakom den uppgång i den amerikanska ekonomin som nu pågått i mer än fyra år och bakom det ökande bytesbalansunderskottet. Penningpolitiken har varit förhållandevis expansiv under 1986. Penningmängden har ökat snabbt och räntorna har sjunkit.

En omläggning av finanspolitiken i restriktiv riktning tycks nu ha inletts. Det är rimligt att utgå från att budgetunderskottet kommer att minska och

att finanspolitiken kommer att ha en kontraktiv effekt på ekonomin under 1987.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Den privata konsumtionen kan inte förväntas växa lika snabbt som under 1986. Begränsade nominella löneökningar i kombination med tilltagande inflation talar för en sämre reallöneutveckling under 1987. Hushållens sparkvot torde knappast sjunka ytterligare från dagens exceptionellt låga nivå. Snarare kan en viss ökning anses vara trolig. En ökning av exporten och en avtagande importtillväxt är att vänta som en följd av den kraftiga deprecieringen av dollarn. Under 1987 kan därför utrikeshandeln förväntas ge ett relativt betydande bidrag till BNP-tillväxten. Detta sammantaget talar för att en BNP-tillväxt om 2 1/2 % skall kunna uppnås under 1987.

Dollarns depreciering och därmed sammanhängande ökande importpriser i kombination med en relativt expansiv penningpolitik talar för en högre inflation under 1987 jämfört med 1986. Det finns anledning att räkna med att inflationen kommer att uppgå till drygt 3 % i genomsnitt.

Osäkerhet omger emellertid bedömningen av budgetutvecklingen, dollarkursen och räntan. En minskning av budgetunderskottet torde vara nödvändig om bytesbalansen skall kunna förbättras samtidigt som dollarkursen förblir stabil. Om administrationen inte vidtar övertygande åtgärder för att få ned budgetunderskottet kan därför dollarkursen komma att falla ytterligare. Utvecklingen under årets första månader med en ytterligare depreciering av dollarn inger härvid farhågor. En fortsatt depreciering av den amerikanska valutan kan tvinga fram en mer restriktiv penningpolitik med högre ränteläge och uppbromsad ekonomisk tillväxt som följd.

Den ekonomiska aktiviteten i **Japan** mattades av under loppet av 1986. Den ekonomiska utvecklingen präglades av stagnerande export och en endast måttligt expanderande inhemsk efterfrågan. I genomsnitt för året stannade tillväxten på 2,5 %, vilket är den lägsta noteringen sedan den första oljekrisen.

Trots den sjunkande exportefterfrågan nåddes ett bytesbalansöverskott på 86 miljarder dollar under 1986, vilket är en fördubbling jämfört med året innan. Att överskottet fortsatt att öka i denna omfattning beror främst på det förbättrade bytesförhållandet som blivit resultatet av yensens appreciering och oljeprisfallet. Mot dollarn steg yenen med 25 % under året och oljeprisfallet uppskattas ha minskat importkostnaden för råolja med drygt 30 miljarder dollar. Till följd av Japans roll som kapitalexportör ökade också bytesbalansöverskottet genom ränteinkomster.

Sammanlagt sjönk exportvolymen med nästan 5 % medan importvolymen ökade med drygt 3 %. Detta gjorde att utrikeshandeln kom att lämna ett negativt nettobidrag på 1,5 % till BNP-tillväxten. Stora delar av den japanska industrin har fått ökade svårigheter till följd av yensens appreciering. Hårdast har de branscher drabbats som redan tidigare haft problem med lönsamheten, nämligen stål, skeppsvarv och kolgruvor. Som en effekt av dessa svårigheter har arbetslösheten ökat och uppgick i början av 1987 till 3 %.

Penningpolitiken gavs under 1986 en relativt expansiv utformning, vilket bl. a. resulterat i dagens rekordlåga diskonto på 2,5 %. Finanspolitikens

inriktning är däremot fortsatt restriktiv. En viss ökning av de offentliga utgifterna under 1986 finansierades genom en tidigareläggning av 1987 års offentliga konsumtion snarare än genom en nettoutgiftsökning. Privatkonsumtionen kom att stiga med ca 2,7%. Tillsammans med en bruttoinvesteringsökning på 6,5% ökade den totala inhemska efterfrågan med 4%.

För 1987 synes en tillväxt på drygt 2% realistisk. Med hänsyn till den avsevärda apprecieringen av yenen väntas utrikeshandeln ge ett negativt bidrag till tillväxten på 1/2%. Istället är det den inhemska efterfrågan som torde komma att spela den avgörande rollen för den ekonomiska utvecklingen framöver. En fortsatt låg inflationstakt, i förening med de stimulansåtgärder regeringen ställt i utsikt under våren kan förväntas bidra till en ökad efterfrågan. Å andra sidan förväntas begränsade löneökningar och en ökad arbetslöshet, vilket sannolikt dämpar hushållens efterfrågan. Totalt kan den inhemska efterfrågan förväntas stiga med 2 1/2%. Den privata konsumtionsökningen förutses uppgå till ca 3 1/2%. Bruttoinvesteringarnas ökning förväntas stanna vid drygt 2% främst som en följd av en nedgång i aktiviteten inom tillverkningsindustrin.

För 1987 förväntas ett bytesbalansöverskott om ca 80 miljarder dollar. En dominerande osäkerhetsfaktor för den framtida ekonomiska bedömningen utgörs av den handelspolitiska utvecklingen gentemot USA och EG.

Utvecklingen under sista kvartalet 1986, med bl.a. svag tillväxt och minskad privatkonsumtion, har bidragit till fortsatta internationella påtryckningar på Japan att stimulera den inhemska ekonomin för att på så sätt bidra till en reduktion av de stora externa obalanserna mellan de största industriländerna.

Försörjningsbalans för Förenta staterna och Japan Förändring i volym, procent

	Förenta staterna		Japan	
	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	4	2	2 3/4	3 1/2
Offentlig konsumtion	3 1/2	2	6 1/2	-1/4
Bruttoinvesteringar	1 3/4	2	6 1/2	2 1/4
Lagerinvesteringar	-1/4	0	-1/4	0
Utrikesbalans	-1	1/2	-1 1/2	-1/2
BNP	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/4

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Källor: OECD och finansdepartementet

Västeuropa

Förhoppningarna om en förstärkning av tillväxten i de västeuropeiska ekonomierna har inte infriats. Trots att den inhemska efterfrågan under 1986 generellt sett utvecklades starkare än tidigare förutsett, ledde en svag exportutveckling till att BNP i Västeuropa sammantaget endast ökade med ungefär 2,5%. För 1987 förefaller en avmattning av tillväxten till ca 2%

sannolik. Därmed torde utsikterna vara små för en minskning av arbetslösheten. Inflationstakten i de västeuropeiska ekonomierna förutses för 1987 förbli låg, i genomsnitt på nivån 3 1/2–4%.

I **Förbundsrepubliken Tyskland** ökade BNP under 1986 med 2,4%. Detta innebar ett klart sämre utfall än vad som allmänt hade förväntats. Huvudorsaken till denna lägre tillväxt var den oväntat starka avmattningen av exporten. Den inhemska efterfrågan utvecklades inte heller så kraftigt som hade förutsetts mot bakgrund av sjunkande oljepriser, relativt kraftiga bruttolöneökningar samt skattesänkningar. Den privata konsumtionen utvecklades i och för sig kraftigt med en ökning på mer än 4% under 1986, men samtidigt mattades orderingången till industrin av successivt under loppet av året. Denna utveckling var särskilt markerad under det andra halvåret.

Framför allt till följd av det radikalt förbättrade bytesförhållandet beräknas den västtyska bytesbalansens överskott i stort sett ha fördubblats 1986, till omkring 75 miljarder D-mark, vilket motsvarar nära 4% av BNP. Konsumentpriserna beräknas under helåret 1986 ha sjunkit med några tiondels procentenheter. Sysselsättningen har ökat under året och arbetslösheten beräknas ha minskat något till ca 8% 1986. Den ekonomiska politiken verkade tillväxstödande under 1986, bl. a. genom åtgärder på skatteområdet. Penningpolitiken karakteriserades av en penningmängdstillväxt klart över det av Bundesbank fastställda målintervallet, med åtföljande nedgång i ränteläget.

Bedömningen av den västtyska ekonomiska utvecklingen under 1987 påverkas starkt av den konkurrenskraftsförsämring som blivit följden av D-markens appreciering. Den sedan någon tid minskande orderingången till industrin, från såväl utlandet som den inhemska marknaden, har av allt att döma medfört en kraftig nedjustering av industrins investeringsplaner. Även om byggnadsinvesteringarna i år förväntas lämna ett icke obetydligt bidrag till tillväxten i ekonomin och den privata konsumtionen samtidigt fortsätter att utvecklas relativt expansivt, torde detta inte räcka för att hålla tillväxten uppe på samma nivå som 1986. En BNP-tillväxt under 1987 om ca 1 1/2% bedöms som trolig.

En fortsatt gynnsam löneutveckling i kombination med obetydlig inflation medför att den privata konsumtionen förutsätts fortsätta att utvecklas starkt under 1987, om än något svagare än under 1986. En ökning med 3–3 1/2% i år är sannolik.

Den viktigaste osäkerhetsfaktorn när det gäller den västtyska ekonomin under 1987 torde vara växelkursutvecklingen och dess inverkan på exporten och investeringarna. En fortsatt svag utveckling för exporten eller t. o. m. en volymmässig tillbakagång kan inte uteslutas. Samtidigt kan en fortsatt expansiv importutveckling förutses. En förutsättning för att en ytterligare försvagning av tillväxten i den västtyska ekonomin skall kunna undvikas torde vara att de internationella överenskommelser som träffats på valutaområdet får avsedd effekt och leder till att relationen mellan dollarn och D-marken stabiliseras. Om inte, kan fortsatt osäkerhet om valutakursutvecklingen och en därav följande försiktighet hos företagen vad gäller t.ex. investeringar snabbt få ytterligare negativ inverkan på den

ekonomiska utvecklingen. En sänkning av det västtyska bytesbalansöverskottet från knappt 4% av BNP 1986 till ca 3% 1987, motsvarande 75 resp. 60 miljarder DM, bedöms som trolig.

Ett annat osäkerhetsmoment är det slutliga utfallet av de avtalsförhandlingar som inletts och som även omfattar överläggningar om fortsatt arbetstidsförkortning. Vad arbetslösheten beträffar kan en marginell minskning från ca 8% till 7 3/4% förväntas mellan 1986 och 1987.

Förbundsregeringen har beslutat att med verkan från den 1 januari 1988 tidigarelägga vissa skattesänkningar som ursprungligen planerats ske senare under mandatperioden. Därmed kompletteras det andra steget i den skattereform som började implementeras 1986, vilket får ses som ett tecken på att regeringen vill stärka den inhemska efterfrågan. Det är dock tveksamt om 1988 års skattesänkningar kan få någon effekt redan i år (t.ex. genom stimulans av konsumtions- och investeringsbenägenhet). Vad gäller penningpolitiken kan en fortsatt pragmatisk inriktning förutses.

I Frankrike beräknas tillväxten ha uppgått till 2% 1986. Under den första delen av året steg hushållens köpkraft och varukonsumtion kraftigt samtidigt som priserna föll. Denna utveckling bromsades dock av regeringen genom en höjning av socialförsäkringsavgifterna och genom allmänna utgiftsbesparingar. Också en stramare offentlig lönepolitik liksom en vändande energipristrend bidrog till att dämpa konsumtionen. Sammanlagt steg privatkonsumtionen med drygt 3% medan den offentliga konsumtionen begränsades till 1,5% för helåret 1986. Även bruttoinvesteringarna, som för året i sin helhet ökade med drygt 4%, stagnerade under andra halvåret. Den totala interna efterfrågan kom därmed att stiga med 3%.

Finanspolitiken har haft en restriktiv inriktning medan penningpolitiken dominerats av avregleringar och en ökad marknadsanpassning. Penningpolitikens manöverutrymme har begränsats av upprepade spekulationer mot den franska francen. Betydande valutautflöden har tvingat upp räntenivån.

Dominerande problem i den franska ekonomin har varit den höga arbetslösheten, som redan passerat 11%, liksom utrikeshandeln. Samtidigt som antalet sysselsatta hölls oförändrat under 1986 ökade antalet arbetslösa med 140.000 personer, vilket resulterade i en stigande arbetslöshet. När det gäller utrikeshandeln ökade exporten endast med 0,3% i volym under 1986, medan importen ökade med 8,5%. Den franska industrin förlorade 2,5 procent av sina exportmarknadsandelar trots att lönsamheten stigit under fyra år i rad.

Tillväxten 1987 antas uppgå till endast drygt 1 1/2%. Den genomsnittliga totala löneökningen bedöms hamna på en nivå kring 3% för 1987. Priserna förväntas öka i samma takt, vilket skall jämföras med en underliggande inflation förra året på drygt 4%. Den privata konsumtionen förväntas därigenom kunna öka med närmare 2%. Den offentliga konsumtionsökningen väntas stanna på knappt 1% om regeringen håller fast vid sin restriktiva finanspolitik. Regeringen har uttryckt en målsättning om att minska budgetunderskottet från 2,9% av BNP till 2,5%. Med hänsyn till bl. a. den ökande arbetslösheten kan regeringen emellertid komma att vidta vissa stimulansåtgärder, för vilka utrymme skapas genom privatisering av ett antal statliga verk och företag. Tillsammans med en förväntad

ökning av bruttoinvesteringarna på 3 % kan den totala inhemska efterfrågan komma att stiga med drygt 2 % under 1987.

Den försvagade franska konkurrenskraften väntas leda till ett negativt nettobidrag till BNP-tillväxten från utrikeshandeln med omkring en halv procentenhet. Detta torde resultera i jämvikt i bytesbalansen under 1987.

I **Storbritannien** beräknas BNP under 1986 ha ökat med ca 2,7 %, vilket var en svagare utveckling än under 1985. Framförallt första halvåret 1986 präglades av stagnerande export och investeringar efter det kraftiga oljeprisfallet. Under andra halvåret synes emellertid exporten ha ökat något som en följd av den depreciering av pundkursen som ägt rum sedan årsskiftet 1985/86 och som sammanhänger med oljeprisfallet. Höga nominella löneökningar och en sjunkande inflation ledde till en mycket kraftig tillväxt i den privata konsumtionen. Ökningen under 1986 beräknas ha uppgått till 4,7 %. Det minskade värdet av oljeexporten och en under andra halvåret kraftigt ökande import ledde till ett underskott i bytesbalansen om ca 1 miljard pund för helåret 1986.

Hösten 1986 skedde en omläggning av finanspolitiken i svagt expansiv riktning, vilket följdes upp i den budget för 1987/88 som lades fram i mars i år. Extra skatteintäkter, som uppstått främst till följd av den kraftigt ökande privata konsumtionen, hade skapat utrymme för skattesänkningar och ett minskat statligt upplåningsbehov. Det senare har banat väg för smärre sänkningar av räntan, vilken har hållits på en relativt hög nivå för att försvara pundkursen.

BNP-tillväxten kan för 1987 förväntas bli cirka 2 3/4 %. Den privata konsumtionen bedöms fortsätta att öka starkt, bl. a. som en följd av skattelättnaderna och en fortsatt stark reallöneutveckling. Ökningen i den privata konsumtionen väntas bli drygt 4 %. Investeringarna torde stimuleras av det sjunkande ränteläget och bedöms kunna öka med 3 %. Exporten hämmas fortfarande av höga lönekostnadsökningar medan importvolymen förutses fortsätta att öka kraftigt. Utrikesbalansen förväntas därför lämna ett negativt bidrag till BNP-tillväxten även under 1987. Underskottet i bytesbalansen ökar sannolikt till ca 2,5 miljarder pund i år.

Inflationen förväntas öka något under 1987 och bedöms bli 4 1/2 % i genomsnitt under året. Arbetslösheten torde kunna sjunka något och förväntas under 1987 komma strax under 13-procentsnivån i genomsnitt.

Försörjningsbalans för Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike och Storbritannien
Förändring i volym, procent

	Förbundsrepubliken Tyskland		Frankrike		Storbritannien	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	4 1/4	3 1/4	3	1 3/4	4 3/4	4
Offentlig konsumtion	2 1/4	2 1/2	1 1/2	1	1 1/4	1 1/2
Bruttoinvesteringar	3	1 1/4	4 1/4	3	1/2	3
Lagerinvesteringar	1/4	0	3/4	0	1/4	1/4
Utrikesbalans	-1 1/4	-1	-1 3/4	-1/2	-3/4	-3/4
BNP	2 1/2	1 1/2	2	1 3/4	2 3/4	2 3/4

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Källor: OECD och finansdepartementet

Den ekonomiska tillväxten för de nordiska länderna sammantagna torde mattas av under 1987. I Danmark och Norge förutses en lägre BNP-ökning för 1987 än för 1986 bl. a. som en följd av de finanspolitiska åtgärder som vidtagits för att dämpa den inhemska efterfrågan. Åtgärderna föranleddes bl. a. av en kraftig ökning av den privata konsumtionen, vilken under 1986 bidrog till en drastiskt försämrade bytesbalanssituation i båda dessa länder. För Norges del spelar naturligtvis oljeprisfallet en stor roll både för försämringen av bytesbalansen och för politikens inriktning. I Finland torde emellertid BNP öka något snabbare i år än under 1986 bl. a. som ett resultat av en fortsatt hög tillväxt av den privata konsumtionen.

I **Danmark** saktade den ekonomiska aktiviteten av mot slutet av 1986, men trots detta beräknas BNP i genomsnitt för året ha ökat med 3,3%. Ökningen av den inhemska efterfrågan dämpades mot slutet av året sedan regeringen vidtagit åtgärder för att komma tillrätta med det snabbt växande bytesbalansunderskottet. Detta uppgick likväl till nära 35 miljarder danska kronor under 1986, vilket motsvarar ca 5% av BNP.

Regeringens åtstramningsåtgärder väntas få större genomslagskraft i år. Begränsad avdragsrätt för skuldräntor och en särskild avgift på nettoräntan på konsumtionslån kan förväntas verka dämpande på den privata konsumtionen under 1987. Å andra sidan torde den privata konsumtionen stimuleras av de fyraåriga löneavtal som träffades i början av året och som väntas ge löneökningar om 4–6% under 1987. Bedömningen av den privata konsumtionens utveckling blir därför osäker, men en ökning om drygt 1% under 1987 synes trolig medan BNP förutses öka med 1/2%.

De relativt kraftiga lönekostnadsökningarna torde också försämra industrins internationella konkurrenskraft, varför exporten förutses öka med endast 1% innevarande år. Som en följd av sjunkande importvolymerna kan emellertid utrikesbalansens bidrag till BNP-tillväxten trots detta väntas bli 1% under 1987. Även de privata investeringarna och bostadsbyggandet minskar sannolikt i år efter att ha ökat kraftigt under 1986.

En viss minskning i bytesbalansunderskottet till ca 28 miljarder danska kronor är att vänta under 1987. Trots detta kommer pressen mot den danska kronan förmodligen att bestå, varför penningpolitiken även framgent torde behöva inriktas på att försvara kronkursen.

Inflationen förväntas öka något under 1987; prisstegringarna förutses uppgå till i genomsnitt närmare 4%. Arbetslösheten torde komma att öka till 8 1/2% som en följd av den dämpade ekonomiska aktiviteten.

I **Finland** uppgick BNP-tillväxten under 1986 till 2%. En nedgång i östexporten kompensades av en stark tillväxt av den privata konsumtionen, som beräknas ha ökat med 3,5%. Till detta bidrog förbättrade reallöner. Investeringsökningen blev emellertid blygsam, endast 1%, vilket delvis kan förklaras av det höga ränteläge som tidvis vidmakthållits för att hindra valutautflöde. Även konflikter på arbetsmarknaden hämmade investeringarna. Industrins svaga investeringsvilja bidrog till en fortsatt stigande arbetslöshet, vilken i genomsnitt uppgick till 7% under 1986.

För 1987 kan BNP-tillväxten förväntas bli ca 2 1/2%. Även i år förutses den privata konsumtionen växa starkt: ökningen väntas bli 3 1/4%. Brutto-

investeringarna förutses öka med 3 1/2 % under 1987. Västexporten torde kunna öka något i år bl. a. som en följd av en viss förbättring i industrins internationella konkurrenskraft. En omläggning av energibeskattningen till företagens förmån bidrar exempelvis till lägre kostnadsökningar för industrin. Exporten till Sovjetunionen förväntas däremot minska något inom samtliga branscher, varför den totala exportökningen torde uppgå till endast 2%. Detta i kombination med en tämligen starkt växande importvolym väntas leda till att utrikesbalansens bidrag till BNP-tillväxten blir negativt, ca -3/4%.

Externbalansen förutses ytterligare försämrats och bytesbalansunderskottet väntas i år öka till närmare 6 miljarder finska mark motsvarande ca 0,5% av BNP. En försämring av den statliga budgetbalansen är också att vänta på grund av den relativt expansiva inriktning som finanspolitiken givits.

Arbetslösheten bedöms komma att ligga kvar på ungefär 1986 års genomsnittliga nivå, dvs. 7%. Konsumentpriserna torde komma att öka i oförändrad takt, dvs. med ca 3 1/2 % i genomsnitt under 1987.

I Norge beräknas tillväxten under 1986 ha uppgått till drygt 3,8%. Liksom under 1985 växte den privata konsumtionen kraftigt. Även bruttoinvesteringarna ökade mycket starkt under 1986. De på grund av oljeprisfallet kraftigt reducerade oljeintäkterna ledde till en drastiskt försämrad bytesbalans. Underskottet i bytesbalansen under 1986 uppgick till 33 miljarder norska kronor (ca 6,5% av BNP), vilket är att jämföra med ett överskott om 25 miljarder norska kronor under 1985.

I syfte att komma till rätta med obalanserna i den norska ekonomin, genomförde regeringen en viss åtstramning av både finans- och penningpolitiken under loppet av 1986. Penningpolitiken inriktades på att försvara kronkursen vilket under slutet av 1986 medförde ett mycket högt ränteläge. I syfte att så småningom åstadkomma en ökad räntekänslighet, och därmed skapa förutsättningar för en lägre räntenivå, har regeringen föreslagit ett reformerat inkomstskattesystem, som bl. a. skulle innebära en viss begränsning av avdragsrätten för skuldräntor.

Under 1987 är det troligt att aktiviteten i den norska ekonomin dämpas bl. a. som en följd av oljeprisfallet. Tillväxten väntas uppgå till ca 1 3/4 %. Industrins investeringar torde t. o. m. minska efter den kraftiga ökningen under 1986. Även tillväxten av den privata konsumtionen synes nu avta och kan förväntas uppgå till endast 1/4 % under 1987.

Från oljesektorn frigjord kapacitet torde kunna bidra till att industriproduktionen i den konkurrensutsatta industrin ökar. På grund av de i förhållande till omvärlden höga lönekostnadsökningarna är det emellertid föga troligt att detta kan bidra till växande världsmarknadsandelar för den norska industrin under 1987. Eventuellt kan konkurrenskraften förbättras framöver om regeringen lyckas med sin målsättning att under innevarande år få till stånd mer återhållsamma löneavtal.

Bytesbalansunderskottet förväntas öka ytterligare något under 1987. Arbetslösheten torde också öka något från i genomsnitt 1,9% under 1986. Konsumentpriserna förutses öka med 8 1/2 % i genomsnitt under 1987, bl. a. som en följd av fortsatt höga lönekostnadsökningar.

Försörjningsbalans för Danmark, Finland och Norge
Förändring i volym, procent

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

	Danmark		Finland		Norge	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	4 3/4	1 1/4	3 1/2	3 1/4	5 1/2	1/4
Offentlig konsumtion	0	1	3	3	2	1 1/4
Bruttoinvesteringar	12 1/2	-6	1	3 1/2	22	-6
Lagerinvesteringar	0	-1/2	0	0	-1	1/2
Utrikesbalans	-1 1/4	1	-1	-3/4	-3 3/4	-2 1/2
BNP	3 1/4	1/2	2	2 1/2	3 3/4	1 3/4

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Källor: OECD och finansdepartementet

3 Utrikeshandeln

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1.1

3.1 Exporten

Världshandeln

Handeln med bearbetade varor mellan OECD-länderna ökade med ca 8% 1986. Det var ungefär samma ökningstakt som under 1985. Tillväxten för de svenska exportmarknaderna inom OECD-området blev något högre, eller drygt 8.5% såväl 1985 som 1986. Den ur svensk synpunkt gynnsamma marknadstillväxten under dessa år kan framför allt hänföras till den kraftiga importökningen i Danmark och Norge. Dessa länder tar emot drygt 20% av den svenska exporten av bearbetade varor, medan deras andel av världshandeln endast uppgår till någon procent.

Oljeprisfallet har medfört, att de oljeproducerande ländernas exportinkomster minskat påtagligt, och att dessa länder därför varit tvungna att dra ned importen för att inte försämra bytesbalansen ytterligare. OPEC-ländernas import minskade kraftigt 1986 för femte året i rad, samtidigt som statshandelsländernas import reducerades avsevärt. Även de råvaruproducerande ländernas import minskade påtagligt till följd av fallande råvarupriser och därmed minskade exportinkomster. Totalt minskade importen i länderna utanför OECD-området med ca 7,5%. Det medförde att den totala exportmarknadstillväxten för svensk industri stannade vid drygt 5,5%, vilket är ca 2 procentenheter lägre tillväxt än under 1985.

Under 1987 förväntas handeln inom OECD-området öka med knappt 6%. Den lägre marknadstillväxten 1987 torde främst kunna förklaras av, att det kraftiga dollarkursfallet påtagligt kommer att förstärka den amerikanska konkurrenskraften, och därmed reducera importökningen i Förenta staterna. Betydande bytesbalansproblem i såväl Norge som Danmark har framtvingat stramare finanspolitik i dessa länder, vilket beräknas medföra, att dessa länders import minskar något 1987. Detta kan jämföras med att Norges import ökade med 15% 1986 och Danmarks med 11%. Det starka nordiska beroendet, som under de senaste tre åren gynnat svensk industri, kommer således att få motsatt effekt under 1987. Exportmarknadstillväxten inom OECD-området för svensk industri beräknas uppgå till knappt 4%, vilket är en halvering jämfört med 1986. Utanför OECD-området förväntas marknaden fortsätta att minska något som följd av fortsatta importneddragningar i OPEC-länderna och statshandelsländerna. Den totala marknadstillväxten för svensk exportindustri skulle därmed endast uppgå till ca 3% 1987.

Konkurrenskraft

Sedan första kvartalet 1985 har den amerikanska dollarn fallit med ca 35% gentemot den svenska kronan. Det har, p.g.a. den svenska valutakorgens konstruktion, medfört att kronan deprecierats avsevärt gentemot de flesta västeuropeiska valutorna och den japanska yenen. Deprecieringen av kronan har medfört, att den svenska industrins konkurrenskraft inte försämrats gentemot OECD-länderna, trots att arbetskraftskostnaden per produ-

cerad enhet ökade betydligt mer i Sverige än i konkurrentländerna under 1986.

Vid bedömningar av den framtida marknadsandelsutvecklingen för svensk industri inom OECD-området jämförs i finansdepartementets analys de svenska exportpriserna på bearbetade varor normalt med importpriserna i dessa länder. Det genomsnittliga importpriset i OECD-länderna sjönk med 1/2 % 1986 i nationella valutor, se tabell 3:1. Med hänsyn till valutakursförändringarna blev importpriset i OECD-länderna i stort sett oförändrat i svenska kronor. Genom att de svenska exportpriserna på bearbetade varor steg med ca 2 1/2 % ökade också relativpriset på den svenska exporten så mycket. Vid denna beräkning tillämpas s. k. handelsvikter, dvs. vikter som motsvarar ländernas andelar av svensk export av bearbetade varor.

Vissa år spelar det dock stor roll hur dessa jämförelser av relativprisutvecklingen görs. Så var det 1986, när valutakursförändringar och priser i världshandeln ändrades kraftigt. Exempelvis sjönk exportpriserna från OECD-länderna med 2 % 1986 i nationella valutor, vilket kan jämföras med att importpriserna i dessa länder endast sjönk med 1/2 %. Skillnaden torde kunna förklaras, av att exportörerna kunnat ta ut högre priser på OECD-marknaderna än på marknader utanför OECD-området, där efterfrågeutvecklingen varit ytterligt svag. Med hänsyn till valutakursförändringarna och att exportpriserna är sammanvägda med s. k. konkurrensvikter, dvs. vikter som återspeglar varje lands betydelse som konkurrent till svensk exportindustri, steg OECD-ländernas exportpriser i svenska kronor med

Tabell 3:1 Exportmarknadstillväxt, relativa priser, marknadsandelar och export av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
<i>Exportmarknadstillväxt</i>						
14 OECD-länder	3,1	5,5	13,5	8,7	8,6	3,9
Totalt	1,7	3,0	11,3	7,6	5,7	3,0
<i>Priser</i>						
14 OECD-länders importpriser, nationella valutor	6,4	3,9	5,2	4,0	-0,4	2,8
14 OECD-länders importpriser, SEK	18,5	16,2	3,2	5,0	-0,1	3,5
Svenskt exportpris, SEK	12,3	11,9	6,0	6,0	2,6	3,5
Relativpris	-5,2	-3,7	2,8	1,0	2,7	0
<i>Marknadsandelar, volym</i>						
14 OECD-länder	2,2	7,7	0,3	-1,5	-2,3	0
Totalt	1,9	5,1	0,6	-2,4	-2,6	0
<i>Exportvolym</i>						
14 OECD-länder	5,3	13,6	13,9	7,1	6,1	3,9
Totalt	3,6	8,1	12,0	5,0	3,0	3,0

Anm.: Exportmarknadstillväxt avser importökningen av bearbetade varor till olika länder sammanvägt med ländernas andelar som mottagare av svensk export av bearbetade varor. OECD-ländernas importpriser vägs samman på motsvarande sätt.
Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tabell 3:2 Alternativ redovisning av relativpriset

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Svenskt exportpris	12,3	11,9	6,0	6,0	2,6	3,5
14 OECD-länders exportpriser						
i nationell valuta	9,0	3,2	4,6	4,0	-2,0	2,5
i svenska kronor	21,4	18,2	2,9	5,1	2,3	4,8
Relativpris	-7,5	-5,3	3,0	0,9	0,2	-1,3

Anm.: Ländernas exportpriser och valutakursändringar är ihopvägda så att varje lands vikt återspeglar dess betydelse som konkurrent till svensk exportindustri.

ca 2 1/2 %, se tabell 3:2. Mätt på detta sätt var det svenska relativa exportpriset gentemot OECD-länderna i stort sett oförändrat 1986.

När man analyserar hur konkurrenskraften för svensk industri utvecklas, jämför man i allmänhet, hur kostnadsläge och priser utvecklas i Sverige relativt våra viktigaste konkurrentländer. Det bör dock betonas, att det finns många andra faktorer, som bör beaktas vid en mer allsidig belysning av konkurrenskraften. En viktig förutsättning för att förbättra och bibehålla konkurrenskraften är exempelvis, att flexibiliteten inom industrin är hög. Med detta menas förmågan till förändring av produktions- och marknadsinriktning, bort från områden och varor med svag internationell pris- och efterfrågeutveckling. Studier gjorda bl. a. för 1987 års långtidsutredning visar, att flexibiliteten ökat inom svensk industri de senaste åren jämfört med under 1970-talet. Vidare torde den svenska industrins höga internationaliseringsgrad utgöra en relativ fördel gentemot många konkurrenter.

För 1987 bedöms den svenska industrins arbetskraftskostnader per producerad enhet öka med 2,5–3% per timme, vilket är något mer än den förväntade ökningen inom OECD-området. Eftersom den svenska kronan även under 1987 deprecieras med drygt 2% gentemot våra viktigaste konkurrentländers valutor, givet att valutakurserna från mitten av april är oförändrade året ut, så stiger dock arbetskraftskostnaderna per producerad enhet i gemensam valuta något mer i OECD-länderna än i Sverige. De svenska exportpriserna beräknas öka med 3,5% och det genomsnittliga exportpriset på bearbetade varor från OECD-länderna med 2,5%. Med hänsyn till deprecieringen av kronan innebär det en sänkning av de svenska relativpriserna gentemot OECD-ländernas exportpriser med drygt 1% 1987. Även under 1987 beräknas importpriserna i OECD-länderna stiga något mer än exportpriserna från samma länder, eller med knappt 3%. Eftersom deprecieringen av den svenska kronan uppskattas till drygt 1/2%, skulle det svenska relativpriset på export av bearbetade varor gentemot OECD:s import bli oförändrat 1987.

Marknadsandelar och export

Att relativpriset på svenska exportvaror stigit under de senaste åren, torde ha bidragit till volymmässiga marknadsandelsförluster för svensk industri

både 1985 och 1986. I löpande priser ökade dock den svenska industris marknadsandelar, eftersom relativpriset steg mer, än marknadsandelarna minskade i fasta priser. Förutom det högre relativpriset har det faktum, att delar av den svenska industrin nått kapacitetstaket, och därmed inte kunnat leverera i önskad omfattning, bidragit till andelsförluster. Trots andelsförlusterna ökade den svenska exporten till OECD-länderna med drygt 6 % 1986. Till länderna utanför OECD-området minskade exporten med drygt 10 % 1986. Totalt sett ökade den svenska exporten av bearbetade varor med 3 % 1986.

Under 1987 förväntas de senaste två årens förluster av marknadsandelar för den svenska industrin upphöra. Relativpriset på den svenska exporten har upphört att stiga, exportindustrins lönsamhet är god, och företagens egna förväntningar, såsom de kommer till uttryck i exportenkät och konjunkturbarometer, är optimistiska. Den betydligt lägre marknadstillsväxten för svensk export, knappt hälften av de närmast föregående årens tillväxt, torde också bidra till, att de problem som orsakats av bristande kapacitet och därmed minskade leveransmöjligheter minskar. Vid oförändrade marknadsandelar för svensk export av bearbetade varor till såväl OECD-länderna som världen i övrigt kommer exporten att öka med ca 3 %.

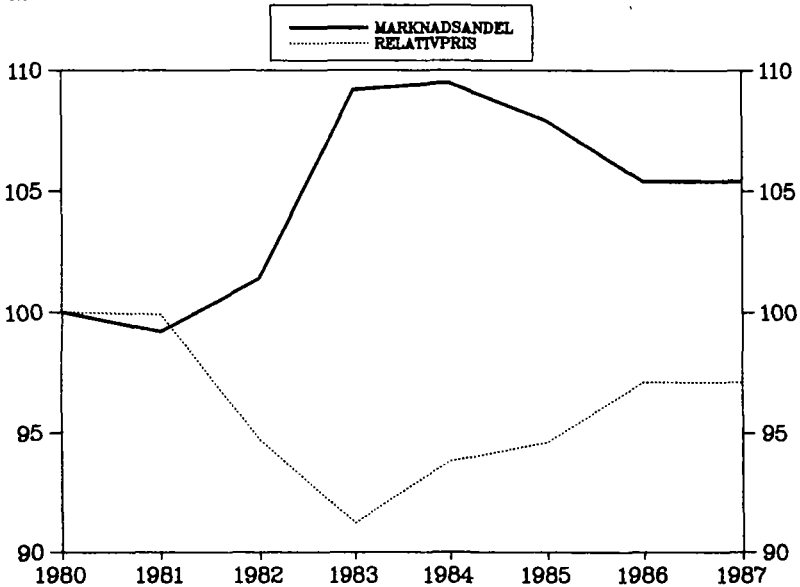
Råvaruexporten (exkl. petroleumprodukter) minskade med 1 % under 1986, se tabell 3:3. Den svaga efterfrågeutvecklingen på dessa marknader bidrog dessutom till, att priserna sjönk med 8 %, vilket innebär att råvaruexportens värde sjönk med hela 9 %. Såväl volym- som prisutveckling var negativ för så gott som samtliga råvaruprodukter. Exporten av petroleumprodukter ökade med ca 10 %, men eftersom priserna nästan halverades, innebär det en värdeminskning på drygt 40 %. Även under 1987 förväntas en relativt svag utveckling för såväl exportvolym som priser för flertalet råvaror. En relativt kraftig ökning av massaexporten på ca 7 % medför dock, att den totala råvaruexporten förväntas öka med ca 2 %. Även de genomsnittliga råvarupriserna förväntas stiga något, främst på grund av att den förbättrade massakonjunkturen medför att massapriserna stiger kraf-

Tabell 3:3 Export av varor och tjänster

	Miljarder kr.			Volymutveckling, procent per år		Prisutveckling, procent per år	
	1985	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Bearbetade varor	206,0	218,0	232,3	3,0	3,0	2,6	3,5
Fartyg	4,3	5,3	3,5	16,4	-36,0	5,4	4,0
Petroleumprodukter	11,8	6,8	7,4	10,1	15,0	-47,5	-5,0
Övriga råvaror	38,4	35,0	36,6	-0,9	1,7	-8,1	3,0
Summa varor	260,5	265,0	279,9	3,2	2,6	-1,0	3,0
<i>Enligt nationalräkenskaperna</i>							
Varor	258,7	262,7	277,6	2,7	2,6	-1,1	3,0
Tjänster	44,9	44,3	46,6	-0,9	2,9	-0,3	2,0
Varor och tjänster	303,6	307,1	324,1	2,1	2,6	-1,0	2,8

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Diagram 3:1 Marknadsandel och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder
Index 1980=100

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

tigt. För flertalet andra råvaror väntas priserna fortsätta falla även under 1987. Propositionen om totalförsvarets fortsatta utveckling (1986/87: 95) väntas bland annat medföra en neddragning av oljelagren. I denna prognos har kalkylerats med att lageravvecklingen, förutom kraftigt minskad import, kommer att medföra, att exporten av petroleumprodukter ökar med ca 15 %.

Exporten av tjänster fortsatte att sjunka under 1986. Mellan 1985 och 1986 sjönk tjänsteexporten med knappt 1 %. Nedgången är helt hänförlig till minskade inkomster från entreprenadverksamhet och industrins export av tekniska tjänster, dvs. montering och uppförande av nya anläggningar samt underhåll och reparation av tidigare exporterade anläggningar. För 1987 beräknas tjänsteexporten öka med ca 3 %. Ökningen kan främst hänföras till en viss volymökning av sjöfartens inkomster, samt att resevalutainkomsterna förväntas öka något efter den dåliga utvecklingen under 1986.

3.2 Importen

Importen av bearbetade varor ökade med knappt 3 % 1986, vilket var betydligt mindre än de två föregående åren, då ökningen översteg 10 % per år, se tabell 3:4. Den låga importökningen förklaras främst av att den importvägda efterfrågan på bearbetade varor ökade med endast 1 % 1986. Den svaga efterfrågeutvecklingen förklaras av att maskininvesteringarna minskade med ett par procent samt att lagren inom industri och partihandel drogs ned oväntat mycket. Båda dessa poster har ett högt importinnehåll.

Tabell 3:4 Import av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Importvagd efterfrågan	4,7	1,9	9,2	6,5	1,0	6,2
Marknadsandelar	-2,5	0,0	-0,9	-3,4	-1,7	-2,0
Import av bearbetade varor	7,4	1,9	10,1	10,2	2,8	8,2
Relativpris	-2,5	-2,9	2,6	2,9	2,6	-0,5

Anm: Relativpris enligt producentprisindexsystemet. Dessa priser avviker något från priserna enligt utrikeshandelsstatistiken.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tillfälliga förändringar i dessa poster slår därför kraftigt på importen. Den betydligt lägre ökningstakten för exporten än under de närmast föregående åren dämpade även importökningen. Däremot ökade den privata konsumtionen av bearbetade varor med ca 7% mellan 1985 och 1986, vilket medförde att importen av konsumtionsvaror steg kraftigt.

Marknadsandelsförlusterna på hemmamarknaden tycks ha begränsat sig till knappt 2% 1986, vilket kan synas lågt när de svenska producenternas relativpriser på hemmamarknaden stigit med 2,5-3% per år under de senaste åren. Den trendmässiga marknadsandelsförlust, dvs. den andelsförlust som inte förklaras av pris- och inkomstelasticiteter, som de svenska producenterna haft på hemmamarknaden under 1970-talet och början av 1980-talet, tycks helt ha upphört de senaste åren. Den svarade tidigare för en årlig marknadsandelsförlust med 1,5-2%. Det är möjligt, att den förstärkning av konkurrenskraften som den svenska hemmamarknadsindustrin fått genom devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 samt genom den snabba omstruktureringen av svensk industri under senare år har medfört, att dessa långsiktiga andelsförluster upphört.

År 1987 beräknas den importvägda efterfrågan på bearbetade varor öka med drygt 6%. Den betydligt högre ökningen än i fjol förklaras av en kraftig ökning av maskininvesteringarna samt ett lageromslag inom industri och partihandel (exkl. bränslen). En fortsatt stark expansion av den privata varukonsumtionen bidrar även under 1987, till att importen ökar, även om bidraget till importökningen blir något lägre än under 1986. Sedan sommaren 1986 har importpriserna på bearbetade varor ökat mer än hemmamarknadspriserna, vilket förklaras av den kraftiga apprecieringen av ett flertal västeuropeiska valutor. Mellan 1986 och 1987 beräknas det svenska relativpriset sjunka något och andelsförlusterna stanna vid ca 2%. Om man enbart beaktar de senaste kvartalets utveckling av relativpriset, så kan en marknadsandelsförlust på 2% synas stor. Man bör dock även beakta, att det tar viss tid, innan relativprisförändringar slår igenom i marknadsandelsutvecklingen. Därutöver finns det en risk, att det marginella importinnehållet i privat konsumtion och maskininvesteringar är större, än vad som framgår av beräkningarna. Importen av bearbetade varor beräknas således öka med drygt 8% 1987.

Tabell 3:5 Import av varor och tjänster

	Miljarder kr.			Volymutveckling, procent per år		Prisutveckling, procent per år	
	1985	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Bearbetade varor	167,3	174,6	195,6	2,8	8,2	1,9	3,5
Fartyg	2,3	2,3	1,5	-4,0	-35,0	2,9	3,0
Petroleumprodukter	18,9	10,9	7,5	8,8	-28,0	-47,0	-5,0
Råolja	24,4	12,4	13,1	14,7	-6,0	-55,5	12,5
Övriga råvaror	31,6	31,3	32,2	1,9	4,0	-3,1	-1,0
Summa varor	244,6	231,5	249,8	4,1	3,1	-8,9	4,7
<i>Enligt nationalräkenskaperna</i>							
Varor	246,3	233,1	251,5	4,0	3,1	-9,0	4,7
Tjänster	36,6	38,4	41,6	0,6	4,1	4,5	4,1
Varor och tjänster	282,9	271,5	293,2	3,6	3,2	-7,4	4,6

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Importen av råvaror (exkl. bränslen) ökade med knappt 2% 1986, se tabell 3:5. Ökningen beror främst på en tämligen kraftig importökning av jordbruksprodukter och livsmedel. Eftersom importpriserna sjönk med 4%, innebär det, att värdet av råvaruimporten blev lägre 1986 än 1985. År 1987 förutses en ökning av råvaruimporten (exkl. bränslen) på ca 4%. Dollarkursens fall kommer att medföra, att importpriserna sjunker något även under 1987.

Importvolymen av råolja och petroleumprodukter drogs upp kraftigt under 1986, eller med ca 12%, som en följd av de låga priserna. Eftersom priserna halverades, minskade värdet av oljeimporten med ca 20 miljarder kr. Försvarsuppgörelsen innebär bl. a. att kraven på beredskapslagring av olja mildras. Det medför, att importen av råolja och petroleumprodukter minskar kraftigt 1987. Eftersom råoljepriserna antas öka från knappt 15 dollar per fat 1986 till 18 dollar per fat 1987, beräknas de svenska importpriserna på råolja öka med ca 12%, trots att dollarkursen förutsätts sjunka mellan årsgenomsnittet 1986 och 1987.

Importen av tjänster ökade svagt eller med ca 1/2% 1986. Förutom en kraftig volymökning av resevalutautgifter på ca 12% minskade övriga tjänsteutgifter i fasta priser. För 1987 förväntas tjänsteimporten öka med ca 3,5%. Även under 1987 förväntas utgifterna för resevaluta öka påtagligt, dock i något långsammare takt än under 1986.

3.3 Bytesbalansen

Bytesbalansen gav preliminärt ett överskott på 6,7 miljarder kr. 1986, se tabell 3:6. Det är en förbättring med drygt 17 miljarder kr. jämfört med 1985. Överskottet i handelsbalansen steg från 14,5 till 32 miljarder kr., samtidigt som räntebetalningarna minskade med 4 miljarder kr. Nettot av övriga tjänster och transfereringar fortsatte dock att försämrats.

Tabell 3:6 Bytesbalans
Miljarder kr.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Export av varor	168,1	210,5	242,8	260,5	265,0	279,9
Import av varor	173,9	200,4	218,4	244,6	231,5	249,8
Korrigerig av handelsstatistiken	- 1,3	- 0,5	- 1,1	- 1,3	- 1,5	- 1,7
Handelsbalans	- 7,1	9,7	23,3	14,5	32,0	28,4
Sjöfartsnetto	4,6	6,2	5,4	7,4	7,3	7,5
Resevaluta	- 5,5	- 4,3	- 4,8	- 6,7	- 9,0	- 10,8
Övriga tjänster	4,1	4,8	6,3	4,8	5,4	5,5
Tjänstebalans	3,2	6,7	7,0	5,5	3,7	2,2
Avkastning på kapital (därav räntenetto)	-13,4 (-15,8)	-16,5 (-18,7)	-19,2 (-21,8)	-21,1 (-23,7)	-18,0 (-20,0)	-17,9 (-19,9)
Övriga transfereringar	- 4,9	- 7,2	- 8,1	- 9,5	-11,0	-11,7
Transfereringsbalans	-18,3	-23,6	-27,4	-30,7	29,0	-29,6
Bytesbalans	-22,1	- 7,2	2,8	-10,6	6,7	1,0

Källor: Statistiska centralbyrån, riksbanken, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Handelsbalansen gav 1986 ett överskott på 32 miljarder kr. Förbättringen av handelsbalansen kan i huvudsak förklaras av att oljenotan blev ca 15 miljarder kr. lägre, se tabell 3: 7. Oljeprisfall och dollarkursfall medförde, att oljenotan minskade med 17 miljarder kr., medan den ökade nettoimporten medförde en ökad kostnad på 2 miljarder kr. I övrigt har handeln med bearbetade varor medfört en förbättring av handelsbalansen med ca 5,5 miljarder kr. Handeln med råvaror har dock dragit ned överskottet med 3 miljarder kr. Förändringar i bytesförhållandet, se diagram 3: 2, hade således stor betydelse för bytesbalansens utveckling ifjol.

År 1987 beräknas överskottet i handelsbalansen minska med 3,5 miljarder kr. till ca 28,5 miljarder kr., trots att neddragningar av oljelagren medför, att oljenotan blir drygt 3 miljarder kr. lägre 1987 än 1986. Även överskottet i handeln med råvaror förbättras något. Denna förbättring

Tabell 3:7 Alternativ redovisning av bytesbalans
Miljarder kr.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Bearbetade varor	22,3	33,9	40,9	39,2	44,8	37,2
Råolja och petroleumprodukter	-31,9	-31,3	-27,3	-31,5	-16,5	-13,2
Övriga råvaror	2,5	7,2	9,8	6,8	3,7	4,4
Handelsbalans	- 7,1	9,7	23,3	14,5	32,0	28,4
Räntenetto	-15,8	-18,7	-21,8	-23,7	-20,0	-19,9
Övriga tjänster och transfereringar	0,8	1,8	1,3	-1,4	-5,3	-7,5
Bytesbalans	-22,1	- 7,2	2,8	-10,6	6,7	1,0

Anm.: Bearbetade varor inkluderar fartyg samt korrigerig av handelsstatistiken.

Källor: Riksbanken, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

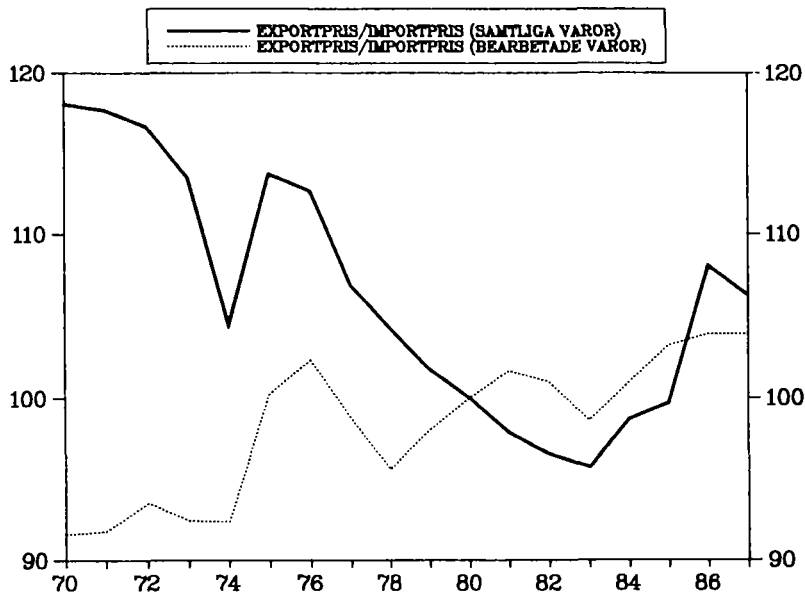
förklaras till fullo av, att de svenska exportpriserna för råvaror ökar något genom de stigande priserna för skogsprodukter, emedan importpriserna fortsätter att sjunka. Försämringen av handelsbalansen är hänförlig till handeln med bearbetade varor, där överskottet minskar från knappt 45 miljarder kr. till drygt 37 miljarder kr. Importen ökar betydligt mer än exporten, vilket i sin tur beror på, att marknadstillväxten i Sverige blir dubbelt så stor som ökningen av de svenska exportmarknaderna, samt att den svenska industrin förväntas förlora marknadsandelar på hemmamarknaden.

Tjänstebalansen försämrades med knappt 2 miljarder kr. 1986 och fortsätter att försämras med ca 1,5 miljarder kr. 1987. Försämringen beror på de kraftigt stigande utgifterna för resevaluta.

Transfereringsbalansen visade ett underskott på ca 29 miljarder kr. 1986, vilket var en förbättring med knappt 2 miljarder kr. från 1985. Fallande dollarkurs, lägre räntor samt en minskad utlandsskuld medförde, att underskottet i räntebetalningarna minskade med nästan 4 miljarder kr. 1986. Transfereringsbalansen i övrigt försämrades med 2 miljarder kr. 1986. Under 1987 förutses en fortsatt försämring av transfereringsbalansen med drygt 0,5 miljarder kr.

Bytesbalansen beräknas visa ett överskott på ca 1 miljard kr. 1987. Det är ett betydligt mindre överskott än i fjol. Medan nettoimporten av råolja och petroleumprodukter och övriga råvaror bidrar med en förbättring av bytesbalansen på sammanlagt ca 4 miljarder kr., svarar handeln med bearbetade varor och tjänster för en försämring på knappt 10 miljarder kr.

Diagram 3:2 Sveriges bytesförhållande
Index 1980=100

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

4 Industrin

4.1 Produktion och produktivitet

Industriproduktionen ökade enligt preliminär statistik endast med 0,4% mellan 1985 och 1986. Efter den kraftiga uppgången av industriproduktionen mellan hösten 1982 och slutet av 1984 - drygt 15% - låg industriproduktionen kvar på ungefär oförändrad nivå fram till hösten 1986. En markant uppgång av produktionen skedde dock under fjärde kvartalet 1986, då produktionen ökade med drygt 3% från föregående kvartal. Uppgången under fjärde kvartalet kan främst hänföras till en kraftigt ökad produktion inom skogsindustrin, men även verkstadsindustrins produktion ökade påtagligt.

Flertalet branscher visade svag tillväxt 1986 jämfört med året innan. Kraftiga produktionsneddragningar kunde noteras för varven och gruvindustrin, men även livsmedelsindustrin och textilindustrin minskade sin produktion. Den enda bransch som utvecklades bättre än förväntat var massa- och pappersindustrin, där den kraftiga produktionsuppgången under hösten medförde att ökningen mellan 1985 och 1986 uppgick till drygt 4%. Produktionen inom verkstadsindustrin ökade med endast drygt 1%, vilket var klart mindre än väntat. Inom verkstadsindustrin var det endast bilindustrin som höjde produktionsnivån under 1986.

Kapacitetsutnyttjandet i industrin låg på en hög nivå under hela året 1986. Det faktiska kapacitetsutnyttjandet enligt statistiska centralbyråns statistik har ökat från knappt 80% hösten 1982 till drygt 88% fjärde kvartalet 1986. Det höga kapacitetsutnyttjandet inom stora delar av industrin har begränsat möjligheterna att öka produktionen och medfört att lagren dragits ned kraftigt för att kunna möta den tämligen goda marknadstillväxten för svenska industrivaror. Speciellt för bilindustrin har den bristande produktionskapaciteten begränsat leveranserna. Svårigheterna att rekrytera yrkesarbetare till industrin har dessutom ökat något under året.

Produktiviteten i industrin ökade enligt de preliminära nationalräkenskaperna med 1,5% 1986. Mot bakgrund av det höga kapacitetsutnyttjandet

Tabell 4: 1 Industriproduktionens utveckling
Procentuell volymförändring från föregående år

	1983	1984	1985	1986	1987
Gruvor och mineralbrott	2,2	13,2	17,8	- 5,9	- 2,0
Tillverkningsindustri	5,1	6,0	2,0	0,5	3,0
Livsmedelsindustri	- 0,8	1,4	- 0,1	- 1,5	2,0
Sågverk	9,6	0,3	- 5,7	1,0	2,0
Massa- och pappersindustri	9,7	4,2	0,1	4,1	5,0
Kemisk industri	7,6	2,8	3,1	1,0	3,5
Järn-, stål- och metallverk	4,4	8,1	- 1,7	1,4	- 1,0
Verkstadsindustri exkl. varv	7,6	8,5	5,2	1,1	3,5
Varv	-14,1	22,1	-26,8	-18,2	-10,0
Övrig tillverkningsindustri ¹	2,1	4,3	1,4	0	2,5
Industri	5,1	6,1	2,3	0,4	2,9

¹ Textilindustri, grafisk industri, jord- och stenvaruindustri, övrig trävaruindustri m. m.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

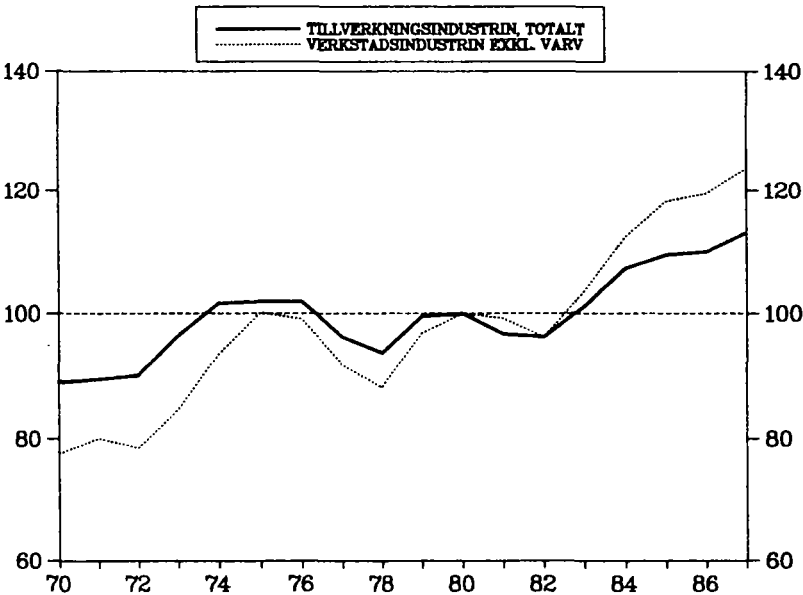
och att industriinvesteringarna ökade med över 40 % mellan 1982 och 1985, är de låga ökningstakterna för industrins produktion och produktivitet 1986 svårförklarade. Det kan inte uteslutas, att dessa siffror senare kommer att revideras uppåt.

För 1987 beräknas efterfrågan på svenska industrivaror öka med ca 4%. Fortsatt hög tillväxt av den privata varukonsumtionen, kraftigt ökade industriinvesteringar samt en något förstärkt konkurrenskraft på hemmamarknaden beräknas medföra att efterfrågan från hemmamarknaden växer mer än från exportmarknaderna. Importens andel av den totala tillförseln av industrivaror väntas dock fortsätta öka något. I kombination med en fortsatt lageravveckling, dock i betydligt långsammare takt än under 1986, och det höga kapacitetsutnyttjandet inom delar av industrin torde det leda till, att produktionsökningen begränsas till knappt 3%. Det kan påpekas, att i SCB:s exportenkät samt i konjunkturinstitutets marsbarometer räknar företagen med en tämligen god tillväxt av såväl ordergång som produktion under 1987.

Även under 1987 förväntas massa- och pappersindustrin vara den bransch som uppvisar den högsta produktionsökningen. Den sjunkande dollarkursen har medfört, att konkurrenskraften för den svenska massa- och pappersindustrin försämrats kraftigt, gentemot de nordamerikanska producenterna. Den höga efterfrågan på den nordamerikanska hemmamarknaden har dock medfört, att konkurrensen på den expanderande europeiska marknaden ännu inte ökat. Produktionsökningen inom massa- och pappersindustrin beräknas uppgå till 5 % under 1987.

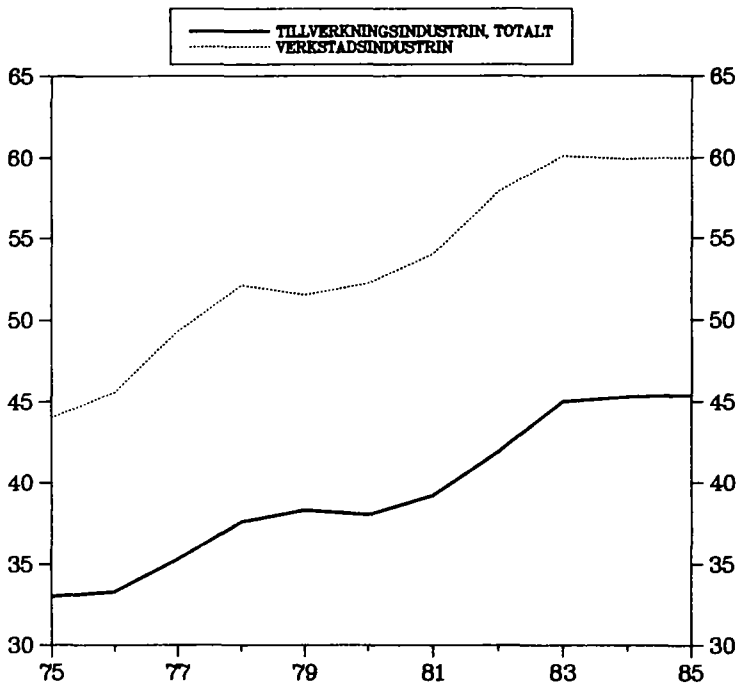
Även inom verkstadsindustrin förväntas produktionsökningen tillta efter

Diagram 4:1 Industriproduktion
Index 1980=100

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Diagram 4:2 Exportandel av industriproduktionen

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

den svaga utvecklingen 1986. De stora växelkursförskjutningar som inträffat de senaste 2 åren har trots en snabbare kostnadsökning medfört, att konkurrenskraften för den svenska verkstadsindustrin förbättrats gentemot dess viktigaste konkurrenter. Produktionen inom verkstadsindustrin beräknas öka med ca 3,5% 1987, vilket skulle innebära, att produktionen har ökat med nästan 30% sedan 1982. Det är lika mycket som ökningen under hela 1970-talet, se diagram 4:1. Tillväxten inom övriga delar av industrin har de senaste åren varit betydligt lägre än inom verkstadsindustrin. Produktionen i dessa övriga delar beräknas endast ha ökat med ca 10% mellan 1982 och 1987. Liksom under 1986 förväntas produktionen minska inom gruvindustrin samt varvsindustrin.

Diagram 4:2 återspeglar den svenska industrins ökade internationalisering under perioden 1975–1985. Den andel av industriproduktion som exporteras har under denna period ökat från 33 till 45%. Inom verkstadsindustrin har exportandelen ökat ännu mer, eller från 44 till 60%. Det bör dock påpekas att den lageravveckling som genomförts inom industrin under denna period kan ha påverkat siffrorna något.

4.2 Lönsamhetsutvecklingen

Industrins lönsamhet förblev god under 1986. Driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet låg kvar på nivån 32% för industrin i genomsnitt, se tabell

Tabell 4: 2 Bruttoöverskottsandel i industrin
Procent

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Verkstadsindustri	19,4	18,7	25,8	27,1	27,3	27,5	..
Basindustri	13,3	25,0	35,7	41,5	33,5	28,8	..
Övrig industri	28,6	32,3	35,9	35,9	35,9	38,1	..
Totalt	22,1	25,3	31,5	33,2	31,7	31,9	32,0

Anm.: Bruttoöverskottsandelen är driftöverskott brutto som andel av förädlingsvärdet. Uppgifterna avser industri exkl. petroleumraffinaderier och varv.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

4: 2. Trots att lönekostnaderna steg med ca 5 1/2 % per producerad enhet begränsades prisökningen på industrivaror till ca 3 %, se tabell 4: 3. Till följd av att priserna på insatsvaror ökade med i genomsnitt bara ca 1 1/2 % steg nämligen de sammanlagda rörliga kostnaderna med bara 2 1/2 %. Orsaken till den långsamma prisökningen på insatsvaror är främst de under 1986 fallande oljepriserna. Utvecklingen innebar att marginalen mellan kostnader och priser vidgades något.

Lösamheten förbättrades inom verkstadsindustri och övrig industri 1986. Förbättringen är i stort sett hänförlig till den nämnda dämpningen i kostnadsstegringarna för insatsvaror. Inom basindustrin försvagades lösamheten till följd av den dämpade prisutvecklingen för basindustrins produkter, vilket speglar det pressade läget på utlandsmarknaderna 1986. Basindustrin gynnades av både den dämpade prisutvecklingen på insatsvaror och av att produktivitetsokningarna var större i basindustrin än i industrin som helhet.

Under 1987 väntas en förbättring i det utländska konjunkturläget för särskilt skogsindustrin samt en fortsatt dämpning i lönekostnadernas ökningstakt, som mer än kompenserar oljeprisernas höjande effekt på insatsvarurkostnaderna. Sammantaget implicerar denna utveckling en lika stor

Tabell 4: 3 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i industrin exkl. varv och petroleumraffinaderier

Procentuell förändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Insatskostnad	9,3	11,5	10,6	8,6	5,7	1,6	2,3
Lönekostnad ¹	10,0	4,3	0,8	5,1	7,6	5,5	2,5
Lönekostnad per timme	10,5	7,2	8,4	9,9	10,3	7,2	5,5
Produktivitet	0,5	2,8	7,6	4,5	2,6	1,6	2,9
Summa rörlig kostnad ²	9,6	9,4	7,7	7,8	6,2	2,5	2,4
Produktpris	8,8	10,6	10,3	8,4	5,6	2,9	2,5
Marginal	-0,7	1,1	2,4	0,6	-0,6	0,4	0,1

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion per timme.

² Med avdrag för subventioner.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

ökning i produktpriser och rörliga kostnader per producerad enhet, vilket innebär oförändrad lönsamhet 1986-1987.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Tabell 4:4 innehåller olika lönsamhetsmått för industrin baserade på finansstatistiken t. o. m. 1985 och framskrivna till 1986 och 1987 i enlighet med preliminär finansstatistik för 1986 samt prognoserna i de övriga tabellerna. Enligt beräkningarna har lönsamheten 1986-1987 minskat jämfört med rekordnivån 1983, medan den överstiger nivån vid början av 1980-talet. Den innehåller ett mindre inslag av värdestegringsvinster på tillgångarna vid den nu lägre inflationstakten resp. ett större inslag av vinster på finansiella placeringar. Det senare speglar den ökande andelen finansiellt kapital, som har vuxit på grund av den långsamma nedgången i räntorna och finansiell avkastning jämfört med avkastningen på materiellt kapital. Försvagningen av den relativa avkastningen på materiellt kapital implikerar en dämpande effekt på investeringsaktiviteten, medan företagets goda likviditet 1987 bereder goda interna finansieringsmöjligheter för investeringar i fast kapital.

Tabell 4:4 Resultat och räntabilitet m. m. för industrin

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
<i>Resultat, miljarder kr.</i>							
Rörelseresultat exkl. värdestegringsvinster	13,6	18,5	39,9	46,5	45,0	44,2	46,1
Resultat efter kalkylmässig avskrivning	- 5,4	- 2,8	14,3	21,8	19,1	17,1	19,5
Finansiellt netto	- 8,0	- 8,8	-5,1	-1,5	3,8	5,2	5,2
därav: intäkter	12,4	15,6	16,5	20,1	25,3	26,1	26,0
kostnader	20,4	24,4	21,6	21,6	21,5	20,9	20,7
Resultat efter finansnetto	-13,4	-11,6	9,2	20,3	22,9	22,3	24,8
Resultat inkl. värdestegringsvinster ¹	13,5	27,4	41,4	35,5	36,7	39,4	39,9
<i>Avkastning, procent</i>							
på materiellt kapital ²	7,2	11,2	13,5	10,2	8,6	8,4	8,0
på finansiellt kapital	6,0	6,5	5,9	5,9	6,7	6,2	6,2
<i>Räntabilitet, procent</i>							
på totalt kapital	6,7	9,2	10,0	8,1	7,6	7,3	6,8
på eget kapital	5,3	9,4	12,3	9,6	9,2	9,1	8,4
"Real" räntabilitet på eget kapital ³	- 3,7	- 0,5	2,8	1,4	3,2	6,1	4,2
<i>Minnesposter, procent</i>							
Andel finansiellt kapital	41,1	42,5	44,8	48,1	49,4	50,8	51,3
Soliditet	50,4	51,5	53,4	52,8	52,4	52,6	53,0
Genomsnittlig skuldränta	8,1	8,9	7,4	6,5	5,9	5,3	5,3
Risikfri ränta ⁴	13,4	13,7	12,2	12,6	12,1	10,3	11,2

¹ Resultat efter finansnetto plus värdestegringsvinster på lager och fast kapital.

² Resultat efter avskrivning plus värdestegringsvinster i procent av lager- och fasta kapitalets återanskaffningsvärde.

³ Räntabiliteten deflaterad med KPI:s förändring dec. - dec.

⁴ Genomsnittlig ränta på långa statsobligationer, åren 1981-1986 resp. första kvartalet 1987.

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

5 Arbetsmarknaden

Prop. 1986/87: 150

5.1 Sysselsättning

Bilaga 1.1

Utvecklingen 1986 och 1987

Under 1986 växte sysselsättningen i en långsammare takt än under de två föregående åren. Mellan 1985 och 1986 ökade antalet sysselsatta med knappt 30 000 personer, medan antalet sysselsatta mellan 1984 och 1985 ökade med närmare 50 000 personer. Sysselsättningsökningen under 1986 inträffade enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) i början av året. Mellan andra och fjärde kvartalet låg sysselsättningen säsongrensat på en i stort sett oförändrad nivå. Osäkerheten i de kvartalsvisa uppgifterna från AKU är dock betydande, varför denna profil över året är långt ifrån säkerställd.

I januari 1987 genomfördes en metodförändring i AKU, vilken bl. a. innebär en mer noggrann mätning av sysselsättningen. Antalet sysselsatta uppskattas nu vara 0,7 % fler än enligt den tidigare mätmetoden.

Säsongrensat ökade sysselsättningen med 15 000 personer mellan fjärde kvartalet 1986 och första kvartalet 1987, bortsett från den ökning som följer av omläggningen av AKU. Prognosen för resten av året innebär, att sysselsättningen fortsätter stiga. Sysselsättningsökningen mellan årsgenomsnittet uppskattas till 25-30 000 personer, se tabell 5: 1. Antalet arbetade timmar beräknas öka med 0,8 %, och medelarbetstiden förväntas öka i ungefär samma omfattning som 1986, eller med 0,2 %. Antalet löntagartimmar, vilket har betydelse för hushållens löneinkomster, beräknas öka med 1,0 %. Det är något snabbare än ökningstakten i det totala antalet arbetade timmar, vilket beror på att andelen löntagare i sysselsättningen i likhet med tidigare år förväntas stiga, medan andelen företagare minskar.

Tabell 5: 1 Arbetsmarknad

Tusental personer (i åldrarna 16-64 år)

	Nivå	Förändring från föregående år				
	1986	1983	1984	1985	1986	1987
<i>Sysselsättning:</i>						
Jord- och skogsbruk	179	- 4	-10	- 7	-10	-10- -5
Industri	1 030	- 4	13	19	11	0-5
Byggnadsverksamhet	258	-10	- 7	- 1	1	0-5
Privata tjänster	1 476	15	15	13	29	15-20
Kommunal verksamhet	1 121	19	33	23	0	5-10
Stadlig verksamhet	205	- 6	- 4	0	- 4	- 5-0
Total¹	4 272	11	41	47	29	25-30
Arbetskraften	4 388	24	27	35	21	20-25
Arbetslöshet	116	14	-15	-12	- 8	..
% av arbetskraften	2,7	3,5	3,1	2,8	2,7	..
Arbetslöshet, rev.						
AKU-nivå	98	-10-0
% av arbetskraften	2,2	2,0-2,2
Sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ²	69	14	34	-24	-16	-5

¹ Inkl. sysselsatta där uppgift om sektortillhörighet saknas.

² Beredskapsarbete, ungdomslag och rekryteringsstöd.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

Jämförelse med tidigare perioder

Mått i antal personer har sysselsättningstillväxten varit långsammare under 1980-talet än under 1970-talet. Om sysselsättningen istället mäts med antalet arbetade timmar, så har emellertid förhållandet varit det motsatta. De tre senaste årens sysselsättningstillväxt i timmar har varit påtagligt starkare än under konjunktuppgångarna på 1970-talet. Bakom denna skillnad mellan sysselsättning i personer och timmar ligger, att medelarbetstiden, som sjönk under hela 1970-talet, har stigit sedan 1981.

En förutsättning för de senaste årens sysselsättningsexpansion har varit en högre tillväxttakt i ekonomin. Som framgår av tabell 5:2, återspeglar skillnader i sysselsättningsutveckling mellan olika tidsperioder tydligt skillnader i BNP:s reala tillväxt. I jämförelse med under högkonjunkturer-na på 1970-talet har emellertid den senaste treårsperiodens sysselsättningstillväxt, räknad i timmar, varit kraftig i förhållande till BNP:s tillväxt. BNP-produktiviteten (BNP per arbetad timme) har utvecklats svagare nu än under 1970-talet.

Eftersom produktivetsförändringen inom den offentliga sektorn definitionsmässigt sätts till noll, bestäms BNP-produktivitets utveckling främst av produktivetsförändringen inom näringslivet. De tre senaste åren har näringslivet haft en påtagligt lägre produktivetsökning än under de expansiva perioderna på 1970-talet. Detta förklarar att sysselsättningen i relation till BNP:s tillväxt ökat relativt kraftigt under de senaste åren. En viktig faktor bakom näringslivets långsammare produktivetsutveckling är, att tjänstesektorerna inom näringslivet, som har en lägre produktivitetstillväxt än de varuproducerande, har varit särskilt expansiva under de senaste åren. Även inom industrin har dock produktivetsutvecklingen varit osedvanligt svag de senaste åren.

Under de perioder på 1970-talet sysselsättningen växte snabbt, var det framför allt den offentliga sektorn, som expanderade. Under senare år har emellertid industri och privata tjänster svarat för huvuddelen av sysselsättningsökningen. Även uttryckt i antal arbetade timmar kontrasterar de

Tabell 5: 2 Produktion och sysselsättning
Genomsnittlig årlig procentuell förändring

	1972-75	1975-78	1978-80	1980-83	1983-86
<i>Hela ekonomin</i>					
BNP	3,3	0,4	2,7	1,0	2,5
Arbetade timmar	0,2	-0,9	0,5	0,4	0,9
BNP-produktivitet	3,0	1,3	2,2	0,6	1,6
Antal sysselsatta	1,4	0,3	1,3	0,1	0,8
Arbetstid/sysselsatt	-1,2	-1,2	-0,8	0,3	0,1
<i>Näringslivet</i>					
Produktion	3,2	-0,6	3,0	0,9	2,9
Arbetade timmar	-0,6	-2,1	-0,5	-0,2	0,8
Produktivitet	3,9	1,5	3,5	1,1	2,1
Antal sysselsatta	0,4	-1,3	0,1	-0,6	0,7
Arbetstid/sysselsatt	-1,0	-0,8	-0,6	0,4	0,1

Källa: Statistiska centralbyrån.

senaste årens sysselsättningsutveckling mot 1970-talets. Under hela perioden mellan 1970 och 1982 minskade timvolymen i näringslivet varje år. Den har nu ökat fyra år i rad.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Sysselsättning per bransch

Industriproduktionen utvecklades relativt svagt 1985 och 1986. Trots detta fortsatte enligt AKU antalet sysselsatta inom **industrin** att öka både 1985 och 1986 med 19 000 resp. 11 000 personer. Räknat i timmar visar AKU en mer påtaglig uppbromsning. Det var särskilt en svag utveckling inom verkstadsindustrin, där antalet sysselsatta förblev i stort sett oförändrat, som bidrog till den lägre sysselsättningsökningen inom industrin 1986. Annars har verkstadsindustrin varit mer expansiv än industrin i övrigt under de senaste tre åren.

Ett påtagligt problem för industriföretagen vid de senaste årens produktionsuppgång har varit bristen på utbildad arbetskraft, särskilt på tekniska tjänstemän. Under andra kvartalet 1985, då problemet var som störst, uppgav 40 % av industriföretagen i konjunkturinstitutets konjunkturbarometer brist på tekniska tjänstemän. Under 1986 sjönk denna andel markant och var i senaste mätningen i februari 1987 22 %. Bristtalet ligger trots nedgången på samma nivå som under högkonjunkturerna på 1960-talet. Bristen på yrkesarbetare har stigit under de senaste åren, men inte varit lika uttalad som under tidigare konjunkturuppgångar. Den är nu mer påtaglig än bristen på tekniska tjänstemän. I den senaste mätningen uppgav 32 % av industriföretagen brist på yrkesarbetare.

År 1987 förväntas industriproduktionen växa snabbare än 1986. Med hänsyn till att bristen på arbetskraft har minskat något, och till att produktiviteten inom industrin utvecklades svagt förra året, kan troligen en snabbare produktionsökning komma till stånd, utan att detta ger upphov till en sysselsättningsökning av samma omfattning som förra året. Detta stämmer också enligt konjunkturinstitutets barometer med företagens bedömningar av det framtida sysselsättningsläget. Prognosen för 1987 är en ökning av antalet sysselsatta inom industrin med 0–5 000 personer jämfört med 1986.

De senaste två åren har **byggnadsverksamheten** expanderat. Sysselsättningen inom byggnadssektorn, som reducerades med 27 000 personer de tre första åren på 1980-talet, har hållits på en oförändrad nivå två år i rad. Byggarbetsmarknaden präglas av regionala och yrkesmässiga obalanser till följd av att expansionen varit koncentrerad till storstadsområdena och till reparationer och ombyggnad. En viss minskning av dessa obalanser har dock kunnat noteras det senaste året. År 1987 väntas sysselsättningen inom byggnadssektorn fortsätta att utvecklas positivt, prognosen är en sysselsättningsökning mellan årsgenomsnittet 1986 och 1987 på 0-5 000 personer.

Den sysselsättningsmässigt mest expansiva delen av ekonomin under de senaste åren har varit den **privata tjänstesektorn**. Mellan 1984 och 1986 ökade sektorns sysselsättning med över 40 000 personer, medan hela ekonomin ökade sysselsättningen med 76 000 personer under samma period. Sektorns sysselsättning tenderar att öka särskilt kraftigt vid en konjunktur-

uppgång i näringslivet, dock senare än de varuproducerande sektorernas sysselsättning. Sysselsättningsuppgången under de senaste åren framstår i jämförelse med tidigare konjunkturförlopp som mycket kraftig, i synnerhet som medelarbetstiden samtidigt har stigit.

Av den privata tjänstesektorns olika delbranscher har de branscher expanderat, som i huvudsak är inriktade mot företagen, t.ex. maskinuthyrning och uppdragsverksamhet. De hushållsinriktade branscherna, t.ex. personliga tjänster och varuhandel, har haft en svagare utveckling. Detta mönster gällde även mellan 1984 och 1986, då sysselsättningen inom uppdragsverksamhet och försäkringsverksamhet ökade med 17 000 personer. Den relativt sett kraftigaste sysselsättningsökningen mellan dessa år uppnåddes emellertid inom hotell- och restaurangnäringen, som är inriktad mot både företag och hushåll. Vidare ökade sysselsättningen inom handeln med nära 10 000 personer.

Även 1987 förväntas bli ett sysselsättningsmässigt expansivt år för den privata tjänstesektorn. Prognosen är dock, att förändringen mellan 1986 och 1987 inte blir lika stor som mellan 1985 och 1986, utan stannar vid 15-20 000 personer.

Antalet sysselsatta inom **kommunal verksamhet** ökade under 1970-talet med i genomsnitt drygt 40 000 personer per år. Kommunerna svarade för mer än hela sysselsättningsökningen, eftersom antalet sysselsatta i näringslivet samtidigt minskade med 10 000 personer per år. En stor del av det ökade antalet kommunalt sysselsatta under 1970-talet var deltidsanställda. Under 1980-talet har kommunernas sysselsättningsexpansion halverats räknat i antal sysselsatta. I timmar är dock inte uppbromsningen lika markant eftersom medelarbetstiden för kommunalt anställda har stigit sedan 1982.

De senaste årens svagare utveckling blev särskilt markant under 1986, då antalet anställda i kommunal verksamhet enligt AKU inte förändrades alls jämfört med under 1985. En bidragande orsak till den svaga sysselsättningsutvecklingen sedan 1984 har varit neddragningen av antalet platser i

Tabell 5: 3 Produktion, produktivitet och sysselsättning
Årlig procentuell förändring

	Produktion			Produktivitet			Sysselsättning (timmar)		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	-3,9	-1,6	0,5	1,2	4,9	2,6	-5,0	-6,2	-2,1
Industri ¹	2,3	0,4	2,9	3,1	1,5	2,9	-0,8	-1,1	0
Byggnadsverksamhet	0,5	1,7	1,5	1,9	1,5	0,5	-1,4	0,2	0,3
Privata tjänster	1,9	2,7	2,3	0,3	1,5	1,2	1,6	1,2	0,9
Summa näringslivet²	2,8	1,0	2,3	1,4	0,5	1,6	1,4	0,5	0,7
Offentliga tjänster	0,7	1,0	1,2	0,3	0,5	0,1	1,0	0,5	1,0
Totalt	2,3	1,0	1,5	1,0	0,5	0,8	1,3	0,5	0,8

¹ SNI 2 + 3.

² Inklusivt produktionsrestpost resp. sysselsättningsdiskrepans.

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

beredskapsarbeten, som i huvudsak är kommunala, och antalet kommunala ungdomslagsplatser.

1987 väntas antalet kommunalt sysselsatta öka med 5–10 000 personer. Även antalet arbetade timmar, som förra året drogs ned av en arbetsmarknadskonflikt, förväntas öka snabbare än 1986. Medelarbetstiden beräknas inte öka lika mycket som i fjol.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

5.2 Utbudet av arbetskraft

Mellan 1985 och 1986 ökade antalet personer i arbetskraften i åldrarna 16–64 år med drygt 20 000. Befolkningen i dessa åldrar förblev i stort sett oförändrad, varför hela ökningen i arbetskraftsutbudet förklaras av ett ökat arbetskraftsdeltagande. Andelen av befolkningen i åldrarna 16–64 år som ingår i arbetskraften ökade från 82,6 % 1985 till 83,0 % 1986.

Mer än hälften av förändringen i arbetskraftdeltagandet kan tillskrivas de förskjutningar i befolkningens åldersmässiga sammansättning, som följer av att årskullarna minskar i såväl de äldsta som de yngsta åldersgrupperna, där arbetskraftsdeltagandet är lågt. I de yngre åldrarna beror minskningen på att den s. k. ungdomspuckeln, dvs. de stora årskullarna födda i mitten av 1960-talet, nu kommer in i åldrar över 20 år. Den åldersmässiga sammansättningen av befolkningen i åldrarna 16–64 år kommer att ha en positiv effekt på arbetskraftsutbudet även 1987, men inte i samma omfattning som under 1985 och 1986. I gengäld väntas befolkningen öka, varför den sammantagna effekten på arbetskraftsutbudet blir ungefär densamma som 1986, ca 13 000 personer, se tabell 5: 4.

Ungdomarnas arbetskraftsdeltagande minskade under början av 1980-talet bl. a. som en följd av, att en allt större andel av ungdomarna går i gymnasieskolan. Efter en ökning 1984 och 1985, sannolikt som en följd av införandet av ungdomslag, fortsatte nedgången 1986, speciellt för de unga flickorna. Prognosen för 1987 är, att andelen av ungdomarna, som ingår i arbetskraften, fortsätter att sjunka dock i en något långsammare takt än 1986.

De vuxna kvinnornas förvärvsfrekvens har ökat stadigt under en lång tid. Till stor del är det en konsekvens av, att yngre generationer av kvinnor

Tabell 5: 4 Förändring i arbetskraften
Tusental personer i åldrarna 16–64 år

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Arbetskraftens förändring	33	17	24	27	35	21	20–25
därav:							
– effekt av förändring i befolkningens storlek	17	14	16	15	–1	–2	5
– effekt av förskjutningar i befolkningens fördelning på åldersgrupper med olika arbetskraftsdeltagande	–5	–3	–2	3	13	13	8
– effekt av förändring i det åldersgruppsrelaterade arbetskraftsdeltagandet	21	6	10	9	23	9	7–12

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

har haft ett högre arbetskraftsdeltagande än äldre. Ökningstakten i kvinnornas arbetskraftstal har dock avtagit på senare år. I prognosen för 1987 beräknas kvinnornas arbetskraftsdeltagande öka i ungefär samma omfattning som mellan 1985 och 1986. De vuxna männens arbetskraftstal, som allmänt uppvisar små variationer, minskade något under de första åren på 1980-talet. Speciellt gällde detta äldre män bl.a. till följd av en ökad förtidspensionering. De senaste årens relativt goda sysselsättningsutveckling har dock inneburit, att männens arbetskraftsdeltagande upphört att minska. I arbetskraftsprognosen för 1987 förutsätts männens arbetskraftstal vara i stort sett oförändrade jämfört med 1986.

Sammantaget beräknas befolkningsförändringar och ökat arbetskraftsdeltagande öka arbetskraftsutbudet med 20–25 000 personer 1987.

5.3 Arbetslöshet

Omläggningen av AKU i januari 1987 medför att den redovisade arbetslösheten är mindre än enligt tidigare mätmetoder. Omläggningen innebär bl. a., att mer stringenta frågor ställs till intervjupersoner, som saknar och aktivt söker arbete, om huruvida de också kan och vill arbeta under mätveckan, vilket är ett krav för att räknas som arbetslös. Vidare ställs nu krav på någon sökaktivitet från intervjupersonen under den senaste månaden mot tidigare under de senaste två månaderna. Dessa metodförändringar medför, att arbetslösheten 1986, som enligt AKU uppgick till 2,7% eller 116 000 personer, med den nya mätmetoden skulle ha uppgått till 2,2% eller 98 000 personer.

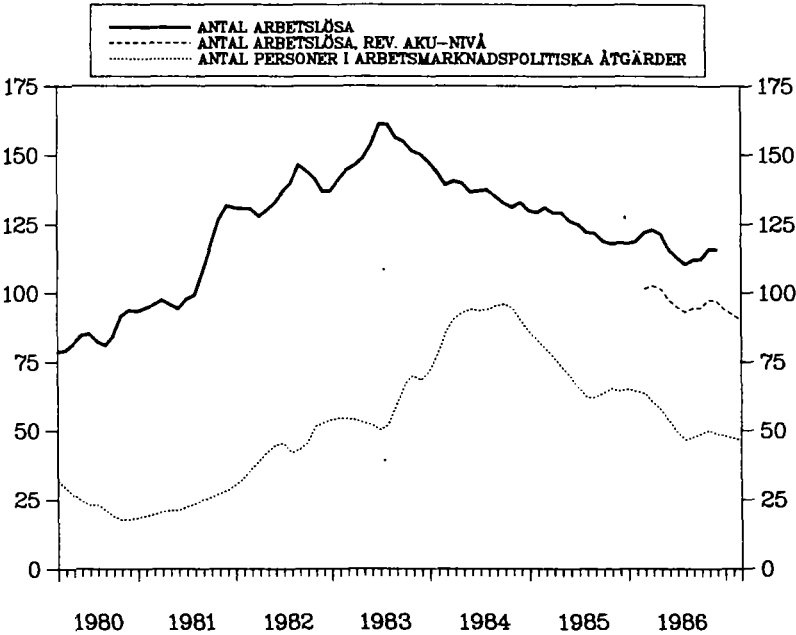
Enligt AKU minskade antalet arbetslösa med 12 000 personer första kvartalet 1987 jämfört med motsvarande period 1986 och bortsett från den nedgång, som följer av de ändrade mätmetoderna. AKU:s siffror för första kvartalet innebär också en nedgång i förhållande till sista kvartalet 1986 med 7 000 personer i säsongrensade tal, vilket skulle tyda på att den utplaning av arbetslösheten, som var märkbar under andra halvåret 1986, har förbytts i fortsatt nedgång. Jämförelser mellan 1986 och 1987 försvåras dock av, att uppskattningen, av vilka effekter omläggningen av mätmetod har, på den arbetslöshet som registreras i AKU, är förenad med betydande osäkerhet. Bilden är inte heller entydig. AMS statistik över antalet kvarstående sökande vid arbetsförmedlingarna tyder inte på en lika stor nedgång i början av året.

Under de senaste två åren har arbetslösheten minskat samtidigt som de arbetsmarknadspolitiska insatserna har reducerats. År 1986 var i genomsnitt 53 000 personer sysselsatta i beredskapsarbeten och ungdomslag eller med rekryteringsstöd, vilket kan jämföras med 93 000 personer 1984. Utbildningsinsatserna i form av arbetsmarknadsutbildning (AMU) reducerades dock inte mellan 1985 och 1986. Volymen åtgärder för arbetshandikappade fortsatte att öka.

Prognosen för 1987 innebär ett i stort sett oförändrat arbetsmarknadsläge jämfört med 1986. Sysselsättningsökningen väntas bli av ungefär samma omfattning som tillväxten i arbetskraften, varför arbetslösheten beräknas bli i stort sett oförändrad. Som andel av arbetskraften skulle därmed

Diagram 5:1 Antal arbetslösa och antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder
Tusental personer, 3-månaders glidande medelvärde på säsongrensade värden

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Anm.: Med arbetsmarknadspolitiska åtgärder avses beredskapsarbete, ungdomslag och rekryteringsstöd.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och arbetsmarknadsstyrelsen.

arbetslösheten uppgå till drygt 2% 1987. Prognosen förutsätter att omfattningen på de sysselsättningsskapande åtgärderna i arbetsmarknadspolitiken ligger kvar på sin nuvarande nivå.

Utvecklingen av antalet arbetslösa bestäms dels av hur många personer som blir arbetslösa, dels av hur lång tid de står kvar i arbetslöshet. Att arbetslösheten under 1980-talet varit högre än under 1970-talet kan till stor del tillskrivas, att arbetslöshetsperioderna blivit längre. Den genomsnittliga längden på en avslutad arbetslöshetsperiod 1986 kan uppskattas till drygt 15 veckor. År 1980 var motsvarande tid ungefär 12 veckor, och under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet var den 7–8 veckor.

De längre arbetslöshetsperioderna kommer också till uttryck i att antalet personer, som har varit arbetslösa en längre tid, nu är fler i absoluta tal och utgör en större andel av det totala antalet arbetslösa. År 1980 hade 15 000 personer eller 17% av de arbetslösa varit utan arbete i mer än sex månader. År 1985 hade motsvarande tal stigit till 34 000 personer eller 27%. Långtidsarbetslösheten steg i alla åldersgrupper men ökningen var särskilt markant för åldersgruppen 55–64 år. Långtidsarbetslösheten följer med en tidseftersläpning relativt nära den totala arbetslöshetens förändringar. Men därutöver har vissa grupper, speciellt yngre med dålig utbildningsbakgrund och äldre som mist sitt arbete, fått svårare att finna ett arbete.

Under senare tid har långtidsarbetslösheten reducerats väsentligt. Mel-

Tabell 5: 5 Relativ arbetslöshet i olika åldersgrupper samt antal långtidsarbetslösa

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1986 rev. AKU-nivå
Totalt	2,0	2,5	3,2	3,5	3,1	2,8	2,7	2,2
16–19 år	7,6	9,4	10,6	10,4	4,9	4,6	4,1	3,6
20–24 år	3,7	4,7	6,1	6,8	6,6	6,3	6,1	5,1
25–54 år	1,4	1,8	2,2	2,4	2,2	1,9	1,9	1,7
55–59 år	1,2	1,3	2,0	2,4	2,6	2,3	2,0	1,2
60–64 år	2,2	3,0	4,5	6,0	7,3	6,3	5,3	3,3
Antal långtidsarbetslösa, tusental	15	20	30	38	38	34	26	..

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

lan 1985 och 1986 minskade antalet långtidsarbetslösa från 34 000 till 26 000. Nedgången omfattade de flesta åldersgrupper, men var särskilt markant för de äldsta, vilket skall bedömas mot bakgrund av att antalet äldre, som förtidspensionerades av arbetsmarknadsskäl, ökade kraftigt. I början av 1987 var 21 000 personer långtidsarbetslösa. På grund av omläggningen av AKU är denna siffra dock inte jämförbar med tidigare års. I kompletteringspropositionen föreslås åtgärder för att ytterligare minska antalet långtidsarbetslösa.

Även arbetslösheten bland ungdomar i åldern 16–19 år har minskat markant de senaste åren från över 10 % 1982–1983 till ca 4 % 1986. Där- emot ligger arbetslösheten för ungdomar i åldern 20–24 år kvar på en högre nivå än den totala arbetslösheten, ca 6 % 1986. Arbetslösheten i denna åldersgrupp ligger regelmässigt högre än den totala arbetslösheten, eftersom introduktionen på arbetsmarknaden ofta innebär perioder med arbetslöshet. Tidigare har arbetslösheten bland ungdomar tenderat att sjunka särskilt kraftigt vid en allmän nedgång av arbetslösheten. Så har dock inte varit fallet de senaste åren. En bidragande orsak till detta är det kraftiga inflödet av ungdomar på arbetsmarknaden, vilket ökat konkurrensen om nybörjarjobb. I kompletteringspropositionen föreslås även åtgärder för att reducera ungdomsarbetslösheten.

6 Löner och priser

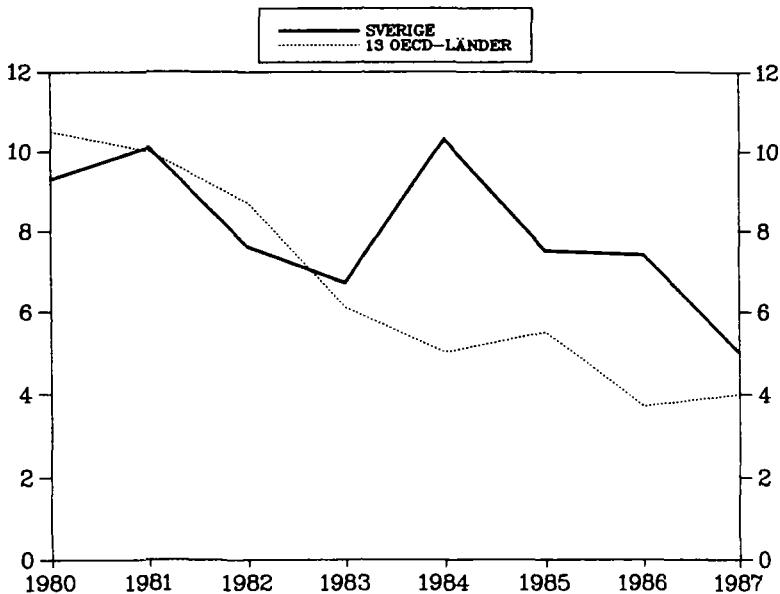
Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

6.1 Löner

Den högre löneökningstakten i Sverige jämfört med i våra konkurrentländer på världsmarknaden är sedan flera år tillbaka ett av de centrala samhällsekonomiska problemen. I OECD-länderna har löneökningstakten under första hälften av 1980-talet halverats från ca 10 % per år till ca 5 % per år. Den betydande nedgång av världsinflationen, som de sjunkande internationella räntorna och det lägre oljepriset förde med sig 1986, återspeglas i en fortsatt dämpning av löneökningstakten. Timplöneökningen i industrin för OECD-området var ca 4,5 % 1986. För 1987 väntas löneökningstakten inom OECD-området sjunka till ca 4 %. I viktiga konkurrentländer som Förbundsrepubliken Tyskland och Förenta Staterna beräknas timplöneökningarna i industrin 1987 bli drygt 4 % resp. knappt 3 %. I Japan bedöms timplöneökningarna i industrin bli mycket låga 1987, omkring 1 %.

I den svenska industrin har löneökningstakten under 1980-talet legat i intervallet 7–10 % per år, se tabell 6: 1. I diagram 6: 1 jämförs timplöneökningen i svensk industri med timplöneutvecklingen i industrin i OECD-området (Med OECD-området avses här de s. k. korgländerna exkl. Spanien och Schweiz. Dessa två länder är exkluderade på grund av brist på statistik). Löneutvecklingen anges i nationella valutor och har vägts samman med s. k. konkurrensvikter, som avspeglar resp. lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.

Diagram 6:1 Timplön inom industrin
Årlig procentuell förändring, nationell valuta

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån, OECD samt finansdepartementet.

Enligt statistik för SAF/LO-området ökade timförtjänsten för SAF/LO-kollektivet med 7,4 % mellan andra kvartalen 1985 och 1986. Lönestatistik för privatjänstemän visar en genomsnittlig ökning med 6,6 % mellan augusti 1985 och augusti 1986. Löneglidningen i hela näringslivet under 1986 uppgick preliminärt till ca 3 %. Till följd av eftersläpande effekter från tidigare avtal ökade timlönerna i den offentliga sektorn med hela 9,3 % mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986.

Omräknat till årsgenomsnitt innebär ovanstående en timlöneutveckling för näringslivet på 7,6 % och för samtliga löntagare på 8,2 % 1986. Lönesummestatistiken i nationalräkenskaperna tyder på en högre löneökning, (8,7 %) än förtjänststatistiken (8,2 %). Omräkningen av lönesumman till genomsnittlig timlön har baserats på nationalräkenskapernas beräkning av antalet av löntagare arbetade timmar (dagkorrigerat, viktat med lönesummevikter). Lönestatistiken i nationalräkenskaperna baseras på kontrolluppgifter från arbetsgivarna, under det att förtjänststatistiken baseras på urvalsundersökningar. Till viss del torde skillnaden mellan de båda beräkningarna bero på, att förtjänststatistiken inte omfattar alla löntagare och inte heller alla typer av ersättningar. Vidare kan noteras, att den genomsnittliga timförtjänsten påverkas av faktorer, som inte direkt är hänförliga till lönesättningen, t.ex. förändring i övertidsuttag och skiftgång samt strukturella förskjutningar i arbetskraften mellan branscher och arbetsuppgifter med olika lönenivåer.

För 1987 bedöms de avtalade lönehöjningarna inom näringslivet bli något lägre än vad som anges i löneavtalen. Orsaken är att de centrala ramöverenskommelser för 1986 och 1987, som slöts på LO- och PTK-områdena, bland annat innefattar vissa avräkningsklausuler. Om löneglidningen 1986 på de olika privata avtalsområdena överskred vissa nivåer skulle hälften av denna s. k. överlöneglidning avräknas från de avtalade löneökningarna 1987. På PTK-området, där avräkning enligt avtal skall ske

Tabell 6:1 Timlöneutveckling för samtliga löntagare och utvecklingen av arbetskraftskostnader för industriarbetare
Årlig procentuell förändring

	Samtliga löntagare			Industriarbetare				
	Avtal	Löneglidning	Summa	Avtal	Löneglidning	Timförtjänst	Sociala kostnader	Timkostnad
1980	7,4	1,9	9,3	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,2	2,5	8,7	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,5	6,1	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,7	1,4	6,1	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
1984	5,7	2,4	8,1	6,2	4,1	10,3	-0,1	10,2
1985	4,2	2,4	6,6	3,8	3,7	7,5	0,3	7,8
1986	6,2	2,5	8,7	3,9	3,5	7,4	0,0	7,4
1987	5,3	5,0	0,4	5,4

Ann.: Uppgifterna för samtliga löntagare baserar sig på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare grundar sig på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förekommande fall kompletterats med engångsbelopp, som ej ingår i SCB:s statistik.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

centralt, har beslut om avräkning fattats i skiljenämnd. För LO-området gäller att avräkning skall ske förbunds- eller företagsvis.

Enligt tillgänglig statistik har löneglidningen minskat något 1985 och 1986 för industriarbetare, men inte för hela löntagarkollektivet. Minskningen 1986 för industriarbetarna har heller inte varit så kraftig som förutsattes i löneavtalen. Vissa delar av den svenska arbetsmarknaden, som är skyddade från internationell konkurrens, har haft en högre löneglidning än industrin. För 1987 förutses en fortsatt dämpning av löneglidningen i industrin och en måttlig löneglidning i resten av ekonomin. Det prisstopp, som gäller från slutet av januari 1987 (se avsnitt 6.2), torde verka dämpande på löneglidningen, då det begränsar företagets möjligheter att föra kostnader för löneökningar vidare till konsumentledet.

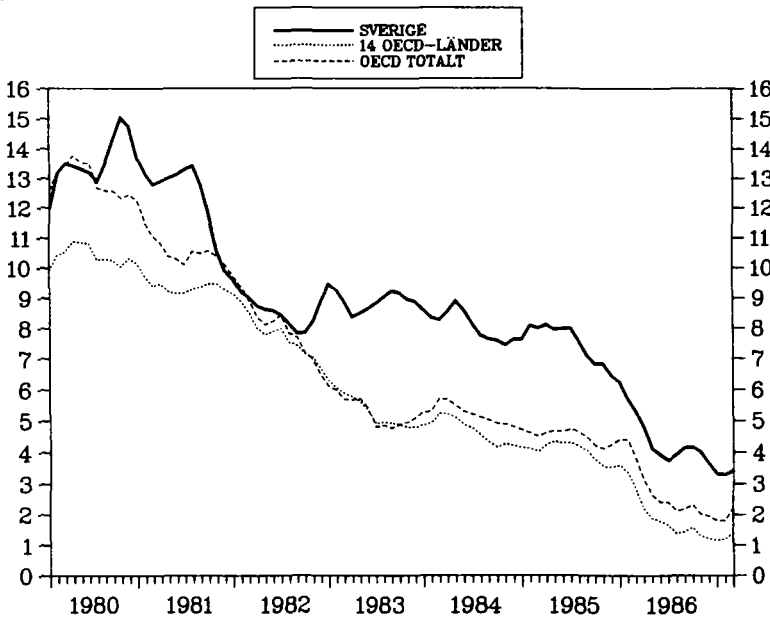
De totala löneökningarna inom näringslivet beräknas mot denna bakgrund uppgå till ca 5% 1987. Löneökningarna inom det offentliga avtalsområdet beräknas till ca 6%. Sammantaget innebär detta en timlöneökning på 5,3% för hela ekonomin. Genomförda höjningar av arbetsgivaravgifterna medför, att timlönekostnaden i näringslivet beräknas öka med 5,4% 1987.

6.2 Priser

Prisökningstakten i Sverige har under större delen av 1980-talet överstigit omvärldens, se diagram 6:2. I diagrammet jämförs prisutvecklingen i

Diagram 6:2 Konsumentprisindex

12-månaders förändringstal. Utfall to m mars 1987, Sverige, respektive februari 1987, OECD.

Anm.: De 14 OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.

Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

Sverige med prisutvecklingen i hela OECD-området och i 14 s. k. korgländer, de länder exkl. Spanien som ingår i den svenska valutakorgen. Länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden. Prisutvecklingen för OECD totalt är ett vägt genomsnitt, där den privata konsumtionen i resp. land använts som vikt. Genomsnittet dras upp av den mycket höga inflationstakten i vissa sydeuropeiska länder. Siffrorna för Sverige har utjämnats med tremånaders glidande medelvärden. Detta innebär att den sista observationen för Sverige avser genomsnittet för januari, februari och mars i år.

Under loppet av 1986 steg konsumentpriserna i hela OECD-området resp. i de 14 korgländerna med 2,8% resp. 1,8%. Konsumentprisökningen för OECD totalt beräknas stiga till drygt 3% 1987. I Förenta staterna och i Förbundsrepubliken Tyskland antas konsumentpriserna under 1987 öka med drygt 3% resp. knappt 1%. I Japan bedöms konsumentpriserna vara oförändrade under 1987. Prisökningen i Sverige mellan december 1986 och mars 1987 var 1,5%. Fr.o.m. slutet av januari 1987 gäller allmänt prisstopp. Undantagna från prisstoppet är bl. a. kommunala taxor i sådan verksamhet, som kommunerna enligt lag eller förordning är skyldiga att ombesörja, samt vissa färskvaror. Sedan den 17 mars 1987 kan dessutom dispens ges för prishöjningar, som är motiverade av stigande importpriser eller förändrade valutakurser.

Bedömningen av prisutvecklingen 1987 utgår från prognoser och antaganden om arbetskraftskostnader m. m. och innefattar kalkyler av, hur dessa faktorer kan väntas påverka prisutvecklingen. Priset på råolja förutsätts ligga på 18 dollar per fat, jämfört med 15 dollar per fat enligt den preliminära nationalbudgeten. Växelkursen mot dollarn har antagits ligga kvar resten av året på nivån i mitten av april, 6,32 kr. Detta innebär en sänkning av dollarkursen räknat som årsgenomsnitt från 7,12 kr. 1986 till 6,37 kr. 1987. I den preliminära nationalbudgetens kalkyler antogs växelkursen mot dollarn vara 6,97 kr. i genomsnitt 1987. Denna dollarförsvagning dämpar den prishöjande effekt, som följer av höjda oljepriser. Prognosen förutsätter vidare oförändrad räntenivå under resten av 1987. Effekter av beslutade ändringar av indirekta skatter och subventioner har beaktats.

Ett antal faktorer bör ha en dämpande effekt på prisutvecklingen 1987. Även om den internationella prisutvecklingen inte längre bidrar till att sänka den inhemska inflationstakten, beräknas de internationella priserna få en mycket begränsad uppdrivande effekt på konsumentprisindex (KPI) under 1987. Vidare torde det finnas återhållande eftersläpningseffekter av den lägre inflationstakt som nåddes under 1986. Löneökningarna blir, enligt de träffade löneavtalen, väsentligt lägre 1987 än 1986, vilket bör få återverkningar i form av lägre prisökningar.

Prisstoppet torde också ha en dämpande effekt på inflationen både direkt, genom att planerade prishöjningar uteblir under den tid prisstoppet gäller, och indirekt, genom att löneökningarna dämpas. Det senare sker dels genom att omförhandlingar av löneavtalen inte kom till stånd, dels genom att löneglidningen hålls tillbaka. I kalkylerna har förutsatts att prisstoppet efterhand ersätts med någon form av prisövervakning.

De internationella prisernas genomsnitt på KPI uppskattas till 0,7 pro-

centenheter 1987, se tabell 6: 2. Detta är något mer än vad som antogs i den preliminära nationalbudgeten, vilket beror på högre oljepriser och importpriser. Oljepriset beräknas stiga med ca 7% mellan årsgenomsnitten 1986 och 1987. Priserna på andra importvaror, som påverkar KPI, beräknas öka med ca 2%.

Prisökningarna på livsmedel har under de senaste åren varit större än höjningen av den totala prisnivån. Under loppet av 1986 steg livsmedelspriserna med 6,1% jämfört med 3,3% för den totala privata konsumtionen. Konsumentprisökningen beräknad enligt långtidsindex, där hänsyn tas till bl. a. förändringar i den privata konsumtionens sammansättning under året, var 3,2% 1986. Det direkta genomslaget av ökade priser på jordbruksprodukter, till följd av de överenskommelser som träffades i april, uppskattas till ca 0,4 procentenheter 1987. Därvid har inräknats de prishöjningar som uppskjutits från november 1986 till juli 1987, effekter av det nya jordbruksavtalet och höjda mjölkpriser till följd av en föreslagen minskning av livsmedelssubventionerna. Handelsmarginalerna för jordbruksprodukter antas vara konstanta i örestal, dvs. något sjunkande i procent.

Bostadskostnadernas bidrag till prisutvecklingen 1987 bedöms uppgå till 0,7 procentenheter. Till grund för denna bedömning ligger väsentligt lägre hyreshöjningar 1987 än 1986. Egnahemskostnaderna (exkl. värme och hushållsel), som minskade 1986, beräknas öka något 1987.

Indirekta skatter beräknas bidra till KPI-ökningen 1987 med 0,6 procentenheter. Den 1 januari 1987 höjdes fastighetsskatten samtidigt som skatten på garantibeloppet avskaffades. Vidare höjdes skatten på alkohol, eldningsolja och kolbränslen. Den 1 februari höjdes tobaksskatten. Dessutom har inräknats föreslagna höjningar av skatt på eldningsolja och bensin samt

Tabell 6: 2 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring och bidrag därtill

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Konsumentpriser under loppet av året, långtidsindex dec—dec	9,4	9,9	9,3	8,1	5,8	3,2	4,0
Därav hänförs till:							
Internationella priser	4,1	4,5	2,5	2,1	0,4	-1,0	0,7
Jordbrukspriser	1,2	1,0	0,7	0,5	0,4	0,2	0,4
Bostadspriser	2,2	1,5	0,8	1,9	1,5	0,7	0,7
Indirekta skatter	-0,7	0,4	2,0	1,2	0,2	0,2	0,6
Diverse taxor	0,8	0,3	0,6	0,4	0,3	0,5	0,4
Trendavvikelse i priser på färskvaror	-0,3	-	0,1	-0,2	-	-	-
Övriga inhemska kostnader och vinstmarginaler	2,1	2,2	2,6	2,2	3,0	2,6	1,2
Konsumentprisindex årsgenomsnitt	12,1	8,6	8,9	8,0	7,4	4,2	3,7
Implicitprisindex för privat konsumtion, årsgenomsnitt	11,3	10,3	10,6	8,3	7,1	4,7	4,4

Anm.: Automatiska effekter av indirekta skatter har, till skillnad från i motsvarande tabell i den preliminära nationalbudgeten, fördelats på berörda komponenter.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

höjd bilaccis den 1 juli 1987. Statliga och kommunala taxor beräknas bidra till KPI-ökningen 1987 med 0,4 procentenheter.

De lägre nominella löneökningarna och en förutsatt dämpning av vinstmarginalerna medför, att bidraget till KPI-ökningen från övriga inhemska kostnader och vinstmarginaler väntas stanna vid 1,2 procentenheter.

Under loppet av 1987 beräknas konsumentpriserna enligt dessa beräkningar öka med 4%. Mellan 1986 och 1987 beräknas prisökningen stanna något under 4%. Innebörden av detta är, att den lägre prisökningstakt som nåddes 1986 till följd av sänkta räntor och lägre oljepris i stort sett skulle kunna bibehållas 1987 genom lägre lönekostnadsökningar och pressade vinstmarginaler. Denna lägre inflationstakt förutsätter således att löneökningarna i näringslivet stannar vid beräknade 5,0% och att företagens prissättning inte leder till ökade vinstmarginaler.

I detta sammanhang kan noteras att företagen de senaste åren har höjt priserna mer på hemmamarknaden än på exportmarknaden. Det tyder på, att den starka inhemska efterfrågeutvecklingen har bidragit till prisökningarna inom landet, se nedanstående tablå. En förutsättning för att prisprognosen skall kunna infrias är att detta prissättningsbeteende inte fortsätter 1987.

Hemmamarknadspris/exportpris för bearbetade varor

Procentuell förändring mellan årsgenomsnitten

	1983	1984	1985	1986
Relativpris	-1,3	2,0	0,8	1,8

Anm.: Relativpris enligt producentprisindexsystemet. Dessa priser avviker något från priserna enligt utrikeshandelsstatistiken.

För att ytterligare klargöra vinstmarginalernas bidrag till prisutvecklingen 1986 och 1987 har en beräkning gjorts av prisutvecklingen på försörjningsbalansens olika komponenter. Av denna beräkning framgår hur driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i näringslivet förändras 1986 och 1987. Beräknat på detta sätt har vinstmarginalförändringarnas bidrag till prisökningen på privat konsumtion och andra delar av försörjningsbalansens användningssida uppskattats till ca 0,3 procentenheter 1986. För 1987 förutsätts vinstmarginalerna i näringslivet som helhet sjunka något. Bidraget till prisutvecklingen har uppskattats till ca -0,1 procentenhet 1987.

Prognosen för prisutvecklingen är också beroende av de antaganden, som gjorts vad avser oljepris, dollarkurs och räntenivå. En förändring av oljepriset med en dollar kan beräknas påverka KPI med drygt 0,1 procentenhet. En förändring av växelkursen mot dollarn med 25 öre beräknas påverka KPI med knappt 0,1 procentenhet. En förändring med 1% av räntenivån för egnahemslån med rörlig ränta beräknas omedelbart påverka KPI med ca 0,2 procentenheter. En förändring i räntenivån påverkar på sikt även jordbrukspriserna, och därmed KPI, via jordbruksförhandlingarna.

7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1.1

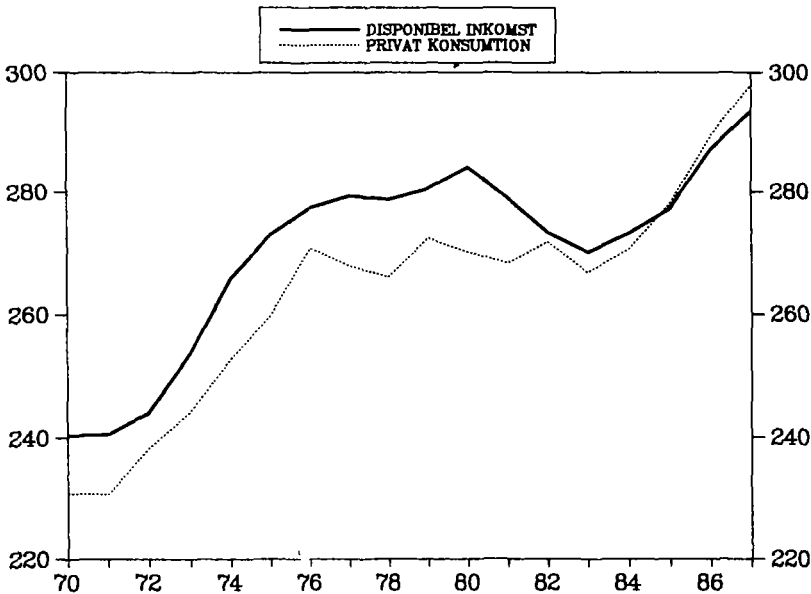
7.1 Hushållens disponibla inkomster

Under de första åren på 1980-talet försämrades hushållens reallt disponibla inkomster till följd av den allmänt sett svaga ekonomiska utvecklingen. Mellan 1980 och 1983 minskade realinkomsterna med ca 5%, se diagram 7:1. Sedan 1983 har emellertid hushållens ekonomi förbättrats påtagligt. Mellan 1983 och 1986 steg de reallt disponibla inkomsterna med över 6%. Realinkomstökningen 1986 på 3,6% blev den största sedan 1974. Hushållens stärkta ekonomi har, tillsammans med ett minskat hushållssparande, inneburit att stagnationen i den privata konsumtionen från mitten av 1970-talet till början av 1980-talet förbytts i en kraftig konsumtionsökning.

De nominella inkomstökningarna under 1986 blev för de flesta inkomstslag större än vad som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. Sammantaget innebär det att inkomstökningen, både nominellt och reallt, underskattades med nästan 1 procentenhet 1986. För 1987 kvarstår i stort sett den bedömning av inkomstökningarna som gjordes i den preliminära nationalbudgeten. Det innebär att hushållens reallt disponibla inkomster beräknas öka med drygt 2%, se tabell 7:1.

Lönesumman beräknas öka nominellt med ca 6 1/2% 1987, dvs. i betydligt långsammare takt än under 1986. Den beräknade ökningen baseras på de förutsättningar rörande timlön och antalet arbetade timmar som redovisats i tidigare kapitel.

Diagram 7:1 Disponibel inkomst och privat konsumtion
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tabell 7: 1 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Miljarder kr.			Procentuell förändring		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
<i>Löpande priser</i>						
Löner	363,2	398,0	424,8	8,6	9,6	6,7
Företagsinkomster	47,0	51,3	53,7	4,4	9,1	4,5
Räntor och utdelningar, netto	-8,2	-7,9	-9,3
Inkomstöverföringar från offentlig sektor	164,6	181,1	199,3	12,6	10,1	10,0
Övriga inkomster, netto	53,0	56,4	61,9	6,4	6,4	9,8
Direkta skatter, avgifter m. m.	182,4	204,4	224,0	8,6	12,1	9,5
Disponibel inkomst	437,2	474,5	506,4	8,7	8,5	6,7
Privat konsumtion	438,6	478,1	514,1	10,1	9,0	7,5
Sparkvot, nivå i %	-0,3	-0,8	-1,5			
Implicitprisindex för privat konsumtion	157,7	165,2	172,5	7,1	4,7	4,4
<i>1980 års priser</i>						
Disponibel inkomst	277,2	287,1	293,5	1,5	3,6	2,2
Privat konsumtion	278,1	289,4	298,0	2,7	4,1	3,0

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Inkomstöverföringarna till hushållen från den offentliga sektorn beräknas reallt öka med ca 5 1/2 % 1987, dvs. ungefär i samma takt som under 1985 och 1986, se tabell 7: 2. Bakom den fortsatt kraftiga ökningen av inkomst-

Tabell 7: 2 Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll

	Miljarder kr., löpande priser			Procentuell förändring, 1980 års priser		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Från staten	76,3	80,9	88,9	3,0	1,3	5,2
Barnbidrag	8,3	8,3	10,1	34,7	- 4,6	16,9
Studiebidrag m. m.	3,6	3,5	4,3	28,4	- 7,3	17,9
Arbetsmarknadsutbildning	2,2	2,6	2,8	- 5,1	8,9	4,7
Arbetskadeförsäkring	1,8	2,9	4,0	5,8	53,4	31,5
Kontant arbetsmarknadsstöd	0,4	0,3	0,4	-34,6	-16,8	21,2
Lönegaranti	0,7	0,6	0,6	- 9,6	-15,3	- 7,7
Folkpensioner	48,6	51,9	54,3	- 0,3	2,0	0,2
Delpension	0,9	0,8	0,9	-25,6	-19,5	10,4
Pensioner till f. d. anställda	2,3	2,5	2,6	- 6,7	4,1	- 0,3
Övrigt	7,5	7,5	8,9	2,4	- 3,8	12,2
Från kommunerna	15,8	17,3	18,6	3,3	5,0	2,7
Bostadsbidrag	2,7	2,4	2,6	- 1,3	-15,0	4,7
Pensioner till f. d. anställda	2,7	2,9	3,2	2,3	3,5	5,2
Socialbidrag	3,4	4,0	4,6	13,6	10,8	10,4
Övrigt	7,0	8,0	8,2	0,9	10,4	- 2,6
Från socialförsäkringssektorn	72,5	83,0	91,8	7,9	9,2	6,0
ATP	42,1	48,4	54,1	8,7	9,8	7,0
Sjukförsäkring m. m.	24,3	27,8	29,8	9,7	8,8	2,9
Arbetslöshetsförsäkring	6,1	6,8	7,9	- 3,4	6,4	11,9
Summa inkomstöverföringar	164,6	181,2	199,3	5,1	5,1	5,4

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

överföringarna ligger dels förbättringar i sociala förmåner för såväl löntagare som för barnfamiljer och pensionärer, dels en dämpning av inflationen.

De sociala förmåner, som i huvudsak utgår till löntagarkollektivet, beräknas öka realt med 8 % 1987 genom förbättringar både av sjukförsäkring och arbetslöshetsunderstöd. Karensdagen inom sjukförsäkringen försvinner, vilket innebär att arbetare i privat tjänst fr. o. m. den 1 december 1987 kommer att få ersättning från första dagen vid sjukdom. Högsta ersättningen vid arbetslöshet höjs den 1 juli 1987 från 360 kr. till 400 kr. och det kontanta arbetslöshetsunderstödet höjdes den 1 januari och höjs ytterligare den 1 juli 1987 med sammanlagt 40 kr. till 140 kr.

Stödet till barnfamiljerna förbättras påtagligt 1987. Denna typ av inkomstöverföringar beräknas öka med nära 11 % 1987 i reala termer. Barnbidragen höjdes den 1 januari 1987 med 1 020 kr. till 5 820 kr. per barn och år. Samtidigt höjdes studiebidragen lika mycket och utökades (liksom det förlängda barnbidraget) till att gälla 12 månader per år. Garantibeloppet vid barnledighet höjdes vid samma tidpunkt från 45 till 60 kr. per dag. Vidare höjdes hyres- och inkomstgränserna för bostadsbidrag.

Pensionsbetalningarna ökade realt med över 5 % 1986. Till den kraftiga ökningen bidrog att inflationen dämpades. Den kompensation för tidigare prisstegringar, som sker genom anknytningen till basbeloppet, medförde att pensionsbeloppet ökade med närmare 7 %, medan konsumentpriserna steg med mindre än 5 %. Pensionsutbetalningarna beräknas öka realt med 3 1/2 % 1987. Basbeloppet höjdes med 800 kr. den 1 januari 1987 till 24 100 kr. och höjs med ytterligare 400 kr. den 1 juli 1987 till 24 500 kr. Den sammanlagda uppräkningsen av basbeloppet under 1987 uppgår alltså till över 5 %. Vidare höjs delpensionerna den 1 juli 1987 från 50 % till 65 % av inkomstbortfallet.

Hushållens direkta skatter, avgifter m. m. beräknas öka realt med ca 5 % 1987 jämfört med 7 % 1986, se tabell 7:3. År 1987 genomförs flera förändringar av skattesystemet. Skattesänkningar sker genom att grundavdraget höjs från 7 500 kr. till 9 000 kr. och basenheten från 7 800 kr. till 9 000 kr.

Tabell 7:3 Hushållens direkta skatter, avgifter m. m.

	Miljarder kr., löpande priser			Procentuell förändring, 1980 års priser		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Direkta skatter	168,4	189,3	207,6	1,4	7,4	5,0
Prel. A-skatt	156,0	176,8	191,9	1,5	8,2	4,0
Prel. B-skatt	13,8	14,4	15,7	5,2	-0,3	4,1
Slutskattereglering	0,4	1,6	2,4
Avgår: Indirekta skatter	3,4	4,8	3,9
Övriga direkta skatter	1,6	1,3	1,5
Avgifter m. m.	14,0	15,0	16,3	1,8	3,1	3,2
Summa direkta skatter avgifter m. m.	182,4	204,5	223,9	1,4	7,0	4,9

Källor: Konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Tabell 7: 4 Realinkomsternas förändring

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Procentuell förändring, 1980 års priser		
		1985	1986	1987
Lonesumma före skatt	398,0	1,4	4,6	2,2
Lonesumma efter skatt	259,7	2,5	2,4	1,7
Pensioner före skatt	117,7	2,9	5,2	3,5
Pensioner efter skatt	90,9	1,6	3,9	2,4
Disponibel inkomst	474,5	1,5	3,6	2,2

Ann.: Lönesummans förändring innefattar förändringar i både timlön och antal arbetade timmar. I pensioner ingår i denna tabell även privata tjänstepensioner. Deflatering är gjord med implicitprisindex för privat konsumtion.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Vidare höjs den s. k. brytpunkten från 124 800 kr. till 135 000 kr., och minskas antalet skikt i skatteskalen. I motsatt riktning verkar, att det extra avdraget för villafastighet tas bort, och att den genomsnittliga kommunala utdebiteringen höjs med 10 öre. Sammantaget innebär förändringarna att den genomsnittliga inkomstskatten sänks vid oförändrade inkomster. Det ökade skatteunderlaget i kombination med progressiviteten i skattesystemet medför dock, att den genomsnittliga skatteandelen ökar. Som andel av hushållens inkomster före avdrag för direkta skatter, avgifter m. m. ökar de senare från 30,1 % 1986 till 30,7 % 1987.

Den reala lönesumman, som ökade med ca 4 1/2 % före skatt 1986, beräknas stiga med drygt 2 % 1987, se tabell 7: 4 De förändringar i skattesystemet, som beskrivs ovan, medför dock en betydligt jämnare utveckling av den reala lönesumman efter skatt mellan åren. Skatteförändringarna har en mindre utjämnande effekt på pensionerna än för lönerna. Det beror huvudsakligen på att antalet pensionärer med full ATP fortsätter att öka.

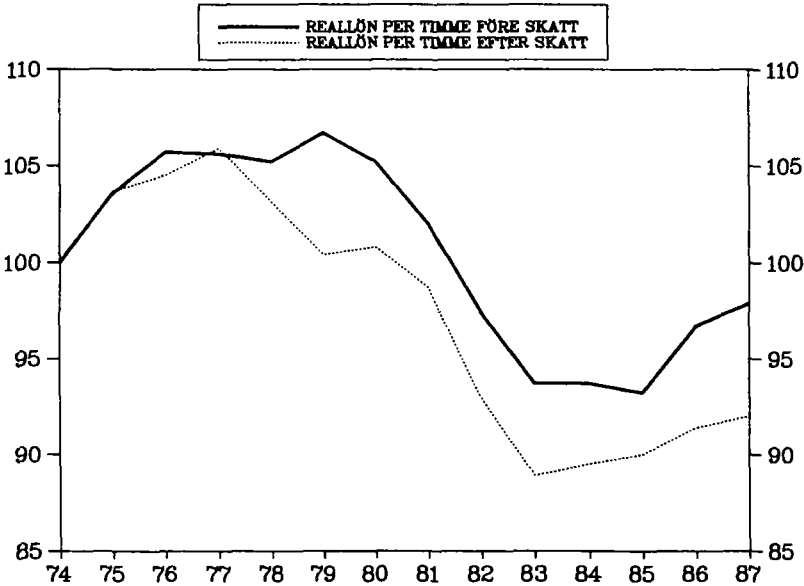
Utvecklingen av reallönen per timme före och efter skatt framgår av diagram 7: 2. Reallönen före skatt minskade med hela 12 % mellan 1979 och 1983. Efter två år av i stort sett oförändrad reallön steg reallönen per timme med ca 4 % 1986. Den beräknas stiga med ytterligare ca 1 % 1987. Räknat efter skatt har hela perioden sedan 1983 inneburit en relativt jämnt stigande reallön.

7.2 Privat konsumtion och sparande

Den privata konsumtionen ökade med drygt 4 % 1986, vilket är 1/2 % mer än enligt den bedömning som gjordes i den preliminära nationalbudgeten. Det var den starkaste ökningen sedan 1976. Särskilt stark ökning redovisas för bilinköp (+29 %), fritidsartiklar (+13 %) och utlandsresor (+11 %). Även inköpen av kläder och skor (+6 %) samt möbler och hushållsartiklar (+6 %) ökade starkt.

En orsak till att den privata konsumtionsökningen 1986 underskattades i den preliminära nationalbudgeten är, att hushållens bilinköp ökade betyd-

Diagram 7:2 Reallön per timme före och efter skatt
1980 års priser, index 1974=100

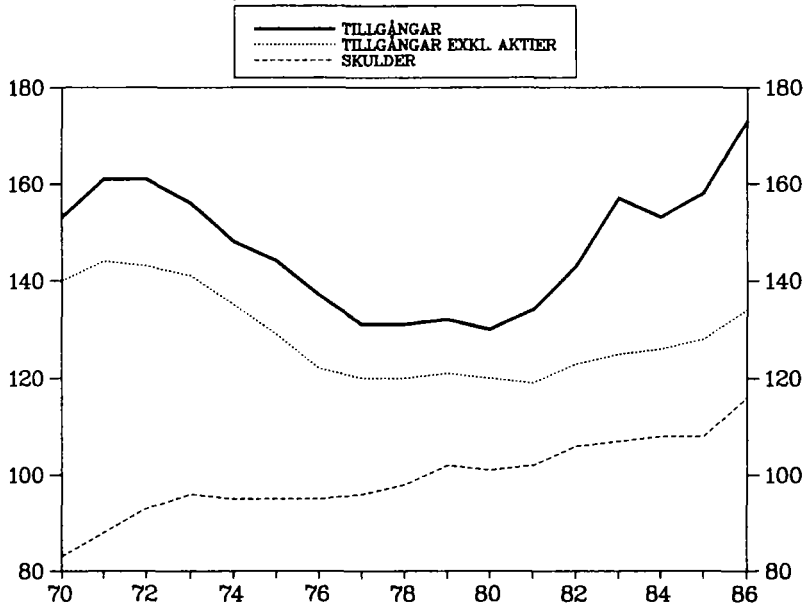
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

ligt mer än vad som framgick av nyregistreringsstatistiken. Hushållens andel av nybilsinköpen ökade från 41% 1985 till 44% 1986. Dessutom fördubblades försäljningen av begagnade bilar från företag till hushåll. Denna ökade överföring av bilar från företag till hushåll förklaras till stor del av, att nya skatteregler för tjänstebilar trädde i kraft den 1 januari 1987. Överföringen gav ett bidrag på ca 1/2 procentenhet till konsumtionsuppgången, men motsvarar inte någon egentlig ökning av bilkonsumtionen i termer av resursförbrukning. Överföringen av bilar från företag till hushåll registreras i nationalräkenskaperna också som en negativ investering i företagssektorn och drog ned näringslivets investeringar med 1 1/2% 1986.

Bakom den markanta ökning av privat konsumtion, som skett de senaste åren, ligger främst den utveckling av hushållens realinkomster, som beskrevs i föregående avsnitt. Även andra faktorer har emellertid inverkat. I detta avsnitt berörs några sådana.

Under perioden 1970 t. o. m. 1980 var hushållens nettosparkvot i genomsnitt ca 4%. Den reala nettosparkvoten, som framförallt speglar investeringarna i småhus efter avdrag för kapitalförslitning, var under perioden drygt 5%. Det finansiella sparandet var således negativt, och de finansiella tillgångarna sjönk som andel av disponibel inkomst, se diagram 7:3. Från 1980 till 1985 ökade de finansiella tillgångarna med över 320 miljarder kr., trots att det finansiella sparandet under samma period bara uppgick till ca 12 miljarder kr. Uppbyggnaden av de finansiella tillgångarna skedde i stället genom upplåning och kursförändringar på aktier. Värdestegring på aktier räknas inte som inkomst och sparande i national- och finansräken-

Diagram 7:3 Hushållens finansiella tillgångar och skulder
Procentuell andel av disponibel inkomst

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

skaperna. Investeringarna i småhus minskade och uppgick 1985 till mindre än hälften av 1980 års volym. Nettosparkvoten sjönk från 5 procent 1980 ned till under noll 1985.

Hushållens sparande fortsatte minska under 1986. Avregleringen av kreditmarknaden i november 1985 medförde att nettouplåningen ökade kraftigt och uppgick till 83 miljarder kr. 1986, vilket framgår av tabell 7: 5. Eftersom de finansiella placeringarna uppgick till 82 1/2 miljarder kr. dämpades nedgången i det finansiella sparandet mellan 1985 och 1986. Även det reala sparandet minskade något. Det torde finnas flera orsaker till att sparandet inte minskade mer än det gjorde 1986, trots att hushållen fick ökad tillgång till krediter. En orsak kan vara att det har blivit betydligt dyrare att låna. Realräntan har stigit och avdragsmöjligheterna har begränsats. En stor del av nettouplåningen har också använts till finansiella placeringar, och inte i syfte att finansiera privat konsumtion. En annan orsak kan vara att inkomsterna steg mer än förväntat 1986, vilket i sig kan ha medfört en ökning av de finansiella tillgångarna.

Värdet av hushållens finansiella tillgångar ökade med över 130 miljarder kr. under 1986, och uppgick i slutet av året till över 770 miljarder kr. Därav kan merparten, utom försäkringssparandet på 90 miljarder kr., betraktas som i vid mening likvida tillgångar. Av ökningen berodde ca 50 miljarder kr. på kursvinster på aktier. Dessutom har priserna på fastighetsmarknaden återigen börjat stiga reallt. Den ökning av hushållens likviditet och förmögenhet, som skett under senare år, kan komma till uttryck i en fortsatt nedgång av sparandet 1987.

Tabell 7:5 Hushållsektorns sparande
Löpande priser

	Miljarder kr.			Förändring i miljarder kr.		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Nettosparande	-1,4	-3,6	-7,7	-5,1	-2,2	-4,1
Bruttosparande	22,6	21,5	13,2	-3,4	-1,1	-8,3
Realt sparande	21,5	21,8	23,1	-1,0	0,3	1,3
Finansiellt sparande	1,1	-0,3	-9,9	-2,4	-1,4	-9,6
därav finansiella placeringar	36,9	82,5	..	-7,8	45,6	..
nettopplåning	35,8	82,8	..	5,4	47,0	..
Sparkvot, nivå i %	-0,3	-0,8	-1,5			
därav real sparkvot	-0,6	-0,7	-0,7			
Bruttosparkvot, nivå i %¹	4,9	4,3	2,5			
därav real bruttosparkvot ¹	4,7	4,4	4,3			
finansiell sparkvot ¹	0,2	-0,1	-1,8			

¹ Procent av disponibel inkomst, brutto.

Anm.: För 1987 är den andel av den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m. fl. (engångsskatten), som avser hushållssektorn, frändragen i bruttosparandet och finansiellt sparande. Försäkringssparandet inom hushållssektorn avser enskilda försäkringar. De avtalsenliga försäkringarna ingår i sektorn för finansiella företag. Engångsskatten på försäkringsbolag beräknas uppgå till sammanlagt 15 miljarder kr., varav 5,5 miljarder kr. avser enskilt försäkringssparande. Skatten betalas i sin helhet 1987, men fördelas av försäkringsbolagen på försäkringstagarnas återbärings-räntor under två år.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Det finns dock även faktorer som talar för en dämpning av konsumtions-tillväxten 1987. Den skärpning av amorteringskraven på lån, som infördes i november 1986, torde ha en viss återhållande effekt på den privata konsumtionen. Utlåningsökningen från bostadsinstitutet till andra ändamål än nya bostäder har också gått ned under de första månaderna i år. (Utvecklingen på kreditmarknaden och börserna behandlas i kapitel 10.)

För 1987 tyder tillgänglig statistik avseende detaljhandelns försäljning och antalet nyregistrerade bilar på en fortsatt relativt stark ökning av den privata konsumtionen under årets första månader. Undersökningen Hushållens inköpsplaner (HIP) visade i januari i år också på en fortsatt optimism hos hushållen vad gäller den egna ekonomiska situationen det närmaste året, vilket pekar på en fortsatt konsumtionsökning.

Sammantaget görs bedömningen att den privata konsumtionen ökar med 3 % i volym 1987, och att sparandet fortsätter att gå ned något. Nettosparkvoten beräknas falla från -0,8 % 1986 till -1,5 % 1987.

Mot bakgrund av den låga svenska sparkvoten och de skilda redovisningsprinciper som tillämpas i olika länder finns det anledning att kommentera statistiken över hushållssparandet något. I tabell 7: 6 har hushållssparandet kompletterats med kollektivt försäkringssparande samt beräkningar av värdeförändringar på aktier och småhus. Det bör påpekas att ett utvidgat begrepp för hushållssparandet inte ökar sparandet i samhället. Vad gäller det kollektiva försäkringssparandet innebär utvidgningen en flyttning av sparande från en sektor till en annan, och värdeförändringar frigör inga reala resurser för investeringar.

I Sverige är hushållens pensionssparande till stor del reglerat genom lagar och avtal. Vidare finns ett väl utvecklat trygghetssystem, som ger ekonomisk ersättning vid sjukdom, arbetslöshet m.m., och därigenom minskar behovet av enskilt sparande för att möta sådana problem. Det sparande av detta slag, som sker i socialförsäkringssektorn, försäkringsbolagen och företagen har under 1970- och 1980-talen uppgått till ca 10% av disponibel inkomst. Vid jämförelser med internationell statistik bör åtminstone de avtalsreglerade pensionssystemens sparande ingå i hushållssektorn. Hushållens inkomster och sparande skulle då ökas med 21 miljarder kr. 1985 och nettosparkvoten justeras till 4,3%. Hushållssparandets negativa utveckling under 1980-talet ändras dock inte av sådana justeringar. Nedgången i sparkvoten kvarstår även för den justerade sparkvoten.

Inräknas värdeförändringar på börsnoterade aktier och andelar i hushållens inkomster och sparande (men däremot inte försäkringssparande), förändras bilden av hushållssparandet under 1980-talet radikalt. Sparkvotens genomsnittliga nivå höjs med 5 procentenheter till 6,5%, med stora variationer mellan åren. Den genomsnittliga sparkvoten inklusive värdeförändringar uppgick på 1970-talet till 5%. Den då svaga utvecklingen på börsen medför, att värdeförändringarna bidrar med bara 1 procentenhet.

Värdeförändringarna på småhus har varit mindre under 1980-talet än under sista hälften av 1970-talet, då de uppgick till 60 miljarder kr. per år. Även små prisförändringar på småhus ger höga värdeförändringar beräknat på hela beståndet, vars värde beräknas uppgå till 690 miljarder kr. i slutet av 1985. Det kan jämföras med hushållens innehav av börsnoterade aktier och andelar som uppgick till 131 miljarder vid samma tidpunkt.

Bruttosparandet inkl. försäkringssparande och värdeförändringar låg under perioden 1980–1986 på mellan 20 och 30% av disponibel inkomst, med en topp 1986 på 32%. I mitten på 1970-talet uppgick enbart värdeökningarna på småhus till 30% av disponibel inkomst. Under 1980-talet har däremot värdeökningarna till största delen avsett aktier.

Tabell 7:6 Alternativ redovisning av hushållssektorns sparande
Miljarder kr.

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Disponibel inkomst	284	310	336	367	402	437	474
Privat konsumtion	270	298	334	363	398	438	478
Nettosparande	14	12	2	4	4	-1	-4
Sparkvot	5,0	3,8	0,5	1,2	0,9	-0,3	-0,8
Bruttosparande	29	28	20	25	26	23	22
Avtalsenlig försäkrings-sparande	12	14	16	17	20	21	22
Socialförsäkringens sparande	17	19	19	19	23	22	24
Värdeförändring på aktier	4	18	20	51	-12	25	50
Värdeförändring på småhus	19	-6	9	3	27	28	35
Bruttosparande inkl. försäkringssparande och värdeförändring	81	73	84	115	84	119	153
I procent av disponibel inkomst	29	24	25	31	21	27	32

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8 Investeringar

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1.1

8.1 Inledning

Under första halvåret 1986 inträffade en avmattning i de totala fasta investeringarna. Den vändes i en uppgång under årets andra hälft, vilket medförde att minskningen i de totala bruttoinvesteringarna stannade vid 0,7% 1986, se tabell 8:1. Återhämtningen inom näringslivet resulterade i en ökning för helåret på drygt 1%. Myndigheternas investeringar och bostadsinvesteringarna minskade däremot med drygt 4% vardera. På byggnadssidan resulterade återhämtningen under andra halvåret i en oförändrad nivå mellan helåren 1985 och 1986. Hela dämpningen i de totala investeringarna låg på maskinsidan.

Jämfört med uppskattningarna i den preliminära nationalbudgeten för 1987 (PNB87) utvecklades myndigheternas investeringar svagare 1986 och bostadsinvesteringarna starkare. Uppskattningen i PNB87 att de totala investeringarna skulle bli oförändrade 1986 utgick ifrån en snabbare ökningstakt i maskininvesteringarna inom näringslivet. Att detta inte skedde beror på att näringslivets försäljning till hushållen av tidigare anskaffade personbilar ökade mer än beräknat. I nationalräkenskaperna bokförs denna försäljning som en negativ investering i näringslivet. Exkl. denna "bilkomponent" uppskattas näringslivets investeringar ha ökat med ca 2,7%, vilket innebär oförändrade totala investeringar mellan 1985 och 1986.

Totalt bedöms investeringarna öka med ca 4% 1987. Ökningen har sin tyngdpunkt i näringslivet och bostadssektorn, se diagram 8:1. Expansionen sker främst på maskinsidan, där ökningen beräknas till ca 6 1/2%, medan byggnadsinvesteringarna bedöms öka med ca 2 1/4%. De senare påverkas av de ekonomisk-politiska åtgärder, som vidtogs i månadsskiftet oktober-november 1986 i syfte att dämpa byggnadsverksamheten i storstadsområdena. Investeringkvoten beräknas uppgå till ca 19 1/2% 1987, vilket är en ökning med en dryg halv procentenhet sedan 1982.

8.2 Näringslivet

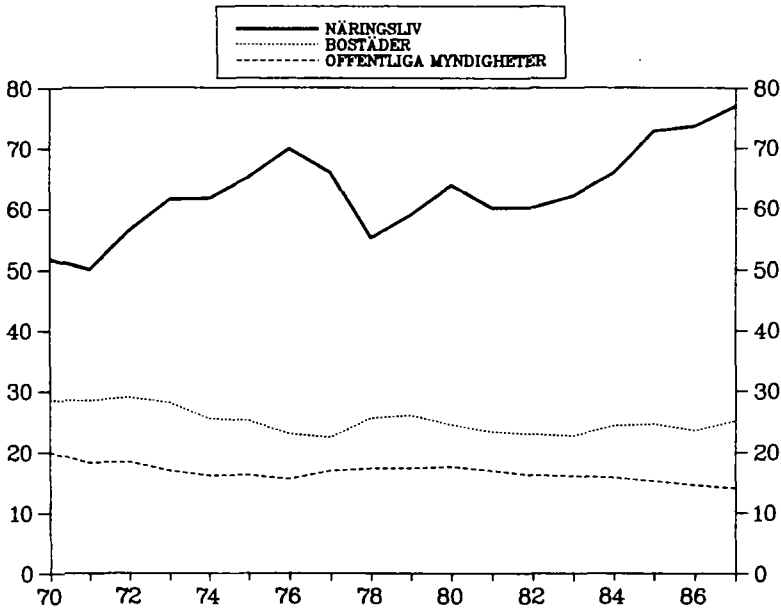
Expansionstakten i näringslivets investeringar avtog markant mellan 1985 och 1986, se tabell 8:2. Dämpningen inträffade endast på maskinsidan, medan ökningstakten i byggnadsinvesteringarna fördubblades. I gengäld

Tabell 8:1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Näringsliv	114,1	3,3	6,0	10,7	1,2	4,6
Offentliga myndigheter	21,7	-0,8	-1,8	-3,7	-4,2	-3,3
Bostäder	35,6	-1,2	7,4	1,1	-4,3	6,9
Totalt	171,3	1,6	5,1	6,3	-0,7	4,0

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Diagram 8:1 Bruttoinvesteringar
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

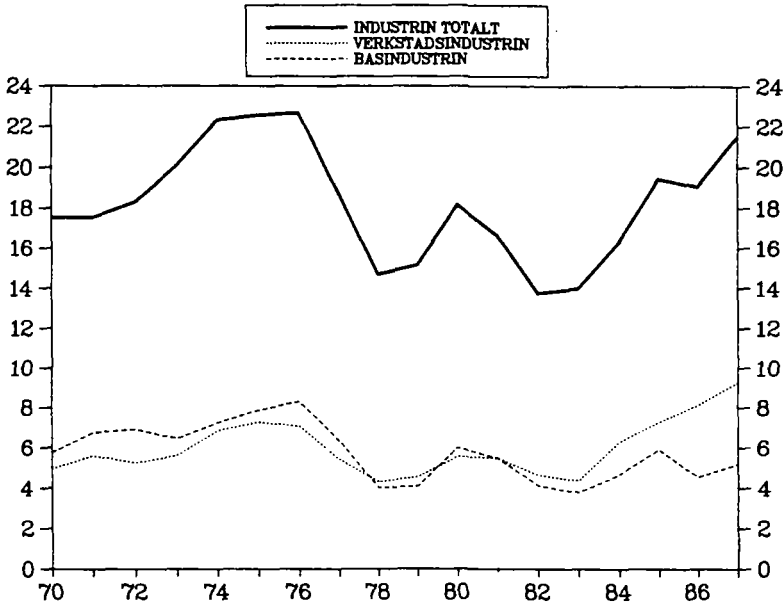
väntas återhämtningen i maskininvesteringarna 1987 svara för praktiskt taget hela expansionen i näringslivets investeringar. Näringslivets investeringskvot beräknas därmed uppgå till ca 19 %, vilket är ca två procentenheter högre än kvoten 1982.

Tabell 8:2 Bruttoinvesteringar i näringslivet

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	6.7	1.0	0.4	-3.4	-11.6	0.7
Industri	29.9	1.8	16.6	19.2	- 2.1	13.0
Basindustri	7.2	- 7.9	23.7	26.4	-23.3	14.3
Verkstäder	12.7	1.5	32.0	16.1	11.9	14.3
Övrig industri	10.1	10.1	- 1.5	16.7	1.6	10.3
El-, gas-, värme- och vattenverk	7.7	3.3	-10,5	-3,3	-19,8	-5,0
Byggnadsverksamhet	2.5	0.1	5.5	2.6	- 4.7	4.4
Varuhandel	9.7	2.5	15.1	16.8	5.8	4.9
Bank- och försäkringsinstitut	2.3	-15.0	62,7	37,5	29,3	13,1
Samfärdsel exkl. handelsflottan	10.1	1.1	- 0.2	5.8	13.7	3.6
Uppdragsverksamhet exkl. offshore	12.3	69,1	- 5,3	36,1	10,5	5,5
Övrigt	32.8	- 4.7	7,3	4,0	4,2	-0,7
Summa inkl. discrepans	114,1	3,3	6,0	10,7	1,2	4,6

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Diagram 8:2 Bruttoinvesteringar i industrin
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Industrins investeringar ökade starkt t. o. m. 1985 för att sedan minska med drygt 2 % 1986, se diagram 8: 2. Investeringarna drogs ned av skogsföretagen, där större expansionsprogram under 1984–1985 avslutades och utlandskonjunkturen var dämpad. Investeringarna fortsatte 1986 att öka inom verkstadsindustrin, där särskilt transportmedelsindustrin fortsatte sin stabila investeringstillväxt. Expansionstakten minskade inom den övriga industrin, t.ex. för kemisk industri. Industrins investeringsplaner tyder på en ökning av industriinvesteringarna med 13 % 1987. Därmed beräknas industrins investeringskvot till ca 17 % 1987, att jämföra med ca 12 1/2 % 1982.

År 1986 skedde en förskjutning inom industrin från maskin- till byggnadsinvesteringar, se tabell 8: 3. Nedgången för maskiner svarade för mer än hela den ca 2-procentiga minskningen i de totala investeringarna. Åter-

Tabell 8:3 Industrins investeringar

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Byggnader	6,8	-9,3	44,9	16,1	13,5	5,3
Maskiner	23,2	4,5	10,7	20,1	-6,2	15,5
Totalt	29,9	1,8	16,6	19,2	-2,1	13,0

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

hämtningen 1987 väntas bestå huvudsakligen av ökade maskininvesteringar.

Industrin har under senare år utökat sin produktionskapacitet inte bara genom egna investeringar utan också genom ökad inhyrning (leasing) av maskiner och i viss mån även lokaler. Sådana investeringar bokförs i nationalräkenskaperna i den privata tjänstesektorn (uppdragsverksamhet resp. fastighetsförvaltning). Den ökade leasingen bedöms ha varit tillräckligt stor för att helt kompensera nedgången i industrins investeringar 1986. Ökningstakten 1987 beräknas till ca 13% även inkl. leasing.

Investeringsutvecklingen inom näringslivet utanför industrin präglades 1986 av i stort samma förskjutningsmönster som för industrin. För 1987 förutses en ökning i nästan samtliga delbranschernas maskininvesteringar med sammanlagt ca 2,3%, medan deras byggnadsinvesteringar ökar med endast ca 0,6%. Härvid har hänsyn tagits till restriktioner på vissa branschernas byggnadsinvesteringar i storstadsområdena.

Avmattningen i 1986 års investeringar var uppenbarligen tillfällig och en återhämtning kan förväntas 1987. Liksom avmattningen bör återhämtningen sättas i samband med förväntningar kring den internationella konjunkturutvecklingen och den förväntade framtida lönsamheten. Nedrevideringen av prognoserna för den internationella tillväxten kan komma att verka dämpande på investeringarna. Lönsamheten inom industrin är emellertid god och företagens egna investeringsplaner relativt optimistiska.

8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar

Som resultat av det minskande nybyggandet av bostäder och det ökande ombyggnadet 1983–1986 svarade det senare för merparten av de totala bostadsinvesteringarna 1986, se tabell 8:4. Vid periodens början hade efterfrågan på nya bostäder minskat, delvis betingat av hushållens minskade realinkomster. Vidare initierades en stor satsning på ombyggnadssidan dels av bostadssociala skäl, dels av konjunkturpolitiska. Avsikten var bl. a. att utnyttja de lediga resurser inom byggnadssektorn, som fanns 1982.

Tabell 8:4 Bostadsinvesteringar

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Nybyggnad	14,7	- 9,8	-13,1	-10,2	-13,8	16,4
Flerbostadshus	6,6	- 1,4	- 8,1	- 4,5	-18,0	25,6
Småhus	8,0	-15,0	-16,7	-14,9	- 9,9	8,9
Ombyggnad ¹	20,9	16,9	41,0	12,6	3,3	0,5
Flerbostadshus	17,0	19,1	36,6	27,7	1,6	0,0
Småhus	3,9	10,5	54,2	-28,1	11,6	2,5
Totalt	35,6	- 1,2	7,4	1,1	- 4,3	6,9

¹ Häri innefattas om- och tillbyggnad samt åtgärder för bostadsanpassning, boendemiljö och energihushållning.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Mot periodens slut hade det snabba ekonomiska uppsvinget och den regionala befolkningsutvecklingen orsakat en ökad efterfrågan på nya bostäder, främst i storstadsområdena. Antalet outhyrda lägenheter minskade och priserna på lägenheter och småhus började stiga. Den kraftiga ökningen av näringslivets byggnadsinvesteringar och ombyggnadsverksamheten skapade emellertid en överhettning av byggmarknaderna i storstadsområdena, vilken resulterade i en undanträngning av bostadsbyggandet. I slutet av 1986 vidtog statsmakterna ett antal åtgärder för att dämpa överhettningen i storstadsområdena och åstadkomma en omställning mot ökat nybyggande av bostäder. Dessa åtgärder väntas leda till ett ökat bostadsbyggande i storstadsområdena 1987.

Under 1987 väntas ca 33 000 nya lägenheter påbörjas. Prognosen för 1987 har emellertid en ganska stor osäkerhetsmarginal. En stor del av nybyggnadsprojekten väntas starta under andra halvåret, medan redan igångsatta ombyggnadsprojekt resp. sådana för vilka statliga lån beviljats redan ifjol kommer att pågå under främst de tre första kvartalen. Takten i omställningen mot nybyggande är beroende av graden av överhettning i storstadsområdena, vilken avgör om igångsättningen blir högre än prognosticerat för 1987 eller delvis förskjuts över årskiftet.

I den offentliga sektorn har statens totala investeringar ökat under de senaste åren. Särskilt gäller det de statliga affärsverkens investeringar. De kommunala myndigheternas och affärsverkens investeringar har däremot minskat påtagligt, se tabell 8:5. De offentliga investeringarna väntas däremot fortsätta minska 1987. Bidragande till minskningen är en sänkt tillväxttakt hos de statliga affärsverken, huvudsakligen statens järnvägar och televerket.

Tabell 8:5 Offentliga investeringar

	Miljarder kr. 1986, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Statliga myndigheter	5,8	4,2	3,8	-8,8	-4,7	0,5
Statliga affärsverk	15,3	0,1	-10,3	5,5	16,7	8,4
Summa staten	21,1	1,4	- 5,6	0,3	9,6	6,1
Kommunala myndigheter	15,9	-2,5	- 3,9	-1,6	-4,0	- 4,7
Kommunala affärsverk ¹	5,1	2,6	- 3,7	-3,3	-2,5	-13,8
Summa kommuner	20,9	-1,3	- 3,8	-2,0	-3,6	- 6,9
därav:						
Primärkommuner	15,1	-3,4	- 6,0	-0,5	-3,2	- 5,2
Landsting	5,9	4,5	1,7	-5,7	-4,7	-11,2
Totalt	42,0	-0,1	- 4,6	-1,0	2,5	- 0,5

¹ Inklusivt kommunala företag, församlingar m. m. och exklusive bostäder.

Tabell 8:6 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kr. 1986. löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Byggnadsinvesteringar	90,4	-0,4	3,0	0,7	0,0	2,3
därav: näringsliv	38,9	1,2	2,5	4,4	8,6	1,4
offentliga myndigheter	15,9	-1,5	-3,9	-6,8	-8,4	-5,8
bostäder	35,6	-1,2	7,4	1,1	-4,3	6,9
Reparation och underhåll	36,5	2,3	3,5	3,3	3,9	1,1
Summa byggnadsverksamhet	126,9	0,4	3,1	1,5	1,2	1,9
Reparationer, om- och tillbyggnader (ROT)	57,4	5,8	13,5	6,4	3,7	0,9
därav: bostäder	39,4	9,7	19,2	8,4	4,1	1,4
övrigt	18,0	0,2	4,4	2,7	3,0	-0,2

Anm.: Underlaget för beräkningarna av byggnadsverksamheten har betydande brister, varför resultaten bör tolkas med försiktighet. När det gäller vissa reparationer 1985–1986 har statistiska centralbyråns tidsserier ersatts av en trendmässig ökning.
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.4 Byggnadsverksamhet

Expansionen av byggnadsverksamheten under de senaste åren har höjt kapacitetsutnyttjandet i byggnadssektorn. Fortfarande kvarstår dock betydande regionala skillnader. I främst storstadsområdena är byggmarknaden närmast överhettad. Anbudspriserna har stigit snabbt under senare tid, och löneglidningen har varit stark. I skogslänen är däremot arbetslösheten bland byggnadsarbetare fortfarande hög.

Regeringen beslutade i slutet av 1986 om ett antal åtgärder för att dels dämpa överhettningen på byggmarknaderna i storstadsområdena, dels bereda utrymme för ökat bostadsbyggande. Vid förlängningen till första kvartalet 1988 av frisläppet av de allmänna investeringsfonderna för byggnads- och markarbeten undantogs storstadsområdena. Restriktioner infördes på lån till ombyggnad av bostäder i storstadsområdena och på byggnadstillstånd i Stockholms län och Göteborgs och Bohus län.

Dessa åtgärder väntas inverka dämpande på både näringslivets och myndigheternas byggnadsinvesteringar samt på reparationer och ombyggnad av bostäder, se tabell 8: 6. Däremot beräknas nybyggandet av bostäder bidra till en ökning av byggandet. Den totala byggnadsverksamheten beräknas öka med knappt 2% 1987.

8.5 Lagerinvesteringar

Den lageravveckling, som pågått sedan 1980, fortsatte även under 1986. Under 1986 drogs lagren ned med totalt drygt 7 miljarder kr. (3,4 miljarder kr. i 1980 års priser, se tabell 8: 7), trots att det låga oljepriset bidrog till en kraftig påfyllning av bränslelagren under hösten 1986. Under 1986 var det

Tabell 8:7 Lagervolymförändringar
Milj. kr., 1980 års priser

	1983	1984	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	34	-218	-291	152	-200
Industri, exkl. varv	-4 114	-1 655	1 543	-2 686	-300
Varv	-1 274	64	43	-467	-550
El-, gas- och vattenverk	-329	-536	-518	641	-1 000
Partihandel	-1 840	-1 183	-1 308	-1 284	-3 200
Detaljhandel	154	-156	394	203	250
Summa	-7 369	-3 684	-137	-3 441	-5 000

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

lagren inom industri och partihandel (exkl. bränsle) som drogs ned. Inom industrin var det främst verkstadsindustrin och varven som reducerade lagren. Lagerkvoten (kvoten mellan lagerstockens värde och produktionsvärdet) inom industrin är för närvarande den lägsta sedan början av 1970-talet. Den kraftiga ökningen av bilinköpen medförde, att bilhandels lager (ingår i detaljhandeln i tabell 8:7) drogs ned påtagligt under året. Den kraftiga ökningen av privat konsumtion medförde däremot inte att detaljhandels lager minskade, utan de fylldes tvärtom på i något snabbare takt än konsumtionsökningen.

Sedan 1980 har lagerstockens värde reducerats med 37 miljarder kr. Det är framför allt inom industrin och partihandeln, som lageravvecklingen varit mest påtaglig. Dessa branscher har haft de bästa förutsättningarna att utnyttja de nya lagerhanteringsrutiner som etablerats det senaste decenniet. En markant neddragning av lagervaror i arbete har kunnat genomföras, på grund av att produktionsflödena effektiviserats. Den s. k. "just-in-time"-principen, som innebär att underleverantörerna levererar varorna exakt när kunden behöver dem, har förkortat genomloppstiderna avsevärt. Det har medfört ett minskat behov av lager av varor i arbete. Dessutom har färdigvarulagren kunnat dras ned som följd av att graden av orderstyrning ökat i produktionsplaneringen. Dessa nya rutiner för lagerhållning har bidragit till att prognoserna för lagerinvesteringar under 1980-talet tenderat att kraftigt underskatta lageravvecklingen.

Försvarsuppgörelsen innebär bl. a. att de lagerskyldigas oljelager får minskas med ca 5 miljoner kbm. - vilket motsvarar ett värde av ca 4 miljarder kronor, vid nuvarande priser - i förhållande till de lagringsmål, som tidigare gällt. I föreliggande kalkyler har antagits att den faktiska lageravvecklingen blir något mindre än den tillåtna. Någon nettoeffekt på BNP-utvecklingen har neddragningen av oljelagren inte, eftersom den innebär en lika stor minskning av nettoimporten av olja. Industrin förväntas fortsätta att minska sina lager något även under 1987 dock i betydligt lägre takt än under 1986. Den kraftiga neddragningen av billagren under 1986 medför sannolikt ett behov av en viss lageruppbyggnad inom detaljhandeln under 1987.

Totalt sett förutses en reduktion av lagren med 5 miljarder kr. 1987 i 1980 års priser. Därmed skulle lageravvecklingen bli något större än under 1986, vilket medför ett negativt BNP-bidrag på 0.3 procentenheter från lagerinvesteringarna.

9 Den offentliga verksamheten

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1.1

9.1 Den offentliga sektorn och samhällsekonomin

Den offentliga sektorn som helhet hade under första delen av 1970-talet ett positivt finansiellt sparande, som i genomsnitt motsvarade ca 4% av BNP. Från 1976 försämrades det offentliga sparandet markant, som en följd av de snabbt växande budgetunderskotten. År 1978 blev sparandet negativt. Mellan 1976 och 1982 minskade det finansiella sparandet från +15 miljarder kr. till -40 miljarder kr. År 1976 utgjorde det finansiella sparandet 4,5% av BNP, medan motsvarande andel 1982 var -6,3%. Sedan 1982 har en påtaglig förbättring skett av det offentliga sparandet. Enligt nationalräkenskapernas första utfallsberäkningar för 1986 blev det finansiella sparandet -6,5 miljarder kr. eller -0,7% av BNP, se tabell 9: 1. För 1987 beräknas det finansiella sparandet åter bli positivt för första gången på tio år.

Den totala skattekvoten har under perioden 1977-1985 legat på nivån ca 51%. Enligt nationalräkenskapernas beräkningar blev skattekvoten 52,4% av BNP 1986, dvs. högre än vad som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. Orsaken till detta är både att skatteinkomsterna ökade mer än beräknat, bl. a. som en följd av den privata konsumtionens starka ökning, och att BNP-tillväxten blev något lägre än beräknat. För 1987 beräknas skattekvoten öka till 53,5% av BNP. De offentliga utgifternas andel av BNP, liksom konsumtionens andel av BNP, beräknas sjunka mellan 1986 och 1987.

Tabell 9: 1 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	487,2	540,8	591,1	642,2	11,0	9,3	8,6
Skatter	295,6	325,3	366,1	399,5	10,0	12,5	9,1
Socialförsäkringsavgifter	103,8	117,3	124,4	133,0	13,0	6,1	6,9
Övriga inkomster	87,8	98,2	100,6	109,7	11,8	2,4	9,0
Utgifter	507,7	563,0	597,6	626,4	10,9	6,1	4,8
Transfereringar	259,8	296,4	313,5	330,8	14,1	5,8	5,5
Till hushåll	146,7	165,1	181,9	200,0	12,5	10,2	10,0
Till företag	47,5	52,8	56,0	56,3	11,2	6,1	0,5
Till internationell verksamhet	5,1	5,8	6,1	6,7	13,7	5,2	9,8
Räntor	60,5	72,7	69,5	67,8	20,2	-4,4	-2,4
Konsumtion	221,6	239,8	258,3	270,4	8,2	7,7	4,7
Investeringar m. m. ¹	26,3	26,8	25,8	25,2	1,9	-3,7	-2,3
Finansiellt sparande	-20,5	-22,2	-6,5	15,8			
Procent av BNP							
Skatter och avgifter	50,6	51,3	52,4	53,5			
Utgifter	64,3	65,3	63,8	62,9			
Konsumtion	28,1	27,8	27,6	27,2			
Finansiellt sparande	-2,6	-2,6	-0,7	1,6			

¹ I investeringar ingår investeringar i personalbostäder, lagerinvesteringar samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.

Anm.: I tabellen har transfereringar (utom räntebetalningar) mellan de tre offentliga delsektorerna eliminerats. Däremot har inte interna skattebetalningar eliminerats.

Källa: Finansdepartementet.

Tabell 9: 2 Reala förändringar av den offentliga sektorns inkomster och utgifter
Årlig procentuell volymförändring

	1983	1984	1985	1986	1987
Inkomster	4,9	3,1	3,4	4,9	4,8
Utgifter	2,6	0,3	3,8	1,2	1,0
Transfereringar exkl. räntor	3,9	-3,8	4,5	4,3	4,0
Räntor	7,8	9,6	11,9	-8,3	-6,0
Konsumtion	0,8	2,4	1,9	1,7	0,8
Investeringar	-0,1	-2,2	-3,7	-3,9	-5,4

Anm.: Förändringstalen för den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter redovisas med samtliga interna betalningsströmmar eliminerade (liksom i tabell 9: 1). Inkomster och transfereringsutgifter har deflaterats med KPI. Offentlig konsumtion och investeringar har deflaterats med respektive implicitdeflator.

Källa: Finansdepartementet.

Sedan 1982 har den offentliga sektorns reala inkomster ökat i snabb takt, se tabell 9: 2. Detta är främst en konsekvens av tillväxten i den svenska ekonomin och den därav följande ökningen av skatteunderlagen. I viss mån har även beslutade skattehöjningar bidragit till inkomstökningen. Även transfereringsutgifterna har ökat starkt, med undantag för under 1984, då pensionshöjningarna reducerades med prisseffekten av devalueringen hösten 1982. De ökade transfereringsutgifterna beror både på beslut om ökade ersättningsnivåer och på att pensionsutbetalningar m. m. automatiskt stiger med åren. Den offentliga konsumtionen har ökat under hela perioden men sedan 1984 i en allt långsammare takt. De offentliga myndigheternas investeringar har minskat varje år sedan 1980. Utvecklingen när det gäller offentlig konsumtion och offentliga investeringar tyder på att utbyggnadstakten i den offentliga verksamheten avtar. Ränteutgifterna minskar 1986 och 1987 främst som en följd av fallande räntenivåer.

På kort sikt påverkar den offentliga sektorn den övriga ekonomin främst genom de reala inkomst- och utgiftsförändringarna. Dessa är emellertid i sin tur beroende av hur samhällsekonomin i övrigt utvecklas. Med denna reservation redovisas i tabell 9: 3 beräkningar av finanspolitikens effekter.

Tabell 9: 3 Finanspolitiska effekter

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1983	1984	1985	1986	1987
Staten	-1,3	-2,7	-0,6	-1,1	-0,8
Socialförsäkringen	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,1
Kommunerna	0,6	0,5	0,9	0,2	-0,1
Totala offentliga sektorn	-0,5	-2,4	0,3	-0,7	-0,8

Anm.: Förändring av delposter i de offentliga inkomsterna och utgifterna har olika multiplikativ effekt på samhällsekonomin. Med antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna erhålls värden på ett antal multiplikatorer med vars hjälp effekten av förändringar i offentliga sektorns verksamhet på bruttonationalprodukten erhålls.

Källa: Finansdepartementet.

Tabell 9: 4 Finansiellt sparande i olika sektorer
Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Offentliga sektorn, totalt	-20,5	-22,2	- 6,5	15,8
Staten	-43,3	-42,8	-26,8	- 4,1
Socialförsäkringssektorn	22,5	24,4	23,5	23,2
Kommunerna	0,2	- 3,8	- 3,2	- 3,4
Privata sektorn, totalt	23,3	11,6	13,2	-14,8
Icke finansiella företag	-10,4	-23,7	}-13,5	}- 4,9
Finansiella företag	30,3	34,2		
Hushåll	3,4	1,1	- 0,3	- 9,9
Bytesbalans = totalt inhemskt sparande	2,8	-10,6	6,7	1,0

Källor: Statistiska centralbyrån, riksbanken och finansdepartementet.

Beräkningarna tar sin utgångspunkt i de redovisade reala förändringarna av den offentliga sektorns inkomster och utgifter och inkluderar effekter av både beslutade förändringar och automatiska förändringar av inkomsterna och utgifterna. Beräkningarna inkluderar inte effekter via prisbildning och kreditmarknad.

Finanspolitikens inriktning var enligt dessa beräkningar restriktiv 1983 och 1984. Det var i huvudsak staten, som svarade för den kontraktiva effekten. Statens kontraktiva effekt har fortsatt även därefter, om än i mindre omfattning. Socialförsäkringen har en i stort sett neutral effekt över åren. Kommunerna har under perioden haft en expansiv effekt på samhällsekonomin. Sammantaget beräknas den totala offentliga sektorn ha en återhållande effekt på samhällsekonomin 1986 och 1987. Att den kontraktiva effekten blir begränsad i förhållande till den kraftiga förbättringen av det finansiella sparandet, sammanhänger med att sparandeförbättringen till stor del beror på minskade ränteutgifter och engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter, som på kort sikt förutsätts inte inverka nämnvärt på hushållens köpkraft.

Som en följd bl. a. av försämringen av den offentliga sektorns finansiella sparande försämrades bytesbalansen under senare delen av 1970-talet. Förbättringen av den offentliga sektorns finansiella sparande efter 1982 har återspeglats i en förbättring av bytesbalansen. Förbättringen av bytesbalansen 1986 med 17 miljarder kr. motsvaras nästan helt av en förbättring av den offentliga sektorns finansiella sparande, i synnerhet av statens sparande, se tabell 9: 4. Hushållen har de senaste åren minskat sitt finansiella sparande – en utveckling som väntas fortsätta även 1987.

9.2 Statsskulden och den offentliga förmögenheten

Den svenska statsskulden uppgick den 31 december 1986 till 630 miljarder kr., se tabell 9: 5. Budgetunderskotten ökade kraftigt från mitten av 1970-talet fram t. o. m. budgetåret 1982/83. De ökande budgetunderskotten ledde till en snabb ökning av statsskulden. År 1976 uppgick statsskulden till ca 80 miljarder kr. Sju år senare, 1983, hade den sexdubblats och uppgick till ca 480 miljarder kr. I takt med att budgetunderskotten därefter

Tabell 9: 5 Den offentliga sektorns finansiella nettotillgångar
Miljarder kr., löpande priser

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

	Belopp 31 dec. 1986
Statsskuld	630
Statens tillgångar	238
Kommunernas tillgångar, netto	-22
Socialförsäkringens tillgångar, netto	299
Riksbankens tillgångar, netto	51
Summa	566
Offentliga sektorns finansiella tillgångar, netto	-64

Källa: Konjunkturinstitutet.

har minskat, har ökningen av statsskulden dämpats. Mellan 1983 och 1986 ökade statsskulden således från ca 480 miljarder kr. till ca 630 miljarder kr., eller med ca 30 %.

Även i ett historiskt perspektiv är den ansamling av ny statsskuld, som ägde rum under slutet av 1970-talet och de första åren på 1980-talet, unik. Statsskulden har, sedan mer än hundra år tillbaka och fram till slutet av 1970-talet, legat mellan 10 och 30 % som andel av BNP. Undantag var åren under andra världskriget och de närmast följande åren, då statsskuldens andel av BNP som högst översteg 50 %. Utvecklingen under slutet av 1970-talet och de första åren på 1980-talet innebar, att statsskulden som andel av BNP ökade från 26 % 1977 till 65 % 1983.

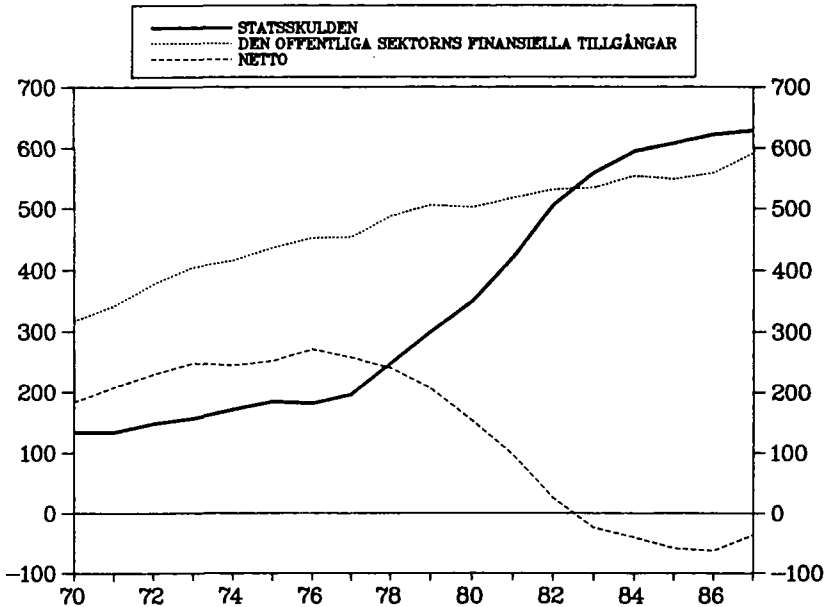
Den svenska statsskulden bestod före 1977 nästan uteslutande av inhemsk upplåning. Därefter ökade upplåningen snabbt. I dagsläget består statsskulden till ca 20 % av utländsk upplåning. Under budgetåret 1985/86 började staten återbetala sin utlandsskuld. Återbetalningen blev möjlig tack vare en kombination av bytesbalansöverskott och privat kapitalinflöde.

När man studerar statens finansiella ställning, måste man beakta att staten också har omfattande finansiella tillgångar. Statens finansiella tillgångar uppgick 1986 till ca 240 miljarder kr. Statens finansiella nettoskuld var således ca 390 miljarder kr.

Det finns i detta sammanhang även skäl att beakta de övriga offentliga delsektorerna. Skillnaden mellan hela den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder utvisar den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Det bör noteras, att i denna ingår inte den reala förmögenheten i form av t.ex. mark, byggnader och maskiner hos offentliga myndigheter.

Den offentliga sektorns nettoskuld uppgick 1986 till 64 miljarder kr. AP-fonden, som svarar för huvuddelen av socialförsäkringssektorns finansiella tillgångar, uppgick till 290 miljarder kr. Därav svarade löntagarfonderna för 6,3 miljarder kr. och den del av AP-fonden som förvaltas under fjärde fondstyrelsen för 4,2 miljarder kr. Även riksbanken, som i detta sammanhang räknas in i den offentliga sektorn, hade en positiv finansiell nettoförmögenhet, på 51 miljarder kr. Kommunernas finansiella nettoskuld är av liten omfattning, 22 miljarder kr.

Diagram 9:1 Statsskulden och den offentliga sektorns finansiella tillgångar
31 december 1970–1987, miljarder kr., 1986 års priser

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Utvecklingen i fasta priser av statsskulden, den offentliga sektorns finansiella tillgångar och nettoförmögenhet från 1970 framgår av diagram 9: 1. Den finansiella nettoförmögenheten ökade med 88 miljarder kr. (i 1986 års priser) mellan 1970 och 1976. Därefter minskade den kraftigt och blev 1983 en nettoskuld. Efter 1983 dämpades dock försämringen av den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. För 1987 förutses i stället en viss minskning av den offentliga sektorns finansiella nettoskuld.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet gav i mitten av 1970-talet upphov till stora ränteinkomster. Utvecklingen därefter har i stället medfört betydande ränteutgifter. Ränteutgifterna på statsskulden inkl. valutakursförluster uppgick 1986 till 67 miljarder kr., vilket motsvarade en nominell räntesats på 11 % och en realränta på 8 %. Ränteinkomsterna för hela den offentliga sektorn var 49 miljarder kr. 1986, och ränteutgifterna var 69 miljarder kr., dvs. räntenettet för hela den offentliga sektorn uppgick till 20 miljarder kr.

9.3 Staten

Under första delen av 1970-talet hade staten ett budgetunderskott på mellan 6 och 11 miljarder kr., motsvarande 2–4% av BNP. Därefter skedde en mycket kraftig ökning av budgetunderskotten. Mellan 1976 och 1982 ökade budgetunderskottet till 83 miljarder kr., motsvarande 13% av BNP. Efter 1982 har det skett en stark förbättring av budgetsaldot. Mellan

1982 och 1986 har budgetunderskottet mer än halverats och uppgick 1986 till 37 miljarder kr., motsvarande 4% av BNP. För 1987 pekar beräkningarna på en fortsatt förbättring av budgetunderskottet till 32 miljarder kr., motsvarande 3,2% av BNP.

Bakom den kraftiga förbättringen av budgetsaldot ligger dels en dämpning av ökningstakten för utgifterna, dels en snabbare ökning av statens inkomster. **Statens utgifter** ökade med i genomsnitt 15% per år mellan 1976 och 1982, medan den genomsnittliga årliga ökningstakten var 9% 1982–1986. Dämpningen av ökningstakten beror både på en stram budgetpolitik, och att insatserna inom de arbetsmarknads- och industripolitiska område-

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

Tabell 9: 6 Statens inkomster och utgifter
Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	246,3	278,5	308,0	343,0	13,1	10,6	11,4
Direkta skatter	55,7	60,0	69,2	73,1	7,7	15,3	5,6
Indirekta skatter	123,1	141,1	156,1	169,3	14,6	10,6	8,5
Socialförsäkringsavgifter	38,4	43,5	46,9	50,3	13,3	7,8	7,2
Övriga inkomster	29,1	33,9	35,8	50,3	16,5	5,6	40,5
Utgifter	289,6	321,3	334,8	347,1	10,9	4,2	3,7
Transfereringar	225,9	254,3	262,1	271,5	12,6	3,1	3,6
Till hushåll	69,2	76,3	81,0	88,9	10,3	6,2	9,8
Till socialförsäkringen	10,3	16,7	18,0	19,2	62,1	7,8	6,7
Till kommuner	53,0	52,2	53,8	56,1	-1,5	3,1	4,3
Till företag	34,3	37,5	40,1	39,4	9,3	6,9	-1,7
Till internationell verksamhet	5,1	5,8	6,1	6,7	13,7	5,2	9,8
Ränteutgifter	54,0	65,8	63,1	61,2	21,9	-4,1	-3,0
Konsumtion	58,2	61,6	67,0	70,3	5,8	8,8	4,9
Investeringar m. m. ¹	5,5	5,4	5,7	5,3	-1,8	5,6	-7,0
Finansiellt sparande	-43,3	-42,8	-26,8	- 4,1			
Utlåning och andra finansiella transaktioner	11,0	8,8	- 2,6	20,0			
Kursförluster	11,2	8,0	3,5	0,9			
Korrigeringspost	9,9	- 2,3	9,6	7,0			
Budgetsaldo	-75,4	-57,3	-37,3	-32,0			
Budgetsaldo i % av BNP	- 9,5	- 6,6	- 4,0	- 3,2			
1980 års priser							
Konsumtion	43,4	43,5	44,3	44,1	0,2	1,8	-0,4
Investeringar	4,5	4,1	3,9	4,0	-8,8	-4,7	0,5

¹ I investeringar ingår investeringar i personalbostäder, lagerinvesteringar samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.

Anm.: Uppbörden av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter samordnades 1985, vilket innebar att inbetalningar gjordes av 13 månaders inkomstskatt och 11 månaders arbetsgivaravgifter. För att uppnå jämförbarhet mellan åren redovisas i tabellen, liksom i resten av kapitlet, inkomster och utgifter som om 12 månaders inbetalningar hade gjorts av både inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Nationalräkenskaperna (NR) redovisar i sina beräkningar 11 månaders uppbörd av arbetsgivaravgifter och 12 månaders inkomstskatt. Detta avsteg från NR:s principer medför att statens inkomster blir 7,8 miljarder kr. bättre än enligt NR, att det finansiella sparandet blir 4,9 miljarder kr. bättre, att socialförsäkringens inkomster och finansiella sparande blir 5,7 miljarder kr. högre, och att den offentliga sektorns inkomster och finansiella sparande blir 10,6 miljarder kr. bättre 1985.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

na har kunnat minskas, bl. a. som en följd av det förbättrade konjunkturläget. **Statens inkomster**, som i genomsnitt ökade med 9 % per år 1976–1982, hade en genomsnittlig årlig ökningstakt på 14 % mellan 1982 och 1986. Den snabbare ökningen av inkomsterna sammanhänger bl. a. med det förbättrade konjunkturläget.

Ökningen av statens inkomster sedan 1982 kommer också till uttryck i utvecklingen av statens finansiella sparande. År 1976 hade staten ett positivt finansiellt sparande på 5 miljarder kr., motsvarande drygt 1 % av BNP. Sex år senare hade det finansiella sparandet sjunkit till -59 miljarder kr. eller -9 % av BNP. Enligt nationalräkenskapernas första utfallsberäkningar för 1986 låg det finansiella sparandet i fjol på -27 miljarder kr., motsvarande -3 % av BNP. För 1987 väntas en kraftig förbättring av det finansiella sparandet. Denna förbättring kan dock till stor del hänföras till engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter, vilken inte räknas in i statsbudgeten och således inte påverkar budgetsaldot.

Statens **direkta skatter** svarar för drygt 20 % av statens totala inkomster, eller mindre än hälften av inkomsterna från de indirekta skatterna. Statens inkomster av direkta skatter beräknas öka svagt 1987. Ett flertal förändringar av skattesystemet genomförs 1987. Basenheten höjs från 7 800 kr. till 9 000 kr. Dessutom införs ett grundavdrag på 9 000 kr., som gäller vid taxering till både statlig och kommunal inkomstskatt. Vidare slopas den kommunala garantibeskattningen. Den statliga skatteskalan ändras också, så att den s. k. brytpunkten, dvs. det högsta inkomstbelopp där marginalskatten (vid 30 kronors kommunalskatt) blir högst 50 %, höjs från 124 800 kr. till 135 000 kr. Sammantaget innebär förändringarna av skattesystemet ett skattebortfall på drygt 4 miljarder kr., jämfört med om 1986 års skatteregler hade gällt.

Inkomsterna från de **indirekta skatterna**, som svarar för ungefär hälften av statens inkomster, beräknas 1987 öka något långsammare än 1986. Den 1 januari 1987 höjdes skatterna på eldningsolja, vin och sprit, och den 1 februari 1987 höjdes tobaksskatten. Fastighetsskatten för småhus höjdes den 1 januari 1987. Vidare höjdes arbetsmarknadsavgiften den 1 januari 1987 med 0,42 procentenheter, varav hälften räknas som indirekt skatt och hälften som socialförsäkringsavgift. Den 1 juli 1987 föreslås skatten på eldningsolja och bensin höjas, som en del av försvarsuppgörelsens finansiering. Vidare föreslås försäljningsskatten på motorfordon höjas den 15 juni 1987, och basen för omsättningsskatten på aktier utvidgas till att omfatta s. k. indexoptioner samt terminskontrakt som avser aktier, aktieindex och konvertibla skuldebrev.

Statens **övriga inkomster**, som svarar för drygt 10 % av de totala inkomsterna, beräknas 1987 öka relativt kraftigt beroende på engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter. Engångsskatten förs i tabellen som övrig inkomst. I den preliminära nationalbudgeten fördes engångsskatten i stället som direkt skatt. SCB kommer dock, enligt uppgift, sannolikt att behandla skatten som kapitaltransferering i nationalräkenskapsberäkningarna. Som tidigare nämnts har engångsskatten inte någon påverkan på budgetsaldot. I övrigt påverkas de övriga inkomsterna i neddragande riktning av minskade ränteinkomster, till följd av det sänkta ränteläget. I

motsatt riktning verkar de ändrade återbetalningsrutinerna för det kommunala bostadstillägget, vilket medför, att både 1987 och 1988 kommer att omfattas av vardera ett och ett halvt års återbetalningar från kommunerna.

Transfereringarna till hushåll svarar för ungefär 1/4 av statens utgifter. År 1987 genomförs en rad förbättringar, som medför att transfereringarna till hushåll ökar mer 1987 än 1986. Realt sett är det en ökning med 5% 1987. Pensionerna höjdes den 1 januari 1987, till följd av höjningen av basbeloppet från 23 300 kr. till 24 100 kr. En ytterligare höjning med 400 kr. genomförs den 1 juli 1987. Dessutom höjs delpensionerna den 1 juli 1987 från att motsvara 50% av inkomstbortfallet till att motsvara 65%. Vidare höjdes barnbidraget den 1 januari 1987 med 1 020 kr. per barn och år. Det kontanta arbetslöshetsstödet, som höjdes den 1 januari 1987 med 20 kr. per dag, höjs ytterligare den 1 juli 1987 från 120 kr. till 140 kr. per dag. **Transfereringarna till socialförsäkringen och kommunerna** behandlas i avsnitten 9.4 och 9.5.

Transfereringar till företag svarar för drygt 10% av de totala utgifterna. Mellan 1976 och 1982 ökade denna utgiftspost kraftigt, den genomsnittliga årliga ökningstakten var 21%. Därefter har ökningen dämpats väsentligt; den årliga genomsnittliga ökningstakten mellan 1982 och 1986 var 7%. För 1987 beräknas transfereringarna ligga på ungefär samma nivå som 1986. Därvid har även s. k. tillkommande utgiftsbehov beaktats. I transfereringar till företag ingår räntebidrag och livsmedelssubventioner. Räntebidragen ligger på ungefär samma nominella nivå 1987 som 1986. Den sänkta räntenivån motvägs därvid av en volymmässig ökning av bostadslånen. Livsmedelssubventionerna föreslås minska med 250 milj.kr. från den 1 juli 1987.

Transfereringar till internationell verksamhet består huvudsakligen av gävodelen av u-landsbiståndet. Utbetalningarna uppgår till ca 6 miljarder kr. 1987. Den totala biståndsramen uppgår till ca 10 miljarder kr. budgetåret 1987/88.

Statens **ränteutgifter**, som svarar för 1/5 av de totala utgifterna, ökade kraftigt mellan 1976 och 1982, med i genomsnitt 44% per år. Därefter dämpades ökningstakten, och 1986 minskade ränteutgifterna för första gången på flera decennier. Minskningen av ränteutgifterna beräknas fortsätta 1987. Bakom minskningen ligger sjunkande räntesatser, såväl på inhemska som utländska lån och fallande dollarkurs.

Den **statliga konsumtionen** svarar för 1/5 av de totala utgifterna. År 1986 ökade den statliga konsumtionen volymmässigt med knappt 2%, efter att under flera år ha utvecklats mycket långsamt. Bakom den förhållandevis stora ökningen 1986 ligger osedvanligt stora ökningar av igångsatta vägreparationer, bl. a. som en följd av det gynnsamma kostnadsläget för de aktuella insatsvarorna. Vidare har relativt stora ökningar noterats för försvarets inköp, såväl avseende s. k. varaktiga varor för militära ändamål som för den löpande förbrukningen. Antalet statligt sysselsatta och den statliga produktionen fortsatte dock att minska 1986, och för 1987 förväntas de rationaliserings- och besparingskrav, som ställs på statliga myndigheter, leda till en volymmässig minskning även av den statliga konsumtionen.

Den kraftiga ökningen 1987 av **utlåning och andra finansiella transaktio-**

ner beror på en nedskrivning av statsskulden med 15 miljarder kr., motsvarande inkomsterna från engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter. **Kursförluster** uppkommer genom att utländska lån bokförs till den växelkurs som rådde vid lånetillfället, medan omsättning eller återbetalning bokförs till den växelkurs som då gäller. Som en följd av fallande dollarkurs har även valutavinster uppstått för vissa lån. För att komma fram till det **kassamässiga budgetsaldot** måste slutligen en korrigeringspost införas. Denna motsvarar skillnaden mellan statsbudgetens och nationalräkenskapernas definitioner och statistiska redovisning av statens inkomster och utgifter. År 1985 påverkas restposten även av skillnader i redovisningen av uppbörderna av arbetsgivaravgifter, se not till tabell 9: 6.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.1

9.4 Socialförsäkringssektorn

Socialförsäkringssektorn omfattar allmän sjukförsäkring (inkl. föräldraförsäkringen), allmän tilläggspensionering (ATP) och erkända arbetslöshetskassor. Det finansiella sparandet inom socialförsäkringssektorn motsvarar i stort sett uppbyggnaden av AP-fonden, eftersom sparandebalanserna för sjukförsäkringen och arbetslöshetskassorna är obetydliga. Socialförsäkringssektorn har, alltsedan ATP-systemet infördes, haft ett ökande positivt finansiellt sparande. I början av 1960-talet låg det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn på ca 2 miljarder kr. År 1986 låg det, enligt nationalräkenskapernas utfallsberäkningar, på 24 miljarder kr., se tabell 9: 7.

AP-fondens tillgångar uppgick, som redan nämnts, till ca 290 miljarder kr. den 31 december 1986. Under 1987 beräknas socialförsäkringssektorns finansiella sparande och AP-fondens tillväxt till ca 23 miljarder kr., vilket motsvarar en real ökning med ca 4%. Enligt 1987 års långtidsutredning kommer det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn under det närmaste decenniet att sjunka. Vid gällande pensionsregler och avgiftsuttag beräknas ett betydande underskott uppstå 1995.

Tabell 9: 7 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter
Löpande priser

	Miljarder kr.				Förändring. %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Inkomster	102,3	120,3	129,2	138,0	17,6	7,4	6,8
Avgifter	65,3	73,8	77,6	82,7	13,0	5,1	6,6
Bidrag från staten	10,3	16,7	18,0	19,2	62,1	7,8	6,7
Ränteinkomster m. m.	25,4	28,6	30,9	32,8	12,6	8,0	6,1
Skatter	1,3	1,2	2,7	3,3	-7,7	125,0	22,2
Utgifter	79,8	95,9	105,7	114,8	20,2	10,2	8,6
Transfereringar till hushållen	62,8	72,6	82,9	91,9	15,6	14,2	10,9
Övriga transfereringar	14,1	20,1	19,4	19,4	42,6	-3,5	0,0
Konsumtion m. m.	2,9	3,2	3,4	3,5	10,3	6,3	2,9
Finansiellt sparande	22,5	24,4	23,5	23,2			

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån.

Socialförsäkringssektorns inkomster beräknas öka med ca 7% 1987, dvs. i ungefär samma takt som under 1986. Inkomsterna från **socialförsäkringsavgifterna**, som svarar för 60% av de totala inkomsterna, bestäms av lönesummans utveckling och avgiftssatsernas storlek. För 1987 beräknas lönesumman öka med 6,7% och ATP-avgiften höjs med 0,2 procentenheter. Inkomsterna från socialförsäkringsavgifterna beräknas därmed öka med knappt 7% 1987.

Ränteinkomsterna svarar för knappt 1/4 av de totala inkomsterna. De stora finansiella sparandeöverskotten medför, att ränteinkomsterna ökar relativt kraftigt varje år. År 1987 väntas de öka med ca 6%, något lägre ökning än under 1986, beroende på den fallande räntenivån. Placeringsplikten för prioriterade lån slopades den 1 december 1986. Detta innebär att möjligheterna att få högre avkastning på AP-fondens tillgångar ökar. På sikt kan detta beräknas leda till en inkomstförstärkning på ca 1 miljard kr. per år.

Bidragen från staten, som svarar för knappt 15% av de totala inkomsterna, är delvis en statistiskt konstruerad post. Förbättringen av arbetslöshetsersättningen 1986 och 1987 medför en ökning av statsbidragen båda åren. **Skatterna** svarar för 2% av de totala inkomsterna. Inkomsterna från vinstdelningsskatten ökade mycket kraftigt 1986 och beräknas fortsätta att öka relativt kraftigt 1987.

Socialförsäkringssektorns utgifter består huvudsakligen, till 4/5, av transfereringar till hushållen. Dessa beräknas fortsätta att öka relativt kraftigt 1987, med ca 11%. ATP-utbetalningarna ökar, som en följd av dels att antalet pensionärer med full ATP ökar, dels det höjda basbeloppet. Inom föräldraförsäkringen höjdes det s. k. garantibeloppet från 45 till 60 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1987. Inom sjukförsäkringen sker förbättringar från den 1 december 1987. Sjukpenningssystemet görs om från dagsjukpenning till timsjukpenning. Vidare kommer den s. k. insjuknandedagen att ersättas av sjukförsäkringen för arbetare i privat tjänst. Reformen beräknas kosta ca 3 miljarder kr. per år och finansieras, genom att sjukförsäkringsavgiften föreslås höjas med 0,8 procentenheter från den 1 januari 1988. Inom arbetslöshetsersättningen genomförs en höjning av den högsta ersättningen vid arbetslöshet från 360 till 400 kr. per dag den 1 juli 1987.

9.5 Kommunerna

Den ekonomiska situationen inom kommunsektorn har, under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, varit god. Under perioden 1978–1984 hade kommunsektorn som helhet finansiella sparandeöverskott, med undantag för ett mycket litet underskott 1981.

Det finansiella sparandet 1986 visar, enligt nationalräkenskapernas första utfallsberäkningar, ett underskott på ca 3 miljarder kr., se tabell 9: 8. Detta är ca 2 miljarder kr. bättre än vad som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. Orsaken är främst, att konsumtions- och investeringsutgifterna blev lägre än tidigare beräknat. Att konsumtionsutgifterna blev lägre, beror till en del på att volymökningen blev lägre än beräknat. Vidare

blev de totala löneutgifterna lägre, bl. a. beroende på att arbetsgivarna på grund av strejken i höstas inte hann göra utbetalningar i enlighet med de nya avtalen. Att investeringsutgifterna tidigare överskattades sammanhänger med att volymminskningen blev större än beräknat. Vidare gav utförsäljning av mark och fastigheter ett osedvanligt högt inkomstillskott, ca 1 miljard kr. mer än beräknat.

För 1987 innebär beräkningarna ett ungefär oförändrat finansiellt sparandeunderskott. Detta bygger på en beräknad konsumtionstillväxt på 1,3%. De finansiella sparandeunderskotten väntas verka återhållande på den kommunala utgiftsexpansionen. Det bör dock noteras att underskotten är små jämfört med för ett tiotal år sedan. De motsvarar 1986 och 1987 drygt 1% av utgifterna. I mitten av 1970-talet var underskotten 3–4% av utgifterna, vilket i dagsläget motsvarar 8–11 miljarder kr.

Vidare kan det noteras att kommunsektorns likviditet fortfarande är mycket god. De samlade likvida medlen, det s. k. finansieringskapitalet, uppgick till ca 36 miljarder kr. i slutet av 1986, vilket motsvarade ca 15% av de externa utgifterna. För primärkommunerna var andelen 13% och för landstingen 19%. Variationerna mellan enskilda kommuner och landsting är dock stora.

Riksdagen har, i syfte att motverka överlikviditet i den svenska ekonomin, beslutat om likviditetsindragningar 1984 och 1985. Primärkommuner och landsting har, i enlighet därmed, gjort insättningar på räntebärande konto i riksbanken 1985 och 1986 motsvarande 3 resp. 6% av lönesumman överstigande 20 milj.kr. Den totalt inbetalade summan uppgår till 6,8

Tabell 9: 8 Kommunernas inkomster och utgifter
Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	215,8	230,5	244,8	258,0	6,8	6,2	5,4
Skatter	115,5	123,1	138,1	153,7	6,6	12,2	11,3
Bidrag från staten och socialförsäkringssektorn	60,4	65,0	65,6	67,5	7,6	0,9	2,9
Övriga inkomster	39,9	42,4	41,1	36,8	6,3	-3,1	-10,5
Utgifter	215,6	234,3	248,0	261,4	8,7	5,8	5,4
Transfereringar	34,3	38,0	39,9	44,9	10,8	5,0	12,5
Till hushåll	14,2	15,7	17,3	18,6	10,6	10,2	7,5
Till staten	3,4	3,5	3,6	6,3	2,9	2,9	75,0
Till företag	6,9	8,5	8,7	9,2	23,2	2,4	5,7
Ofördelat	9,8	10,3	10,3	10,8	5,1	0,0	4,9
Konsumtion	160,5	175,0	188,0	196,7	9,0	7,4	4,6
Investeringar m. m. ¹	20,8	21,3	20,1	19,8	2,4	-5,6	-1,5
Finansiellt sparande	0,2	-3,8	-3,2	-3,4			
1980 års priser							
Konsumtion	117,5	120,4	122,4	124,0	2,5	1,7	1,3
Investeringar	15,1	14,8	14,2	13,2	-2,1	-3,7	-7,1

¹ I investeringar ingår investeringar i personalbostäder, lagerinvesteringar samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.

miljarder kr. I januari 1986 återbetalades 320 milj. kr. till vissa primärkommuner och landsting, som hade en ansträngd likviditet. En generell återbetalning på ca 1,8 miljarder kr. kommer att göras i april 1987. Vidare kommer ca 0,8 miljarder kr. att betalas tillbaka den 1 juni till sådana primärkommuner och landsting, som har en besvärlig likviditetsmässig situation. Den resterande delen av det inbetalda beloppet, ca 3,8 miljarder kr., kommer att betalas tillbaka i mars 1988.

Kommunernas inkomster ökade, enligt nationalräkenskapernas utfallsberäkningar, med drygt 6% 1986. Ökningen 1987 beräknas bli av ungefär samma storleksordning. **Skatteinkomsterna**, som svarar för drygt 55% av de totala inkomsterna, beräknas 1987 öka ungefär lika mycket som 1986. De stora ökningarna av kommunalskatte medel sammanhänger med, att de av staten utbetalda kommunalskatterna beräknas på skatteunderlaget två år tidigare, och att skatteunderlagen steg kraftigt såväl 1984 som 1985. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen höjs 1987 med 10 öre till 30,44 kr. Detta genomsnitt rymmer dock både sänkt, höjd och oförändrad utdebitering för enskilda kommuner. I detta sammanhang kan noteras att under perioden 1977–1984, då kommunsektorn hade finansiella sparandeöverskott, höjdes den genomsnittliga kommunala utdebiteringen med ca 3,50 kr. År 1986 var första gången på 30 år, som den genomsnittliga kommunala utdebiteringen sänktes, även om det endast var med 4 öre. Vid beräkningen av kommunernas skatteinkomster 1987 har beaktats effekten av det höjda kommunala grundavdraget och den av riksdagen beslutade reduktionen av förskotten.

Bidragen från staten och socialförsäkringssektorn, vilka svarar för drygt 25% av de totala inkomsterna, ökade svagt 1986 enligt nationalräkenskaperna. En orsak till den låga ökningstakten är att nationalräkenskaperna beräknar skatteutjämningsbidragen netto, vilket innebär att skatteutjämningsavgiften, som 1986 uppgick till 14 öre per skattekrona, räknas ifrån bidragen. År 1987 beräknas bidragen från staten och socialförsäkringssektorn öka med 3%. Den svaga ökningstakten sammanhänger med att skatteutjämningsavgiften höjs med 10 öre.

Kommunernas övriga inkomster, som svarar för drygt 15% av de totala inkomsterna, innefattar sådana inkomstslag som ränteinkomster, avgifter, driftöverskott och s. k. tillräknade pensionsavgifter. Enligt nationalräkenskapernas beräkning minskade de övriga inkomsterna något 1986. Detta beror på att landstingen fr. o. m. 1986 har ändrat det procentuttag, som görs på utbetalda löner för att täcka framtida pensionsutbetalningar, från 10,2% till 2,2%. Om inte denna förändring hade skett, skulle de övriga inkomsterna 1986 ha ökat i ungefär samma takt som 1985. Primärkommunerna gör motsvarande förändring 1987, vilket är orsaken till den fortsatta minskningen. På utgiftssidan görs motsvarande nedräkning av konsumtionsutgifterna: förändringen har således ingen effekt på storleken av det finansiella sparandet.

Kommunernas utgifter beräknas 1987, liksom 1986, öka i ungefär samma takt som inkomsterna. Konsumtionsutgifterna, som svarar för ca 3/4 av de totala utgifterna, beräknas 1987 öka något långsammare än 1986. Bakom minskningen 1986 av utgifterna för investeringar m. m. ligger dels en rela-

tivt kraftig minskning av investeringsvolymen, dels ett osedvanligt högt inkomstillskott från försäljning av fastigheter och mark. För 1987 beräknas investeringsvolymen fortsätta att minska. Enligt tillgänglig statistik minskade antalet kommunalt sysselsatta något mellan 1985 och 1986, bl. a. som en följd av minskad omfattning av beredskapsarbeten och arbeten i ungdomslag. En relativt kraftig höjning av medelarbetstiden medförde dock, att den kommunala sysselsättningen mätt i timmar ökade med ca 1%. År 1987 förväntas en något kraftigare sysselsättningstillväxt, med 1.5%, vilket tillsammans med en måttligare höjning av medelarbetstiden beräknas innebära, att antalet sysselsatta i kommunerna ökar med ca 8 000 personer.

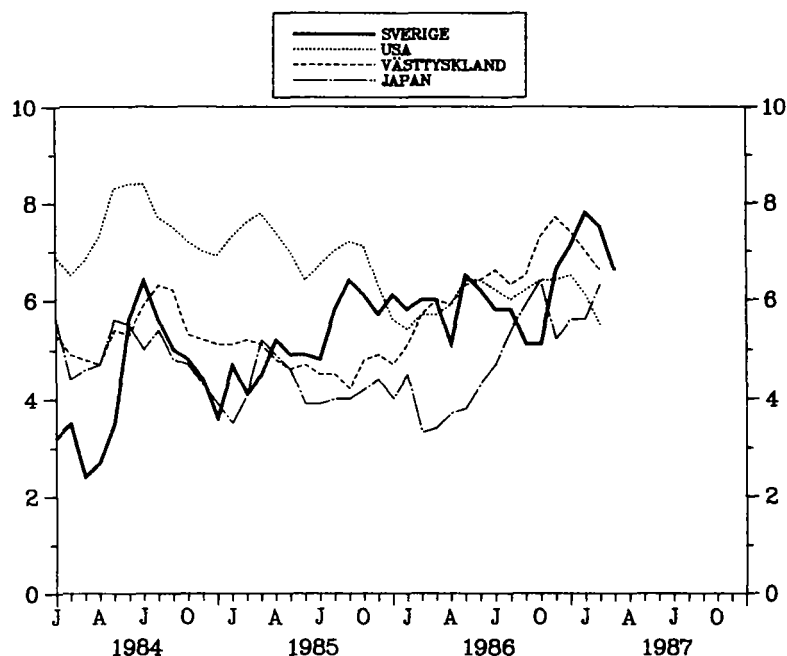
10 Kreditmarknaden

10.1 Internationellt

Under vintern 1987 har någon entydig räntetendens inte kunnat spåras internationellt. De korta räntorna har tenderat att stiga i flera länder, däribland Förenta staterna. I de starka ekonomierna Japan och Förbundsrepubliken Tyskland har emellertid räntorna sänkts. Dessa räntesänkningar har officiellt stötts med lägre diskonton och får sägas bekräfta att myndigheterna önskat stabilisera valutakurserna på i stort sett uppnådda nivåer samt stimulera den inhemska efterfrågan. För Förbundsrepubliken innebär detta en omsvängning från 1986 då den västtyska räntan tenderade att stiga. I de nordiska länderna har räntorna periodvis legat på högre nivåer än under hösten 1986. Under mars/april har de korta räntorna åter sjunkit något generellt i Västeuropa.

En viss anpassning nedåt av realräntan, mätt som nominell lång ränta deflaterad med konsumentprisernas aktuella ökningstakt, skedde fram till mitten av 1986 i huvudsak endast i Förenta staterna och Japan. Det är därvid de nominella räntorna som sjunkit något mer än inflationstakten. Den snabbt sjunkande inflationstakten har i andra länder snarast dragit upp den långa realräntan till en nivå omkring 6% i början av 1987, se diagram 10:1. Från andra hälften av 1986 har en uppgång i realräntan också skett i Japan och Förenta staterna. Att räntenivån inte anpassats till den låga inflationstakten kan delvis förklaras av att de närmaste årens inflation

Diagram 10:1 Reala räntan på långa statsobligationer
Räntan på statsobligationer deflaterad med KPI, procent

Källa: Riksbanken.

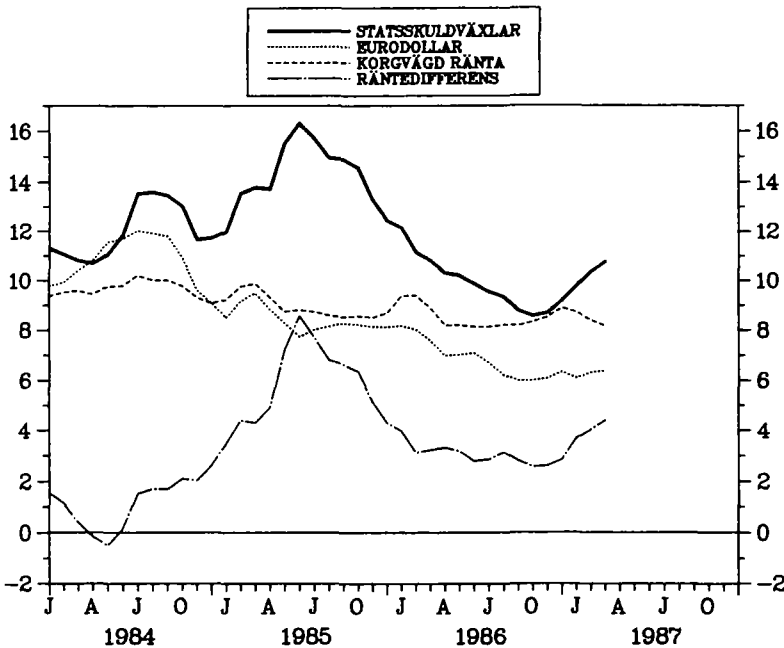
bedöms komma att ligga på en nivå högre än den rådande. Även om den internationella pris- och kostnadsstegringstakten stiger något skulle nuvarande räntenivåer likväl innebära en mycket hög realränta, som markant överstiger den förväntade produktionstillväxten. De bestående stora obalanserna i den amerikanska ekonomin och den osäkerhet om utvecklingen på längre sikt dessa skapar får anses vara en av huvudorsakerna till att räntorna internationellt inte är lägre.

Samtidigt som realräntan alltjämt är hög kan det konstateras att likviditetsutvecklingen i de stora industriländerna varit relativt expansiv och överskridit uppställda penningmängdsmål. Förutom att den snabba utvecklingen på de finansiella marknaderna försvårar kontrollen av penningmängden kan det tolkas som att de realekonomiska faktorerna givits ökad vikt i centralbankernas penningpolitiska ställningstaganden.

10.2 Ränteutveckling och valutaflöde

Ränteuppgången i Sverige, som inleddes i oktober förra året, fortsatte under första kvartalet 1987, se diagram 10:2. Sammantaget steg räntorna på tre månaders statsskuldväxlar från 8,5 % i mitten av oktober till ca 11 % i mitten av mars 1987. Marginalen mellan den svenska räntan och motsvarande eurodollarränta vidgades därmed från 2,5 procentenheter till 4,5

Diagram 10:2 Ränteutvecklingen
3-månadersräntor

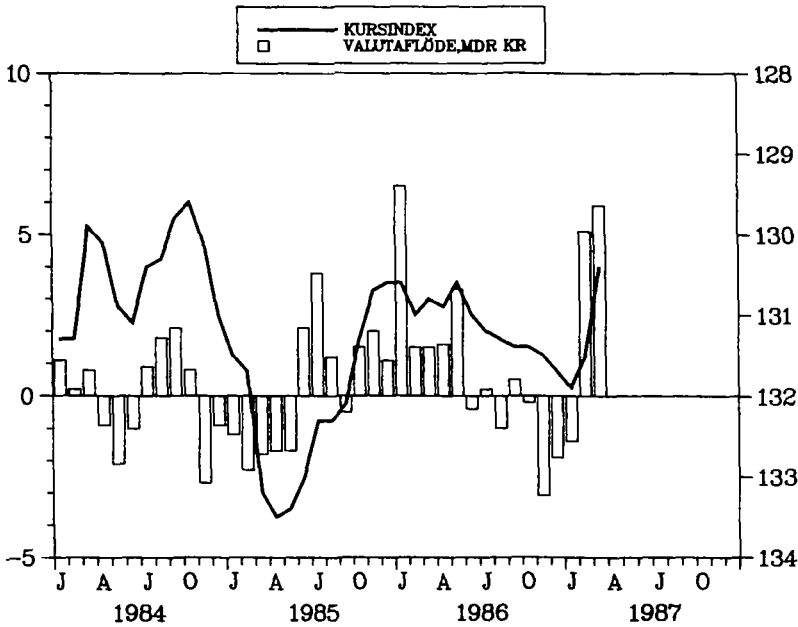

Anm.: För den korgvägda räntan gäller att räntorna i olika länder är vägda med samma vikter som i valutakorgen.

Räntedifferensen = statsskuldväxlar-eurodollar.

Källa: Riksbanken.

Diagram 10:3 Valutaflöde och kursindex

Källa: Riksbanken.

procentenheter. En valutakorgvägd euroränta låg på samma nivå som den svenska räntan i oktober 1986, medan det i slutet av mars uppkommit en marginal på ca 3 procentenheter. I början av april föll de korta räntorna till ca 9,5 % så att marginalen till eurodollarräntan krympte till 3 procentenheter.

Den tidvis förhållandevis stora räntedifferensen mot utlandet bidrog dels till ett avsevärt inflöde av valuta, dels till att den svenska kronan förstärktes, se diagram 10: 3. En annan förklaring till valutainflödet var att företagen minskade sina nettotillgångar i dollar till följd av osäkerhet om dollarkursens utveckling. Sannolikt kan merparten av valutainflödet hänföras till kapitalbalansen.

Den svenska ränteuppgången drevs fram av osäkerhet om den svenska ekonomins framtidsutsikter till följd av den snabba konsumtionsökningen i slutet av 1986. Obligationsräntorna fortsatte att stiga i januari, men uppgången bromsades i slutet av månaden och i mitten av februari började tendenser till räntefall att märkas. För att motverka en alltför kraftig räntenedgång stramades då penningpolitiken åt. Därigenom steg de korta räntorna, medan fallet i obligationsräntorna dämpades. Avkastningskurvan, som hade en tämligen brant positiv lutning i början av år 1987, blev därigenom allt flackare och i mars övergick lutningen till att bli negativ. Efter räntefallet i början av april blev avkastningskurvas lutning emellertid åter positiv.

10.3 Statens upplåning

Statens lånebehov reducerades kraftigt under förgående år till följd av det förbättrade statsfinansiella läget. Under 1986 uppgick statens nettoupplåning till 32 miljarder kr., en minskning med 21 miljarder kr. från året dessförinnan, se tabell 10: 1. Under innevarande år avtar statens lånebehov ytterligare och beräknas uppgå till 16 miljarder kr. En viktig orsak till minskningen av lånebehovet är den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m. fl.

Statsupplåningens inriktning har under senare år förändrats i takt med att kreditmarknaden avreglerats. De s. k. prioriterade statsobligationernas betydelse har gradvis minskat och upplåningsformen upphörde i och med att placeringsplikten slopades i december 1986. Därigenom sker statsupplåningen numera helt på marknadsmässiga villkor. Introduktionen av kortfristiga upplåningsformer, såsom statsskuldväxlar och allemanssparande, har medfört att den inhemska statsskuldens genomsnittliga återstående löptid förkortats från 5,6 år i slutet av 1980 till 3,3 år i slutet av 1985.

Utvecklingen mot ökad kortfristig upplåning och kortare genomsnittlig löptid på den inhemska statsskulden avstannade emellertid 1986. Den genomsnittliga återstående löptiden var fortfarande 3,3 år i slutet av 1986. Utvecklingen förklaras främst av de mycket stora premieobligationslån som utgavs under första halvåret vilket i kombination med minskat lånebehov resulterade i en nettoamortering av stocken av statsskuldväxlar.

Under 1986 ökade statens upplåning från hushållen kraftigt, främst genom de stora premieobligationslånen, men även allemanssparandet ökade

Tabell 10.1 Finansiering av statens lånebehov
Nettobelopp, miljarder kr.

	1985	1986	1987
Statens budgetunderskott ¹	61	35	32
Valutaförluster på statliga utlandslån	8	3	1
Engångsskatt	0	0	15
Statens lånebehov	53	32	16
Finansiering:			
1. Riksbanken	3	28	-5
Därav: Företags och kommuners insättningar i riksbanken	15	8	-10
Kassakravsmedel	0	8	1
Övrigt	-12	12	4
2. Inhemsk marknad	39	10	21-26
Därav: Allemanssparande	9	15	13
Premie- och sparobligationer	9	12	4
Övrigt	21	-17	4-9
3. Utlandet	11	-6	-5-0
Summa finansiering	53	32	16

¹ Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar.

Källor: Riksbanken och finansdepartementet

markant tack vare möjligheten till extrainsättning i början av året. Finansieringen via riksbanken ökade likaså till stor del som följd av likviditetspositioner från företag och kommuner samt höjda kassakrav på bankerna. Upplåningen på penning- och obligationsmarknaden, som tidigare svarat för en betydande andel av statens upplåning, minskade däremot under 1986.

För 1987 beräknas ett belopp motsvarande statens totala nettolånebehov finansieras i hushållssektorn, huvudsakligen genom allemanssparandet där en extra insättning på 5 000 kr åter är tillåten under andra kvartalet 1987. Nettoupplåningen från övriga marknader förväntas bli begränsad. Trots de senaste årens nedgång av statens nettolånebehov har den förkortade löptiden bidragit till att bruttoupplåningsbehovet fortfarande är betydande. För 1987 uppskattas det totala lånebehovet bli omkring 170 miljarder kr.

10.4 Utlåning och utlåningsräntor

Trots att skillnaderna mellan de olika sektorernas finansiella sparande reducerades, se avsnitt 9, ökade kreditströmmarna kraftigt under 1986. Utvecklingen under 1986 påverkades naturligtvis starkt av sloandet av ränteregleringen och avskaffandet av utlåningstaken för banker, bostadsinstitut och finansbolag under 1985. Genom dessa avregleringar skapades förutsättningar för dels en omfördelning av kreditströmmarna till förmån för den reguljära kreditmarknaden, dels en ökad konkurrens mellan de olika kreditinstituten.

Av utlåningssiffrorna för 1986, se tabell 10:2 framgår att bostadsinstitutens framgångsrikt utnyttjade marknadsläget till att öka sina marknadsandelar. En anledning till bostadsinstitutens gynnsamma utveckling är att deras utlåningsräntor har varit starkt bundna till marknadsräntan genom institutens obligationsupplåning, medan bankerna, trots avregleringen, i stor utsträckning fortfarande väljer att knyta sina in- och utlåningsräntor till diskontot. Ränteutvecklingen under 1986, med diskontosänkningar som i efterhand konfirmerat redan inträffade sänkningar av marknadsräntan, innebar att bostadsinstitutens utlåningsräntor blev konkurrenskraftiga.

Bostadsinstitutens lån utan statliga räntebidrag, tidigare s.k. oprioriterad utlåning, uppgick 1986 till 47,4 miljarder kr., vilket var mer än en

Tabell 10:2 Bankernas, bostadsinstitutens och finansbolagens utlåning
Nettouflöden, miljarder kr.

	1983	1984	1985	1986
Banker	16,1	12,2	7,5	61,7
Bostadsinstitut	7,8	20,9	14,3	47,4
Finansbolag	13,9	3,1	9,3	22,2
Summa	37,8	36,2	31,1	131,3

Anm. Banker: Utlåning i svenska kronor exkl. byggnadskrediter. Bostadsinstitut: utlåning utan statliga lån.

Källa: Riksbanken

tredubbling av 1985 års nivå. Efter en överenskommelse mellan riksbanken och kreditmarknadsinstitutet i november 1986 om att tillämpa vissa lägsta amorteringsvillkor och den ränteuppgång som inträffade samtidigt har dock ökningstakten av bostadsinstitutets oprioriterade utlåning dämpats markant.

Även bankernas utlåning har enligt statistiken expanderat kraftigt såväl till näringslivet som till hushållen. Bankernas utlåningsstatistik är emellertid svårtolkad. I vilken utsträckning den redovisade uppgången är en verklig kreditexpansion eller en överflyttning av krediter från den grå marknaden är därför svårt att avgöra. En betydande del av bankernas utlåning till hushållen har vidare använts till finansiella placeringar, i första hand premieobligationsköp, samt skatteplanering strax före årsskiftet.

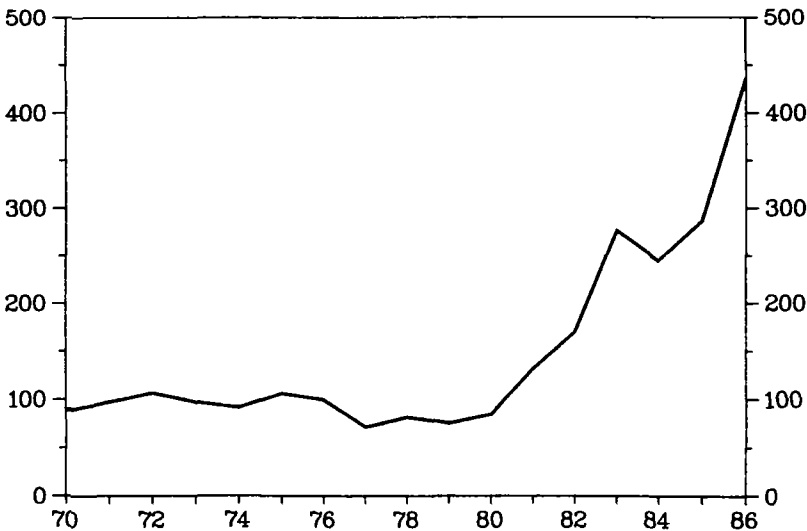
Någon dämpning av bankernas totala utlåning synes inte ha skett i början av 1987. Att bankerna återtagit marknadsandelar under vintermånaderna har delvis sin förklaring i att de sänkt sina utlåningsräntor samtidigt som bostadsinstitutets räntor stigit.

Trots att utlåningsstatistiken ännu är svårtolkad och att hushållens upplåning till stor del motsvaras av ökade finansiella tillgångar torde det vara ofrånkomligt att den kraftiga utlåningsökningen 1986 har bidragit till den ovanligt stora ökningen av den privata konsumtionen samma år.

10.5 Börsutvecklingen

Den dramatiska uppvärderingen av den svenska börsen fortsatte under 1986. Efter att i stort sett ha varit oförändrat under 1970-talet har börsvärdet i reala termer nästan sexdubblats under 1980-talet, se diagram 10:4.

Diagram 10:4 Realt börsvärde
 Årsdata, 1985 års priser, miljarder kr

Källa: Finansdepartementet.

Tabell 10: 3 Aktieägandets fördelning 1985

Andelar i procent av totalt börsvärde

Hushåll	30,5
Investmentbolag	13,2
Icke-finansiella börsbolag	11,4
Försäkringsbolag	10,5
Övriga aktiebolag	9,5
Intressorganisationer	9,8
Utländska placerare	8,8
Offentliga sektorn	6,3
Summa	100,0

Källor: Bankinspektionen och statistiska centralbyrån.

Under 1986 steg börsvärdet med 163 miljarder kr. Börsklimatet har varit gynnsamt i större delen av världen under åttiotalet, men den svenska utvecklingen framstår som exceptionell. Den årliga genomsnittliga reala uppgången i börnsindex var omkring 22 % i Sverige jämfört med 8 % för världsindex under perioden 1980–1986.

Den kraftiga ökningen av börsvärdet får givetvis effekter på förmögenhetsfördelningen. Av aktieägarstatistiken framgår att aktiebolag dominerar ägarbilden med ett aktieinnehav som representerar en dryg tredjedel av börsvärdet. Hushållens andel av börsvärdet uppgår till drygt 30 %, vilket i slutet av mars 1987 motsvarade omkring 140 miljarder kr. Av hushållens aktieinnehav svarar aktie- och allemansfonder för en femtedel. Hushållens aktieinnehav skulle därmed motsvara 20 procent av deras samlade finansiella tillgångar, vilket torde vara en internationellt sett hög siffra. Trots betydande nettoutförsäljningar under senare år har hushållen en allt större andel av sina tillgångar i aktier till följd av den kraftiga värdeökningen på börsen. Bland de mindre ägargrupperna märks utländska placerare samt intresseorganisationer, vilka bland annat inkluderar pensionsstiftelser.

Under årets inledande månader var svängningarna på börsen osedvanligt kraftiga. Under januari månad sjönk index med drygt 10 procent. Hela kursfallet återhämtades emellertid redan i februari. Uppgången torde förträdesvis berott på tekniska faktorer såsom god tillgång på placeringskapital. I april överträffades det tidigare kursrekordet från november 1986. Det totala börsvärdet överstiger därmed 500 miljarder kr. Noterbart är att det tidvis starka sambandet mellan ränte- och börsutvecklingen inte upprätthållits under vintermånaderna. Den långa räntan var i början av april drygt en procentenhet högre än vid föregående börstopp i november.

Förord

1 Sammanfattning	2
2 Den internationella utvecklingen	9
2.1 Allmän översikt	9
2.2 Regionala översikter	13
3 Utrikeshandeln	22
3.1 Exporten	22
3.2 Importen	26
3.3 Bytesbalansen	28
4 Industrin	31
4.1 Produktion och produktivitet	31
4.2 Lönsamhetsutvecklingen	33
5 Arbetsmarknaden	36
5.1 Sysselsättning	36
5.2 Utbudet av arbetskraft	40
5.3 Arbetslöshet	41
6 Löner och priser	44
6.1 Löner	44
6.2 Priser	46
7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion	50
7.1 Hushållens disponibla inkomster	50
7.2 Privat konsumtion och sparande	53
8 Investeringar	58
8.1 Inledning	58
8.2 Näringslivet	58
8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar	61
8.4 Byggnadsverksamhet	63
8.5 Lagerinvesteringar	63
9 Den offentliga verksamheten	65
9.1 Den offentliga sektorn och samhällsekonomin	65
9.2 Statsskuden och den offentliga förmögenheten	67
9.3 Staten	69
9.4 Socialförsäkringssektorn	73
9.5 Kommunerna	74
10 Kreditmarknaden	78
10.1 Internationellt	78
10.2 Ränteutveckling och valutaflöde	79
10.3 Statens upplåning	81
10.4 Utlåning och utlåningsräntor	82
10.5 Börsutvecklingen	83

Tabeller

1.1	Internationella förutsättningar för RNB-prognosen	3
1.2	Försörjningsbalans	4
1.3	Bidrag till BNP-tillväxten	5
1.4	Bytesbalans	7
2.1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder	9
2.2	Arbetslöshet i några OECD-länder	10
2.3	Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder	11
2.4	Bytesbalanssaldo i några OECD-länder	12
3.1	Exportmarknadstillväxt, relativa priser, marknadsandelar och export av bearbetade varor	23
3.2	Alternativ redovisning av relativpriset	24
3.3	Export av varor och tjänster	25
3.4	Import av bearbetade varor	27
3.5	Import av varor och tjänster	28
3.6	Bytesbalans	29
3.7	Alternativ redovisning av bytesbalans	29
4.1	Industriproduktionens utveckling	31
4.2	Bruttoöverskottsandel i industrin	34
4.3	Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i industrin	34
4.4	Resultat och räntabilitet m. m. för industrin	35
5.1	Arbetsmarknad	36
5.2	Produktion och sysselsättning	37
5.3	Produktion, produktivitet och sysselsättning	39
5.4	Förändring i arbetskraften	40
5.5	Relativ arbetslöshet i olika åldersgrupper samt antal långtidsarbetslösa	43
6.1	Timplöneutveckling för samtliga löntagare och utvecklingen av arbetskraftskostnader för industriarbetare	45
6.2	Konsumentpriser	48
7.1	Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande	51
7.2	Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll	51
7.3	Hushållens direkta skatter, avgifter m. m.	52
7.4	Realinkomsternas förändring	53
7.5	Hushållssektorns sparande	56
7.6	Alternativ redovisning av hushållssektorns sparande	57
8.1	Bruttoinvesteringar efter näringsgren	58
8.2	Bruttoinvesteringar i näringslivet	59
8.3	Industrins investeringar	60
8.4	Bostadsinvesteringar	61
8.5	Offentliga investeringar	62
8.6	Byggnadsverksamhet	63
8.7	Lagervolymförändringar	64
9.1	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	65
9.2	Reala förändringar i den offentliga sektorns inkomster och utgifter	66
9.3	Finanspolitiska effekter	66
9.4	Finansiellt sparande i olika sektorer	67
9.5	Den offentliga sektorns finansiella nettotillgångar	68
9.6	Statens inkomster och utgifter	70
9.7	Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter	73
9.8	Kommunernas inkomster och utgifter	75

10.1	Finansiering av statens lånebehov	81	Prop. 1986/87: 150
10.2	Bankernas, bostadsinstitutens och finansbolagens utlåning ...	82	Bilaga 1.1
10.3	Aktieägandets fördelning	84	

Diagram

1.1	Finansiellt sparande i offentlig och privat sektor samt bytesbalans	8
3.1	Marknadsandel och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder	26
3.2	Sveriges bytesförhållande	30
4.1	Industriproduktion	32
4.2	Exportandel av industriproduktionen	33
5.1	Antal arbetslösa och antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	42
6.1	Timlön i industrin	44
6.2	Konsumentprisindex	46
7.1	Disponibel inkomst och privat konsumtion	50
7.2	Reallön per timme före och efter skatt	54
7.3	Hushållens finansiella tillgångar och skulder	55
8.1	Bruttoinvesteringar	59
8.2	Bruttoinvesteringar i industrin	60
9.1	Statsskulden och den offentliga sektorns finansiella tillgångar ..	69
10.1	Reala räntan på långa statsobligationer	78
10.2	Ränteutvecklingen	79
10.3	Valutaflöde och kursindex	80
10.4	Realt börsvärde	83

Långtidsbudget

Långtidsbudget för perioden 1987/88 – 1991/92

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Sammanfattning

Långtidsbudgetens syfte är att klarlägga de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt med huvudsaklig utgångspunkt i redan fattade beslut och gjorda åtaganden. "Fattade beslut" definieras i långtidsbudgeten som av riksdag och regering fattade beslut fram till och med kompletteringspropositionen. Beräkningarna baseras på vissa givna antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen under perioden.

Tidigare långtidsbudgetar har i allt väsentligt utgjort en framskrivning av vad som enligt en relativt stram bedömning kan anses följa av gjorda åtaganden och fattade beslut. Till skillnad från tidigare har emellertid i årets långtidsbudget vissa bidragsnivåer anpassats till pris- och löneutvecklingen trots att någon formell indexkoppling inte föreligger. Skatterna på alkohol och tobak har räknats upp med prisutvecklingen. I årets beräkning har vidare inkomstskattekvoten förutsatts vara konstant. Långtidsbudgeten utgör trots dessa förändringar varken en plan eller en prognos för statsbudgetens utveckling, utan skall betraktas som en *konsekvensberäkning* av statsbudgetens utgifter och inkomster under vissa givna antaganden.

Resultatet från långtidsbudgeten är inte direkt jämförbart med långtidsutredningens beräknade saldon. Detta beror bl. a. på olika beräkningsmetoder och delvis skilda förutsättningar för beräkningarna.

Beräkningsresultaten påverkas kraftigt av de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som görs. Liksom tidigare år redovisas budgetutvecklingen utifrån två olika antagandestrukturer för pris- och löneutvecklingen, ett lågalternativ och ett högalternativ. Antagandena i långtidsbudgeten ansluter till de två alternativ som legat till grund för långtidsutredningen.

Under långtidsbudgetperioden beräknas *statsbudgetens inkomster* i lågalternativet öka med i genomsnitt 2,9% per år från 318,1 miljarder kr. budgetåret 1987/88 till 356,4 miljarder kr. budgetåret 1991/92 och i högalternativet med i genomsnitt 4,3% per år till 377,4 miljarder kr. Inkomsterna är i hög grad beroende av lönesummans utveckling och av prisförändringarna. Även utvecklingen av den privata konsumtionen påverkar statens inkomster. I likhet med tidigare år beräknas punktskatterna, med undantag för skatt på alkohol och tobak, med oförändrade skattesatser för hela perioden.

I löpande pris ökar *statsbudgetens utgifter* enligt långtidsbudgetens lågalternativ med i genomsnitt 1,9% per år från 348,6 miljarder kr. till 376,3 miljarder kr. I högalternativet ökar utgifterna med i genomsnitt 5,3% per år till 428,6 miljarder kr. budgetåret 1991/92.

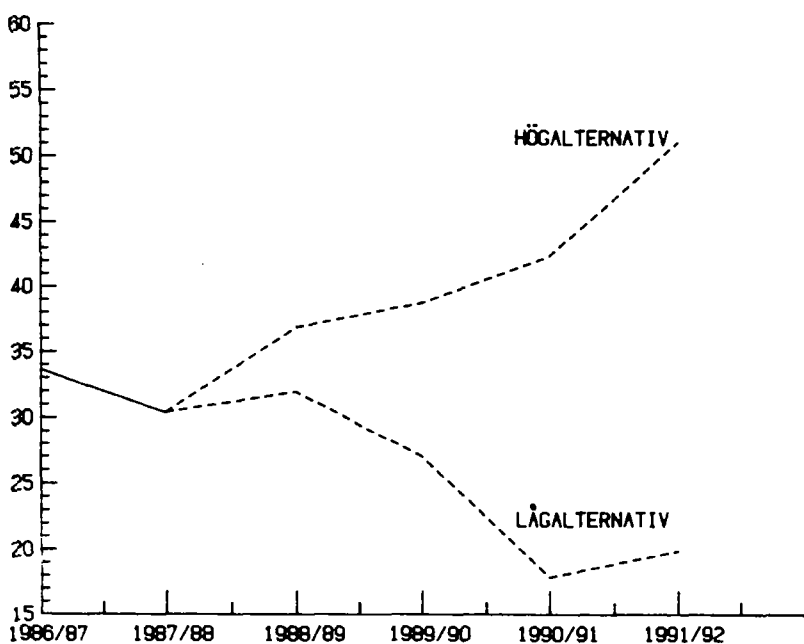
Budgetsaldot förbättras i lågalternativet från ett underskott på 30,5 miljarder kr. budgetåret 1987/88 till ett underskott på 19,9 miljarder kr. budgetåret 1991/92. I högalternativet försämras saldot till ett underskott på 51,2 miljarder kr. för slutåret i perioden. Skillnaden på 31,3 miljarder kr.

mellan alternativen beror i första hand på den kraftiga ökningen – 17,0 miljarder kr. under perioden – av statsskuldräntorna i högalternativet. I detta alternativ är för slutåret statsskuldräntorna 19,0 miljarder kr. högre än i lågalternativet. Statsskuldräntorna beräknas således för slutåret av perioden uppgå till 60,0 miljarder kr. resp. 79,0 miljarder kr. i de båda alternativen.

En särskild analys visar att om utgifterna under perioden 1987/88 – 1991/92 skulle utvecklas som andel av BNP i samma takt som den underliggande utgiftsutvecklingen under perioden 1982/83 – 1986/87 skulle budgetunderskottet 1991/92 bli 35,3 miljarder kr. mindre än i lågalternativet. På motsvarande sätt skulle underskottet för slutåret bli 17,3 miljarder kr. större om utgifterna under perioden växer i samma takt som BNP.

Diagram 1 Budgetsaldots utveckling 1986/87–1991/92

Miljarder kr.

Ett försök har gjorts att grovt bedöma om resultatet av långtidsbudgetberäkningen kan anses förenligt med de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som kalkylen grundas på. Härvid har även utvecklingen i övriga delar av den offentliga sektorn beaktats. Med de beräkningsförutsättningar som har gällt för långtidsbudgeten uppnås i stort sett den förbättring i det finansiella sparandet i staten och socialförsäkringssektorn i lågalternativet som har förutsatts i långtidsutredningens balansalternativ. Resultatet av långtidsbudgetberäkningarna kan därför i ett dynamiskt perspektiv inte anses oförenliga med de antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för beräkningarna. Volymökningar utöver de som har antagits i beräkningarna samt nya åtaganden som inte finansieras genom motsvarande utgiftsminskningar skulle dock omedelbart

1 Utgångspunkt

1.1 Syftet med långtidsbudgeten

Långtidsbudgetens beräkningar över statsbudgetens utgifter t. o. m. budgetåret 1991/92 är i allt väsentligt en kalkyl över de finansiella resurser som krävs för att av statsmakterna fattade beslut och gjorda åtaganden skall infrias. Långtidsbudgeten är varken en plan eller en prognos för den framtida utvecklingen. Långtidsbudgeten skall betraktas som en konsekvensberäkning som bygger på beskriven beräkningsmetodik samt redovisade antaganden och förutsättningar i övrigt.

1.2 Samhällsekonomisk bakgrund

I långtidsbudgeten behandlas i första hand utvecklingen av statsbudgetens inkomster och utgifter samt budgetsaldot. Även om intresset koncentreras till statsbudgeten är det viktigt att beakta de kopplingar som finns såväl till andra delar av den offentliga sektorn som till samhällsekonomin i dess helhet.

De antaganden som görs om utvecklingen av exempelvis BNP, priser, löner och räntenivå och som bildar utgångspunkt för långtidsbudgetkalkylen förutsätter att olika faktorer i ekonomin utvecklas på ett visst sätt. Det gäller de internationella förutsättningarna men också bl. a. den offentliga sektorns anspråk på samhällsekonomin. Långtidsbudgetkalkylen görs med fastlagda antaganden för hela perioden. Resultatet för ett år påverkar således inte förutsättningarna för återstoden av perioden. Mot denna bakgrund är det uppenbart att långtidsbudgetkalkylen mycket väl kan ge ett resultat som tillsammans med utvecklingen i andra delar av offentlig sektor inte kan förenas med de antaganden som har utgjort utgångspunkt för beräkningen. Kalkylen är i denna mening statisk och partiell.

En dynamisk samhällsekonomisk analys byggd på etablerade samband mellan olika storheter i ekonomin görs däremot i långtidsutredningen. Till skillnad från långtidsbudgeten kan emellertid i långtidsutredningen schablonmässigt läggas in saldpåverkande åtgärder i syfte att bibehålla konsistensen i utvecklingen av olika ekonomiska variabler. Vidare beräknas utgiftsutvecklingen mer schablonmässigt i långtidsutredningen.

I avsnitt 5, Samhällsekonomiskt perspektiv, förs en diskussion om långtidsbudgetberäkningens resultat kan anses vara förenligt med kalkylförutsättningarna.

1.3 Antaganden

För att genomföra beräkningar av utgifts- och inkomstutvecklingen krävs antaganden om bl. a. vissa volymförändringar samt BNP-, pris-, löne- och

ränteutvecklingen under långtidsbudgetperioden. I tabell I redovisades de antaganden som beräkningarna bygger på.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Tabell I Antaganden

Lågalternativet

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Timlön	5,3	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Lönesumma	6,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
KPI (årsgenomsnitt)	3,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Nyupplåningsränta,						
inhemsk	10,0	10,0	8,0	7,0	7,0	6,0
utländsk	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
BNP, volym	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Högalternativet

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Timlön	–	–	5,8	5,1	5,1	5,1
Lönesumma	–	–	6,0	5,3	5,3	5,3
KPI (årsgenomsnitt)	–	–	4,5	4,1	4,1	4,1
Nyupplåningsränta,						
inhemsk	–	–	11,0	11,0	11,0	11,0
utländsk	–	–	6,0	6,0	6,0	6,0
BNP, volym	–	–	0,8	1,0	1,0	1,0

1.4 Beräkningsmetodik

Beräkningarna av **utgifterna** utgår från anslagsbeloppen för budgetåret 1987/88 enligt 1987 års reviderade budgetförslag. Beräkningarna i fasta priser utgår normalt från oförändrad pris- och lönenivå jämfört med 1987 års budgetproposition. Omräkningen till löpande priser sker med hjälp av den antagna pris- och löneutvecklingen under perioden. De i appendix I och II redovisade tabellerna avser utgiftsutvecklingen i oförändrad pris- och lönenivå, dvs. de återspeglar volymutvecklingen under perioden. Löneutveckling i oförändrad pris- och lönenivå återspeglar således enbart sysselsättningsutvecklingen. Vad beträffar sjuk- och föräldraförsäkringen återspeglar utgiftsutvecklingen förändringen av antalet ersättningsdagar. Vad som därmed inte framkommer i dessa fastprisredovisningar är den reala inkomstförstärkning som löntagare och mottagare av vissa transfereeringar erhåller under perioden som följd av att de reala timlönerna i lågalternativet antas öka med i genomsnitt 1,0% per år under perioden.

Följande principer har i huvudsak tillämpats vid bedömningen av hur **utgifterna i fasta priser** utvecklas under perioden.

– Utvecklingen av s.k. transfereringsanslag – exempelvis folkpensionsanslaget, bidragen till driften av grund- och gymnasieskolan, skatteutjämningsbidraget – beräknas med antaganden om förändringar av de utgiftsstyrande faktorerna, bl. a. förändrade volymer (se vidare appendix II Ändamålsavsnitt). Utvecklingen av dessa anslag styrs ofta av automatiskt verkande regelsystem.

– Anslag som förutsätter separata beslut av statsmakterna då ambi-

tionsnivån för ändamålet skall fastställas, förutsatts ha en oförändrad anslagsnivå under perioden.

– Vissa anslag styrs av att statsmakterna lagt fast långsiktiga ramar eller program för verksamheten. Som exempel kan nämnas utgiftsramen för det militära försvaret samt olika forsknings- och utvecklingsprogram. För vissa anslag styrs volymutvecklingen av olika typer av avtal. Styrande för anslagsberäkningen är i dessa fall bl. a. avtalsperiodens längd och de faktorer som reglerar volymen av den verksamhet som avtalet gäller. I de fall klara uttalanden om tidsbegränsningar av åtagandet föreligger, har i långtidsbudgetberäkningarna antagits att utgifterna bortfaller när programmet eller motsvarande upphör. I övriga fall har i regel schablonmässigt antagits att utgifter för de olika ändamålen kvarstår under hela långtidsbudgetperioden. Utgifter för investeringsändamål har behandlats på motsvarande sätt.

– Beräkningen av utgifterna för arbetsmarknads- och näringspolitik har gjorts med utgångspunkt från att inga nya utgiftsåtaganden görs under långtidsbudgetperioden i lågalternativet. Samtidigt faller medel för tillfälliga insatser bort under perioden. Viss merbelastning inom dessa områden har förutsatts i högalternativet.

– I beräkningarna av förvaltningsanslagen har schablonmässigt antagits att huvudförslaget tillämpas under långtidsbudgetperioden.

Utgiftsutvecklingen i löpande priser har beräknats med utgångspunkt i utvecklingen i fasta priser och med de antaganden om förändring av priser, löner, m. m. under perioden som redovisats ovan. Utgifterna har beräknats med två alternativa antagandestrukturer. Till skillnad från tidigare långtidsbudgetkalkyler har dock även i grundkalkylen vissa bidragsnivåer kalkylmässigt anpassats till pris- och löneutvecklingen trots att någon formell indexkoppling inte föreligger. Således har exempelvis barnbidragen, studiestödet, högsta ersättningsnivån i arbetslöshetsersättningen samt vissa bidrag till den kommunala sektorn räknats upp.

I kap. 3 om utvecklingen av utgifterna på statsbudgeten görs beräkningar av hur utgifterna skulle utvecklas om utgifternas andel av BNP skulle följa trenden under tidigare period resp. om utgifterna helt följer BNP-utvecklingen under perioden.

I kapitlet om statsbudgetens utgifter redovisas **den historiska utgiftsutvecklingen** 1981/82 – 1985/86 i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett med olika index för de skilda utgiftsslagen.

Beräkningarna av **inkomsterna** i långtidsbudgeten grundar sig på antaganden om bl. a. lönesummans och prisernas utveckling. Inkomstskatter, socialavgifter och mervärdeskatt styrs bl. a. av utvecklingen av dessa variabler.

En oförändrad inkomstskattekvot har förutsatts i beräkningarna. Skatterna på alkohol och tobak har räknats upp med prisutvecklingen. För övriga punktskatter antas att skattesatserna ligger kvar på oförändrad nominell nivå, dvs. någon justering av dessa skattesatser med hänsyn till prisutvecklingen har inte lagts in.

2 Statsbudgetens inkomster

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

2.1 Inledning

Inkomsternas utveckling är svår att förutsäga. Det beror på inkomsternas starka koppling till den ekonomiska utvecklingen i övrigt. De beräkningar som har gjorts inom ramen för långtidsbudgeten bygger i huvudsak på att inga nya beslut tas som påverkar statsbudgetens inkomstsida. Undantag från denna princip har gjorts genom att en oförändrad inkomstskattekvot har antagits för hela beräkningsperioden. Vidare har skatterna på alkohol och tobak räknats upp med prisutvecklingen. Beräkningen av statsbudgetens inkomstsida är i hög grad beroende av de antaganden som presenteras ovan i avsnitt 1.3.

Den starka kopplingen mellan inkomsternas utveckling och den ekonomiska tillväxten återspeglas i ett historiskt perspektiv. Under slutet av 1970-talet stagnerade inkomsterna i takt med att den ekonomiska tillväxten avstannade. Från början av 1980-talet har statsinkomsterna återigen ökat och har t. o. m. budgetåret 1985/86 årligen ökat med ca 4 % i genomsnitt i fasta priser.

Inkomsterna från fysiska personers skatt, juridiska personers skatt, lagstadgade socialavgifter samt skatt på varor och tjänster svarar för ca 85 % av de totala statsinkomsterna. Framställningen i det följande koncentreras därför till dessa inkomstslag.

2.2 Resultatet av beräkningarna

Den beräknade utvecklingen av statsbudgetens inkomster i lågalternativet framgår av tabell 2.

Tabell 2 Inkomstutvecklingen, lågalternativet

Miljarder kr., löpande priser

	Genom- snittlig procentuell förändring 1981/82 1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88– 1988/89–	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88– 1991/92–
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Inkomstskatt	16,7 %	75,2	3,0	3,1	3,3	3,4	4,0 %	4,0 %
Socialavgifter	15,6 %	62,7	2,8	2,3	2,9	2,8	4,1 %	4,0 %
Mervärdesskatt	14,1 %	72,4	3,2	3,0	3,5	3,0	4,4 %	4,2 %
Övriga indirekta skatter	17,4 %	55,6	0,8	0,7	0,6	1,2	1,4 %	1,5 %
Ränteinkomster och återbetalning av lån	18,4 %	14,7	0	-0,3	-1,5	-0,7	0	-4,1 %
Övriga inkomster	17,4 %	37,5	0,8	0,5	-0,2	0,1	2,1 %	0,8 %
Totala statsinkomster	16,2 %	318,1	+10,6	+9,3	+8,6	+9,8	–	–
Absolut nivå			328,7	338,0	346,6	356,4	3,3 %	2,9 %
Andel av BNP, %		30,6 %	30,7 %	30,4 %	30,0 %	29,6 %	–	–
Inkomster uttryckt i 1987/88 års priser			322,5	324,9	326,6	329,3	1,2 %	0,9 %

Inkomstskatt

Inkomstskatterna utgörs av fysiska personers och juridiska personers skatt på inkomster och uppgår till 24 % av statsbudgetens inkomster. Drygt 70 % av inkomsterna under denna rubrik härrör från fysiska personers inkomstskatt. Utvecklingen av statens direkta skatteinkomster beror på faktorer som skattesatser och avdragsmöjligheter samt antaganden om skattebasernas utveckling, t. ex. lönesummans utveckling.

Inkomstskatterna för fysiska personer beräknas öka med i genomsnitt 4,0 % per år under långtidsbudgetperioden. Under perioden 1981/82-1985/86 ökade dessa inkomster med i genomsnitt 16,9 %. Den kraftiga inkomstutvecklingen under den historiska perioden förklaras i hög grad av den snabba pris- och löneutvecklingen under perioden 1981/82-1985/86.

Juridiska personers inkomstskatt utgör ca 6 % av statsbudgetens inkomster. Bedömningar av inkomstutveckling under denna inkomstitel är förenad med stor osäkerhet. Det beror delvis på kopplingen till utvecklingen av företagens lönsamhet som i sin tur i påverkas av den ekonomiska utvecklingen i stort.

Lagstadgade socialavgifter

De lagstadgade socialavgifterna svarar för knappt en femtedel av de totala inkomsterna. Vid givna avgiftssatser följer inkomsterna lönesummans utveckling.

På statsbudgeten redovisas 62,7 miljarder kr., dvs. ca 38 % av de sammanlagda avgiftsinkomsterna. Vissa inkomster förs helt eller delvis till fonder utanför statsbudgeten.

I avsnitt 5 följer en redovisning av de totala statsinkomsterna av socialavgifter och en redogörelse av de olika avgiftssatserna som ligger till grund för beräkningarna.

Inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna beräknas öka med i genomsnitt 4,0 % årligen under långtidsbudgetperioden, vilket stämmer väl överens med lönesummans utveckling.

Skatt på varor och tjänster

De indirekta skatterna, inklusive mervärdeskatten, svarar för drygt 40 % av statsbudgetens inkomster. Mervärdeskatten är statsbudgetens största enskilda inkomstitel och svarar för knappt 23 % av statsbudgetens inkomster. Vid en given skattesats bestäms inkomstutvecklingen under denna titel i huvudsak av antaganden om konsumtionens utveckling. Mervärdeskattens årliga ökningstakt i löpande priser beräknas uppgå till ca 4,2 % under långtidsbudgetperioden vilket i stort sett följer antaganden om konsumtionens utveckling i löpande priser.

Övriga indirekta skatter ökade med i genomsnitt 17,4 % årligen under perioden 1981/82-1985/86 medan ökningen endast uppgår till ca 1,5 % per år under långtidsbudgetperioden.

3 Statsbudgetens utgifter

3.1 Utgifternas utveckling

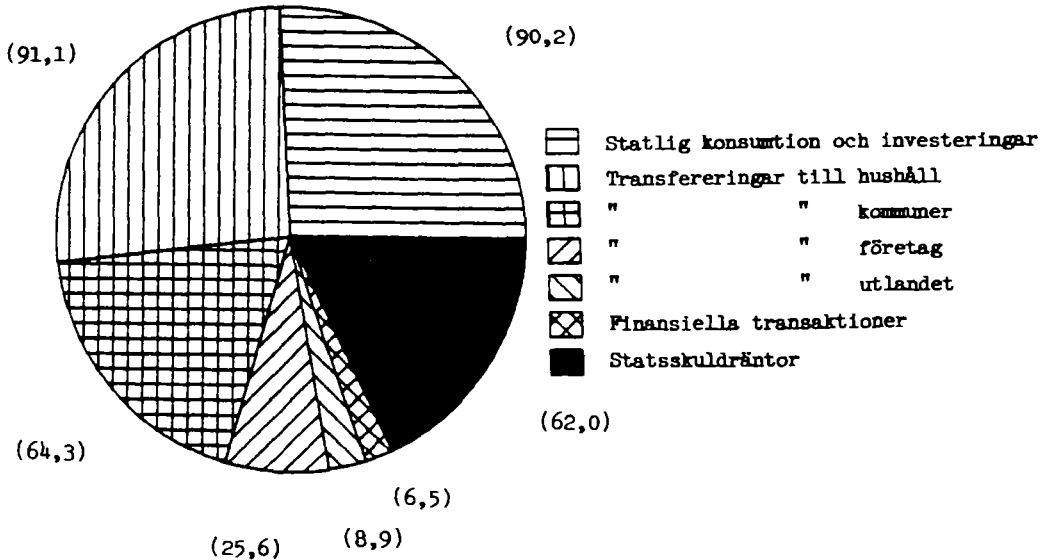
Under långtidsbudgetperioden 1987/88 – 1991/92 beräknas i **lågalternativet** statsutgifterna exkl. statsskuldräntor i oförändrat pris- och löneläge ligga kvar på ungefär oförändrad nivå. Eftersom såväl pris- som löneutvecklingstakten i detta alternativ dämpas avsevärt under perioden kommer ökningen i löpande priser att stanna vid 2,5% per år. Trots den ökande statsskulden under perioden kommer utgifterna för statsskuldräntor att minska ifrån 62,0 miljarder kr. till 60,0 miljarder kr. som följd av att räntesatserna antas falla under perioden. Detta innebär att de totala statsutgifterna ökar med 1,9% per år i löpande priser och är reall oförändrade under perioden. Mätt som andel av BNP kommer statsutgifterna att sjunka från 33,8% 1987/88 till 30,5% 1991/92.

Den faktiska utvecklingen av utgifterna exkl. statsskuldräntor under den bakomliggande perioden 1981/82 – 1985/86 innebar en genomsnittlig minskning med 5,0% per år i fasta priser.

Statsbudgeten består av ett flertal olika slags utgifter. För ekonomin i sin helhet har dessa utgifter mycket olika innebörd. Det är därför nödvändigt att vid en analys av utgifternas inverkan på samhällsekonomin inte enbart studera statsbudgetens totala utgifter utan också försöka analysera de olika komponenternas betydelse. Utgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier redovisas i appendix I. I nedanstående diagram visas statsbudgetens utgifter budgetåret 1987/88 uppdelad på realekonomiska kategorier.

Diagram 2 Statsbudgetens utgifter budgetåret 1987/88 fördelade på realekonomiska kategorier

(Miljarder kr.)

I följande avsnitt redovisas en sammanställning av den i appendix II redovisade fördelningen av utgifterna på olika ändamål.

3.2 Utgifternas utveckling uppdelade på olika ändamål

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Beräkningarna av utgifterna utgår från de anslagsbelopp för budgetåret 1987/88 som redovisas i budgetpropositionen eller, om förändringar därefter inträffat på grund av särpropositioner m. m., från det reviderade budgetförslaget. Den utveckling av statsbudgetens utgifter som redovisas i appendix II sammanfattas i tabell 3. Enligt beräkningarna skulle **utgifterna i oförändrad pris- och lönenivå (exkl. statsskuldräntor)** ligga kvar på ungefär samma nivå som budgetåret 1987/88 vid slutet av perioden. Bland de utgifter som minskar under långtidsbudgetperioden kan nämnas utgifter för transfereringar till kommunsektorn som skatteutjämningsbidraget och skolstatsbidragen.

Tabell 3 Utgiftsutvecklingen

Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82-1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88-1988/89-	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88-1991/92-
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Rättsväsende	+ 0,6	10,9	+0,0	+0,0	+0,0	+0,0	- 0,3	-0,2
Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan	+ 3,1	12,0	-0,1	+0,0	+0,0	+0,0	- 0,5	-0,2
Totalförsvaret	*	29,7	+0,1	+0,2	+0,2	+0,2	+ 0,5	+0,6
Folkpensioner								
sjukförsäkring m. m.	- 2,3	58,9	+0,0	-0,2	-0,1	-0,2	+ 0,0	-0,2
Stöd till barnfamiljer	+ 3,8	24,5	+0,0	+0,0	+0,0	+0,0	+ 0,2	+0,0
Hälso-, sjuk- och socialvård	- 4,9	9,9	+0,4	+0,2	+0,1	+0,1	+ 4,0	+2,0
Kommunikationer	- 8,2	10,7	-0,1	+0,0	+0,0	+0,0	- 1,0	-1,2
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	- 2,5	14,3	-1,2	-0,5	-0,3	+0,0	- 8,1	-3,6
Utbildning och forskning	- 1,5	43,0	-0,8	-0,4	-0,4	-0,5	- 1,8	-1,2
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	+ 4,0	22,4	-0,3	-0,2	-0,1	+0,0	- 1,2	-0,6
Bostadspolitik	-13,1	13,5	+0,4	+0,8	+0,9	+1,2	+ 2,6	+5,6
Näringspolitik	- 6,3	5,7	-0,2	-0,2	-0,1	+0,0	- 4,3	-1,1
Energiförsörjning	-10,6	4,2	-0,1	+0,1	-0,2	+0,0	- 3,1	-2,1
Övrigt	- 4,7	26,9	+2,0	+0,2	+0,1	+0,9	+13,7	+8,9
Delsumma utgifter i fasta priser exkl. statsskuldräntor	-	286,6	+0,1	+0,4	+0,1	+1,4	+ 0,5	+0,8

För de flesta anslag är utvecklingen av priser och/eller löner styrande för de framtida utgifterna. I tabell 4 redovisas utgiftsutvecklingen i löpande priser. Omräkningen till löpande priser baseras på den utgiftsutveckling i oförändrad pris- och lönenivå (fasta priser) som redovisas i tabell 3. Till grund för omräkningen ligger de antaganden enligt lågalternativet som presenteras i kapitel 1. För varje anslag på statsbudgeten beräknas utgifterna utifrån regler som gäller för de utgiftsstyrande faktorerna. Sålunda har exempelvis folkpensionsanslaget räknats upp med antagen basbeloppss-

utveckling medan beräkningarna av förvaltningsanslagen baseras på den antagna utvecklingen för löner och priser. Vissa särskilda utgifter har, som tidigare nämnts, vid beräkningarna i löpande priser anpassats till pris- och löneutvecklingen även om någon formell indexkoppling inte föreligger.

Efter omräkningen blir den genomsnittliga årliga ökningen av **statsutgifterna i löpande priser (exkl. statsskuldräntor)** 2,5 % under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för statsskuldräntor beräknas under slutåret uppgå till 60,0 miljarder kr. För en närmare beskrivning av statsskuldräntornas utveckling hänvisas till appendix I.

Tabell 4 Utgiftsutvecklingen, lågalternativet

Miljarder kr., löpande priser

	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1988/89	Genomsnittlig 1987/88-förändring 1987/88--1991/92
		1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
procentuell							
Rättsväsende	10,9	+ 0,2	+0,3	+0,3	+ 0,3	+ 1,8%	+2,4%
Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan	12,0	+ 0,9	+0,6	+0,7	+ 0,7	+ 7,5%	+5,6%
Totalförsvaret	29,7	+ 1,4	+1,1	+0,9	+ 0,9	+ 4,7%	+3,4%
Folkpensioner, sjukförsäkring m.m.	58,9	+ 2,7	+1,4	+2,9	+ 2,9	+ 4,6%	+4,0%
Stöd till barnfamiljer	24,4	+ 0,6	+0,5	+0,7	+ 0,7	+ 2,4%	+2,4%
Hälsa, sjuk- och socialvård	9,9	+ 0,5	+0,2	+0,1	+ 0,2	+ 5,1%	+2,4%
Kommunikationer	10,7	+ 0,1	+0,1	+0,2	+ 0,2	+ 0,9	+1,4%
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	14,3	- 0,6	-0,1	+0,2	+ 0,6	- 4,2%	+0,2%
Utbildning och forskning	43,0	+ 0,3	+0,7	+0,7	+ 0,6	+ 0,7%	+1,3%
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	22,4	+ 0,3	+0,7	+0,5	+ 0,6	+ 1,3%	+2,3%
Bostadspolitik	13,5	+ 0,5	+1,9	+1,4	+ 1,6	+ 3,7%	+8,8%
Näringspolitik	5,7	- 0,2	-0,1	-0,1	+ 0,1	- 3,5%	-1,3%
Energiförsörjning	4,2	- 0,1	+0,2	-0,2	+ 0,1	- 2,4%	+0,0%
Övrigt	26,9	+ 3,4	-0,1	-5,4	- 0,2	+12,6%	-2,0%
Delsumma utgifter i löpande priser exkl. statsskuldräntor	286,6	+10,0	+7,4	+2,9	+ 9,3	+ 3,5%	+2,5%
Statsskuldräntor	62,0	+ 2,0	-3,0	-3,5	+ 2,5	+ 3,2%	-0,9%
Totala statsutgifter i löpande priser	348,6	+12,0	+4,4	-0,6	+11,8	+ 3,4%	+1,9%

3.3 Jämförelse mellan alternativa utgiftsutvecklingar

I tabell 5 redovisas utvecklingen under perioden 1987/88 -1991/92 om utgiftsökningen följer BNP-utvecklingen under denna period. Beräkningarna utgår från utgifterna exkl. statsskuldräntor budgetåret 1987/88. Som tidigare påpekats beaktas inte att de ökade utgifterna normalt påverkar aktiviteten i ekonomin och därmed även inkomsterna. En grundläggande

de förutsättning för att ökade utgifter skall leda till en ökad aktivitet i ekonomin är att det finns icke outnyttjad kapacitet hos företagen. De multiplikativa effekterna av att öka statsutgifterna vid dagens höga kapacitetsutnyttjande skulle sannolikt till största delen leda till prisstegringar, ökad import och höjda räntor och därmed ytterligare försämra budgetsaldot. Däremot har effekterna på utgifterna för statsskuldräntor av ett större budgetunderskott inkluderats i beräkningarna. Resultatet visar att om utgifterna ökar i takt med BNP-utvecklingen – trots den beräknade låga prisutvecklingen under denna period – försämras budgetsaldot avsevärt under perioden.

Tabell 5 Utgiftsutveckling i takt med BNP-utvecklingen, jämfört med lågalternativet
Saldopåverkande miljarder kr.

	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
Ökade utgifter, saldopåverkan	–	+4,3	+10,9	+15,8
Statsskuldräntor, saldopåverkan	–	+0,5	+1,0	+1,5
Totalt saldopåverkan	–	+4,8	+11,9	+17,3

I tabell 6 redovisas utvecklingen under perioden 1987/88–1991/92 om de underliggande utgifterna som andel av BNP fortsätter att utvecklas på samma sätt som under perioden 1982/83–1986/87. Denna reala utveckling har räknats upp till löpande priser med hjälp av den prognostiserade prisutvecklingen.

Tabell 6 Utgiftsutvecklingen i takt med den underliggande utgiftsutvecklingen som andel av BNP, jämfört med lågalternativet

	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
Ökade utgifter, saldopåverkan	–11,3	–18,8	–24,4	–32,3
Statsskuldräntor, saldopåverkan	–1,0	–2,0	–2,5	–3,0
Totalt saldopåverkan	–12,3	–20,8	–26,9	–35,3

Beräkningarna kan, i förhållande till kalkylerna i lågalternativet, betraktas som en känslighetsanalys. Resultaten visar på den kraftiga försämringen av budgetsaldot som uppkommer om en stram utgiftsprövning inte kan upprätthållas.

3.4 Effekterna på utgifterna av andra antaganden.

I detta avsnitt redovisas effekterna på utgifterna av det s. k. högalternativet.

I tabell 7 redovisas en jämförelse mellan utgifterna enligt låg- och högalternativet. Den största skillnaden kan hänföras till statsskuldräntorna vilket beror på den betydligt högre räntenivån i högalternativet. Den högre

räntenivån bidrar även till skillanden mellan alternativen för räntebidragen till bostäder. I övrigt bidrar bl. a. den högre pris- och lönenivån till att utgifterna för folkpensioner och andra indexbundna transfereringar ökat snabbare. Men även utgifter för offentlig konsumtion (inkl. löner) blir högre i högalternativet.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Tabell 7 Högalternativet jämfört med lågalternativet

Effekt på utgifterna. Miljarder kr.

	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
Inkomster	+2,6	+8,7	+14,7	+21,0
Utgifter exkl. statsskuldräntor	-5,5	-13,4	-25,3	-33,3
Statsskuldräntor	-2,0	-7,0	-14,0	-19,0
Totalt	-4,9	-11,7	-24,6	-31,3

+ budgetförstärkning

- budgetförsvagning

4 Budgetsaldo

De tidigare presenterade beräkningarna av statens inkomster och utgifter under långtidbudgetperioden har sammanställts i tabell 8. Utöver den framräknande utvecklingen under långtidsbudgetperioden redovisas utfallet för budgetåren 1981/82–1985/86 och nuvarande beräkning för budgetåren 1985/86 och 1986/87.

Tabell 8 Budgetsaldo budgetåren 1981/82–1991/92

Miljarder kr., löpande priser

Budgetår	Inkomster	Utgifter exkl. statsskuld- räntor	Statsskuld- räntor	Budget- saldo	Under- liggande saldo	Underliggande saldo i procent av BNP
Utfall						
1981/82	167,1	207,4	27,7	-68,1	-	-
1982/83	191,3	229,7	48,2	-86,6	-81,4	12,2%
1983/84	221,1	237,9	60,4	-77,1	-66,3	8,9%
1984/85	260,6	253,9	75,2	-68,5	-58,9	7,1%
1985/86	275,1	255,4	66,5	-46,8	-42,7	4,7%
Nuv. beräkning						
1986/87	305,1	273,3	65,4	-33,6	-33,3	3,4%
1987/88	318,1	286,6	62,0	-30,5	-31,8	3,1%
Lågalt.						
1988/89	328,7	296,7	64,0	-32,0	-32,0	3,0%
1989/90	338,0	304,1	61,0	-27,1	-27,1	2,4%
1990/91	346,6	307,0	57,5	-17,9	-17,9	1,6%
1991/92	356,4	316,3	60,0	-19,9	-19,9	1,7%
Högalt.						
1988/89	331,3	302,2	66,0	-36,9	-36,9	3,3%
1989/90	346,7	317,5	68,0	-38,8	-38,8	3,3%
1990/91	361,3	332,3	71,5	-42,5	-42,5	3,5%
1991/92	377,4	349,6	79,0	-51,2	-51,2	4,0%

I årets långtidsbudget görs inga beräkningar av det underliggande saldot för långtidsbudgetperioden, eftersom det inte finns några särskilda åtgärder under perioden som skulle skapa en skillnad mellan det redovisade och det underliggande budgetsaldot.

Budgetunderskottet försämras i lågalternativet från 30,5 miljarder kr. budgetåret 1987/88 till 32,0 miljarder kr. budgetåret 1988/89. Därefter förbättras gradvis budgetunderskottet för att uppgå till 19,9 miljarder kr. budgetåret 1991/92. Uttryckt som andel av BNP innebär detta en minskning från 3,0% budgetåret 1987/88 till 1,7% budgetåret 1991/92.

I tabell 9 redovisas BNP-andelarna för inkomster, utgifter exkl. statskuldräntor, statsskuldräntor och budgetunderskott för långtidsbudgetens första och sista år.

Tabell 9 Inkomster och utgifter i procent av BNP

	1987/88	1991/92 Låg	1991/92 Hög
Inkomster	39,8%	29,6%	29,6%
Utgifter exkl. statsskuldräntor	27,8%	26,3%	27,5%
Statsskuldräntor	6,0%	4,9%	6,2%
Budgetunderskott	3,0%	1,7%	4,0%

5 Samhällsekonomiskt perspektiv

I avsnitt 1.2, Samhällsekonomisk bakgrund, har påtalats vikten av att beakta de kopplingar som finns mellan statsbudgeten och andra delar av den offentliga sektorn samt till samhällsekonomin i dess helhet. Vidare påpekades långtidsbudgetkalkylens statistiska karaktär. Det är mot denna bakgrund viktigt att också föra en diskussion om långtidsbudgetkalkylens resultat är förenligt med kalkylförutsättningarna. Härvid är det nödvändigt att även beakta utvecklingen inom övriga delar av offentlig sektor.

I det följande redovisas först en samlad beräkning för den statliga sektorn och socialförsäkringssektorn under långtidsbudgetperioden. Framställningen koncentreras till ATP-systemets avgiftsinkomster och utgifter. Därefter följer en redogörelse för kommunsektorns ekonomiska utveckling. Avslutningsvis förs en diskussion om den offentliga sektorns finansiella sparande.

Staten och socialförsäkringssektorn

De beräkningar som presenteras nedan för den samlade statliga verksamhetens inkomster och utgifter baseras på samma grunder som beräkningarna för statsbudgeten som redovisats ovan. Det innebär att inga avgiftshöjningar, förutom redan beslutade, har antagits. I tabell 10 redovisas dels vilka principer som gäller för redovisningen av socialavgifter, dels de i beräkningarna antagna avgiftsuttagen under långtidsbudgetperioden.

Tabell 10 Lagstadgade socialavgifter

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

	Procentuellt uttag för avgiftsåret		
	Faktiskt		Antaget
	1986	1987	1988-1992
Avgifter vars inkomster helt redovisas på statsbudgeten			
Folkpensionsavgift	9,45	9,45	9,45
Sjukförsäkringsavgift	9,3	9,3	10,1
Barnomsorgsavgift	2,2	2,2	2,2
Vuxenutbildningsavgift	0,264	0,27	0,27
Allmän löneavgift	2,0	2,0	2,0
Avgift vars inkomster delvis redovisas på statsbudgeten			
Arbetsmarknadsavgift	1,586	2,006	2,16
Avgifter vars inkomster inte redovisas på statsbudgeten			
Socialförsäkringsavgift till ATP	10,0	10,2	10,2
Delpensionsavgift	0,5	0,5	0,5
Arbetskadeavgift	0,6	0,6	0,9
Lönegarantiavgift	0,2	0,2	0,2
Arbetskyddsavgift	0,35	0,35	0,35
Avgift till sjöfolkspensionering	1,2	1,2	1,2
Summa	37,65	38,276	39,53

Av de skäl som har redovisats inledningsvis är resultatet av kalkylerna inte är fullständigt jämförbara med de beräkningar som presenteras i den reviderade nationalbudgeten och långtidsutredningen.

Beräkningarna över den samlade statliga verksamheten resulterar budgetåret 1987/88 i totala inkomster på ca 454 miljarder kr. och totala utgifter på ca 459 miljarder kr. I tabell 11 presenteras resultaten av beräkningen för den konsoliderade statliga sektorn.

Tabell 11 Statens och socialförsäkringssektorns inkomster, utgifter och finansiella sparande budgetåren 1987/88-1991/92

Miljarder kr.

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
<i>Inkomster</i>					
Inkomstskatt	78,2	81,2	84,3	87,6	91,0
Lagstadgade social avgifter	164,0	172,4	178,4	184,5	190,9
Övriga skatter	142,6	149,0	153,8	158,5	163,1
Ränteinkomster	41,7	42,2	42,1	39,8	36,6
Övrigt	27,7	26,1	25,8	25,1	24,9
Summa inkomster	454,2	470,9	484,4	495,5	506,5
<i>Utgifter</i>					
Statsbudgeten	286,6	296,7	304,1	307,0	316,3
Statskuldräntor	62,0	64,0	61,0	57,5	60,0
ATP	56,9	61,8	65,7	69,5	73,6
Övriga utgifter	45,8	48,8	50,3	51,9	53,7
Utgifter utanför statsbudgeten	7,2	8,0	9,3	9,6	9,9
Summa utgifter	458,7	479,3	490,4	495,5	513,5
Saldo	-4,5	-8,4	-6,0	0	-7,0
Finansiella transaktioner (netto)	16,6	9,4	10,6	8,7	10,0
Finansiellt sparande	-4,5	1,0	4,6	8,7	3,0

Inkomsterna i den konsoliderade beräkningen överstiger de i statsbudgeten redovisade med ca 136 miljarder kr. för budgetåret 1987/88.

Beräkningen av utgifterna för den konsoliderade statliga sektorn visar att de överstiger statsbudgetens utgiftsnivå för budgetåret 1987/88 med ca 176 miljarder kr. Skillnaden beror i huvudsak på utbetalningar av ATP. I tabell 12 redovisas utgifterna och inkomsterna för ATP-systemet under långtidsbudgetperioden.

Tabell 12 AP-fondens utveckling budgetåren 1987/88–1991/92

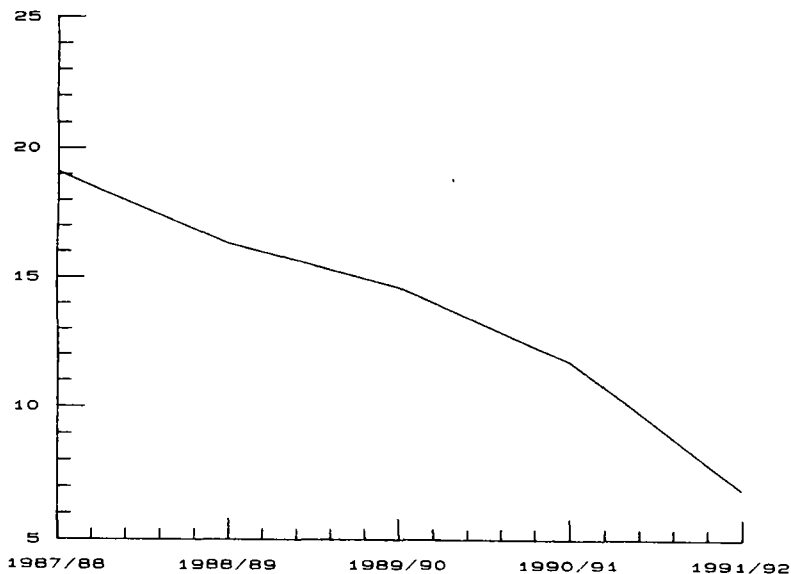
Miljarder kr., löpande priser

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
<i>Inkomster</i>					
Räntor m. m. (därav på statspapper)	31,7	32,2	32,7	32,0	29,6
Arbetsgivaravgifter	44,3	45,9	47,6	49,2	50,9
Summa	76,0	78,1	80,3	81,2	80,5
<i>Utgifter</i>					
Utbetalda pensioner	56,2	61,1	65,0	68,6	72,9
Administration	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Summa	56,9	61,8	65,7	69,5	73,6
Finansiellt sparande	19,1	16,3	14,6	11,7	6,9

Beräkningarna visar att utan avgiftshöjningar måste en allt större del av avkastningen på fonden tas i anspråk. Detta illustreras i diagram 3.

Diagram 3 AP-fondens finansiella sparande

Miljarder kr.

I föregående avsnitt har utvecklingen av det finansiella sparandet i den statliga sektorn och socialförsäkringssektorn redovisats. I det perspektivet är det även av intresse att kort belysa de förutsättningar som kommer att gälla för kommunsektorn de närmaste åren. En redogörelse för den kommunala sektorns reala och finansiella utveckling har tidigare under våren presenterats i långtidsutredningen. Som tidigare nämnts är resultaten från långtidsutredningen och långtidsbudgeten ej direkt jämförbara, bl. a. beroende av olika beräkningsmetoder. Trots dessa skillnader kan de beräkningar som redovisas i långtidsutredningen vara av intresse för att i förevarande sammanhang kunna belysa utvecklingen inom den kommunala sektorn.

Formellt gäller att den kommunala budgeten skall balansera. Detta innebär att kommunsektorn inte kan lånefinansiera utgifter för konsumtion, men att man har full möjlighet att lånefinansiera investeringar.

De samhällsekonomiska kalkyler som gjorts av långtidsutredningen leder i det s. k. balansalternativet till att nuvarande årliga underskott i kommunsektorns finansiella sparande kvarstår i stort sett oförändrade under perioden. Den kommunala verksamheten förutsätts i detta alternativ årligen växa reallt med ca 1%. Vidare förutsätts viss lånefinansiering av investeringar.

Av tabell 13 framgår den kommunala sektorns finansiella sparande under perioden 1980–1986.

Tabell 13 Den kommunala sektorns finansiella sparande

Miljarder kr.

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
0,2	+0,0	-1,0	0,6	0,2	-3,8	-3,2

Källa: Statistiska centralbyrån och riksrevisionsverket

Det finansiella sparandet påverkas i stor utsträckning av även mindre förändringar i den reala tillväxten i kommunsektorn (volym samt relativ kostnadsutveckling). Om den reala tillväxten blir 2% per år istället för den i kalkylen förutsatta tillväxten på 1%, kommer det finansiella sparandet att försämrats med i storleksordningen 7-8 miljarder kr. vid långtidsbudgetperioden slut.

Som framgår av tabell 14 har den kommunala sektorns konsumtionsutveckling legat avsevärt över den förutsatta nivån under perioden 1980–1986.

Tabell 14 Den kommunala konsumtionsutvecklingen

Årlig procentuell förändring

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
3,0	3,1	2,2	2,6	3,0	2,5	1,7

Källa: Statistiska centralbyrån och riksrevisionsverket

Avslutande kommentarer

Långtidsbudgetens lågalternativ baseras i huvudsak på den allmänna ekonomiska utvecklingen i långtidsutredningens s. k. balansalternativ. I balansalternativet förutsätts att det nuvarande underskottet i den offentliga sektorns finansiella sparande reduceras under perioden och beräknas balansera i början av 1990-talet. Mot denna bakgrund är det viktigt att åtminstone grovt bedöma huruvida resultatet av långtidsbudgetberäkningarna är förenligt med de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som kalkylen grundas på. Härvid måste även utvecklingen i övriga delar av den offentliga sektorn beaktas.

I det föregående har statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande setts sammantaget. Beräkningarna visar att nuvarande regler och de antaganden som ligger till grund för långtidsbudgetberäkningarna leder till ett försämrat finansiellt sparande i socialförsäkringssektorn. Sammantaget uppvisar staten och socialförsäkringssektorn en viss förbättring av det finansiella sparandet i en kalkyl grundad på långtidsbudgetberäkningens antaganden och övriga förutsättningar.

Långtidsutredningens kalkyler pekar på att kommunsektorn i förhållande till nuläget kommer att ha ett i stort sett oförändrat finansiellt sparande under perioden förutsatt att den årliga volymökningen i sektorn inte överstiger drygt 1 %.

Med de beräkningsförutsättningar som har gällt i långtidsbudgetberäkningarna uppnås i stort sett den förbättring i det finansiella sparandet i staten och socialförsäkringssektorn som har förutsatts i långtidsutredningens balansalternativ. Resultatet av långtidsbudgetberäkningarna kan därför i ett dynamiskt perspektiv inte anses oförenliga med de antaganden om den allmänna ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för beräkningarna. Det bör dock observeras att den trendmässiga förbättringen av det finansiella sparandet bryts i slutet av perioden. Vidare finns skäl att upprepa vissa viktiga förutsättningar för att bilden inte skall försämrats.

- I beräkningarna antagna volymer får inte överskridas för volymstyrda utgifter på statsbudgeten eller i socialförsäkringssystemet. Sjuktalet, som stigit under senare år får exempelvis inte överstiga den nuvarande nivå. Statsbidraget till skolan måste anpassas till det sjunkande elevunderlaget.
- Utgiftsökningar på statsbudgeten och i socialförsäkringssektorn utöver de som beaktas enligt långtidsbudgetens beräkningsförutsättningar måste finansieras genom motsvarande minskning av andra utgifter.
- Den kommunala volymexpansionen får inte överstiga drygt 1 %. Expansionstakten måste således märkbart minska från nuvarande nivå.

Om avvikelse i negativ riktning sker i någon av dessa förutsättningar kommer det finansiella sparandet att försämrats under i övrigt oförändrade antaganden.

Det samlade inhemska sparandet är definitionsmässigt lika med bytesbalansen. Ett försämrat finansiellt sparande inom någon sektor förutsätter således ett motsvarande förbättrat finansiellt sparande inom privat eller offentlig sektor om en försämrad bytesbalans skall kunna undvikas. Om

skatter och avgifter höjs för att bibehålla den offentliga sektorns finansiella sparandeutveckling innebär detta en ytterligare belastning på den privata sektorn. Detta påverkar inflationstakt och konkurrenskraft. Tillväxtbetingelserna i samhällsekonomin försämrats och därmed i sin tur även skatteunderlagets utveckling på sikt. Risken att den ekonomiska utvecklingen kommer att bli sämre än den som förutsatts i antagandena, med åtföljande sämre utveckling även av den offentliga sektorn ekonomi, är därvid uppenbar.

Med de ekonomiska betingelser som gäller i högalternativet skulle det finansiella sparandet i offentlig sektor utvecklas avsevärt sämre än i lågalternativet. Samtidigt som den allmänt sämre ekonomiska utvecklingen kan ställa högre krav på offentlig sektor skulle således kraftfulla åtgärder behövas för att begränsa utgiftsökningarna. En ekonomisk utveckling enligt högalternativet kan uppkomma av olika anledningar. En sämre internationell utveckling än den som förutsatt i balansalternativet får således snabbt negativ effekt på svensk ekonomi. En sämre ekonomisk utveckling kan också vara förorsakad av inhemska faktorer. En sådan utveckling beskrivs i långtidsutredningens referensalternativ med högre nominella löneökningar och högre inflation. En sämre utveckling kan också bli följden om den offentliga sektorns finansiella sparande utvecklas på ett sätt som inte är förenligt med ekonomisk balans.

Appendix I. Statsbudgetens utgifter fördelade på realekonomiska kategorier

För att lättare kunna analysera utgiftsutvecklingen i ett samhällsekonomiskt perspektiv görs i detta kapitel en uppdelning av utgifterna i realekonomiska termer. Denna uppdelning, som i huvudsak bygger på det inom nationalräkenskaperna tillämpade internationella SNA-systemet (System of National Accounts), innebär att utgifterna indelas i utgifter för konsumtion, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner. Vid en analys av utvecklingen i reala termer måste de finansiella transaktionerna särskiljas från utgifterna i övrigt. Realekonomiskt betraktas de finansiella transaktionerna som en del av kreditmarknaden. Det är dessutom viktigt att skilja mellan å ena sidan utgifter där staten slutligt förbrukar produktionsresurser och å andra sidan utgifter som består av transfereringar till andra sektorer i ekonomin. De statliga konsumtions- och investeringsutgifterna visar statens direktanförbrukning av reala resurser. Som **konsumtionsutgifter** betraktas utgifter för statliga myndigheters produktion av tjänster inom t. ex. försvaret, undervisningssektorn och rättsväsendet. Konsumtionsutgifterna består till närmare 52% av lönekostnader, inkl. sociala avgifter. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten, exempelvis inköp av konsumtionsvaror, hyror, reparationer och underhåll. Försvarets investeringar, som inte antas ha någon civil användning, betraktas i enlighet med SNA-systemet som konsumtion.

Det **investeringsbegrepp** som används skiljer sig i princip inte från det som gäller för den privata sektorn. Som statliga investeringar betraktas utgifter för byggnader och anläggningar samt materialinköp för civila ändamål. Precis som för övriga utgifter på statsbudgeten belastar investeringarna budgeten vid tidpunkten för utbetalningen. Investeringsutgifterna periodiseras således inte. Till skillnad från vad som gäller vid en strikt tillämpning av SNA-systemet räknas i långtidsbudgeten även affärsverkens investeringar i den mån de finansieras över statsbudgeten som statliga investeringar.

Det bör understrykas att gränsen mellan konsumtion och investeringar i vissa fall kan vara flytande. Det kan sålunda hävdas att i utgifterna för t. ex. utbildning och forskning, vilka klassificeras som konsumtion, ingår produktiva investeringar i olika hög grad, t. ex. inköp av maskiner.

Transfereringarna indelas i undergrupper med utgångspunkt i vilken sektor av ekonomin som är mottagare av inkomstöverföringen. I långtidsbudgeten delas transfereringarna upp i överföringar till hushåll, kommuner och företag. I SNA-systemet räknas också **ränteutgifter för statsskulden** som transfereringar. I långtidsbudgeten redovisas dock dessa för sig.

Till gruppen **finansiella transaktioner** hänförs utgifter för utlåning, aktie-teckning m. m.

Konsumtion

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Utgifterna för konsumtion på statsbudgeten består till drygt hälften av löner. Under långtidsbudgetperioden beräknas de statliga konsumtionsutgifterna minska med i genomsnitt -0,1 % per år i fasta priser. I beräkningarna har schablonmässigt lagts in en fortsatt tillämpning av det s. k. huvudförslaget.

Tabell 1 Konsumtionsutgifternas utveckling

Miljarder kr., oförändrad pris och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82– 1985/86	1987/88	procentuell andel av totala stats- utgifterna	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88– 1991/92
Summa statliga konsumtions- utgifter därav	+0,9 %	76,5	26,6 %	-0,1 %
Löner	+1,0 %	39,6	13,8 %	+0,2 %
annan konsumtion	+0,8	36,9	12,8 %	-0,5 %

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta medför att de realkononomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Investeringar

På statsbudgeten finns utgifter för investeringsändamål inom såväl statlig som kommunal och privat sektor. Staten påverkar ytterligare en betydande andel av den totala investeringsvolymen eftersom betydande delar av affärsverkens (inkl. dotterbolagens) totala investeringar inte finansieras över statsbudgeten. Vidare klassificeras utgifter på budgeten för investeringar i kommunal och privat regi som transfereringsutgifter. I långtidsbudgeten redovisas som direkta statliga investeringar endast de medel som på budgeten anslås för investeringar inom statliga myndigheter och statliga affärsverk. De direkta statliga investeringarna på budgeten uppgår budgetåret 1987/88 till ca 13,7 miljarder kr. Under långtidsbudgetperioden beräknas dessa i princip vara reall oförändrade.

Tabell 2 Investeringar

Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82– 1985/86	1987/88	procentuell andel av totala stats- utgifterna	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88– 1991/92
Summa statliga investerings- utgifter därav	-8,3 %	13,7	4,8 %	-0,6 %
Statliga affärs- verk	-8,1 %	4,7	1,6 %	-0,8 %
Övriga investeringar	-8,8 %	9,0	3,1 %	-0,5 %

Transfereringar

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Transfereringarna beräknas under budgetåret 1987/88 svara för drygt 66 % av statsbudgetens totala utgifter. Som framgår av tabell 3 har transfereringarna minskat med drygt 1 % mellan budgetåren 1981/82 – 1985/86 i oförändrad pris- och lönenivå. Transfereringarna till hushållen har i princip varit oförändrad medan transfereringar till kommuner och företag minskat med 1,4 % respektive 4,0 %. Under långtidsbudgetperioden beräknas de totala transfereringarna i oförändrad pris- och lönenivå vara reall oförändrade.

Tabell 3 Transfereringarnas utveckling

Miljarder kr; oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88		Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			procentuell andel av totala statsutgifterna	
Summa transfereringar	-1,3 %	189,9	66,3	±0 %
därav				
Transfereringar till hushållen ¹	-0,3	91,1	31,8	+0,9%
Transfereringar till kommunsektorn	-1,4 %	64,3	22,5	±0 %
Transfereringar till företag m. m. ²	-4,0 %	25,6	9,0	-1,3 %
Internationella transfereringar	±0 %	8,9	3,1	+1,9 %

¹ inklusive räntebidrag för bostäder

² inklusive livsmedelssubventioner

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Transfereringarna till hushåll beräknas öka med knappt 1 % i oförändrad pris och lönenivå under långtidsbudgetperioden. Den dominerande transfereringsutgiften inom denna grupp är folkpensionerna som svarar för över hälften av utgifterna. Till följd av att allt fler pensionärer erhåller full ATP minskar kostnaderna på statsbudgeten för pensionstillskott under långtidsbudgetperioden.

Tabell 4 Transfereringar till hushåll

Miljarder kr.

	1987/88	Genomsnittlig årlig förändring		
		Oförändrad pris- och lönenivå	1987/88–1991/92	Löpande priser lågalt. Löpande priser högalt.
Summa transfereringar till hushåll	91,1	+0,9 %	+2,6 %	+ 4,3 %
därav				
Folkpensioner	50,6	-0,2 %	+2,9 %	+ 4,2 %
Räntebidrag till bostäder	12,4	+6,9 %	+1,7 %	+10,0 %
Barnbidrag	10,1	-0,3 %	-0,3 %	- 0,3 %
Sjukförsäkring och föräldraförsäkring	6,9	+2,0 %	+4,4 %	+ 5,8 %

De statliga **transfereringarna** till kommunerna för konsumtion och investeringar omfattar dels bidrag avsedda för särskilda ändamål, t. ex. löner för lärare i grundskolan och gymnasieskolan, dels allmänna bidrag, främst skatteutjämningsbidrag. Ett drygt tiotal bidrag svarar för närmare 80 % av de statsbidrag till den kommunala sektorn som utgår för särskilda ändamål i form av s. k. specialdestinerade bidrag. Transfereringarna till kommunsektorn beräknas vara reall oförändrade under långtidsbudgetperioden. Av tabell 5 framgår transfereringsutgifterna till kommunsektorn. Bidrag till skolväsendet m. m. avser till över 90 % löner till grundskole- och gymnasielärarna.

Tabell 5 Transfereringar till kommunsektorn

Miljarder kr.

	1987/88	Genomsnittlig årlig förändring 1987/88–1991/92		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lägalt.	Löpande priser högalt.
Summa transfereringar till kommunerna	64,3	±0	+2,5 %	+4,4 %
därav				
Bidrag till skolområdet, m. m.	23,1	-1,8 %	+0,2 %	+1,0 %
Skatteutjämningsbidrag	12,7	-4,0 %	-0,5 %	+0,3 %
Bidrag till sjukvård, social hemhjälp m. m.	9,4	+1,9 %	+1,9 %	+2,0 %
Bidrag till barnomsorgen	9,1	+4,8 %	+4,8 %	+4,8 %

Transfereringar till företag m. m. inkluderar överföringar till såväl privata som statliga företag. I fasta priser minskar dessa utgifter med 1,3 % under perioden. Som framgår av redovisningen under ändamålsgruppen Näringspolitik har de statliga insatserna till krisdrabbade företag och branscher varit förhållandevis stora under perioden 1981/82 – 1985/86. För långtidsbudgetperioden har några nya sådana insatser inte lagts in i beräkningarna. Transfereringsutgifterna till företag beräknas i lågalternativet vara oförändrade i löpande priser under perioden. I högalternativet ökar utgifterna med 4,9 % per år till följd av tillkommande utgifter för A- och I-politik p. g. a. den låga ekonomiska aktiviteten i detta alternativ.

De **internationella transfereringarna** består till största delen av anslag till utvecklingsbistånd (u-hjälp). Utgifterna för biståndet följer bruttonationalinkomstens (BNI) utveckling. I fasta priser ökar transfereringarna med knappt 2 % under perioden. Denna beräkning baseras på lågalternativets antagande om en viss årlig volymtillväxt i BNI. I löpande priser innebär detta en årlig genomsnittlig ökning med +4,9 % i lågalternativet och med 3,5 % i högalternativet.

Statsskuldräntor

Utgifterna för statsskuldräntor, m. m. består dels av ränteutgifter för upptagna lån inom och utom landet, dels av valutakursförluster till följd av

ändrade växelkurser. Utgifterna beräknas totalt uppgå till 62,0 miljarder kr. budgetåret 1987/88. I lågalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntor m. m. till 64,0 miljarder kr. budgetåret 1988/89 och till 60,0 miljarder budgetåret 1991/92. Motsvarande utgifter uppgår i högalternativet till 66,0 miljarder kr. budgetåret 1988/89 och 79,0 miljarder kr. budgetåret 1991/92. Av tabell 6 framgår utgiftsutvecklingen för statsskuldräntor i löpande priser under långtidsbudgetperioden.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Tabell 6 Utgifter för statsskuldräntor, m. m. i löpande priser

Miljarder kr.

	Absolut nivå 1987/88	Förändring till				Årlig procentuell förändring 1987/88 - 1991/92
		1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	
Totalt: Lågalt.	62,0	+2,0	-3,0	-3,5	+2,5	- 0,8
varav: - räntor på inhemska lån	51,8	+2,1	-3,9	-0,9	+1,6	- 0,6
- räntor på utländska lån	9,9	-0,4	-0,3	-0,7	-0,4	- 4,6
- valutakursförluster	0,3	+0,3	+1,2	-1,7	+1,1	+41,4
Totalt: Högalt.	62,0	+4,0	+2,0	+2,0	+9,0	+ 6,3
varav: - räntor på inhemska lån	51,8	+4,1	+1,1	+6,0	+6,4	+ 8,5
- räntor på utländska lån	9,9	-0,4	-0,3	-0,6	-0,2	- 3,8
- valutakursförluster	0,3	+0,3	+1,2	-1,7	+1,1	+41,4

Den genomsnittliga räntesatsen för nyupplåning på den svenska kreditmarknaden beräknas f. n. till ca 10%. I lågalternativet antas en fallande räntenivå i nominella termer under långtidsbudgetperioden för att budgetåret 1991/92 uppgå till 6%. Detta innebär i denna kalkyl en fullständig anpassning till den internationella räntenivån mot slutet av perioden. I högalternativet antas den nominella räntan vara 11% under hela långtidsbudgetperioden.

Staten redovisar inkomster och utgifter i huvudsak kassamässigt. Det kassamässiga budgetunderskottet bygger upp en statsskuld som i princip motsvarar summan av de nominella budgetunderskotten. Detta innebär att värdeförändringar på statens skulder inte påverkar den redovisade statsskuldens storlek så länge de upptagna lånen inte omsätts. Utländska lån är bokförda till värdet i kronor vid upplåningstillfället. Om lånets värde i kronor vid inlösentidpunkten, till följd av valutakursförändringar avviker från det bokförda värdet uppstår en valutaförlust eller valutavinst. Vid utgången av budgetåret 1985/86 var statens utlandsskuld till den kurs som gällde vid upplåningstillfället värderad till 120,5 miljarder kr. medan den värderad till aktuella valutakurser uppgick till 122,6 miljarder kr.

Finansiella transaktioner

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

I posten finansiella transaktioner ingår dels statlig utlåning till olika ändamål såsom studiemedel, lokaliseringsslån och övriga lån till företag, dels aktieköp, köp och försäljning av mark samt förändringar i dispositionen av rörliga krediter. Tidigare ingick lån till bostadsbyggande i denna grupp men från och med budgetåret 1985/86 redovisas bostadslånen utanför statsbudgeten. Av tabell 7 framgår utvecklingen av posten finansiella transaktioner under långtidsbudgetperioden.

Tabell 7 Finansiella transaktioner

Miljarder kr. avrundat

	1987/88	Genomsnittlig årlig förändring 1987/88–1991/92		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalt.	Löpande priser högalt.
Summa finansiella transaktioner	6,5	+0,6 %	+1,8 %	+10,5 %
därav				
Statliga lån	6,3	+0,6 %	+1,9 %	+10,7 %
varav				
Studiemedel	4,5	-0,9 %	+1,1 %	+ 2,4 %

Statens finansiella transaktioner är av stor betydelse när man vill studera sparandets utveckling. Statens finansiella sparande definieras som budget-saldot reducerat med nettobeloppet av finansiella transaktioner, inklusive valutaförluster på budgetens utgiftssida och amorteringar av statliga lån på budgetens inkomstsida. Det statliga finansiella sparandet är en del av det totala finansiella sparandet i ekonomin. Summan av de olika sektorernas finansiella sparande svarar emot bytesbalansens saldo.

Sammanfattning av statsbudgetens utgifter uppdelade på realekonomiska kategorier.

Till grund för beräkningen av statsbudgetens utgifter i löpande priser ligger den realekonomiska indelningen. Konsumtions- och investeringsutgifter skrivs fram med priser och löner och transfereringsutgifter, som för merparten av utgifterna styrs av indexkopplingar, skrivs fram med antaganden om indexutvecklingar. Under perioden 1981/82–1985/86 minskade utgifterna exklusive statsskuld räntor i fasta priser med drygt 2%. Under långtidsbudgetperioden beräknas de totala utgifterna öka i fasta priser. I löpande priser beräknas utgifterna öka med 1,9% i lågalternativet och med 5,3% i högalternativet.

I nedanstående tabell redovisas utvecklingen i löpande priser för de totala utgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier. Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Tabell 8 Totala statsutgifter

Miljarder kr., löpande priser

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	
– Statlig konsumtion och investeringar	+ 6.1 %	90,2	+ 3,1	+ 2,3	+ 1,4	+ 3,1	+2,6 %
– Transfereringar till hushåll	+ 8.1 %	91,1	+ 3,7	+ 2,9	+ 0,7	+ 2,9	+2,6 %
– kommuner	+ 6.1 %	64,3	+ 2,0	+ 1,6	+ 0,7	+ 2,6	+2,5 %
– företag	+ 4.2 %	25,6	+ 0	+ 0,1	+ 0	+ 0	+0 %
– utlandet	+ 7.3 %	8,9	+ 0,8	+ 0,4	+ 0,2	+ 0,5	+4,9 %
– Finansiella transaktioner	–	6,5	+ 0,4	+ 0,1	– 0,1	+ 0,2	+2,2 %
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	+ 5.3 %	286,6	+10,0	+ 7,4	+ 2,9	+ 9,3	+2,5 %
Statsskuldräntor	+35,7 %	62,0	+ 2,0	– 3,0	– 3,5	+ 2,5	–0,9 %
Summa utgifter (lågalternativet)	+ 8,2 %	348,6	+12,0	+ 4,4	– 0,6	+11,8	+1,9 %
Summa utgifter (högalternativet)	+ 8,2 %	348,6	+19,5	+17,3	+18,3	+24,8	+5,3 %
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor i fasta priser	+ 0.3 %	286,6	+ 0,1	+ 0,4	+ 0,1	+ 1,4	+0,1 %

Appendix II

Ändamålsavsnitt

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Inledning

I appendix II redovisas statsbudgetens utgifter uppdelade på ändamål. Ett ändamål kan innefatta utgifter hänförliga till mer än ett departement. Ändamålet "Stöd till barnfamiljer" upptar t. ex. utgifter som i statsbudgeten redovisas under både socialdepartementets och bostadsdepartementets verksamhetsområden. Ett anslag på statsbudgeten kan i sin tur innefatta utgifter för fler ändamål. I dessa fall hänförs anslaget till den ändamålsgrupp som svara mot anslaget huvudsakliga syfte.

Respektive ändamålsgrupp inleds med en tabell som redovisar utgiftsutvecklingen för de olika områdena. Redovisningen görs i oförändrad pris- och lönenivå.

I Rättsväsende

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89–	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	+0,6	10 859	-32	-26	-10	0	-0,3	-0,2
därav								
Polisväsende	+0,8	6 371	- 4	- 6	0	0	-0,1	-0,0
Domstols- och åklagarväsende	-0,7	2 386	-27	-13	- 2	0	-1,2	-0,4
Kriminalvård	+2,1	2 015	- 1	- 7	- 8	0	-0,1	-0,2

Till ändamålsgruppen hör utgifterna för polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsverket och kriminalvården.

Resursförbrukningen inom rättsväsendet är till stor del beroende av brottsutvecklingen och hur stor andel av brotten som anmäls till polisen. Brott mot brottsbalken som har kommit till polisens kännedom har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt 3,4% per år. År 1985 uppgick antalet anmälda brott mot brottsbalken till ca 894 000 vilket är en ökning med ca 49 000 jämfört med föregående år.

Antalet anmälda brott mot annan lagstiftning (t. ex. skattebrott, trafikbrott och narkotikabrott) har från en hög nivå år 1981–1982 minskat och uppgick 1985 till ca 124 000.

De prognoser för brottsutvecklingen som redovisas i årets budgetproposition pekar på en fortsatt uppåtgående trend för brottsbalksbrotten med någon eller några procent per år. Någon prognos för brott mot annan lagstiftning presenteras ej.

Vid sidan av brottsutvecklingen påverkar lagsstiftningens utformning samt de olika verksamheternas effektivitet resursbehoven. I syfte att be-

gränsa kostnaderna pågår för närvarande ett omfattande arbete inom justitiedepartementet för att ändra lagstiftningen i olika avseenden samt ge olika verksamheter en effektivare organisation.

Polisväsendet förstärks under budgetåret 1987/88 med ca 70 tjänster. Utvecklingen under det gångna året har inneburit att antalet utbildade polismän som inte har s. k. tablåtjänst minskat till omkring 1 300 personer. Strävan är att nå en bättre balans mellan antalet polismanstjänster och antalet utbildade polismän.

Långtidsbudgetberäkningarna utgår från en aspirantintagning om 150 aspiranter budgetåret 1987/88, 250 aspiranter budgetåret 1988/89 samt 430 aspiranter de sista åren i långtidsbudgetperioden.

Beräkningarna i långtidsbudgeten baseras på oförändrade ekonomiska resurser för *åklagarväsendet och domstolsväsendet*.

Kriminalvårdens inriktning styrs av de principbeslut om kriminalvårdens utformning som fattades av riksdagen 1973. Beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna har varit i stort sett oförändrad under 1986. För att möjliggöra en utjämning av de säsongsmässiga variationerna i beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna införs ett system med aktiv styrning av de tidpunkter då straffverkställigheten påbörjas. Systemet är avsett för korttidsdömda som är på fri fot när de skall börja avtjäna straffet.

Behovet av anstaltsplatser under långtidsbudgetperioden bedöms kunna tillgodoses inom ramen för oförändrade ekonomiska resurser.

II Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan.

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	+3,1	12 026	-66	-25	-21	0	-0,5	-0,2
därav								
Internationellt utvecklingssamarbete	+2,2	9 680	- 4	0	0	0	0	0
Utrikesförvaltning och övrig internationell samverkan	+6,0	2 346	-62	-25	-21	0	-2,7	-1,2

Till ändamålsgruppen hör utgifterna för internationellt utvecklingssamarbete som bistånd och u-landsverksamhet samt övrig internationell samverkan såsom utrikesförvaltning och Sveriges medverkan i internationella organisationer.

För budgetåret 1987/88 har regeringen föreslagit att närmare 9,7 miljarder kr. anvisas till internationellt utvecklingssamarbete. Härutöver tillkommer ca 190 milj. kr. som föreslås anvisas över andra anslag än de reguljära biståndsanslagen. Beräkningarna för budgetåren därefter har utgått från att biståndet skall uppgå till 1% av bruttonationalinkomsten i löpande priser.

Återflödet i biståndet, dvs upphandlingen av varor och tjänster i Sverige, är ca 45 % av anvisade biståndsmedel.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

U-krediterna och det tekniska samarbetet genom BITS med utvecklingsländer beräknas generera upphandling i Sverige till ett värde av ca tre gånger det bistånd som lämnas. Utgifter för u-krediter och tekniskt samarbete beräknas under perioden uppgå till oförändrad andel.

Utgifterna för Sveriges deltagande i internationella organisationer fastställs efter förhandling mellan de medverkande staterna och fördelas efter överenskomna fördelningsnycklar.

Utrikesförvaltningens utgifter är till viss del utlandsberoende och påverkas av inflationen och valutakursutvecklingen i respektive värdland.

III Totalförsvaret

Milj.kr. oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89–	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	*	29 737	+147	200	200	200	+ 0,5	+0,6
därav								
Militärt försvar	-0,7	26 171	+200	+200	+200	+200	+ 0,8	+0,8
Civila sektorer/ funktioner	*	3 097	0	0	0	0	0	0
Övriga ändamål	*	469	- 53	0	0	0	-11,3	-2,9

* Klassificeringen förändrad.

Ändamålsgruppen omfattar utgifterna för totalförsvarets militära och civila delar samt övrig verksamhet inom totalförsvaret.

Riksdagen skall under våren 1987 ta ställning till inriktningen av totalförsvaret för perioden 1987/88–1991/92 (1987-års försvarsbeslut). Regeringen har i proposition 1986/87:95 Totalförsvarets fortsatta utveckling redovisat förslag till inriktning av totalförsvaret för perioden.

Regeringens proposition utgår från de ekonomiska förutsättningar som angetts av 1984-års försvarskommitté. Långtidsbudgeten utgår i princip från dessa förutsättningar.

Militärt försvar

För det militära försvaret föreslås att planeringsramen för perioden skall uppgå till ca 125 miljarder kr. i prisläget februari 1986.

Den militära utgiftsramen föreslås priskompenseras enligt ett modifierat försvarsprisindex. Detta modifierade index bygger i princip på en sammanvägning av fem officiella indexserier.

Stora besparingar är planerade inom fredsorganisationen. För perioden 1982/83–1991/92 är planeringsförutsättningen att ca 9,1 miljarder kr. i prisläge februari 1984, skall sparas. Möjligheterna till ytterligare besparingar under 1990-talet utreds för närvarande. Besparingarna görs för att skapa

tillräckligt utrymme för utbildning och utrustning för krigsorganisationens behov. Mot bakgrund av de osäkerheter i överbefälhavarens planering som redovisas i propositionen 1986/87:95 kan inte reduceringar och senareläggningar av planerad materielanskaffning m. m. under försvarsbeslutandeperioden uteslutas.

Utgifterna för militärt försvar under budgetåret 1987/88 beräknas totalt uppgå till ca 26,2 miljarder kr., varav 1,6 miljarder kr. utgör beräknad priskompensation. Den militära utgiftsramen föreslås höjas med 200 milj. kr. per år under budgetåren 1988/89–1991/92.

Totalförsvarets civila del

En ny planeringsram för den civila delen totalförsvaret föreslås införas fr. o. m. budgetåret 1987/88. Ramen omfattar investeringar, samt vissa drift- och förvaltningskostnader inom totalförsvarets civila del. Den civila planeringsramen föreslås priskompenseras enligt ett särskilt index.

För totalförsvarets civila del beräknas ett totalt medelsbehov på 3 097 milj. kr., varav 1 592 milj. kr. ingår i planeringsramen för budgetåret 1987/88.

För den civila delen av totalförsvaret innebär förslaget till inriktning bl. a. förstärkningar av uthållighet och kapacitet för hälso- och sjukvård i krig samt en förändrad inriktning av befolkningsskyddet i krig.

I princip omfattar totalförsvarets civila del all samhällelig verksamhet som avses fortgå i krig. I budgetsammanhang är dock avgränsningen snäv och avser endast anslag eller delar av anslag som är direkt inriktade mot beredskapsuppgifter.

Styrning för utgifterna inom den civila delen av totalförsvaret är främst kostnaderna för oljelagringsprogrammet samt storleken på planeringsramen för totalförsvarets civila del.

Mot bakgrund av försvarskommitténs ställningstagande till ändrade importantaganden under kriser och i krig föreslås att beredskapslagringen av olja i samhället minskas och att den statliga beredskapslagringen omstruktureras.

Övriga ändamål

Vid medelsberäkningen för övrig verksamhet inom totalförsvaret har det förutsatt att våra engagemang inom ramen för FN:s fredsbevarande verksamhet kommer att minska i förhållande till budgetåret 1986/87 och omfatta ca 1 000 milj. kr. under perioden.

IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 1.2

Milj. kr. oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89–	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	-2,3	58 853	+ 41	-181	-144	-260	0	-0,2
därav								
Folkpensioner	-2,3	52 289	-276	-221	-190	-310	-0,5	-0,5
Bidrag till sjukförsäkring*	-2,7	5 657	+333	+ 46	+ 48	+ 50	+5,8	+2,1

* Inkl. administrationskostnader

Ändamålsgruppen domineras av utgifter för folkpensionering, bidrag till sjukförsäkring och statens bidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT).

Vad avser sjukförsäkringen redovisas 15% av de totalt beräknade kostnaderna i ovanstående tabell vilket är den andel som redovisas som anslag på budgetens utgiftssida. Återstående 85% av kostnaderna redovisas på budgetens inkomstsida, där de i princip skall täckas av sjukförsäkringssavgifter och egenavgifter till sjukförsäkringen. Administrationen av socialförsäkringssystemet beräknas budgetåret 1987/88 uppgå till ca 3 miljarder kr. Administrationen redovisas på samma sätt som sjukförsäkringen uppdelat på statsbudgetens utgiftssida resp. inkomstsida. Därutöver belyses utgiftsutvecklingen för den allmänna tilläggs-pensioneringen (ATP) vars utgifter och inkomster inte redovisas över statsbudgeten. Bland övriga förmåner inom socialförsäkringssystemet som finansieras via fonder, och inte redovisas över statsbudgeten, kan nämnas delpensions- och arbetsskadeförsäkringarna.

Pensioner

Folkpensionssystemet omfattar hela befolkningen. För folkpensionärer som har liten eller ingen ATP-pension kompletteras folkpensionen med pensionstillskott. Pensionstillskotten avräknas mot utgående ATP-pension. Folkpensionerna beräknas kosta ca 50,6 miljarder kr. 1987/88. Bland övriga pensionsförmåner återfinns änkepension, hustrutillägg och handikappersättning.

Utgiftsutvecklingen för folkpensionerna styrs i huvudsak av förändringar i befolkningens ålderssammansättning och den allmänna prisutvecklingen. Även arbetsmarknadsläget påverkar utgiftsnivån. Utgifterna för statsbidraget till *kommunalt bostadstillägg till folkpensionen* (KBT) styrs främst av antalet personer som med hänsyn till inkomst och bostadskostnad är bidragsberättigade men också av hyresnivån i kommunerna och kommunernas egna ambitioner för bostadstilläggen. Statsbidrag utgår med 25% av kommunernas statsbidragsberättigade kostnader för bostadstillägg.

Belastningen på statsbudgeten kommer under perioden att minska något till följd av att antalet pensionärer med full ATP ökar. Därigenom minskar utgifterna för *pensionstillskott* och kommunalt bostadstillägg. Samtidigt har regeringen i 1987 års budgetproposition föreslagit att den övre hyresgränsen höjs med 800 kr., vilket ökar statens utgifter för statsbidrag till KBT något fr. o. m. 1 januari 1988.

Den *allmänna tilläggs pensioneringen* (ATP) finansieras av kollektiva socialavgifter samt av avkastningen på fonderade medel. Inkomster och utgifter redovisas inte till någon del över statsbudgeten.

Utbetalningarna av ATP ökar dels på grund av att antalet pensionärer som uppbär ATP ökar, dels på grund av att den genomsnittliga ATP-pensionens storlek ökar.

Utgifterna för ATP uppgår för budgetåret 1987/88 till drygt 57 miljarder kronor. Försäkringen omfattar ålderspension, förtidspension och familjepension.

ATP-avgiften har för år 1987 fastställs till 10,2%.

Delpensionsförsäkringen började gälla den 1 juli 1976. Den innebär att förvärvsarbetande mellan 60 och 65 år har möjlighet att minska sin arbetstid genom att gå över till deltidsarbete i kombination med *delpension*. Delpension utgör för närvarande 50% av inkomstbortfallet. I årets budgetproposition föreslås en höjning av delpensionen till 65% av inkomstbortfallet.

De utgiftsstyrande faktorerna för delpensionen är bl. a. den genomsnittliga lönenivån hos dem som har delpension och prisutvecklingen. Pensionsförmånen är knuten till basbeloppet. Antalet delpensionstagare beräknas 1987 uppgå till 32 000. Delpensionsförsäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egenavgifter om 0,5% av löneunderlaget. Avgiften förs till en särskild fond.

Sjukförsäkringen m. m.

Sjukförsäkringssystemet omfattar hela befolkningen. Försäkringen ger rätt till dels sjukpenning vid sjukdom med 90% av arbetsinkomsten upp till 7,5 gånger basbeloppet (180 700 kr.år 1987), dels viss ersättning i samband med läkarvård och annan sjukvårdande behandling, läkemedelsinköp, tandvård, sjukvård samt sjukresor.

Regeringen har i en särskild proposition föreslagit förbättrad kompensation vid korttidssjukdom fr o m den 1 december 1987. Kostnaderna för reformen har beräknats till ca 3 miljarder kr. per år. Hänsyn till detta förslag har tagits i långtidsbudgeten, liksom till den föreslagna höjningen av sjukförsäkringsavgiften med 0,8 procentenheter och egenavgiften till sjukförsäkringen med 0,3 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1988.

Avgiftsbefrielse för pensionärer under de första 365 dagarnas sjukhusvistelse föreslås slopas från den 1 juli 1987. Utgiftsminskningen för sjukförsäkringen beräknas bli 540 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Beräkningarna i långtidsbudgeten bygger på att förslaget om slopande av det avgiftsfria året för pensionärer genomförs enligt regeringens förslag.

För år 1987/88 föreslås en besparing inom sjukförsäkringen genom änd-

rad periodisering av utbetalningarna till Apoteksbolaget. Hänsyn till att denna besparing är av engångskaraktär har tagits i beräkningarna.

Kostnaderna för sjukpenningen påverkas av antalet sjukpenningberättigade, löneutvecklingen och utvecklingen av antalet ersatta sjukdagar (sjuktalet). Någon förändring av antalet personer som är berättigade till sjukpenning förutses ej under perioden. Det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar uppgick år 1985 till 20,9. Detta innebar en kraftig ökning jämfört med de senaste åren. För år 1986 beräknas sjuktalet preliminärt till 21,5 dagar. Ett i förhållande till 1986 oförändrat sjuktal ligger till grund för kostnadsberäkningarna i långtidsbudgeten. En förändring av det genomsnittliga antalet ersatta dagar med en dag motsvarar en kostnadsförändring för sjukförsäkringen med drygt 880 milj. kr. per år.

Fr. o. m. år 1985 gäller ett nytt system för ersättning till de offentliga sjuvårdshuvudmännen. I princip bygger det nya ersättningssystemet på enhetliga ersättningar beräknade per invånare. Nivån på ersättningarna fastställs efter förhandlingar mellan staten och företrädare för sjukvårdshuvudmännen. Långtidsbudgeten bygger på de ersättningar som har fastställts för år 1987.

Vad gäller läkemedel svarar sjukförsäkringen för kostnaden utöver den avgift patienten betalar vid inköpstillfället. Denna avgift föreslås fr. o. m. den 1 juli 1987 uppgå till den faktiska läkemedelskostnaden, dock högst 60 kr. vid varje inköpstillfälle. Kostnaden för läkemedel är beroende dels av volymutvecklingen, dels av prisutvecklingen på de olika preparaten. Sjukförsäkringens utgifter för läkemedel har ökat kraftigt under senare år. I långtidsbudgeten beräknas en viss ökning även för den kommande perioden.

Försäkringens kostnader för sjukresor har ökat markant de senaste året. Kostnadsutvecklingen är beroende av den allmänna prisutvecklingen på resor, antal resor samt den försäkrades självrisk (det sk. karensbeloppet). I långtidsbudgeten förutses en fortsatt volymökning.

Tandvårdsförsäkringen ersätter 40 % av tandvårdskostnader upp till 2 500 kr och 75 % av kostnaderna därutöver enligt gällande taxa. Utgifterna styrs av patienttillströmningen, antalet verksamma tandläkare som har rätt till ersättning från försäkringen samt av den ersättningsberättigade taxa som har bestämts för varje behandling.

Arbetskadeförsäkringen omfattar alla förvärsarbetande samt personer som genomgår utbildning i den mån utbildningen medför särskild risk för arbetsskada. Den ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. Arbetskadeförsäkringen samordnas under de första 90 dagarna efter en skada med den allmänna sjukförsäkringen.

Arbetskadeförsäkringen ligger utanför statsbudgeten och finansieras helt genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften utgör fr. o. m. år 1980 0,6 % av löneunderlaget, dvs. för närvarande ca 2100 milj. kr. per år. Utgifterna styrs av antalet som skadas, den ersättning dessa beviljas samt tillämpningen vid prövning om rätt till ersättning föreligger. Antalet skadefall ökade under år 1986 och ökningen väntas fortsätta under perioden.

V Stöd till barnfamiljer

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1981/82- 1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88- 1988/89-	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88- 1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	+3.8	24 513	+ 46	+ 26	+ 37	+ 6	+0.2	0
därav								
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer	+2.9	15 335	+ 46	- 26	- 37	- 6	+0.3	-0.2
Bidrag till barn- omsorg	+5.1	9 178	+480	+480	+480	+480	+5.2	+4.9

Ändamålsgruppen omfattar inkomstöverföringar till hushållen i form av allmänna barnbidrag och flerbarnstillägg, föräldrapenning, bidragsförsäkring, bostadsbidrag för barnfamiljer, barnpension samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare ingår statsbidraget till barnomsorgen och den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer inom denna ändamålsgrupp. Statsbidraget till kommunernas barnomsorg står för den snabbaste utgiftsökningen under perioden.

Utgiftsstyrande faktorer för de *allmänna barnbidragen* är antalet bidragsberättigade barn och bidragets storlek.

Under perioden beräknas antalet bidragsberättigade barn minska. Bidraget fastställs av statsmakterna i enskilda beslut och uppgår fr. o. m. 1 januari 1987 till 5820 kr per år och barn under 16 år. Flerbarnstillägg utgår till familjer med tre eller flera barn. Som barn räknas i detta sammanhang även 16-19 åringar som studerar. I årets budgetproposition föreslås en ökning av flerbarnstillägget. Förslaget innebär att flerbarnstillägget för det fjärde och de därefter kommande barnen i varje familj fr. o. m. den 1 januari 1988 uppgår till 160% av ett helt barnbidrag. Ökningen beräknas kosta +110 milj. kr. per år under långtidsbudgetperioden.

Genom föräldraförsäkringen ges föräldrarna rätt till ledighet och ersättning för vård av barn. Till föräldraförsäkringen räknas föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Utgifterna för föräldrapenning, som kan tas ut under barnets fyra första levnadsår, beror främst på antalet födda barn samt föräldrarnas förvärvsfrekvens och inkomst.

Utgifterna för tillfällig föräldrapenning är bl. a. beroende av i vilken utsträckning barnen är sjuka. Utgifterna för havandeskapspenning påverkas av antalet gravida kvinnor, deras förvärvsfrekvens och inkomst samt det antal gravida kvinnor som bedöms ha ett arbete av sådan karaktär att det inverkar menligt på graviditetens utveckling.

Hänsyn har tagits till förslaget om förbättrad kompensation för tillfällig vård av barn fr. o. m. 1 december 1987.

Under långtidsbudgetperioden beräknas utgifterna för föräldraförsäkringen öka något eftersom antalet födda barn förväntas öka.

Föräldraförsäkringen är en integrerad del av sjukförsäkringssystemet

vad gäller såväl finansiering som administration. Kostnaderna belastar således till 15 % budgetens utgiftssida och 85 % budgetens inkomstsida där de finansieras genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. I ovanstående tabell redovisas endast de kostnader som täcks via anslag på utgiftssidan.

Barn vars föräldrar lever åtskilda kan få *bidragsförskott*. Nivån på bidraget motsvarar 40 % av basbeloppet. Kostnaderna för bidragsförskottet beror främst på det totala antalet barn, andelen barn som lever skilda från någon eller båda föräldrarna, de underhållsskyldiga föräldrarnas betalningsförmåga samt hur underhållsbidragets nivå fastställs. Genom de nya bidragsregler som infördes 1987 har utbetalande av bidragsförskott bl. a. i indexhänseende kopplats till underhållsbidragets storlek. Detta innebär på sikt minskade utgifter på statsbudgeten. Föräldrar till handikappade barn under 16 år kan få *vårdbidrag* om barnet behöver särskild tillsyn eller vård eller om merkostnad uppstår på grund av handikappet.

Till barn där någon eller båda föräldrarna avlidit utgår barnpension. Antalet barnpensioner antas vara oförändrade under långtidsbudgetperioden. Kostnaderna för barnpensioner utgår från folkpensioneringen eller tilläggs pensioneringen. Utgifterna redovisas i det senare fallet inte över statsbudgeten utan finansieras i dess helhet direkt genom ATP avgiften.

Bidrag ges till kommuner för anordnade av *barnomsorgs verksamhet*. Riksdagen beslutade under hösten 1985 på grundval av propositionen om förskola för alla barn om vissa principer för kommunal barnomsorgs verksamhet.

Utöver ovan redovisade utgifter under denna ändamålsgrupp utgår stöd till barnfamiljer och underhållsbidragsskyldiga inom ramen för skattesystemet, vilket påverkar statens inkomster. Skattebortfallet på grund av dessa skattelättnader kan beräknas uppgå till totalt omkring 850 milj. kr. under år 1986.

Det statliga stödet till den *kommunala barnomsorgen* beräknas till ca 9,1 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Totalt beräknas kostnaderna för samhället uppgå till 21 miljarder kr. Statens bidrag till driften av förskolan och fritidshem styrs av andelen barn som bereds plats i kommunal tillsyn. Beräkningarna i långtidsbudgeten har gjorts med utgångspunkt i kommunernas barnomsorgsplaner och med hänsyn till den beräknade utbyggnad som behövs för att nå målet för behovstäckning senast år 1991.

	Genom- snittlig procentuell förändring 1981/82– 1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88– 1988/89–	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88– 1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	- 4,9	9 920	+401	+172	+131	+132	+ 4,0	+2,0
därav								
Allmän sjukvård	-11,3	4 634	0	0	0	0	0	0
Åldrings- och handikappomsorg	+ 1,8	2 841	+ 351	+122	+131	+132	+12,4	-5,9
Social omsorg	+ 8,2	2 087	+ 50	+ 50	0	0	+ 2,4	+1,2

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. Huvuddelen avser statsbidrag till vårdområden under kommunalt huvudmannaskap, bl a delar av den allmänna sjukvårdsersättningen (den största delen betalas inom sjukförsäkringen). Vidare utgår statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för drift av socialtjänstens hem för vård eller boende samt statsbidrag till kommunerna för annan hälso- och sjukvård. Statsbidrag utgår vidare till social hemhjälp och delar av samhällets åtgärder för handikappade.

Staten och landstingskommunerna har träffat överenskommelse om ersättning till sjukvårdshuvudmännen för hälso- och sjukvård för året 1987. Den sammanlagda ersättningen beräknas till ca 11,8 miljarder kr. för år 1987. Den största delen betalas av sjukförsäkringen. Överläggningar pågår mellan företrädare för staten och sjukvårdshuvudmännen om ersättning för perioden efter 1987.

Beräkningarna i långtidsbudgeten bygger på ett i förhållande till 1987 oförändrat belopp.

Ett nytt *statsbidragssystem för missbrukarvård* m. m. infördes den 1 januari 1986. Bidragssystemet innebär att de tidigare bidragen till drift av hem för vård eller boende slagits samman med bidragen till alkoholpolitikliniker och vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Bidragets storlek fastställs genom årliga överenskommelser mellan kommun- och landstingsförbunden och statens förhandlingsnämnd.

Samhällets *åtgärder för handikappade och äldre* omfattar flera områden. Den största delen av utgifterna – t ex förtidspension och handikappersättningen inom folkpensioneringen, stöd till arbetshandikappade m. m. – redovisas under andra ändamålsgrupper. I denna ändamålsgrupp ingår utgifter för färdtjänst och social hemhjälp samt bidrag till organisationer m. m.

Statsbidraget till den kommunala verksamheten med social hemhjälp utgår dels per årsarbetskraft inom den sociala hemhjälpen, dels per ålders- och förtidspensionär. Årsarbetarbidraget uppgår till 30 000 kr. Beräkningarna fr. o. m. budgetåret 1988/89 baseras på ett årsarbetarbidrag om 34 000 kr. Antalet årsarbetare beräknas öka under perioden.

Statsbidraget till färdtjänst utgår i princip med 35 % av kommunernas

kostnader för verksamheten. Kostnadsnivån bestäms av den allmänna kostnadsutvecklingen, antalet förflyttningshandikappade samt de enskilda kommunernas utformning av verksamheten. Under långtidsbudgetperioden har antagits en mindre volymökning av statsbidraget.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

VII Kommunikation

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89–	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	-8,2	10 694	-109	-35	-12	+30	-1,0	-1,2
därav								
Vägväsendet	-2,3	7 834	- 69	-15	-31	- 3	-0,9	-0,4
Järnvägar	-8,4	2 224	+ 9	-29	+12	+25	+0,4	+0,2
Sjö- och lufttransport	+0,2	243	-24	0	0	0	-9,9	-2,6

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för affärsverken (postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartsverket) samt vägväsendet inkl. trafiksäkerhet.

Ett trafikpolitiskt arbete bedrivs med sikte på att framlägga en proposition år 1988. De framtida investeringarna i väganläggningar och järnvägar är frågor som kommer att behandlas i detta sammanhang. Årets budgetproposition föreslås att sjöfartsverket blir affärsverk. Detta innebär att verket får disponera avgiftsmedel från handelssjöfarten för att täcka sina kostnader.

För vägväsendet baseras långtidsbudgetens beräkningar på planeringsförutsättningar, som innebär reall oförändrade anslag.

Statens järnvägar (SJ) tillgodoser sitt behov av medel för investeringar i dels rullande materiel, dels trafikrörelsens fasta anläggningar samt vissa spårutbyggnader i Stockholmsområdet genom upplåning i riksgäldskontoret. SJ:s övriga investeringar i spårnätet och i trafikrörelsens fasta anläggningar finansieras över statsbudgeten. I långtidsbudgeten beräknas dessa investeringar ligga på en reall oförändrad nivå.

Televerket tillgodoser fr. o. m. budgetåret 1984/85 sitt kapitalbehov genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. Någon anslagsbelastning har därför inte beräknas i långtidsbudgeten.

Fr. o. m. budgetåret 1985/86 har postverket möjlighet att finansiera samtliga investeringar med medel utanför statsbudgeten. Postverkets investeringar under perioden kommer således inte påverka långtidsbudgeten.

Långtidsbudgeten för sjöfartsverksamheten utgår från de nya principerna för sjöfartens betalningsansvar som redovisas i 1986 års budgetproposition. Detta innebär att även sjöfartsverket ges möjlighet att finansiera sina investeringar genom upplåning i riksgäldskontoret.

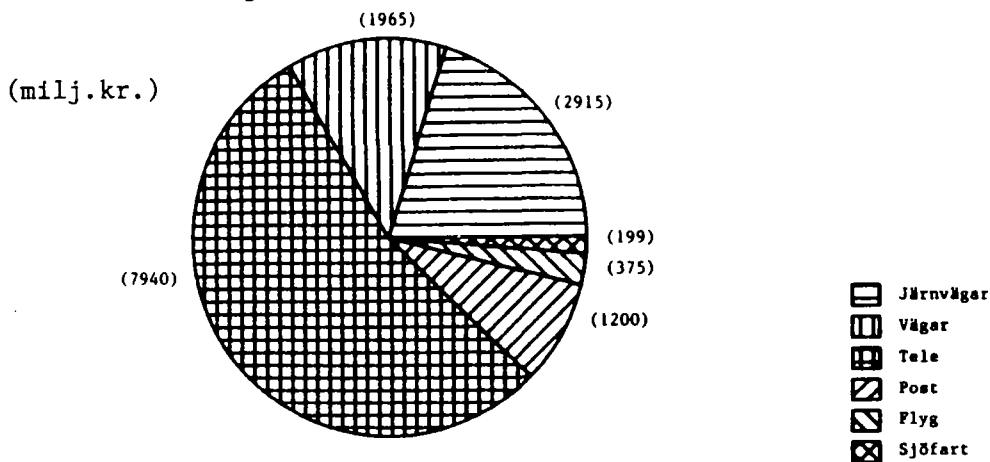
Investeringsutgifter

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

De statliga investeringarna inom ändamålsgruppen Kommunikationer är omfattande. De största insatserna avser vägbyggande samt järnvägs- och teleanläggningar. Dessa svarar för närmare 90 % av totalutgifterna som kan beräknas till ca 2 miljarder kr. I diagram 1 visas ändamålsgruppens totala investeringsutgifter samt fördelningen av dessa för budgetåret 1987/88 oberoende av finansieringskälla.

Diagram 1

Fördelning av större statliga investeringsutgifter inom ändamålsgruppen kommunikationer budgetåret 1987/88.

De investeringar i nät och annan utrustning som beräknas inom televerkskoncernen uppgår för budgetåret 1987/88 till 8,8 miljarder kr. För de påföljande åren under långtidsbudgetperioden beräknas investeringarna uppgå till i stort sett samma nivå. Investeringarna finansieras helt utanför statsbudgeten.

SJ:s investeringar beräknas för budgetåret 1987/88 uppgå till 2,9 miljarder kr. Däri ingår bl. a. investeringar i rullande materiel för 950 milj. kr., investeringar i trafikrörelsens fasta anläggningar med 490 milj. kr. samt vissa investeringar i Stockholmsområdet med 500 milj. kr. Dessa investeringar föreslås få finansieras genom upplåning i riksgäldskontoret.

De beräknade investeringsutgifterna för postväsendet uppgår för budgetåret 1987/88 till ca 1,2 miljarder kr. varav 715 milj. kr. för byggande av posthus. Investeringarna föreslås få finansieras med i postverkets rörelse tillgängliga likvida medel. Enligt nuvarande planer kommer nivån på byggnadsverksamheten att sjunka något framöver.

Utgifterna för vägbyggande kommer totalt för budgetåret 1987/88 uppgå till ca 2,0 miljarder kr., varav det statliga vägbyggandet svarar för 1,6 miljarder kr. Under långtidsbudgetperioden beräknas investeringar för vägbyggande vara oförändrade. Investeringarna för luftfartsverket beräknas för budgetåret 1987/88 uppgå till ca 375 milj. kr./år under hela perioden.

Sjöfartsverkets investeringar beräknas uppgå till ca 200 milj. kr./år under perioden.

VIII Allmänna bidrag till den kommunala sektorn

Prop. 1986/87: 150

Milj. kr. oförändrad pris- och lönenivå

Bilaga 1.2

	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88- 1981/82- 1985/86	Förändring till					Procentuell förändring 1987/88- 1988/89-	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88- 1991/92
		1988/89	1989/90	1990/91	1991/92			
Skatteutjämnings- bidrag och kompensationsbidrag	-2,5	14 250	-1150	-525	-250	0	-8,1	-3,6

Ändamålsgruppen omfattar ett skatteutjämningsbidrag till kommuner och landsting och ett bidrag till kommuner med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen.

Det allmänna bidraget utgör ett ekonomiskt stöd till kommunerna utan förbehåll beträffande användning och utan koppling till viss verksamhet.

Syftet med skatteutjämningsbidraget är att minska de ekonomiska skillnaderna mellan kommunerna som uppstår till följd av olika förutsättningar vad avser kostnader och skattekraft. Bidraget bör också leda till att skillnaderna i skattesatserna utjämnas.

Skatteutjämningsbidraget utgår dels som ett ordinarie bidrag, dels som ett extra skatteutjämningsbidrag.

Genom det *ordinarie skatteutjämningsbidraget* garanteras kommunerna och landstingskommunerna ett visst skatteunderlag i skattekronor per invånare (skattekraft) i förhållande till riksgenomsnittet.

Extra skatteutjämningsbidrag utbetalas till kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. Bidrag ges även till kommunerna i skogslänen och Gotlands kommun som kompensation för att statsbidraget till kollektiv landsbygdstrafik avskaffas. Ett särskilt stöd kan även utgå inom ramen för extra skatteutjämningsbidrag till kommuner som vidtar förebyggande åtgärder mot jordskred m. m.

Skatteutjämningsbidragets utveckling påverkas förutom av skattesatsändringar, dels av utvecklingen av det egna skatteunderlaget i den enskilda kommunen eller landstingskommunen i förhållande till genomsnittet i riket, dels av en förändring av medelskattekräften.

Skatteutjämningsbidragets storlek beräknas utifrån resp. kommuns och landstingskommuns skattesats. Den skattesats som får användas vid beräkning föreslås i årets budgetproposition maximeras till 16 kr./skr. för kommunerna, 13:50 kr./skr. för landstingen och till 29:50 kr./skr. för de kommuner som inte ingår i landsting.

Grundgarantin, som fastställs i lag, kompletteras liksom hittills med tillägg eller avdrag för kommunernas och landstingens åldersstruktur. Tilläggen eller avdragen beräknas årligen och anges i procent av medelskattekräften. I årets budgetproposition redovisas ett förslag till reformering av det nuvarande skatteutjämningsystemet. Syftet är att öka utjämningseffekten inom systemet och därmed minska skillnaderna i skattesatser i första hand mellan kommunerna i den södra och norra delen av landet. Resurserna omfördelades därför så att kommunerna och landstingen i de norra delarna av landet får en större andel av skatteutjämningsbidraget.

IX Utbildning och forskning

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till					Procentuell förändring 1987/88–1988/89–	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92			
Totala utgifter	-1,5	42 960	-759	-428	-407	-484	-1,8	-1,2	
därav									
Obligatoriska skolväsendet	-3,0	16 237	-753	-312	-256	-287	-4,6	-2,6	
Gymnasieskolan	0	5 187	- 4	- 16	- 15	0	0	-0,1	
Högre utbildning, forskning m. m.	+0,3	10 778	+ 39	- 57	-100	-104	+0,4	-0,5	
Studiestöd	-0,1	7 835	- 41	- 43	- 36	- 76	-0,5	-0,6	

Ändamålsgruppen omfattar utgifterna för utbildningsväsendet och för den civila grundforskningen som bedrivs av staten eller ges statligt stöd. I utgifterna ingår bl. a. det obligatoriska skolväsendet (inkl. särskolan), gymnasiala skolor, vuxenutbildning, högre utbildning, studiestöd samt grundforskning. Till högre utbildning och forskning hänförs bl. a. högskolan (inkl. lantbruksuniversitetet), de statliga utgifterna för forskning och utveckling inom industriområdet.

Staten svarar för merparten av kostnaderna för *det obligatoriska skolväsendet* i form av skolledar- och lärarlöner. Resterande kostnader faller på kommunerna.

Utgiftsstyrande faktorer för grundskolebidraget i löpande priser är – förutom löneutvecklingen och antalet elever – den genomsnittliga undervisningsskyldigheten. Genom att utbetalningen av statsbidraget fördelas på förskott och slutreglering är belastningen på statsbudgeten regelmässigt skild från vad kommunerna är berättigad till i statsbidrag för ett visst läsår. Under långtidsbudgetperioden minskar antalet elever i *grundskolan* (7-15 år) med ca 7% vilket innebär att utgifterna i fasta priser sjunker under perioden.

Antalet intagningsplatser inom *gymnasieskolans* ram som regeringen föreslår i årets budgetproposition (124 000) förutsätts gälla under hela perioden. Utöver dessa platser finns ca 29 000 platser i sådana specialkurser som för tillträde kräver tidigare gymnasial utbildning, praktik eller viss ålder. Kostnaderna för gymnasieskolan styrs – förutom av löneutvecklingen och antalet elever – av antalet klasser, omfattningen av lärarnas undervisningsskyldighet samt timplanernas utformning. Fr. o. m. den 1 juli 1987 införs ett nytt statsbidragssystem för gymnasieskolan.

Statsbidrag utgår fr. o. m. den 1 juli 1983 till vissa *kommunala åtgärder för de ungdomar under 18 år* som efter grundskolan inte genomgår reguljär utbildning eller har fast arbete. Utgifterna styrs av antalet ungdomar som

blir föremål för dessa åtgärder. Utgångspunkten för medelsberäkningen i årets budgetproposition är att 14 000 ungdomar i åldern 16-17 år väntas vara i behov av dessa åtgärder. Till grund för beräkningarna under hela långtidsbudgetperioden ligger ett antagande att antalet 16-17 åringar som kommer bli föremål för åtgärder genom det kommunala uppföljningsansvaret är oförändrat.

Kostnaderna för *vuxenutbildningen*, som huvudsakligen består av bidragsanslagen till studiecirklar, invandrarundervisning i svenska, driften av folkhögskolor och kommunal utbildning för vuxna (grundvux och komvux), beräknas inte öka under långtidsperioden. Utbildningsvolymen förväntas inte förändras under perioden.

Utgifterna i fasta priser för den grundläggande *högskoleutbildningen* väntas till följd av redan fattade beslut minska marginellt.

De dominerande utgiftsstyrande faktorn för den grundläggande högskoleutbildningen, exkl. kommunal högskoleutbildning, utgörs av dels de planeringsramar i form av nybörjarplatser som årligen fastställs av riksdagen, dels utbildningens längd, kostnaderna per utbildningsplats samt kringkostnader såsom administration vid högskoleenheterna m. m. Dessa faktorer utgör ca 85 % av de totala utgifterna.

Staten ger bidrag till kommuner och lardstingskommuner för driften av den kommunala högskoleutbildningen. Bidraget antas reallt minska under långtidsbudgetperioden.

Antalet gymnasiestudierande antas vara oförändrat under perioden. Vad gäller de studierande på högskolan förväntas antalet minska något under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för *studiesociala ändamål* styrs av antalet studierande på gymnasie- och högskolenivå. Den största utgiftsposten – de återbetalningspliktiga studiemedlen – styrs även av basbeloppet. Studiemedelstagarnas sammanlagda skuld till staten uppgick vid utgången av år 1986 till 36,3 miljarder kr.

De statliga anslagen till *forskning och utveckling* uppgår till ca 11,3 miljarder kr. budgetåret 1986/87. I proposition 1986/87:80 om forskning föreslår regeringen att ytterligare 315 milj. kr. under 1987/88, 95 milj. kr. under 1988/89 och 90 milj. kr. under 1989/90 tillförs forskning och utveckling.

Forskningen inom utbildningsdepartementets område svarar budgetåret 1986/87 för ca en tredjedel, eller 3,4 miljarder kr., av det statligt finansierade forsknings- och utvecklingsarbetet. För budgetåret 1987/88 ökar resurserna med knappt 230 milj. kr., 1988/89 med 60 milj. kr. och 1989/90 med drygt 74 milj. kr. Verksamheten inom utbildningsdepartementets område finansieras även genom externa resurser.

För perioden efter budgetåret 1989/90 beräknats oförändrade resurser till forskning och utveckling.

De viktigaste utgiftspåverkande faktorerna inom ändamålsgruppen är antalet elever, löneutvecklingen för lärare samt basbeloppet. Dessa faktorer påverkar framför allt anslagen inom skolväsendet, den högre utbildningen och studiestödet.

	Genom- snittlig procentuell förändring 1981/82- 1985/86	1987/88	Förändring till				1991/92	Procentuell förändring 1987/88- 1988/89-	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88- 1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92			
Totala utgifter	+4,0	22 370	-280	-166	-96	9	- 1,2	-0,6	
därav									
Arbetsmarknadspolitik	+4,2	20 147	+ 14	-162	-93	6	0	-0,2	
Regionalpolitik	+2,0	2 223	-294	- 4	- 3	-3	-13,2	-3,5	

Ändamålsgruppen omfattar statens utgifter för skilda arbetsmarknads- politiska åtgärder såsom arbetsförmedling, sysselsättningsskapande åtgärder, arbetsmarknadsutbildning, kontantstöd vid arbetslöshet, arbetsmiljö- åtgärder, stöd till Stiftelsen Samhällsföretag, samt vissa andra sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vidare hör utgifterna för regionalpolitiska åtgärder till denna ändamålsgrupp.

Arbetsmarknadspolitik

Arbetslösheten uppgick till 2,7 % i genomsnitt under 1986. Långtidsbudgeten har baserats på ett sjunkande arbetslöshetstal. En förändring av arbetslösheten med en procent under en tid av två månader innebär att utgifterna för arbetslöshetsersättning förändras med ca 167 milj. kr. på statsbudgeten och med ca 310 milj. kr. inom arbetsmarknadsfonden.

Sysselsättningsskapande åtgärder, avser främst statliga, kommunala och enskilda beredskapsarbeten samt rekryteringsstöd. Behovet av beredskapsarbeten är i hög grad avhängigt konjunkturutvecklingen och sysselsättningsläget. Det innebär att medelsätgången kan variera kraftigt mellan budgetåren. Avgörande för kostnaderna för verksamheten är dels antalet sysselsättningsdagar, dels kostnader per sysselsättningsdag.

Till kommunalt och enskilt beredskapsarbete av investeringskaraktär lämnas fr. o. m. den 1 juli 1985 statsbidrag (grundbidrag) med normalt med 70 % av lönekostnaderna. Därutöver utgår ett tilläggsbidrag om 10 % för övriga kostnader. I 1987 års budgetproposition föreslås att grundbidraget skall sänkas till 60 % utom i stödområdena A och B.

De statliga utgifterna för sysselsättningsskapande åtgärder har beräknats till ca 2,5 miljarder kr., för budgetåret 1987/88 motsvarande 5,7 milj. sysselsättningsdagar för beredskapsarbeten och rekryteringsstöd. Utgifterna för statsbidrag till de ungdomslag för 18-19-åringar som startade i januari 1984 beräknas till ca 5,7 miljarder kr. sammanlagt för hela långtidsbudgetperioden. Därvid har antagits en volym om 20 000 platser i genomsnitt per år under perioden. Därtill kommer 10 000 inskolningsplatser motsvarande 5 000 helårsplatser till en kostnad av ca 1,3 miljarder kr. för perioden.

Kontantstöd vid arbetslöshet utgår dels i form av ersättning från erkända arbetslöshetskassor, dels i form av kontant arbetsmarknadsstöd till perso-

ner som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen samt det kontanta arbetsmarknadsstödet finansieras dels över anslag på statsbudgeten (35%), dels genom arbetsgivaravgifter (65%) från statsbudgetens inkomstsida. Övriga kostnader för arbetslöshetsförsäkringen finansieras genom medlemsavgifter från de försäkrade och genom ränteinkomster. Behovet av medlemsavgifter styrs till stor del av statsbidragets storlek. Statsbidragen till de erkända arbetslöshetskassorna utgör för närvarande ca 95% av den arbetslöshetsersättning som betalas ut.

Utgifterna för kontantstöd vid arbetslöshet styrs av arbetslöshetens omfattning, antalet arbetslösa och antalet ersättningsdagar samt ersättningsnivån. Den högsta ersättningsnivån, som höjs till 400 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1987, fastställs av statsmakterna. Utbildningsbidraget för den som är berättigad till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa höjs också till 400 kr. Arbetsmarknadsavgiften föreslås mot denna bakgrund höjas till 2,16% fr. o. m. 1 januari 1988.

Utgiftsutvecklingen för arbetsmarknadsutbildningen styrs i första hand av antalet kursdeltagare samt av utbildningskostnaden och utbildningsbidragets storlek per kursdeltagare. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningen och utbildningsbidragets storlek fastställs genom särskilda beslut av statsmakterna. Antalet kursdeltagare i verksamheten är beroende av arbetsmarknadsläget och av i vilken utsträckning de sökande uppfyller villkoren för tillträde till utbildningen. Utbildningens inriktning och fördelning av kursdeltagarna regionalt har också betydelse för kostnadsutvecklingen.

Arbetsmiljö och arbetsanpassning

Genom arbetsmiljöfonden kommer ca 580 milj. kr. att fördelas till arbetsmiljö- och arbetslivsändamål under budgetåret 1987/88. Verksamheten finansieras via en särskild arbetsgivaravgift och redovisas inte på statsbudgeten.

Inom arbetsmiljöområdet bedrivs forskning om hur skador i arbetslivet uppkommer och hur de kan förebyggas. Genom arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter och insatser av arbetsmarknadens parter arbetar man vidare för en sund och säker arbetsmiljö.

Budgetförslaget för arbetarskyddsverket utgår från den ekonomiska treårsplan som fastlades år 1985. Verket får genom denna en 4-procentig realminskning av anslaget fram t. o. m. budgetåret 1988/89. Yrkesinspektionen har i likhet med föregående år genom omprioritering tillfört vissa medel. För arbetarskyddsverket budgeteras ca 320 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

För att öka möjligheten för arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden kan lönebidrag lämnas till arbetsgivare. Dessutom finns ett särskilt introduktionsstöd vid anställning av arbetshandikappade inom vissa sektorer. Vidare kan bidrag lämnas till arbetshjälpmedel åt handikappade. För budgetåret 1987/88 beräknas utgifterna för dessa stödformerna uppgå till knappt 4 miljarder kr.

Kostnaderna för stöden bestäms av regelsystemet och av arbetsförmedlingens möjligheter att placera sökande med arbetshandikapp. Introduktionsstöd föreslås kunna utgå inom en viss volymram. Antalet platser med 100% lönebidrag hos statliga myndigheter är sedan länge begränsat. Bidrag med 90% av lönekostnaden till allmännyttiga organisationer ökar i viss begränsad omfattning. Anställning med lönebidrag med lägre subventionsnivåer hos enskilda företag, kommunala arbetsgivare och affärsdrivande verk får däremot genomföras i obegränsad omfattning. Under långtidsbudgetperioden beräknas antalet lönebidragsplatser öka med 2 000 per år.

För den yrkesinriktade rehabiliteringen väntas i stort sett oförändrade utgifter under långtidsbudgetperioden. Rörelseunderskottet vid driften av stiftelseorganisationen för skyddat arbete – Samhällsföretagsgruppen – finansieras helt via statsbudgeten. Stiftelsen Samhällsföretag – föreslås få ett anslag om ca 3,2 miljarder kr. för att täcka detta underskott samt för vissa investeringar under budgetåret 1987/88. Utgifterna beräknas sjunka under långtidsbudgetperioden genom att verksamheten effektiviseras och försäljningsintäkterna ökar.

Regionalpolitik

Det regionalpolitiska stödet till näringslivet består bl. a. av åtgärder för företags- och teknikutveckling, stöd i samband med investeringar och glesbygdsinsatser, transportstöd samt pris- och rationaliseringsstöd till jordbruk i norra Sverige.

Det regionalpolitiska stödet inom industridepartementets område syftar främst till att skapa varaktiga sysselsättningstillfällen i de regioner i landet som drabbats av undersysselsättning och arbetslöshet. Ökad vikt har lagts på åtgärder för att allmänt förbättra näringslivsmiljön i de prioriterade regionerna vad gäller utbildning, kommunikationer, teknisk kompetens m. m.

Riksdagen har beslutat om en ekonomisk ram för budgetåren 1985/86 – 1988/89 för dessa stödåtgärder. Ramen uppgår till ca 6,5 miljarder kronor och omfattar bl. a. lokaliseringsstöd, offertstöd, investeringsbidrag, företagsutvecklings- och glesbygdsstöd samt sysselsättningsstöd och nedsättning av socialavgifter. För långtidsbudgetperioden har i övrigt förutsatts att ambitionsnivån är oförändrad. Den årliga utgiften har beräknat till drygt 1,6 miljarder kronor.

De kortsiktiga variationerna i utnyttjande av de medel som disponeras är bl. a. avhängiga av den allmänna konjunkturutvecklingen och behovet av att motverka tendenser till ökade regionala obalanser. En förstärkning av regionalpolitiken föreslås i årets budgetproposition, vilket innebär att ca 2 miljarder kr anslås för regionalpolitiska insatser inom industridepartementets område för budgetåret 1987/88.

Ett nytt anslag på 300 milj. kr. för särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m. m. har föreslagits att utnyttjas under en treårsperiod. Samtidigt föreslås sysselsättningsstödet slopas i stödområde C.

Inom kommunikationsdepartementets område föreslås till bärighets-

höjande åtgärder i vägnätet att nära 4 miljarder kronor investeras i skogs- länen under en tioårsperiod. Vidare föreslås att 15 milj. kr. anvisas till driftstöd för kommunala flygplatser. Transportstödet till Norrland m. m. är i långtidsbudgeten beräknat utifrån en viss real tillväxt.

Inom utbildningsdepartementets område föreslås att 15 milj. kr. anvisas budgetåret 1987/88 för särskilda utbildningssatsningar vid universitet och högskolor i de regionalpolitiska prioriterade delarna av landet.

Inom jordbruksdepartementets område föreslås oförändrade anslag vad gäller stödet till jordbruket i norra Sverige. Samtidigt aviseras att ett särskilt åtgärdsprogram skall föreläggas riksdagen våren 1987.

En förstärkning av stödet till arbetsgivare som ordnar sysselsättning för medflyttande till nyckelpersoner som flyttar till ort i stödområden föreslås under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel.

Inom civildepartementets område föreslås en överföring av uppemot 100 tjänster inom statistiska centralbyrån från Stockholm till Örebro och vissa andra åtgärder.

Under finansdepartementets huvudtitel föreslås en förändring av skatte- utjämningsystemet, som bl. a. innebär att skatteutjämningsbidragen höjs i regionalpolitiskt prioriterade regioner.

XI Bostadspolitik

Milj. kr. oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1981/82 - 1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88 - 1988/89 -	Genom- snittlig procentuell förändring 1987/88 - 1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	-13,1	13 515	+368	+835	+ 880	+1 235	+2,6	+5,6
därav								
Räntebidrag	+ 2,6	12 400	+600	+950	+1 000	+1 250	+4,6	+6,9

Statsutgifterna inom ändamålsgruppen domineras av räntebidrag till bostadsbyggande. Räntebidrag lämnas även för vissa underhålls- och energibesparingsåtgärder. Räntebidragen täcker mellanskillnader mellan den s. k. garanterade räntan och faktisk räntekostnad för såväl statliga lån som bottenlån. Kostnaderna för räntebidrag är beroende av förändringar av den allmänna räntenivån.

Staten betalar vidare ut bostadsbidrag till barnfamiljer samt delfinansierar statskommunala bidrag till hushåll med barn. Statens bidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpensionärer (KBT) redovisas under ändamålsavsnitt IV.

De bostadspolitiska utgifterna omfattar även bidrag och lån till bostadsförbättring m. m., bidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m. samt vissa ränte- och amorteringsfria tillägglån.

I beräkningarna antas nybyggnadsvolymen år 1987 omfatta ca 33 500 lägenheter. Ombyggnadsverksamheten antas uppgå till ca 35 000 lägenhe-

ter per år. Under långtidsbudgetperioden antas att nybyggnadsvolymen öka till ca 37 000 lägenheter per år medan ombyggnadsverksamheten antas ligga kvar på i stort sett oförändrad nivå. De sammanlagda effekterna av en sänkning av den allmänna räntenivån och volymökningen leder till en real ökning av kostnaderna under långtidsbudgetperioden.

Riksdagen har under hösten 1986 beslutat (prop. 86/87:48, BoU 7, rskr 93) om dels försök med bidrag för att dämpa höjningar av hyrorna för vissa boende efter ombyggnad, dels bidrag vid nybyggnad av vissa bostäder samt införande av tilläggslån för ombyggnad av vissa hus som är yngre än 30 år. Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att räntebidrag till främst egnahem skall minskas genom extra upptrappningar av den garanterade räntan. Vidare föreslås att kommunerna skall delfinansiera bostadsanpassningsbidragen. Föreslagen minskar statens utgifter med 355 milj. kr. från år 1988. I långtidsbudgeten har hänsyn tagits till dessa förslag.

Bostadsbidrag till barnfamiljer består av en statlig del, som lämnas med ett visst belopp per barn och en statskommunal del. Denna del är beroende av bostadskostnaderna. Bostadsbidraget är inkomstprövat och reduceras med en viss del av den bidragsgrundande inkomsten.

Regeringen har lagt fram vissa förslag rörande bostadsbidragen, som riksdagen ännu inte tagit ställning till. Ett förslag innebär (prop. 86/87:48) att bidrag ska lämnas till högre bostadskostnader. Vidare föreslås i årets budgetproposition att bostadsbidraget i sin helhet omvandlas till ett kommunalt bidrag och att statsbidrag skall utgå. Staten och kommunernas andelar av kostnaderna för det totala stödet förblir dock detsamma som idag. Vidare har regeringen under våren 1987 föreslagit att *bostadsbidrag införs för yngre hushåll utan barn*. Hänsyn till dessa förslag har tagits i långtidsbudgeten.

Bostadsbidrag utgick under år 1986 till 263 000 hushåll. Utgifterna för bostadsbidrag påverkas av antal barn, förvärvsfrekvens, utveckling av inkomster och bostadskostnaden.

Sambandet med statsbudgetens inkomster

Skatteregler som berör bostadssektorn påverkar statens inkomster. Den beskattningsbara inkomsten för egnahemsägare minskar p. g. a. att ränteutgifter för lån med säkerhet i fastigheter är avdragsgilla. För sådana lån, kan skattebortfallet under inkomståret 1987 uppskattas till drygt 5 miljarder kr. för staten. Härtill kommer 8 miljarder i bortfall för kommuner och landsting. Egnahemsägarnas extra avdrag har slopats fr. o. m. år 1987 vilket medför att skattebortfallet minskar något.

Den kommunala garantiskatten för bostadsfastigheter som ägs av fysiska personer slopas fr. o. m. 1987, vilket innebär en skattelättnad för bl. a. många fastighetsägare.

I långtidsbudgeten har beräknats ett oförändrat skattebortfall under perioden.

Statens intäkter av fastighetsskatten från bostadshus beräknas uppgå till ca 4,9 miljarder kr. under 1987. Intäkterna framöver ökar dels p. g. a. kommande omtaxeringar och dels i takt med att nya bostadshus tillkom-

mer och upptaxering av fastigheter sker. Hänsyn till detta har tagits i långtidsbudgeten.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

För bostadslån utbetalade av staten före den 1 juli 1985 sker amortering och inlösen vilka registreras som inkomster på statsbudgeten. Dessa inbetalningar kan uppskattas till 2,5 miljarder kr. per år under långtidsbudgetperioden.

Vid slutet av långtidsbudgetperioden uppskattas samhällets subventioner till bostadssektorn vid dagens räntenivå uppgå till sammanlagt ca 30 miljarder kr.

Vissa effekter utanför statsbudgeten

De statliga bostadslånen svarar för 22-30 % av den prioriterade bostadsutlåningen. Fr. o. m. den 1 juli 1985 svarar Statens Bostadsfinansieringsbolag (SBAB) för utlåningen. Bottenbelåningen för bostadsbyggande sker på kapitalmarknaden. För denna utlåning svarar bostadslåneinstitutet.

XII Näringspolitik

Mil. kr. oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82-1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88-1988/89-	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88-1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	-6,3	5 718	-249	-234	-137	-24	-4,3	-1,1

Ändamålsgruppen Näringspolitik omfattar utgifter för handel och industri, jordbruk, fiske samt hantverk. Utgifterna uppgår för budgetåret 1987/88 till ca 5,7 miljarder kr.

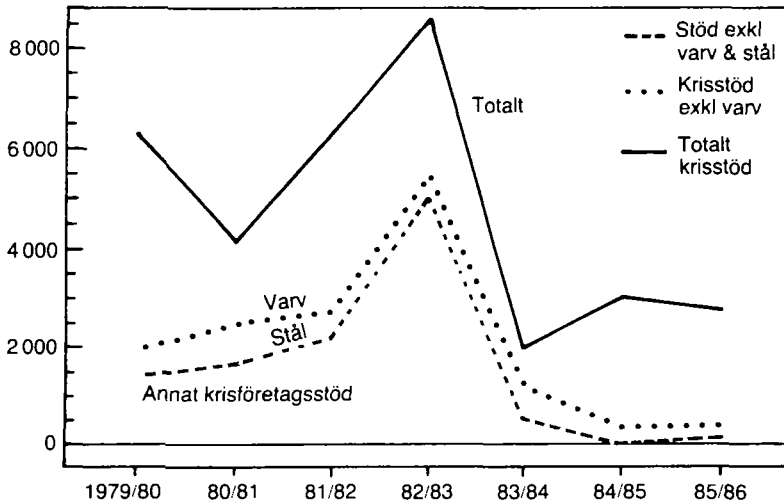
De näringspolitiska insatserna som redovisas under industridepartementets huvudtitel kan delas in i permanenta program och särskilda insatser vid ortskriser, omstruktureringsinsatser m. m.

I regeringens proposition 1986/87:74 om näringspolitiken inför 1990-talet behandlas frågan om de framtida särskilda insatserna inom näringspolitikens område.

Stöden till krisdrabbade företag har skurits ned mycket kraftigt sedan regeringsskiftet 1982. De små kvarstående kostnaderna är kapitalkostnader på utestående lån och aktiekapital. Kostnaderna för olika former av stöd till varvindustrin har varit svår att påverka på kort sikt. Gamla beslut och åtaganden försäkras fortfarande icke obetydliga kostnader. Detta gäller framför allt infrianden av tidigare ställda fartygskreditgarantier samt nedläggningskostnader.

Diagram 2 Stöd till krisdrabbade företag 1979/80–1985/86

(nettokostnader milj. kr. 1980 års prisnivå)

Den restriktiva hållningen till krisföretagsstöd torde innebära att kostnaden för de särskilda insatserna fortsätter att ligga på en låg nivå under långtidsbudgetperioden.

I diagram 3 redovisas omfattningen av sådana insatser i krisdrabbade företag och branscher, som har gjorts med hjälp av medel som tillskjutits genom särskilda beslut vid sidan av ordinarie anslag. Vidare redovisas utgifterna till följd av redan fattade beslut som avser långtidsbudgetperioden. Den framtida belastningen rör främst insatser inom varvindustrin.

Sifferuppgifterna i diagram 3 avviker från de nettokostnadsberäkningar av industristödet som görs inom industridepartementet. Detta beror på skillnader i beräkningssätt.

De beloppmässigt mest omfattande programmen av permanent karaktär är *exportkreditgarantierna* och de *statsstödda exportkrediterna* (det s. k. SEK-systemet). Under de senaste åren har betydande underskott uppstått i exportkreditgarantisystemet till följd av omfattande skadeutbetalningar på grund av bristande återbetalning från ett begränsat antal länder. Kostnaderna för SEK-systemet beräknas, på basis av de antaganden som långtidsbudgeten bygger på, bli ca 620 milj. kr. budgetåret 1987/88 för att sedan succesivt minska till ca 100 milj. kr. budgetåret 1991/92.

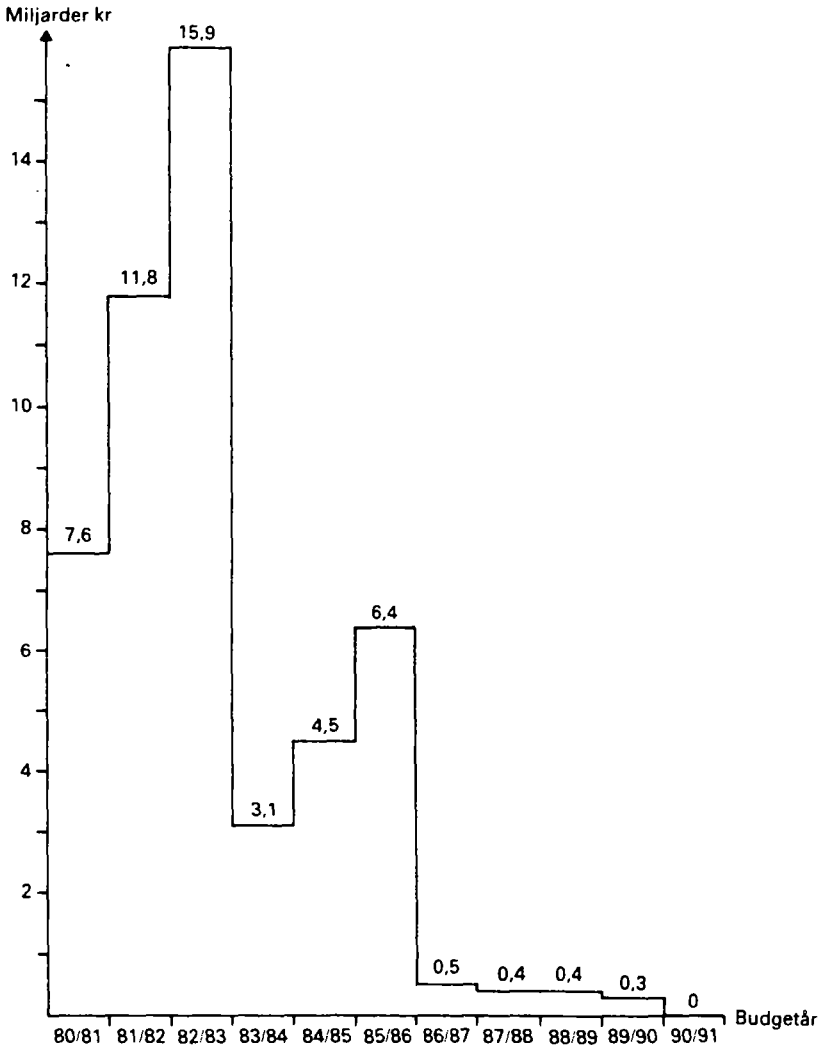
Det statliga stödet till *exportkreditfinansiering* har sedan några år fått en ny inriktning. Det statliga stödet gick under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet huvudsakligen till projekt i u-länder och statshandelsländer och till fartyg med stora subventioner. Nu är den del av projektexporten som finansieras med statligt stöd i första hand biståndsstödda projekt och en och annan mycket omfattande exportaffär. Den mera löpande exporten av mindre projekt och vanliga kapitalvaror finansieras med marknadsmässiga krediter.

För tekoindustrin och den träbearbetande industrin finns för närvarande särskilda branschprogram. Kostnaderna för dessa branschprogram beräknas bli lägre för den kommande perioden än under den senaste femårsperioden.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.2

Diagram 3. Statliga insatser i krisdrabbade företag och branscher

Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

XIII Energiförsörjning

Prop. 1986/87: 150

Milj. kr. oförändrad pris- och lönenivå

Bilaga 1.2

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82-1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88-1988/89-	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88-1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter	-10,6	4 192	-131	+64	-235	-40	- 3,1	-2,1
därav								
Energisparande	-30,7	41	- 20	+60	+ 60	0	-48,7	-
Energiförsörjning								
inkl. energiforskning	- 5,6	4 151	-111	+ 4	-295	-40	- 2,7	-3,1

Ändamålsgruppen omfattar bl. a. utgifterna för statens vattenfallsverk, beredskapslagring av olja m. m., energiforskning och ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer. Huvuddelen av statsutgifterna inom energiområdet går till investeringar, ofta av långsiktig karaktär. Beslut om investeringar inom ändamålsgruppen påverkar ofta utgiftsnivån under flera år framåt.

Vid beräkningarna av utgifterna för statens vattenfallsverk har investeringsnivån inom affärsverket under perioden 1986/87-1990/91 bedömts ligga på ca 3,7 miljarder kr. per år. Nyinvesteringarna i kärnkraftverk är avslutade. Vissa ombyggnadsarbeten pågår vid Ringhalsverket. Behovet av förnyelse av statens vattenfallsverks äldre anläggningar ökar. Vissa äldre delar av storkraftsnätet kommer därför att ersättas och kapaciteten därmed ökas. Ersättning för försenad produktionsstart av kärnreaktorer har utgått enligt särskilda avtal för reaktorerna Forsmark 1, 2 och 3 samt Ringhals 3 och 4. Budgetåret 1987/88 är det sista året ersättning kommer att utgå och då endast för Forsmark 3.

Inom energiområdet ges utöver anslag på statsbudgeten även kreditgarantier dels för utvinning m. m. av olja, naturgas och kol, dels för Svensk Kärnbränslehantering AB:s åtaganden i samband med upphandling inom kärnbränsleområdet. Statliga kreditgarantier lämnas för statens vattenfallsverks upplåning avseende bolag inom vattenfallskoncernen. Garantiramarna för dessa ändamål uppgår för budgetåret 1987/88 sammanlagt till ca 23,5 miljarder kr.

XIV Övrigt

Prop. 1986/87: 150

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

Bilaga 1.2

	Genomsnittlig procentuell förändring 1981/82–1985/86	1987/88	Förändring till				Procentuell förändring 1987/88–1988/89	Genomsnittlig procentuell förändring 1987/88–1991/92
			1988/89	1989/90	1990/91	1991/92		
Totala utgifter därav	- 4,7	26 945	+2 025	+205	+140	+909	+13,7	+8,9
Livsmedelssubventioner m. m.	-10,4	2 908	- 200	0	0	-400	- 6,8	-5,6
Rekreation, kyrkliga och kulturella ändamål	0	2 885	- 78	- 55	- 64	- 1	- 2,7	-1,7
Skatteadministration m. m.	1,1	9 987	- 70	-144	+ 14	+110	- 0,1	0,2

Till gruppen Övrigt har förts utgifter som inte har behandlats i någon av de tidigare redovisade ändamålsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslag för livsmedelssubventioner, riksdag och regering, skatteadministration, miljövård, kulturverksamhet, kyrkliga ändamål samt idrotts- och fritidsverksamhet.

Inom ramen för jordbruksprisregleringen fastställs priserna på *jordbruksprodukter* av statsmakterna, efter överläggningar mellan statens jordbruksnämnd, jordbruksnämndens konsumentdelegation och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. År 1973 infördes *livsmedelssubventioner* för att resultatet av just dessa prispförhandlingar inte skulle slå igenom på livsmedelspriserna. Utgifterna för livsmedelssubventionerna styrs av enskilda beslut som fattas av statsmakterna och av konsumtionen av livsmedel. Kostnaderna för livsmedelssubventionerna, som numera enbart avser mjölk, kan beräknas till 2,1 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Inkluderas vissa låginkomstsatsningar m. m. för jordbrukare uppgår beloppet till knappt 2,6 miljarder kr. Livsmedelssubventionerna beräknas därigenom sänka livsmedelspriserna med 2,5 %. I långtidsbudgeten beräknas subventionerna vara oförändrade under perioden. Statsmakternas ansvar för spannmålsöverskotten avvecklas under perioden i enlighet med gällande riksdagsbeslut.

Riksdagen beslutade våren 1985 att resurserna i jordbruket i stort sett bör stämma överens med vad som behövs för vår livsmedelsförsörjning och för de utfästelser som Sverige gjort i det internationella arbetet mot världsvälten. För de kostnader som uppstår till följd av att spannmålsproduktionen överstiger detta behov skall samhället under en övergångstid ta ett delansvar. Andelen för samhället skall vara 40 %, medan jordbruksnäringen svarar för 60 %, räknat vid normalskörd. Riksdagen har för 1985 års skörd slagit fast att procenten skall räknas på de verkliga kostnaderna för spannmålsöverskottet.

Införselavgiftsmedel från import av jordbruksprodukter och livsmedel används för olika ändamål, bl. a. prisreglering, med belopp som riksdagen beslutar om för varje år. Det belopp som skall tillföras jordbruket fastställs efter en särskild s. k. fördelningsplan. För regleringsåret 1987/88 beräknas

de totala införelavgiftsmedlen, som inte redovisas över statsbudgeten, uppgå till drygt 600 milj. kr.

Kostnader för den *centrala myndighetsutövning*, som inte kan hänföras till annat område, redovisas under denna ändamålsgrupp. Vissa utgifter för riksdag, regeringskansli och kommittéer samt anslagen till de kungl. hov- och slottsstaterna redovisas också här.

Även *skatteadministrationen m. m.* ingår i denna ändamålsgrupp. Kostnaderna för riksskatteverket, länsskattemyndigheterna, de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna samt för arvoden till taxeringsnämndordföranden m. m. kan i stort delas in i förvaltningsanslag och bidragsanslag. Huvuddelen av bidragsanslagen styrs av automatik, genom att bidragen är relaterade till lönekostnaderna för vissa verksamheter.

Staten bidrar vidare till en del regional *kulturverksamhet* som drivs i stiftelseform och ofta har landstingskommuner som huvudmän.

Kulturverksamheten finansieras även genom inkomster vid kulturinstitutionerna såsom entremedel m. m., lotterimedel och forskningsmedel. Resurser erhålls också inom ramen för sysselsättningspolitiken. Dessutom tillförs några kulturinstitutioner avkastning från fonder.

Inom *medieområdet* är stöden till dagspressen den största utgiften på statsbudgeten. Dessa stöd styrs av automatiskt verkande volymregler.

Sveriges Radio-koncernens (SR) verksamhet finansieras med avgiftsmedel som tillförs radiofonden. Avgiften är kopplad till innehav av televisionsmottagare. Fondens medel redovisas utanför statsbudgeten och finansierar radio- och TV-verksamhetens drifts- och investeringskostnader. Även radionämndens verksamhet finansieras av fondmedel. Undantagen från avgiftsfinansiering är programverksamheten för utlandet som finansieras över statsbudgeten. Radiofonden förvaltas av riksgäldskontoret.

Riksdagen fastställer årligen belopp som får rekvireras ur fonden. På denna bas får SR därutöver rekvirera medel enligt särskilda regler. Avgiftshöjningar görs löpande för att täcka ökade kostnader för koncernens verksamhet. I årets budgetproposition har föreslagits en avgiftshöjning per den 1 juli 1987 om 48 kr. per år.

Statens utgifter för *kyrkliga ändamål* beräknas till ca 96,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Det statliga stödet till *idrotten* uppgår – inkl. det lokala aktivitetsstödet – budgetåret 1987/88 till ca 325 milj. kr. Utgifterna för ändamålet prövas årligen av statsmakterna.

Kostnaderna för *miljövårdsinsatserna* uppgår budgetåret 1986/87 till drygt 500 milj. kr. i bidrag och direkta insatser. Även dessa utgifter fastställs genom årlig prövning.

Under posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov* netto, har för den framförliggande perioden lagts in reserver om 9,5 miljarder kr. per år motsvarande de kostnader som erfarenhetsmässigt uppkommer i samband med sedvanliga tilläggsbudgetar samt viss reserv därutöver för att beakta den underskattning av utgifterna för investeringar och särskilda program som långtidsbudgeten normalt innebär.

Förändringar i anslagsbehållningar skall motsvara förändringen av den kassamässiga belastningen på bl. a. reservationsanslag. Anslagsbehåll-

ningarna beräknas vid utgången av 1986/87 till 21,0 miljarder kr. Under långtidsbudgetperioden antas anslagsbehållningarna minska med 1500 milj. kr. per år, dvs. budgetens utgifter ökar i samma mån.

Utnyttjandet av rörliga krediter i riksgäldskontoret är ett sätt för bl. a. vissa affärsverk och myndigheter att klara tillfälliga likviditetspåfrestningar. Riksdagen medger dock en högsta kreditgräns. Utnyttjandet av rörliga krediter varierar kraftigt. I juli 1986 var ca 1,9 miljarder kr. av en total ram på ca 8,9 miljarder kr. utnyttjad. Bland de myndigheter, affärsverk m. fl. som kan utnyttja rörliga krediter kan nämnas statens jordbruksnämnd, Stiftelsen Samhällsföretag och statens vattenfallsverk. Exportkreditnämnden disponerar även en kredit för förluster på exportkreditgarantier. Utnyttjandet av rörliga krediter beräknas under långtidsbudgetperioden schablonmässigt komma att öka med 500 milj. kr.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Utgångspunkt	3
1.1 Syfte med långtidsbudgeten	3
1.2 Samhällsekonomisk bakgrund	3
1.3 Antaganden	3
1.4 Beräkningsmetodik	4
2 Statsbudgetens inkomster	6
2.1 Inledning	6
2.2 Resultatet av beräkningarna	6
3 Statsbudgetens utgifter	8
3.1 Utfiternas utveckling	8
3.2 Utgifternas utveckling uppdelade på olika ändamål	9
3.3 Jämförelse mellan alternativa utgiftsutvecklingar	10
3.4 Effekterna på utgifterna av andra antaganden	11
4 Budgetsaldot	12
5 Samhällsekonomiskt perspektiv	13

Appendix I

Statsbudgetens utgifter fördelade på realekonomiska kategorier	19
--	----

Appendix II

Ändamålsavsnitt	26
-----------------------	----

Appendix 1

I	Rättsväsende	
II	Internationellt utvecklingssamarbete	26
III	Totalförsvaret	28
IV	Pensioner, sjukförsäkring m. m.	30
V	Stöd till barnfamiljer	33
VI	Hälso-, sjuk- och socialvård	35
VII	Kommunikation	36
VIII	Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	38
IX	Utbildning och forskning	39
X	Arbetsmarknads- och regionalpolitik	41
XI	Bostadspolitik	44
XII	Näringspolitik	46
XIII	Energiförsörjning	49
XIV	Övrigt	50

Utdrag ur riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1987/88

Riksrevisionsverket (RRV) skall enligt sin instruktion varje år till regeringen lämna en reviderad beräkning av statens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i kompletteringspropositionen.

RRV redovisar med denna skrivelse nya beräkningar av inkomsterna för budgetåret 1987/88 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunktürkänsliga inkomstitlar. I anslutning till beräkningarna har även utfallet för budgetåret 1986/87 bedömts. Underlag för beräkningarna har inhämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter utnyttjats dels från RRVs taxeringsstatistiska undersökning avseende inkomståret 1985, dels från RRVs aktiebolagsenkät.

I beräkningarna har hänsyn tagits till riksdagsbeslut samt propositioner och andra regeringsbeslut som förelåg den 16 mars 1987.

För vissa titlar avseende budgetåret 1987/88, där RRV nu förordar förändringar, lämnas kommentarer till förändringarna.

I en tabellbilaga redovisas resultaten av RRVs reviderade beräkningar titel för titel för budgetåren 1986/87 och 1987/88. För att underlätta jämförelse med prognoserna i den reviderade nationalbudgeten presenteras i tabellbilagan också beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1987–1988.

RRVs inkomstberäkning från hösten 1986 finns utgiven i en separat publikation och kan tillsammans med den av RRV utgivna Inkomstloggaren användas som ett komplement till den nu presenterade reviderade inkomstberäkningen. Inkomstloggaren innehåller utförliga beskrivningar av vilka inkomster som hänför sig till de olika inkomstitlarna och vilka bestämmelser som gäller för dessa.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Mundebo i närvaro av avdelningschefen Jönsson, revisionsdirektören Danielsson, avdelningsdirektörerna Dalmo och Karlson, byrådirektörerna Aronsson och Nöjd, byråassistenten Stenberg, assistenten Frank samt avdelningsdirektören Svahlstedt, föredragande.

Stockholm den 6 april 1987

Ingemar Mundebo

Peter Svahlstedt

I. Sammanfattning

Förutsättningar

Riksrevisionsverkets (RRV) förslag till reviderad beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1987/88 och den nu gjorda uppskattningen av inkomsterna under budgetåret 1986/87 grundas på den ekonomiska politik som har kommit till uttryck i beslut av statsmakterna eller i förslag som har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 16 mars 1987 samt därefter på antagandet om oförändrad ekonomisk politik.

Förutom de institutionella förutsättningarna är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning som regeringen presenterade i den preliminära nationalbudgeten har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. RRV har också haft kontakt med finansdepartementet under det pågående arbetet med den reviderade nationalbudgeten för år 1987. På grundval härav har RRV valt att utgå från följande antaganden för beräkningarna:

	1986	Förändr. jfr. med budget- prop.	1987	Förändr. jfr. med budget- prop.	1988	Förändr. jfr. med budget- prop.
Utbetald lönesumma ¹	9,5	+0,3	6,7	+0,3	3,5	±0
Konsumentprisindex årsmedeltal ¹	4,2	±0	3,9	±0	2,0	±0
Privat konsumtion, löpande priser	8,0	-0,2	7,0	-1,0	3,5	±0
Privat konsumtion, volym ¹	3,6	±0	3,0	±0	1,5	±0
Basbelopp, kr.	23 300	±0	24 300 ²	±0	25 500	±0
Basenhet	7 800	±0	9 000	±0	10 000	±0
Bostadslåneränta	13,35	±0	9,7	±0	10,0	+0,3

¹ Procentuell förändring från föregående år

² Genomsnittligt värde

Sedan budgetpropositionen lagts fram har följande propositioner och regeringsbeslut av betydelse för inkomstberäkningarna tillkommit:

- Proposition om statens vattenfallsverk (1986/87: 87)
- Förbättrad kompensation vid korttidssjukdom m. m. (1986/87: 69)
- Vissa aktiefrågor för SSAB Svenskt Stål AB (1986/87: 71)
- Proposition om fordonsskatten för vissa lastbilar och släpvagnar (1986/87: 82)
- Regeringsbeslut 1987-01-08 ang. statens vattenfallsverk
- Förslag om uttag av socialavgifter på vinstandelsmedel

Vidare grundas beräkningarna nu på aktuellare uppgifter för inkomstskatterna. Beräkningarna bygger på uppgifter från taxeringen 1986, inhämtade genom RRV:s taxeringsstatistiska undersökning. RRV har även ge-

nomfört en enkät bland svenska aktiebolag under februari månad för att förbättra underlaget för beräkningarna av juridiska personers inkomstskatt.

Utveckling av inkomsterna

Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87 beräknas till 304,3 miljarder kr. vilket är 4,8 miljarder kr. mer än vad som beräknades i budgetpropositionen. För budgetåret 1987/88 beräknas ökningen till 4,9 miljarder kr. och inkomsterna till totalt 313,8 miljarder kr. Förklaringen till förändringarna kan delas upp i tre komponenter som redovisas i nedanstående tablå. En av komponenterna är de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för beräkningarna. En annan är de föreslagna förändringarna i de lagar och det regelsystem som påverkar statens inkomster och utgifter. En tredje komponent benämnd övrig information innehåller bl. a. beteendeförändringar, justeringar med ledning av utfallsdata, förändrade beräkningsmetoder, prognosfel m. m.

Uppdelningen på dessa komponenter kan inte göras på ett entydigt sätt. Förändringarna kan ibland bestå av kombinationseffekter.

I följande sammanställning redovisas orsakerna till förändringarna av inkomsterna budgetåren 1986/87 och 1987/88 mellan beräkningarna till budgetpropositionen och nuvarande beräkning.

	1986/87	1987/88
Beräkning i budgetpropositionen	299,5	308,9
Förändring till följd av:		
Nya antaganden	1,5	2,6
Propositioner m. m.	0,5	1,0
Övrig information	2,8	1,3
Nuvarande beräkning	304,3	313,8
Summa förändring	+4,8	+4,9

Inkomsterna har justeras upp med 4,8 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 med 4,9 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Den utbetalda lönesumman antas öka med 0,3 procentenheter mer för vart och ett av åren 1986 och 1987 jämfört med vad som antogs i beräkningen i budgetpropositionen. Utvecklingstakten under år 1987 för den privata konsumtionen i löpande priser antas minska med 1,0 procentenhet i förhållande till bedömningen i budgetpropositionen. De sammantagna förändringarna i de olika antagandena beräknas öka inkomsterna med 1,5 miljarder kr. budgetåret 1986/87 och med 2,6 miljarder kr. budgetåret 1987/88.

Den sammanlagda effekten av lagda propositioner m. m. beräknas öka inkomsterna med 0,5 miljarder kr. resp. 1,0 miljarder kr. budgetåren 1986/87 och 1987/88. För budgetåret 1986/87 är det den föreslagna försäljningen av aktier i Svenskt Stål AB som orsakar upprevideringen. För budgetåret 1987/88 har upprevideringen orsakats av en höjning av inleveransen från statens vattenfallsverks överskott som beslutas av regeringen.

Vidare har skatteeffekten av propositionen om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom reviderats upp i förhållande till budgetpropositionen.

De sammanlagda nettoförändringarna under övrig information på 2,8 resp. 1,3 miljarder kr. orsakas av dels ny information som erhållits ur RRV:s aktiebolagsenkät, dels förändrade kalkyler till följd av utfallsdata.

I det följande redogörs ytterligare för inkomstberäkningarna budgetåren 1986/87 och 1987/88 samt för differenserna gentemot budgetpropositionen. En mer detaljerad redovisning av beräkningsresultaten finns publicerad i RRV:s skrivelse (dnr 1987: 86).

Fysiska personers inkomstskatt

Inkomstskatterna för fysiska personer beräknas för budgetåret 1986/87 till 49,4 miljarder kr., vilket är en ökning med 1,7 miljarder kr. jämfört med budgetpropositionen. Denna ökning är en följd av att antagandet om lönesummans utveckling justeras upp för åren 1986 och 1987.

Inkomstskatterna för budgetåret 1987/88 påverkas av de förändringar i inkomstskattesystemet som beslutas för åren 1987 och 1988.

Förändringarna innebär i korthet följande.

- Det kommunala grundavdraget höjs till 9 000 kr. för år 1987 och till 10 000 kr. för 1988
- Ett statligt grundavdrag återinförs på 9 000 kr. för 1987 och höjs till 10 000 för år 1988
- Den s. k. brytpunkten höjs från 124 800 kr. till 135 000 kr. för år 1987 till 150 000 kr. för år 1988
- Alla som har beskattningsbar inkomst får betala 100 kr. i inkomstskatt fr. o. m. år 1987
- Antalet skikt i skatteskalorna minskas. År 1988 finns endast två skikt för grundbelopp resp. tilläggsbelopp
- Marginalskattespärren slopas år 1987
- Sambeskattningen av makes kapitalinkomster slopas år 1987
- Rätten att utnyttja makes outnyttjade avdrag upphävs
- Räntetillägg slopas på bostad i jordbruksfastighet och bil i näringsverksamhet. Arbetsgivare åläggs att i kontrolluppgiften ange räntefria och lågfinansierade lån
- Rätten till kvittning mellan villaunderskott och kapitalinkomst begränsas år 1987 och slopas helt år 1988
- Garantibeskattningen slopas år 1987
- Extra avdraget i inkomst av annan fastighet slopas år 1987

För budgetåret 1987/88 beräknas fysiska personers inkomstskatt till 52,3 miljarder kr., vilket är en ökning med 3,4 miljarder kr. jämfört med budgetpropositionen.

Den största revideringen har gjorts av preliminärskatterna som har räknats upp med 3,2 miljarder kr. Den kraftiga uppjusteringen är en följd av de tidigare redovisade förändringarna i antaganden om lönesumman och transfereringsinkomsterna jämfört med kalkylerna i budgetpropositionen.

RRV har i sin taxeringsstatistiska undersökning beräknat effekterna av skatteomläggningarna för inkomståren 1987 och 1988. Beräkningarna base-

ras på den inkomstfördelning som gällde år 1985 framskriven med de olika antaganden om lönesumman m. m. som gäller för denna reviderade inkomstberäkning.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.3

Tabell 1. Effekt på slutlig skatt år 1988 (milj. kr.) Jämförelse mellan beräkningarna i prop. 1985/86: 130 och prop. 1985/86: 150

		Prop. RRV mars 1986	RRV mars 1987
1. Höjning av kommunala grundavdraget	-4 130	-3 969	-3 957
2. Ändring av det statliga grundbeloppet	-1 810	-1 887	-2 154
3. Ändring av tilläggsbeloppet	-1 735	-1 850	-2 085
4. Ny skatt på 100 kr.	630	622	629
5. Slopade kvittningsrätt inkomst av kapital/ villaunderskott	400	149	175
6. Slopande av sambesattning	-125	-175	-203
Summa	-6 770	-7 110	-7 595
varav 1986-1987	-3 258	-3 306	-3 542
7. Slopade garantibesattning	-400	-	-1 635
8. Slopade extra avdrag på annan fastighet	-	-	885
9. Höjd fastighetsskatt	-	-	660
10. Höjd kommunal utdebitering	-	-	752
Summa	-7 170	-	-6 933
varav 1986-1987	-	-	-3 826

Skattesänkningen uppgår till 6 933 milj. kr. för åren 1987 och 1988, varav sänkningen för 1987 uppgår till 3 826 milj. kr. Den största sänkningen utgörs av det höjda kommunala grundavdraget. Detta sänker skatteuttaget med knappt 4 miljarder kr. eller 57%. Inkomsterna av grundbeloppet i den statliga marginalskatteskalen sänks med 2 150 milj. kr. och tilläggsbeloppet med 2 100 milj. kr. Det införda 100-kronorsbeloppet höjer skatten med 629 milj. kr., medan den slopade kvittningsrätten höjer skatten med 175 milj. kr. Den slopade sambesattningen, som berör ca 12 000 inkomsttagare, sänker skatten med 203 milj. kr.

Den slopade garantibesattningen inkl. procentavdraget sänker kommunala skatterna med 1 635 milj. kr., medan effekten av slopandet av det extra avdraget för annan fastighet medför ett ökat skatteuttag på 885 milj. kr. Därutöver beräknas höjningen av den kommunala utdebiteringen på 11 öre mellan 1986 och 1988 öka skatteuttaget med 752 milj. kr.

Av totaleffekten mellan 1986 och 1988 på 6 933 milj. kr. beror 2 678 milj. kr. eller 38% på den statliga besattningen.

Av den totala skattesänkningen på 3 826 milj. kr. mellan 1986 och 1987 svarar den statliga besattningen för 221 milj. kr. eller 5%.

I sammanställningen har hänsyn tagits till den höjda fastighetsskatten mellan 1986 och 1988. Enligt RRV:s prognoser höjs fastighetsskatten mellan 1986 och 1988 med 660 milj. kr.

I tabellerna 4 till 6 redovisas skatteförändringarna på individbasis. Tabell 4 redovisar de personer som erhåller sänkt skatt och tabell 5 de personer som drabbas av en skatteökning mellan 1986 och 1988. Tabell 6

visar antalet personer fördelade efter skattesänkningens storlek och sammanräknad inkomst.

Av tabellerna framgår att av total 6,6 milj. personer erhåller 5,2 milj. personer sänkt skatt och 850 000 personer drabbas av höjd skatt. Resterande personer får varken sänkt eller höjd skatt. Skatteändringar på + 100 kr. resp. - 100 kr. har betraktats som oförändrad skatt.

Enligt tabell 4 ökar den skattesänkning man erhåller med stigande inkomst både i absoluta tal och i procent av den skatt man betalar enligt 1986 års skatteregler. Skattesänkningen i procent av sammanräknad inkomst ökar också med stigande inkomst.

För de personer som drabbas av skatteökningar mellan åren är situationen nästan den omvända. Skatteökningen i absoluta belopp ökar med stigande inkomst medan ökningen satt i relation till skatten för 1986 och i relation till sammanräknad inkomst minskar med stigande inkomst.

Av tabell 6 framgår att 1,8 milj. personer erhåller skattesänkningar som understiger 1000 kr. Knappt 2,9 milj. personer erhåller sänkt skatt med mellan 1000 och 3000 kr. Dessa två intervall täcker 91% av samtliga personer som erhåller sänkt skatt mellan 1986 och 1988. Drygt 170 personer erhåller sänkt skatt som överstiger 100 000 kr. och knappt 13 000 personer får sänkt skatt med mellan 10 000 och 100 000 kr.

Juridiska personers inkomstskatt

Juridiska personers skatter beräknas öka för såväl budgetåret 1986/87 som budgetåret 1987/88 jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen. För budgetåret 1986/87 beräknas inkomsterna till 17,0 miljarder kr., vilket är 1,7 miljarder kr. mer än i budgetpropositionen. Inkomsterna för budgetåret 1987/88 har reviderats upp till 19,6 miljarder kr. Detta innebär en ökning med 2,1 miljarder kr. i förhållande till budgetpropositionen.

För att få fram ett aktuellt underlag för beräkningen av juridiska personers skatter har RRV genomfört en enkät till 2 800 st aktiebolag, sparbanker och försäkringsbolag. Endast 56% av företagen besvarade enkäten, varför resultatet är osäker.

Enligt aktiebolagsenkäten kommer den statligt taxerade inkomsten att öka med drygt 50% mellan inkomståren 1985 och 1986. Under hösten 1986 genomfördes en liknande enkät till svenska aktiebolag. Resultatet från denna enkät visade på en utvecklingstakt på den statliga taxerade inkomsten på ca 27% mellan åren 1985 och 1986. Med utgångspunkt från dessa båda enkäter beräknar RRV att det statliga skatteunderlaget kommer att öka med 40% mellan inkomståren 1985 och 1986. Prognosen för juridiska personers inkomstskatter i budgetpropositionen byggde på en utvecklingstakt på 25% mellan samma inkomstår. Vid bedömningen av skatteunderlaget för åren 1987 och 1988 har RRV utgått från en trendmässig ökning på 10%. Denna bedömning är oförändrad jämfört med bedömningen i budgetpropositionen.

Den beräknade högre utvecklingstakten mellan inkomståren 1985 och

1986 förklarar i sin helhet upprevideringen av inkomsterna för budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Vinstdelningsunderlaget för år 1986 beräknas enligt aktiebolagsenkäten till 13 725 milj. kr. Vinstdelningsskatten, som är 20 % på underlaget, blir då 2 745 milj. kr. RRV beräknar, med hänsyn till det osäkra enkätresultatet, att vinstdelningsskatten 1986 blir 3 000 milj. kr., vilket är 300 milj. kr. lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen.

Lagstadgade socialavgifter

Inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna beräknas till 57,8 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och till 62,2 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Detta innebär att inkomsterna för innevarande budgetår i stort sett är oförändrat i förhållande till beräkningen i budgetpropositionen. För budgetåret 1987/88 har inkomsterna reviderats ned med 0,7 miljarder kr. jämfört med budgetpropositionen.

Revideringen orsakas av de korrigeringar som RRV gjort av de i budgetpropositionen presenterade beräkningarna av utgifterna under inkomstittlarna sjukförsäkringsavgift, netto och övriga socialavgifter, netto.

Skatt på egendom

Inkomster av skatt på egendom beräknas till totalt 13,0 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och till 14,3 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Det är en nedrevidering med 74 milj. kr. för budgetåret 1986/87 resp. 234 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Det är främst utfallet av fastighetsskatten som orsakar nedrevideringen de båda budgetåren. Inkomster i form av stämpelskatter, förmögenhetsskatter och skatt på värdepapper visar däremot måttliga uppjusteringar.

Skatt på varor och tjänster

Inkomsterna av skatt på varor och tjänster beräknas till totalt 119,0 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och till 125,2 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. För innevarande budgetår har inkomsterna räknats upp med 0,5 miljarder kr. jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. För budgetåret 1987/88 har en nedrevidering gjorts av inkomsterna med 0,4 miljarder kr. Den beloppsmässigt största inkomstiteln under skatt på varor och tjänster är mervärdeskatt. Inkomsterna av mervärdeskatt har räknats upp med 0,2 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Uppräkningen beror i huvudsak på högre utfall på inkomstiteln första hälften av budgetåret jämfört med budgetpropositionen. Inkomsterna för budgetåret 1987/88 har justerats ned beroende på förändrat antagande av bl. a. implicitprisindex. Totalt beräknas inkomsterna av mervärdeskatt till 67,5 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och till 71,8 miljarder kr. för budgetåret 1987/88.

Övriga inkomster

Övriga inkomster på statsbudgeten består av huvudgrupperna inkomster av statens verksamhet, inkomster av försäld egendom, återbetalning av lån och kalkylmässiga inkomster. I budgetpropositionen beräknades dessa inkomster till 43,9 miljarder kr. budgetåret 1986/87 och till 36,5 miljarder kr. för budgetåret 1987/88.

För innevarande budgetår har inkomsterna räknats upp med 1,2 miljarder kr. eller med 3% till 45,1 miljarder kr. För budgetåret 1987/88 beräknas summan av övriga inkomster till 37,1 miljarder kr., vilket är 0,6 miljarder kr. mer jämfört med budgetpropositionen.

Riksbankens inlevererade överskott har för innevarande budgetår räknats ned med 0,2 miljarder kr. till 6,5 miljarder kr. Överskottet för riksbankens egentliga rörelse blev lägre än vad som antogs i budgetpropositionen. För budgetåret 1987/88 beräknas inkomsterna öka med 0,4 miljarder kr., varvid det inlevererade överskottet beräknas till 6,4 miljarder kr.

Inlevererat överskott från statens vattenfallsverk beräknades till 2,5 miljarder kr. för såväl innevarande budgetår som för budgetåret 1987/88 i budgetpropositionen. Statens vattenfallsverk skall enligt regeringsbeslut leverera in 2,9 miljarder kr. av överskottet under budgetåret 1987/88. Överskottet från statens vattenfallsverk revideras därför upp med 0,4 miljarder kr.

Inkomsterna från försäld egendom har räknats upp med 0,5 miljarder kr. för innevarande budgetår främst till följd av statens erbjudande att köpa delar av Svenskt Stål AB (SSAB) till sex institutionella investerare. För budgetåret 1987/88 har inga revideringar gjorts i förhållande till budgetpropositionen.

Återbetalningar av lån beräknades i budgetpropositionen till 6,9 miljarder kr. för innevarande budgetår och till 4,9 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Till följd av fortsatta höga amorteringar av bostadslån och lokaliseringsslån under första hälften av budgetåret 1986/87 har RRV reviderat upp inkomsterna under inkomsthuvudgruppen återbetalningar av lån med 1,6 miljarder kr. RRV beräknar inkomsterna till 8,5 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och till 4,8 miljarder kr. för 1987/88.

Förslag till ny inkomstitel

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit att statliga myndigheter skall erlägga en avgift som bidrag till finansieringen av företagshälsovårdens utgifter inom arbetsmiljöområden.

RRV föreslår därför att en ny inkomstitel uppföres under inkomsthuvudgruppen kalkylmässiga inkomster. Inkomstiteln föreslås benämnad 5311 statliga avgifter för företagshälsovård. Inkomsterna beräknas till 53 400 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomstitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en

netto-redovisning, dvs. saldoto av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 1 finns en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88. I RRV:s prognosarbete ingår att för dessa titlar bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter.

Den största differensen mellan brutto- och netto-redovisning finns på inkomsttypen 1000 Skatter. Inkomsterna på huvudgruppen 1100 består till största delen av preliminärskatter (statlig och kommunal inkomstskatt m. m.). Utgifterna utgörs bl. a. av utbetalningar av kommunalskattemedel och överskjutande skatt. För huvudgrupp 1100 beräknas bruttointkomsterna öka med 12,0% mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87. Bruttoutgifterna beräknas öka med 10,8% för budgetåret 1986/87. För budgetåret 1987/88 ökar bruttointkomsterna med 8,1% och bruttoutgifterna med 8,1%.

Inkomsterna på huvudgruppen 1200 består i huvudsak av arbetsgivaravgifter. I den tabellariska bruttosammanställningen ingår såväl ATP-avgifter som de övriga arbetsgivaravgifter som överförs till fonderade medel utanför statsbudgeten. Utgifterna utgörs av utbetalningar till ATP-systemet och olika fonderingar inom den statliga sektorn. Vidare utbetalas sjukförsäkringsavgifens andel av sjukförsäkringens kostnader. Bruttointkomsterna för huvudgruppen 1200 beräknas öka med 8,9% mellan budgetåren 1985/86. Utvecklingen av bruttointkomsterna mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknas till 5,9%.

Bruttointkomsterna på huvudgruppen 1400 beräknas till 182,9 miljarder kr. för budgetåret 1987/88 och bruttoutgifterna till 57,7 miljarder kr. för samma år. Bruttoutgifterna utgör återbetalningar av mervärdesskatt.

Tabell 2. Bruttoredo-visning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1985/86–1987/88, milj.kr.

Inkomst huvudgrupp	Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten		
	1985/86	1986/87	1987/88	1985/86	1986/87	1987/88	1985/86	1986/87	1987/88
1000 Skatter varav	522 992	576 178	615 135	289 907	316 894	338 385	233 086	259 284	276 750
1100 ¹ Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	210 246	235 444	254 552	149 835	165 959	179 475	60 411	69 485	75 077
1200 ¹ Lagstadgade socialavgifter	141 623	154 312	163 381	90 804	96 535	101 210	50 819	57 777	62 171
1400 Skatt på varor och tjänster	162 964	173 406	182 865	49 268	54 400	57 700	113 697	119 006	125 165
2000 Inkomster av statens verksamhet	29 683	31 783	28 587	—	—	—	29 683	31 783	28 587
3000 Inkomster av försäld egendom	288	1 163	102	—	—	—	288	1 163	102
4000 Återbetalning av lån	7 605	8 470	4 837	—	—	—	7 605	8 470	4 837
5000 Kalkylmässiga inkomster varav	8 655	7 842	7 964	4 218	4 253	4 398	4 437	3 589	3 566
5200 ¹ Statliga pensionsavg netto	5 014	4 370	4 468	4 218	4 253	4 398	796	117	70
Summa	569 224	625 436	656 625	294 125	321 147	342 783	275 099	304 290	313 842

¹ Ömföringen mellan statsbudgetens inkomsttitlar är exkluderade.

Tabell 3. Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs beräkning för budgetåren 1986/87 och 1987/88, tusental kronor

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
1000 Skatter:	255 613 401	259 283 917	3 670 516	272 375 601	276 750 001	4 374 400
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	65 944 000	69 485 000	3 541 000	69 422 000	75 077 000	5 655 000
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	47 716 000	49 421 000	1 705 000	48 933 000	52 309 000	3 376 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	47 716 000	49 421 000	1 705 000	48 933 000	52 309 000	3 376 000
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	15 277 000	17 002 000	1 725 000	17 426 000	19 575 000	2 149 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	15 277 000	17 002 000	1 725 000	17 426 000	19 575 000	2 149 000
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	1 100 000	1 100 000	—	1 100 000	1 100 000	—
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	—	1 100 000	1 100 000	—
1140 Övriga inkomstskatter:	1 851 000	1 962 000	111 000	1 963 000	2 093 000	130 000
1141 Kupongskatt	150 000	260 000	110 000	160 000	290 000	130 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	4 000	4 000	—	5 000	5 000	—
1143 Beviljningsskatt	3 000	3 000	—	3 000	3 000	—
1144 Lotterivinstskatt	1 694 000	1 695 000	1 000	1 795 000	1 795 000	—
1200 Lagstadgade socialavgifter:	58 069 900	57 777 300	-292 600	62 863 100	62 170 500	-692 600
1211 Folkpensionsavgift	39 175 000	39 140 000	-35 000	40 849 000	40 954 000	105 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	-619 000	-857 000	-238 000	660 000	202 000	-458 000
1231 Barnomsorgsavgift	9 049 000	9 041 000	-8 000	9 512 000	9 536 000	24 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 061 000	1 061 000	—	1 121 000	1 124 000	3 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	753 000	747 000	-6 000	1 938 000	1 547 000	-391 000
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	120 900	123 300	2 400	125 100	127 500	2 400
1281 Allmän löneavgift	8 530 000	8 522 000	-8 000	8 658 000	8 680 000	22 000
1300 Skatt på egendom:	13 090 000	13 016 116	-73 884	14 572 000	14 338 000	-234 000
1310 Skatt på fast egendom:	4 291 000	3 990 116	-300 884	5 299 000	4 960 000	-339 000
1311 Skogsvårdsavgifter	400 000	450 000	50 000	420 000	460 000	40 000
1312 Hyrehusavgift/ Fastighetsskatt	3 891 000	3 540 116	-350 884	4 879 000	4 500 000	-379 000
1320 Förmögenhetsskatt:	1 799 000	1 871 000	72 000	1 923 000	1 923 000	—
1321 Fysiska personers förmögenhets skatt	1 748 000	1 827 000	79 000	1 875 000	1 875 000	—

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
1322 Juridiska personers förmögenhets skatt	51 000	44 000	-7 000	48 000	48 000	-
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	1 220 000	1 220 000	-	1 280 000	1 280 000	-
1331 Arvsskatt	1 000 000	1 000 000	-	1 050 000	1 050 000	-
1332 Gåvoskatt	220 000	220 000	-	230 000	230 000	-
1340 Övrig skatt på egendom:	5 780 000	5 935 000	155 000	6 070 000	6 175 000	105 000
1341 Stämpelskatt	2 680 000	2 795 000	115 000	2 670 000	2 775 000	105 000
1342 Skatt på värdepapper	3 100 000	3 140 000	40 000	3 400 000	3 400 000	-
1400 Skatt på varor och tjänster:	118 509 501	119 005 501	496 000	125 518 501	125 164 501	-354 000
1410 Allmänna försäljningsskatter:	67 300 000	67 500 000	200 000	72 400 000	71 800 000	-600 000
1411 Mervärdesskatt	67 300 000	67 500 000	200 000	72 400 000	71 800 000	-600 000
1420						
1430 Skatt på specifika varor:	41 973 500	42 534 500	561 000	43 809 500	43 848 500	39 000
1421 Bensinskatt	12 000 000	12 000 000	-	12 100 000	12 100 000	-
1422 Särskilda varuskatter	899 000	906 000	7 000	929 000	929 000	-
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 472 000	1 582 000	110 000	1 472 000	1 482 000	10 000
1424 Tobaksskatt	4 050 000	4 050 000	-	4 300 000	4 300 000	-
1425 Skatt på spritdrycker	5 650 000	5 900 000	250 000	5 900 000	5 900 000	-
1426 Skatt på vin	2 150 000	2 150 000	-	2 260 000	2 260 000	-
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 490 000	1 560 000	70 000	1 550 000	1 575 000	25 000
1428 Energiskatt	11 600 000	11 600 000	-	12 700 000	12 700 000	-
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	1 500	1 500	-	500	500	-
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	1 400 000	1 500 000	100 000	1 302 000	1 302 000	-
1432 Kassettskatt	93 000	102 000	9 000	103 000	107 000	4 000
1433 Skatt på videobandspelare	133 000	148 000	15 000	143 000	143 000	-
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	950 000	950 000	-	970 000	970 000	-
1435 Särskild avgift mot försurning	85 000	85 000	-	80 000	80 000	-
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:	590 000	325 000	-265 000	340 000	345 000	5 000
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	460 000	149 800	-311 000	200 000	170 000	-30 000
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	130 000	176 000	46 000	140 000	175 000	35 000
1450 Skatt på tjänster:	1 486 000	1 486 000	-	1 644 000	1 646 000	2 000
1451 Reseskatt	289 000	289 000	-	302 000	302 000	-
1452 Skatt på annonser och reklam	672 000	672 000	-	772 000	772 000	-
1453 Totalisatormedel	420 000	420 000	-	460 000	462 000	2 000
1454 Skatt på spel	105 000	105 000	-	110 000	110 000	-
1460 Skatt på vägtrafik:	5 280 000	5 280 000	-	5 385 000	5 585 000	200 000
1461 Fordonsskatt	3 120 000	3 120 000	-	3 210 000	3 410 000	200 000

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
1462 Kilometerskatt	2 160 000	2 160 000	—	2 175 000	2 175 000	—
1470 Skatt på import:	1 880 000	1 880 000	—	1 940 000	1 940 000	—
1471 Tullmedel	1 880 000	1 880 000	—	1 940 000	1 940 000	—
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	1	1	—	1	1	—
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	—	1	1	—
2000 Inkomster av statens verksamhet:	32 508 893	31 783 031	-725 862	28 025 487	28 586 802	561 315
2100 Rörelseöverskott:	12 336 190	12 105 986	-230 204	11 524 200	12 502 210	978 010
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	3 337 675	3 302 875	-34 800	3 100 010	3 160 935	510 925
2111 Postverkets inlevererade överskott	49 575	49 575	—	47 010	46 235	-775
2112 Televerkets inlevererade överskott	304 000	304 000	—	201 000	201 000	—
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	125 000	125 200	200	—	—	—
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	145 200	145 200	—	188 000	273 000	85 000
2115 Affärsverkets FFVs inlevererade överskott	73 500	71 900	-1 600	77 000	80 700	3 700
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 491 400	2 452 000	-39 400	2 486 000	2 893 000	407 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	149 000	155 000	6 000	101 000	117 000	16 000
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	154 510	142 710	-11 800	169 500	144 300	-25 200
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	37 900	37 900	—	41 100	41 100	—
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	60 800	49 000	-11 800	51 000	47 000	-4 000
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	55 810	55 810	—	77 400	56 200	-21 200
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	6 700 000	6 459 000	-241 000	6 000 000	6 385 000	385 000
2131 Riksbankens inlevererade överskott	6 700 000	6 459 000	-241 000	6 000 000	6 385 000	385 000
2150 Överskott från spelverksamhet:	2 144 005	2 201 401	57 396	2 254 690	2 361 975	107 285
2151 Tipsmedel	1 312 960	1 312 960	—	1 384 690	1 384 690	—
2152 Lotterimedel	831 045	888 441	57 396	870 000	977 285	107 285
2200 Överskott av statens fastighets förvaltning:	503 279	503 279	—	608 926	617 126	8 200
2210 Överskott av civil fastighets förvaltning:	503 279	503 279	—	608 926	617 126	8 200
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	—	500	500	—
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	501 349	501 349	—	606 800	615 000	8 200

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRV:s beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRV:s beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2215 Överskott av general-tullstyrelsens fastighetsförvaltning	1 430	1 430	-	1 626	1 626	-
2300 Ränteinkomster:	13 379 161	12 938 762	-440 399	10 019 264	9 827 074	-192 190
2310						
2320 <i>Räntor på näringslån:</i>	<i>794 367</i>	<i>746 367</i>	<i>-48 000</i>	<i>739 039</i>	<i>685 509</i>	<i>-53 530</i>
2311 <i>Räntor på lokaliseringsslån</i>	280 000	235 000	-45 000	260 000	210 000	-50 000
2313 <i>Ränteinkomster på statens avdickningslån</i>	200	200	-	160	160	-
2314 <i>Ränteinkomster på fiskerilån</i>	6 251	6 251	-	6 695	6 695	-
2316 <i>Ränteinkomster på vattenkraftslån</i>	189	189	-	179	179	-
2317 <i>Ränteinkomster på luftfartslån</i>	1 697	1 697	-	1 596	1 596	-
2318 <i>Ränteinkomster på statens lån för den mindre skeppsfarten</i>	18 300	18 300	-	14 500	14 500	-
2319 <i>Ränteinkomster på kraftledningslån</i>	1	1	-	-	-	-
2321 <i>Ränteinkomster på skogsväglån</i>	49	49	-	49	49	-
2322 <i>Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet</i>	165 000	165 000	-	156 000	156 000	-
2323 <i>Räntor på övriga lån, Lantbruksstyrelsen</i>	3 360	3 360	-	3 620	3 620	-
2324 <i>Räntor på televerkets statslån</i>	270 000	267 000	-3 000	250 000	247 500	-2 500
2325 <i>Räntor på postverkets statslån</i>	49 320	49 320	-	46 240	45 210	-1 030
2330 <i>Räntor på bostadslån:</i>	<i>9 600 619</i>	<i>9 200 600</i>	<i>-400 019</i>	<i>6 450 540</i>	<i>6 400 540</i>	<i>-50 000</i>
2332 <i>Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande</i>	9 600 000	9 200 000	-400 000	6 450 000	6 400 000	-50 000
2333 <i>Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer</i>	259	240	-19	240	240	-
2334 <i>Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen</i>	360	360	-	300	300	-
2340 <i>Räntor på studielån:</i>	<i>12 005</i>	<i>20 010</i>	<i>8 005</i>	<i>9 005</i>	<i>9 005</i>	-
2341 <i>Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier</i>	5	10	5	5	5	-
2342 <i>Ränteinkomster på allmänna studielån</i>	12 000	20 000	8 000	9 000	9 000	-
2350 <i>Räntor på energisparlån:</i>	<i>490 000</i>	<i>490 000</i>	-	<i>370 000</i>	<i>360 000</i>	<i>-10 000</i>
2351 <i>Räntor på energisparlån</i>	490 000	490 000	-	370 000	360 000	-10 000
2360 <i>Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>	<i>8 000</i>	<i>8 000</i>	-	<i>7 000</i>	<i>8 000</i>	<i>1 000</i>

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	8 000	8 000	-	7 000	8 000	1 000
2370 <i>Räntor på beredskapslagring:</i>	920 000	919 900	-100	870 000	870 340	340
2371 <i>Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar</i>	920 000	919 900	-100	870 000	870 340	340
2380.						
2390 <i>Övriga ränteinkomster:</i>	1 554 170	1 553 885	-285	1 573 680	1 493 680	-80 000
2381 <i>Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.</i>	1 000	1 000	-	550	550	-
2383 <i>Ränteinkomster på statens bosättningslån</i>	3 000	3 000	-	2 000	2 000	-
2384 <i>Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv</i>	7 200	7 000	-200	1 000	1 000	-
2385 <i>Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler</i>	130	110	-20	130	130	-
2386 <i>Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler</i>	14 300	14 300	-	11 600	11 600	-
2389 <i>Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder</i>	340	275	-65	300	300	-
2391 <i>Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering</i>	3 200	3 200	-	3 100	3 100	-
2392 <i>Räntor på intressemedel</i>	25 000	25 000	-	25 000	25 000	-
2394 <i>Övriga ränteinkomster</i>	100 000	100 000	-	100 000	100 000	-
2396 <i>Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet</i>	1 400 000	1 400 000	-	1 430 000	1 350 000	-80 000
2400 Aktieutdelning:	447 410	447 410	-	530 702	530 702	-
2410 <i>Inkomster av statens aktier:</i>	447 410	447 410	-	530 702	530 702	-
2411 <i>Inkomster av statens aktier</i>	447 410	447 410	-	530 702	530 702	-
2500 Offentligrättsliga avgifter:	3 842 327	3 729 089	-113 238	4 137 169	3 958 864	-178 305
2511 <i>Expeditionsavgifter</i>	516 355	536 355	20 000	626 125	563 800	-62 325
2514 <i>Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst</i>	32	32	-	32	32	-
2517 <i>Trafiksäkerhetsavgift</i>	49 800	49 800	-	50 800	51 300	500
2518 <i>Fyravgifter, farledsvaruavgifter</i>	398 931	399 500	569	-	-	-
2519 <i>Skeppsmättningsavgifter</i>	2 500	2 500	-	-	-	-
2521 <i>Fartygsinspektionsavgifter</i>	7 000	7 000	-	-	-	-
2522 <i>Avgifter för granskning av biografifilm</i>	3 600	3 600	-	3 600	3 600	-

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2523 Avgifter för särskild provning och fyllnadsprovning inom skolväsendet	1 540	1 540	—	1 560	1 560	—
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterielltillverkning	1	1	—	1	1	—
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 455	3 455	—	3 460	3 460	—
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	157 877	113 400	-44 477	159 600	161 900	-97 700
2531 Avgifter vid registrering i förenings m. fl. register	29 350	24 700	-4 650	31 700	26 500	-5 200
2532 Utsökningsavgifter	93 390	93 390	—	93 400	93 400	—
2533 Avgifter vid statens planverk	585	585	—	620	620	—
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	132 950	132 950	—	137 250	137 250	—
2535 Avgifter för statliga kredit garantier	153 395	147 395	-6 000	133 475	132 075	-1 400
2536 Lotteriavgifter	3 200	3 200	—	3 200	3 200	—
2537 Miljöskyddsavgift	29 300	30 000	700	43 400	30 000	-13 400
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	109 500	109 500	—	110 500	110 500	—
2539 Tåktavgift	10 000	10 000	—	10 000	10 000	—
2541 Avgifter vid tullverket	33 000	30 000	-3 000	33 500	33 500	—
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	18 475	18 475	—	16 490	16 490	—
2543 Skatteutjämningsavgift	2 083 000	2 005 677	-77 323	2 672 000	2 670 000	-2 000
2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	2 968	3 912	944	3 770	7 210	3 440
2545 Närradioavgifter	2 123	2 122	-1	2 686	2 466	-220
2600 Försäljningsinkomster:	1 010 425	1 064 325	53 900	210 025	210 025	—
2611 Inkomster vid kriminalvården	141 700	141 700	—	150 200	150 200	—
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 725	9 725	—	10 025	10 025	—
2616 Försäljning av sjökort	7 500	7 500	—	—	—	—
2617 Lotsavgifter	69 700	69 900	200	—	—	—
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300	300	—	300	300	—
2624 Inkomster av uppörd av felparkeringsavgifter	49 500	49 500	—	49 500	49 500	—
2625 Utförsäljning av beredskapslager	732 000	785 700	53 700	—	—	—
2700 Böter m. m.:	451 701	455 780	4 079	465 701	464 701	-1 000
2711 Restavgifter	258 500	269 500	11 000	262 500	272 500	10 000
2712 Bötesmedel	193 200	186 200	-7 000	203 200	192 200	-11 000
2713 Vattenföreningavgift	1	80	79	1	1	—

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	538 400	538 400	—	529 500	476 100	-53 400
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	538 400	538 400	—	529 500	476 100	-53 400
3000 Inkomster av försäld egendom:	688 400	1 163 450	475 050	106 100	102 000	-4 100
3100 Inkomster av försälda byggnader och maskiner m. m.:	229 300	244 350	15 050	73 050	68 950	-4 100
3110 Affärsverkens inkomster av försälda fastigheter och maskiner:	211 000	228 200	17 200	61 000	61 000	—
3113 Statens järnvägars inkomster av försälda fastigheter och maskiner	30 000	30 000	—	30 000	30 000	—
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försälda fastigheter och maskiner	1 000	1 200	200	1 000	1 000	—
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försälda fastigheter och maskiner	180 000	197 000	17 000	30 000	30 000	—
3120 Civila myndigheters inkomster av försälda byggnader och maskiner:	18 300	16 150	-2 150	12 050	7 950	-4 100
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	500	500	—	300	300	—
3122 Statens vägverks inkomster av försälda byggnader och maskiner	7 500	3 500	-4 000	7 500	3 500	-4 000
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försälda byggnader och maskiner	50	50	—	—	—	—
3124 Statskontorets inkomster av försälda datorer m. m.	200	50	-150	200	100	-100
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	10 000	12 000	2 000	4 000	4 000	—
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försälda byggnader och maskiner	50	50	—	50	50	—
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	4 100	4 100	—	1 050	1 050	—
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	4 100	4 100	—	1 050	1 050	—
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:	455 000	915 000	460 000	32 000	32 000	—
3311 Inkomster av statens gruvegendom	30 000	30 000	—	32 000	32 000	—

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	425 000	885 000	460 000	—	—	—
4000 Återbetalning av lån:	6 886 990	8 470 349	1 583 359	4 927 187	4 837 187	-90 000
4100 Återbetalning av näringslån:	520 039	1 066 039	546 000	504 495	414 495	-90 000
4110 Återbetalning av industrilån:	320 000	578 000	258 000	290 000	200 000	-90 000
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	320 000	578 000	258 000	290 000	200 000	-90 000
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	28 839	28 839	—	30 345	30 345	—
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	600	600	—	500	500	—
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	28 239	28 239	—	29 845	29 845	—
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	171 200	459 200	288 000	184 150	184 150	—
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	233	233	—	243	243	—
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 309	2 309	—	2 409	2 409	—
4133 Återbetalning av statens lån för den mindre skeppsfarten	21 670	21 670	—	19 621	19 621	—
4134 Återbetalning av kraftledningslån	11	11	—	—	—	—
4135 Återbetalning av skogsväglån	77	77	—	77	77	—
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	95 000	95 000	—	110 000	110 000	—
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 900	1 900	—	1 800	1 800	—
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	50 000	338 000	288 000	50 000	50 000	—
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	4 500 601	5 300 800	800 199	2 500 600	2 500 600	—
4211 Återbetalning av lån till egna hem	1	—	-1	—	—	—
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	4 500 000	5 300 000	800 000	2 500 000	2 500 000	—
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	600	600	—	600	600	—
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	200	200	—	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	1 395 035	1 482 035	87 000	1 496 035	1 496 035	—
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	35	35	—	35	35	—

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
4312 Återbetalning av allmänna studielån	12 000	12 000	—	9 000	9 000	—
4313 Återbetalning av studiemedel	1 383 000	1 470 000	87 000	1 487 000	1 487 000	—
4400 Återbetalning av energisparlån:	320 000	420 000	100 000	300 000	300 000	—
4411 Återbetalning av energisparlån	320 000	420 000	100 000	300 000	300 000	—
4500 Återbetalning av övriga lån:	151 315	201 475	50 160	126 057	126 057	—
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	5 100	5 100	—	2 500	2 500	—
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	100	100	—	—	—	—
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	26 000	30 000	4 000	10 100	10 100	—
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	125	125	—	125	125	—
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 000	8 000	2 000	6 000	6 000	—
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000	15 000	—	15 000	15 000	—
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	15 000	15 000	—	10 000	10 000	—
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 350	1 200	-150	1 350	1 350	—
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	31 950	31 950	—	33 550	33 550	—
4526 Återbetalning av övriga lån	50 690	95 000	44 310	47 432	47 432	—
5000 Kalkylmässiga inkomster:	3 785 664	3 589 235	-196 429	3 468 905	3 556 480	97 575
5100 Avskrivningar:	3 616 664	3 472 235	-144 429	3 370 905	3 443 080	72 175
<i>5110 Affärsverkens avskrivningar:</i>	<i>2 673 400</i>	<i>2 614 400</i>	<i>-59 000</i>	<i>2 485 000</i>	<i>2 570 300</i>	<i>85 300</i>
5113 Statens järnvägars avskrivningar	85 000	85 000	—	—	120 000	120 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	107 000	107 000	—	—	—	—
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	86 400	57 400	-29 000	135 000	100 300	-34 700
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 395 000	2 365 000	-30 000	2 350 000	2 350 000	—
5120 Avskrivningar på civila fastigheter:	277 494	277 580	86	298 200	298 200	—
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	277 494	277 580	86	298 200	298 200	—
<i>5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>	<i>107 304</i>	<i>107 304</i>	<i>—</i>	<i>107 925</i>	<i>107 925</i>	<i>—</i>

Inkomsttitel	1986/87			1987/88		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
5131 Uppdragsmyndigheters m. fl. komplementkostnader	107 304	107 304	—	107 925	107 925	—
5140 Övriga avskrivningar:	558 466	472 951	-85 515	479 780	466 655	-13 125
5141 Statens vägverks avskrivningar	270 900	199 500	-71 400	192 700	193 300	600
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	48 100	48 200	100	—	—	—
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	183 215	169 000	-14 215	231 725	218 000	-13 725
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	56 251	56 251	—	55 355	55 355	—
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	169 000	117 000	-52 000	98 000	70 000	-28 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	169 000	117 000	-52 000	98 000	70 000	-28 000
5300 Statliga avgifter	—	—	—	—	53 400	53 400
5311 Avgifter för företagshälsovård	—	—	—	—	53 400	53 400
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER	299 483 348	304 289 982	4 806 634	308 903 280	313 842 470	4 939 190

Beräkningar för anslaget räntor på statsskulden m.m.

Beräkningar för anslaget räntor på statsskulden m. m.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.4

Inledning

I regeringens proposition 1986/87: 100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88 upptogs under utgiftsanslaget XIV. Räntor på statsskulden, m. m. ett – efter samråd med riksgäldskontoret – preliminärt beräknat belopp på 63 000 000 000 kr. Någon inkomst- och utgiftsstat rörande anslaget i fråga presenterades inte. I finansdepartementets anmälan till budgetpropositionen 1987 angående Räntor på statsskulden, m. m. (bilaga 18) erinrades bl. a. om att under senare år förslaget i budgetpropositionerna reviderats i kompletteringspropositionerna och att därför avsikten var att på grundval av beräkningar från riksgäldskontoret återkomma till riksdagen i kompletteringspropositionen med förslag till beräkning av anslag för statsskuldräntorna avseende budgetåret 1987/88.

Riksgäldskontoret får härmed överlämna förslag till räntor på statsskulden m. m. budgetåret 1987/88 (bilaga 1). Liksom tidigare skett lämnas samtidigt en beskrivning som syftar till att belysa utvecklingen av statens upplåningsbehov och statsskuldens kostnader under några år bakåt i tiden samt en förnyad beräkning av statsskuldens räntekostnader m. m. för innevarande budgetår.

Redovisningsprinciper och beräkningssvårigheter

Riksgäldskontorets redovisning gentemot statsbudgeten sker i huvudsak enligt den s. k. utgiftsprincipen. En ränteutgift redovisas således i sin helhet vid förfallotidpunkten oavsett om utgiften avser en kostnad hänförligt till också annan redovisningsperiod. För vissa upplåningsformer såsom statsskuldväxlar och skattkamarväxlar belastas statsbudgeten med räntekostnaden för lånet samtidigt som upplåningen sker, medan däremot upplåning mot bl. a. obligationer – som i allmänhet har helårskupong – räntebelastar budgeten första gången året efter det att upplåning skett och sedan år för år under lånets löptid. Dessa förhållanden medför att en förändring i andelarna av olika upplåningsformer mellan två budgetår kan ha stora effekter på räntekostnadernas fördelning budgetåren emellan. De leder naturligtvis också till att osäkerheten ökar vid beräkningarna av räntekostnaderna för ett visst budgetår eftersom inte bara det totala upplåningsbehovet och den genomsnittliga räntesatsen utan också upplåningens fördelning på låneinstrument påverkar dessa.

Ett annat förhållande som bidrar till osäkerheten i beräkningarna hänger samman med riksgäldskontorets metod för värdering av den utländska statsskulden. De utländska lånen redovisas nämligen till de värden de hade i svenska kronor när de togs upp. Det ursprungligt bokförda värdet på ett utlandslån bibehålls tills lånet betalas tillbaka. Om värdet i svenska kronor vid återbetalning avviker från det bokförda värdet belastar eller gottgörs skillnaden statsbudgeten.

Den viktigaste faktorn bakom statens nettouplåningsbehov är statens budgetunderskott. Det är emellertid inte det av riksrevisionsverket redovisade budgetunderskottet som är av intresse för statsskuldens utveckling. I stället är det statens kassamässiga budgetunderskott dvs. skillnaden mellan inbetalningar till och utbetalningar från budgeten, vilket behöver finansieras med upplåning. Dessa betalningar sker direkt eller indirekt till resp. från statsverkets checkräkning. Statsverkets checkräkning påverkas emellertid också av vissa transaktioner utanför budgeten, vilka normalt är av ringa omfattning. I tabell 1 redovisas detta lånebehov under rubriken "statsverket". Riksgäldskontorets egen verksamhet kan också medföra upplåningsbehov. Det gäller bl. a. kreditgivning till vissa affärsverk och myndigheter. Statsverkets och riksgäldskontorets lånebehov ger tillsammans statens upplåningsbehov.

Från mitten av 1970-talet medförde stora och ökande budgetunderskott att en stor statsskuld ackumulerades. Fr. o. m. budgetåret 1983/84 har dock ökningstakten kraftigt avtagit. Från en nivå på nära 11 miljarder kronor budgetåret 1976/77 ökade statens lånebehov (netto) år från år till nära 88 miljarder kronor budgetåret 1982/83. Denna trend bröts budgetåret 1983/84 då lånebehovet blev drygt 75 miljarder kronor. Budgetåret 1984/85 och 1985/86 innebar ytterligare minskningar med lånebehov på 72,1 resp 41,2 miljarder kronor (tabell 1).

Tabell 1 Statens lånebehov (netto) budgetåren 1976/77–1985/86.
Miljarder kronor.

	Stats- verket ¹	Riks- gälds- kontoret	Lånebehov behov (netto)	Upplåning (statsskuld- förändring)	Kassa- förändring
1976/77	10,6	0,2	10,8	13,6	2,8
1977/78	24,7	0,9	25,6	22,9	-2,7
1978/79	35,9	-0,4	35,5	33,8	-1,7
1979/80	51,5	1,3	52,8	53,0	0,2
1980/81	60,8	0,3	61,1	60,9	-0,2
1981/82	67,6	-0,9	66,7	66,7	-
1982/83	86,6	1,1	87,7	87,6	-0,1
1983/84	75,1	0,2	75,3	75,3	-
1984/85	73,5	-1,4	72,1	76,8	4,7
1985/86	43,8	-2,6	41,2	36,6	-4,7

¹ Statsbudgeten och transaktioner vid sidan av statsbudgeten enligt rörelsen på statsverkets checkräkning.

I budgetunderskotten ingår utgifterna för räntor på statsskulden och även realiserade valutaförluster och valutavinster (jfr vad som tidigare sagts i avsnittet om redovisningsprinciper). I tabell 2 visas nettouplåningsbehovet exkl. räntor på statsskulden och realiserade valutaförluster samt lånebehovets finansiering inom resp. utom landet. Nettouplåningsbehovet exkl. statsskuldräntor och valutaförluster ökade kraftigt under slutet av 1970-talet för att i början av 1980-talet uppgå till inemot 40 miljarder kronor. Mellan budgetåren 1982/83 och 1983/84 sjönk det med nära 25

miljarder kronor för att uppgå till ca 15 miljarder kronor. Denna utveckling har fortsatt under 1984/85 och 1985/86 och medfört att upplåningsbehovet exkl. statsskuld räntor och valutaförluster förbytt i ett överskott på 3,1 resp. 25,3 miljarder kronor för dessa budgetår.

I tabellerna redovisas också kassaförändringar m. m. Under budgetåret 1984/85 ökade kassorna med 4,7 miljarder kronor. Orsaken härtill var en omfattande utlandsupplåning under första halvåret 1985, som tillsammans med den inhemska upplåningen temporärt översteg bruttofinansieringsbehovet, dvs. budgetunderskottet och förfallande lån.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 1.4

Tabell 2 Statens lånebehov (netto) exklusive utgifter för räntor på statsskulden och för realiserade valutaförluster, m. m. budgetåren 1976/77–1985/86. Miljarder kronor.

	Statens lånebehov (netto)	Räntor på stats-skulden m. m.	Realiserade valutaförluster (netto)	Lånebehov exkl. räntor på stats-skulden och realiserade valutaförluster	Finansiering av lånebehovet		
					Upplåning inom landet	Upplåning utom landet	Kassaförändring
1976/77	10,8	5,4	–	5,4	8,7	4,9	–
1977/78	25,6	6,9	–	18,7	16,8	6,1	–2,7
1978/79	35,5	8,8	0,0	26,7	30,1	3,7	–1,7
1979/80	52,8	14,5	0,0	38,3	35,8	17,2	0,2
1980/81	61,1	22,9	0,9	37,2	46,3	14,6	–0,2
1981/82	66,7	26,3	1,4	39,0	50,9	15,8	–
1982/83	87,7	43,9	4,3	39,5	68,7	18,9	–0,1
1983/84	75,3	52,8	7,6	14,9	53,8	21,5	–
1984/85	72,1	60,7	14,5	– 3,1	40,7	36,1	4,7
1985/86	41,2	62,3	4,2	–25,3	55,2	–18,6	–4,7

Den 30 juni 1986 uppgick den bokförda statsskulden till 596,0 miljarder kronor. Därav utgjorde utlandsskulden 120,5 miljarder kr. Av tabell 3 framgår statsskulden uttryckt som andel av BNP. I tabellen anges vidare utlandsskuldens storlek värderad både till de valutakurser som rådde då lånen togs upp och till de som rådde vid slutet av respektive budgetår.

Tabell 3 Statsskulden vid slutet av budgetåren 1976/77–1985/86. Miljarder kronor.

	Lån inom landet	Lån i utlandet		Totalt			
		I bokförda värden	I aktuella värden	I bokförda värden	I proc. av BNP	I aktuella värden	I proc. av BNP
1976/77	77,2	5,1	5,1	82,3	23	82,3	23
1977/78	94,0	11,2	11,7	105,2	27	105,7	27
1978/79	124,2	14,9	14,9	139,1	32	139,1	32
1979/80	160,0	32,1	31,9	192,1	39	191,9	39
1980/81	206,3	46,7	50,9	253,0	46	257,2	47
1981/82	257,2	62,5	75,0	319,7	53	332,2	55
1982/83	325,9	81,4	111,7	407,3	62	437,6	66
1983/84	379,7	102,9	128,8	482,6	64	508,5	68
1984/85	420,4	139,1	157,5	559,5	68	577,9	70
1985/86	475,5	120,5	122,6	596,0	66	598,1	66

I takt med statsskuldens ökning har dess kostnader stigit dramatiskt sedan ingången av 1980-talet. Från att ha uppgått till ca 8% av de totala statsutgifterna budgetåret 1979/80 ökade andelen för räntor på statsskulden m. m. till ca 23% budgetåret 1984/85. Budgetåret 1985/86 var andelen 22%.

Den ojämförligt största utgiftsposten på anslaget Räntor på statsskulden, m. m. utgörs av ränteutgifterna. En annan stor utgiftspost har varit realiserade valutaförluster. För budgetåret 1984/85 var valutaförlusterna t. o. m. större än räntebetalningarna på utlandslånen. Förutom utgifter för räntor och valutaförluster förs på nämnda anslag också utgifter för provisioner och avgifter m. m. Vidare redovisas även vissa inkomster främst ränteinkomster från riksgäldskontorets utlåningsverksamhet. I tabell 4 belyses utvecklingen för statsskuldräntorna m. m. Till dessa utgifter för statsskulden och dess hantering kommer utgifter som finansieras genom andra anslag på statsbudgeten, bl. a. riksgäldskontorets förvaltningskostnader och vissa emissionskostnader (jfr riksgäldskontorets verksamhetsberättelse för budgetåret 1985/86).

Tabell 4 Räntor på statsskulden, m. m. Miljarder kronor.

Budgetår	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Räntor på inhemska lån	34,0	39,9	45,7	49,0
Räntor på utländska lån	9,7	12,2	14,0	12,5
Valutaförluster (netto)	4,3	7,6	14,5	4,2
Provisioner	0,6	0,8	1,1	1,2
Inkomsträntor m. m.	-0,4	-0,1	-0,1	-0,4
Summa	48,2	60,4	75,2	66,5

Ränteutgifterna för den inhemska upplåningen ökade med 3,3 miljarder kronor budgetåret 1985/86 eller med 7% i förhållande till föregående budgetår, vilket är att jämföra med 15% under 1984/85. Den främsta orsaken till den avtagande ökningstakten i ränteutgifterna är det kraftiga räntefall som skedde under 1985/86. Härtill kommer minskning av statens lånebehov till följd av sjunkande budgetunderskott. Den stora ökningen av redovisade valutaförluster budgetåret 1984/85 är en följd av omfattande förtida återbetalningar av utlandslån och refinansiering mot nya lån med lägre lånekostnader. Då de äldre lånen varit bokförda till upplåningskurser och refinansiering skett till högre kurs har stora valutaförluster uppkommit i bokföringen, vilka redovisats över statsbudgeten. Ränteutgifterna för den utländska upplåningen blev 12,5 miljarder kronor budgetåret 1985/86, en minskning med 1,5 miljarder kronor från föregående budgetår.

Det har tidigare nämnts att ränteutgifterna m. m. redovisas gentemot statsbudgeten enligt den s. k. utgiftsprincipen, dvs. i sin helhet vid förfallotidpunkten oavsett om kostnaden också är hänförlig till annan redovisningsperiod. I tabell 5 har ränteutgifterna m. m. fördelats till de perioder som de kostnadmässigt tillhör. De realiserade valutaförlusterna för inlösta lån har fördelats över lånens löptid i proportion till valutakursernas utveckling. Provisioner och inkomsträntor m. m. har med hänsyn till deras begränsade storlek inte periodiserats.

Tabell 5 Räkter på statsskulden, m. m., periodiserade belopp.
Miljarder kronor.

Budgetår	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Räkter på inhemska lån	32,6	39,6	46,6	53,3
Räkter på utländska lån	10,4	12,1	13,7	11,4
Valutaförluster (netto)	15,8	5,6	5,6	-5,4
Övrigt	0,2	0,7	1,0	0,8
Summa	59,0	58,0	66,9	60,1
Redovisad utgift (jfr tab 4)	48,2	60,4	75,2	66,5

En jämförelse mellan de båda tabellerna visar relativt god överensstämmelse mellan de bokförda och de periodiserade ränteutgifterna för de utländska lånen. Detta är också fallet för de inhemska lånen med undantag för budgetåret 1985/86 då de periodiserade utgifterna är 4,3 miljarder kronor större än de redovisade utgifterna. En av orsakerna härtill är att delar av under tidigare budgetår bokförda räntekostnader för statsskuldväxlar med 540 och 720 dagars löptider periodiserats till 1985/86. En annan orsak är att under 1985/86 emitterades en stor volym riksobligationer med faktisk första ränteutgift under 1986/87, men vid periodisering en stor del av räntebeloppet hänförligt till budgetåret 1985/86. Med detta undantag är det alltså främst valutaförlusterna som svarar för periodiseringseffekterna. Orsaken till att så stor del av de realiserade valutaförlusterna efter periodisering faller på budgetåret 1982/83 är devalveringen av kronan 1982.

Räntekostnader m. m. 1986/87 och 1987/88

Anslaget Räkter på statsskulden, m. m. har i statsbudgeten för budgetåret 1986/87 upptagits till 65,0 miljarder kronor och i budgetpropositionen 1987 för budgetåret 1987/88 till ett beräknat belopp av 63,0 miljarder kronor.

Tabell 6 Räkter på statsskulden. Miljarder kronor.

Budgetår	1986/87	1987/88	
	Enl. statsbudgeten	Reviderad beräkning	Budgetprop. Reviderad beräkning 1987
Räkter på inhemska lån, m. m.	53,3	53,1	.. 51,8
Räkter på utländska lån	10,5	10,2	.. 9,9
Valutaförluster (netto)	1,2	2,1	.. 0,3
Summa	65,0	65,4	63,0¹ 62,0

¹ Beräknat belopp.

Budgetåret 1986/87

En förnyad beräkning av räkter på statsskulden visar att utgifterna för budgetåret 1986/87 torde bli något större än vad som angetts i statsbudgeten, 65,4 miljarder kronor mot i statsbudgeten 65,0 miljarder kronor.

Vad beträffar räkter på inhemska lån m. m. beräknas dessa minska något. Bakom den relativt obetydliga minskningen ligger olika faktorer som verkar i motsatta riktningar vid ränteberäkningen. I förhållande till beräkningarna till statsbudgeten baseras nuvarande kalkyl på ett lägre

inhemskt upplåningsbehov, vilket minskar räntekostnaderna. Å andra sidan har räntenivån för bl. a. statsskuldväxlar stigit, vilket ökar ränteutgifterna, och härtill kommer att bruttoupplåningen mot statsskuldväxlar nu antas bli något större under 1986/87 än vad som antogs våren 1986.

Vad beträffar räntorna för den utländska upplåningen beräknas dessa nu minska från 10,5 miljarder kronor till 10,2 miljarder kronor främst beroende på att dollarkursen sjunkit. Valutaförlusterna beräknas öka från 1,2 miljarder kronor till 2,1 miljarder kronor eftersom förtidsinlösen av lån har gjorts i större utsträckning än som tidigare planerats.

Budgetåret 1987/88

För budgetåret 1987/88 beräknas kostnaderna för räntor på statsskulden m. m. till 62,0 miljarder kronor, vilket är 1,0 miljarder kronor mindre än vad som beräknades i budgetpropositionen. I förhållande till budgetåret 1986/87 innebär den nuvarande kalkylen en minskning med 3,4 miljarder kronor.

Statsupplåningen under budgetåret 1987/88 förutsätts ha oförändrad inriktning jämfört med föregående budgetår. Statens nettoupplåning utomlands skall i princip vara noll, vilket innebär att statens lånebehov helt måste finansieras på den inhemska marknaden. En fortsatt strävan att erbjuda hushållen konkurrenskraftiga statliga placeringsformer kännetecknar vidare kalkylerna. Statens upplåning på penning- och kapitalmarknad antas bli begränsad till följd av det minskade statliga lånebehovet. Strävan att upprätthålla statsskuldens konsolideringsgrad måste under perioden balanseras mot det bortfall av långfristigt placeringskapital som kännetecknar försäkringsinstituten under 1987.

Räntekostnaderna för den inhemska upplåningen beräknas minska med 1,3 miljarder kronor. Som beräkningsteknisk förutsättning för räntekalkyleringen ligger ett antaget nettoupplåningsbehov på ca 30 miljarder kronor för budgetåret 1986/87 och ca 25 miljarder kronor för budgetåret 1987/88. Nettoupplåningsbehovet framkommer som det kassamässiga budgetsaldot med tillägg för upplåningseffekterna av riksgäldskontorets kreditgivning m. m. och den tillfälliga förmögenhetsskatten för livförsäkringsbolag m. fl. Minskningen av nettoupplåningsbehovet mellan budgetåren är från räntebereknings synpunkt i realiteten större än 5 miljarder kronor eftersom den del av den tillfälliga förmögenhetsskatten som betalas i juni 1987 (cirka hälften av totalt beräknat 15 miljarder kronor) påverkar ränteutgifterna endast marginellt 1986/87 men fullt ut 1987/88. Om till nettoupplåningsbehovet läggs under 1987/88 förfallande lån – varav räntelöpande obligationslån 15 miljarder kronor, riksobligationslån 2,3 miljarder kronor, premielån 8,1 miljarder kronor, sparobligationslån ca 8 miljarder kronor, statsskuldväxlar ca 130 miljarder kronor – uppkommer ett inhemskt bruttoupplåningsbehov i storleksordningen 188 miljarder kronor budgetåret 1987/88.

Räntekostnaderna för utländska lån beräknas mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 minska med 0,3 miljarder kronor. Detta beror främst på den lägre dollarkursen, men även i viss mån på lägre räntesatser. Under

1987/88 beräknas de realiserade valutaförlusterna komma att uppgå till 0,3 miljarder kronor medan motsvarande förluster för budgetåret 1986/87 beräknas bli 2,1 miljarder kronor.

Känslighetsanalyser

Statsskuldräntornas storlek är självfallet i hög grad beroende av räntenivån. Upplåningsinriktning på olika läneinstrument är också av betydelse, inte minst för – som tidigare nämnts – ränteutgifternas fördelning i tiden. Kalkyleringen av ränteutgifterna avseende såväl budgetåret 1986/87 som budgetåret 1987/88 har skett utifrån räntenivån i början av mars 1987.

För att belysa känsligheten i beräkningarna kan det vara av intresse att något närmare redovisa effekterna av ändrade antaganden om räntenivån m. m. En förändring i räntenivån slår givetvis inte omedelbart igenom på hela statsskulden utan endast på läneformer med rörlig ränta och på nyupplåningen. Efter hand får den effekt på upplåning som sker för att omsätta förfallande lån med bunden ränta och på obligationslån med s. k. räntejusteringsklausul allteftersom dessa konverteras att löpa med ny räntesats.

En förändring av räntenivån med 1 procentenhet från 1 juli 1987 skulle för inhemska lån betyda en förändring i ränteutgifterna för budgetåret 1987/88 – under i övrigt oförändrade förhållanden vad gäller upplåningsstorlek och dess inriktning på olika läneinstrument – med ett belopp i storleksordningen 1,4 miljarder kronor. Vad beträffar räntor för de utländska lånen skulle en ränteförändring med 1 procentenhet från 1 juli 1987 leda till att ränteutgifterna, under i övrigt oförändrade förhållanden förändras med 0,4 miljarder kronor för budgetåret 1987/88. Valutakursernas utveckling har betydelse både för ränteutgifter och för realiserade valutaförluster och valutavinster. En förändring av dollarkursen med 10 öre från beräkningsantagandet om 6,47 kronor per dollar påverkar ränteutgifterna med cirka 90 miljoner kronor och valutaförlusterna med cirka 70 miljoner kronor för budgetåret 1987/88.

Förslag till räntor på statsskulden, m. m., budgetåret 1987/88

Utgifter

A Räntor på statsskulden

a Räntor på upplåning inom landet	Kr.
1. Ränta på räntelöpande obligationslån, förslagsvis	20 357 000 000
2. Ränta på riksobligationer, förslagsvis	8 448 000 000
3. Vinster på premieobligationslån, förslagsvis	4 408 000 000
4. Ränta på statsskuldförbindelser, förslagsvis	29 000 000
5. Ränta på sparobligationer, förslagsvis	4 120 000 000
6. Ränta på av staten övertagna lån, förslagsvis	1 000
7. Ränta på lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., förslagsvis	350 000 000
8. Ränta på allemanssparandet, förslagsvis	3 000 000 000

9. Räkna på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm	90 000	
10. Räkna på Konung Carl XIII:s hemgiftskapital	8 000	
11. Räkna på kortfristig upplåning hos banker m. fl., <i>förslagsvis</i>	1 000	
12. Räkna på skattkammарväxlar, <i>förslagsvis</i>	575 000 000	
13. Räkna på statsskuldväxlar, <i>förslagsvis</i>	<u>10 296 000 000</u>	51 583 100 000
<i>b Räkna på upplåning i utlandet, förslagsvis</i>		9 850 000 000
<i>B Kapitalrabatter, kursförluster m. m.</i>		
1. Kapitalrabatter, <i>förslagsvis</i>	1 000	
2. Kursförluster, <i>förslagsvis</i>	1 000	
3. Valutaförluster, <i>förslagsvis</i>	<u>2 000 000 000</u>	2 000 002 000
<i>C Diverse utgifter</i>		
1. Försäljningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	660 000 000	
2. Inlösningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	240 000 000	
3. Kostnad för börsnotering av obligationslån, <i>förslagsvis</i> ..	14 551 000	
4. Officiella dragningslistor för premielånen, <i>förslagsvis</i>	7 400 000	
5. Särskilda dragningslistor för premielånens 100-brev, <i>förslagsvis</i>	350 000	
6. Övriga diverse utgifter, <i>förslagsvis</i>	<u>100 000</u>	922 401 000
	Summa	<u>64 355 503 000</u>

Anm. Valutaomvandling har skett till valutakurserna den 27.2.1987.

Inkomster

<i>A Räntor</i>		
1. Räkna på uppköpta obligationer	200 000 000	
2. Räkna på rörliga krediter	250 000 000	
3. Räkna på krediter till vissa affärsverk	170 000 000	
4. Räkna på checkräkningsmedel i riksbanken	1 000	
5. Räkna på övriga utlånade medel	1 000 000	621 001 000
<i>B Uppgåld, kursvinster m. m.</i>		
1. Uppgåld	1 000	
2. Kursvinster	1 000	
3. Valutavinsten	1 675 000 000	1 675 002 000
<i>C Diverse inkomster</i>		
1. Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	50 000 000	
2. Officiella dragningslistor för premielånen	9 400 000	
3. Övriga diverse inkomster	<u>100 000</u>	59 500 000
	Summa	<u>2 355 503 000</u>
Underskott att föras av på statsbudgeten		<u>62 000 000 000</u>
	Summa	<u>64 355 503 000</u>

**Reviderat förslag till
statsbudget för budgetåret
1987/88**

Reviderat förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88

Statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Inkomster

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Inkomster</i>			
Skatter	272 375 601	+ 8 612 400	280 988 001
Inkomster av statens verksamhet	28 025 487	+ 611 315	28 636 802
Inkomster av försåld egendom	106 100	- 4 100	102 000
Återbetalning av lån	4 927 187	- 72 000	4 855 187
Kalkylmässiga inkomster	3 468 905	+ 97 575	3 566 480
Summa	308 903 280	+ 9 245 190	318 148 470
<i>Underskott</i>	36 943 226	- 6 453 211	30 490 015
Summa	345 846 506	+ 2 791 779	348 638 285

Förändringar i förslaget till statsbudget budgetåret 1987/88

Utgifter

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Utgiftsanslag</i>			
Kungl. hov- och slottsstaterna	34 654	—	34 654
Justitiedepartementet	103 298 890	+ 33 402	103 332 292
Utrikesdepartementet	11 630 769	- 34 454	11 596 315
Försvarsdepartementet	26 377 902	+ 1 706 188	28 084 090
Socialdepartementet	91 262 293	+ 713 919	91 976 212
Kommunikationsdepartementet	11 531 782	+ 38 886	11 570 668
Finansdepartementet	20 690 370	+ 147 000	20 837 370
Utbildningsdepartementet	43 169 057	+ 1 824 648	44 993 705
Jordbruksdepartementet	6 190 907	+ 25 695	6 216 602
Arbetsmarknadsdepartementet	21 249 721	+ 452 017	21 701 738
Bostadsdepartementet	15 762 574	- 8 558	15 754 016
Industridepartementet	5 080 904	+ 222 548	5 303 452
Civildepartementet	3 168 109	+ 14 703	3 182 812
Miljö- och energidepartementet	4 888 871	653 278	5 542 149
Riksdagen och dess myndigheter	477 703	+ 2 507	480 210
Räntor på statskulden m. m.	63 000 000	- 1 000 000	62 000 000
Oförutsedda utgifter	1 000	—	1 000
Summa	334 846 506	+4 791 779	339 638 285
<i>Beräknad övrig medelsförbrukning</i>			
Minskning av anslagsbehållningar	1 500 000	—	1 500 000
Ökad disposition av rörliga krediter	500 000	—	500 000
Summa	2 000 000	—	2 000 000
<i>Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto</i>			
	9 000 000	- 2 000 000	7 000 000
Summa	345 846 506	+2 791 779	348 638 285

Specifikation av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88

1987/88

Tusental kr.

1000 Skatter:

1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

52 459 000 52 459 000

1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse

19 575 000 19 575 000

1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:

1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse

1 100 000 1 100 000

1140 Övriga inkomstskatter:

1141 Kupongskatt

290 000

1142 Utskiftningsskatt och ersättningskatt

5 000

1143 Beviljingskatt

3 000

1144 Lotterivinstskatt

1 795 000 2 093 000

75 227 000

1200 Lagstadgade socialavgifter:

1211 Folkpensionsavgift

41 014 000

1221 Sjukförsäkringsavgift, netto

227 000

1231 Barnomsorgsavgift

9 548 000

1241 Vuxenutbildningsavgift

1 125 000

1251 Övriga socialavgifter, netto

2 012 000

1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet

127 500

1281 Allmän löneavgift

8 692 000 62 745 000

62 745 000

1300 Skatt på egendom:

1310 Skatt på fast egendom:

1311 Skogsvårdsavgifter

460 000

1312 Fastighetsskatt

5 000 000 5 460 000

1320 Förmögenhetsskatt:

1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt

1 875 000

1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt

48 000 1 923 000

1987/88	Tusental kr.	
<i>1330 Arvsskatt och gåvoskatt:</i>		
1331 Arvsskatt	1 050 000	
1332 Gåvoskatt	<u>230 000</u>	1 280 000
<i>1340 Övrig skatt på egendom:</i>		
1341 Stämpelskatt	2 775 000	
1342 Skatt på värdepapper	<u>3 600 000</u>	6 375 000
1343 Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser		-
1400 Skatt på varor och tjänster:		
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>		
1411 Mervärdesskatt	<u>72 400 000</u>	72 400 000
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>		
1421 Bensinskatt	13 486 000	
1422 Särskilda varuskatter	929 000	
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 882 000	
1424 Tobaksskatt	4 300 000	
1425 Skatt på spritdrycker	5 900 000	
1426 Skatt på vin	2 260 000	
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 575 000	
1428 Energiskatt	13 127 000	
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	500	
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 302 000	
1432 Kassettskatt	107 000	
1433 Skatt på videobandspelare	143 000	
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000	
1435 Särskild avgift mot försurning	<u>80 000</u>	46 061 500
<i>1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:</i>		
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	170 000	
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	<u>175 000</u>	345 000
<i>1450 Skatt på tjänster:</i>		
1451 Reseskatt	302 000	
1452 Skatt på annonser och reklam	772 000	
1453 Totalisatorskatt	462 000	
1454 Skatt på spel	<u>110 000</u>	1 646 000
<i>1460 Skatt på vägtrafik:</i>		
1461 Fordonsskatt	3 410 000	
1462 Kilometerskatt	<u>2 175 000</u>	5 585 000

1987/88	Tusental kr.	
<i>1470 Skatt på import:</i>		
1471 Tullmedel	<u>1 940 000</u>	1 940 000
<i>1480 Övriga skatter på varor och tjänster:</i>		
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	<u>1</u>	<u>1</u>
		127 997 501
		Summa skatter 280 988 001
2000 Inkomster av statens verksamhet:		
2100 Rörelscöverskott:		
<i>2110 Affärsverkens inlevererade överskott:</i>		
2111 Postverkets inlevererade överskott	46 235	
2112 Televerkets inlevererade överskott	201 000	
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	—	
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	273 000	
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	80 700	
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 893 000	
2117 Domänverkets inlevererade överskott	<u>117 000</u>	3 610 935
<i>2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:</i>		
2121 Vägverkets inlevererade överskott	41 100	
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	47 000	
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	<u>56 200</u>	144 300
<i>2130 Riksbankens inlevererade överskott:</i>		
2131 Riksbankens inlevererade överskott	<u>6 385 000</u>	6 385 000
<i>2150 Överskott från spelverksamhet:</i>		
2151 Tipsmedel	1 384 690	
2152 Lotterimedel	<u>977 285</u>	<u>2 361 975</u>
		12 502 210
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:		
<i>2210 Överskott av fastighetsförvaltning:</i>		
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	615 000	

1987/88

Tusental kr.

2215 Överskott av generaltullstyrelsen fastighetsförvaltning	1 626	617 126	617 126
2300 Ränteinkomster:			
<i>2310, 2320 Räntor på näringslån:</i>			
2311 Räntor på lokaliseringslån	210 000		
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	160		
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	6 695		
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	179		
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 596		
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	14 500		
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	-		
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	49		
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	156 000		
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 620		
2324 Räntor på televerkets statslån	274 500		
2325 Räntor på postverkets statslån	45 210	685 509	
<i>2330 Räntor på bostadslån:</i>			
2331 Ränteinkomster på egnahems-lån	-		
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	6 400 000		
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	240		
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	300	6 400 540	
<i>2340 Räntor på studielån:</i>			
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	5		
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	9 000	9 005	
<i>2350 Räntor på energisparlån:</i>			
2351 Räntor på energisparlån	360 000	360 000	
<i>2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>			
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	8 000	8 000	

1987/88

Tusental kr.

2370 Räkter på beredskapslagring:

2371 Räkter på beredskapslagring
och förrådsanläggningar 870 340 870 340

2380, 2390 Övriga ränteinkomster:

2381 Ränteinkomster på lån till per-
sonal inom utrikesförvaltningen
m.m. 550

2382 Ränteinkomster på lån till per-
sonal inom biståndsförvaltning-
en m.m. -

2383 Ränteinkomster på statens bo-
sättningslån 2 000

2384 Ränteinkomster på lån för kom-
munala markförvärv 1 000

2385 Ränteinkomster på lån för stu-
dentkårlokaler 130

2386 Ränteinkomster på lån för all-
männa samlingslokaler 11 600

2389 Ränteinkomster på lån för in-
ventarier i vissa specialbostäder 300

2391 Ränteinkomster på markförvärv
för jordbrukets rationalisering 3 100

2392 Räkter på intressemedel 25 000

2394 Övriga ränteinkomster 100 000

2396 Ränteinkomster på det av bygg-
nadsstyrelsen förvaltrade kapita-
let 1 350 000 1 493 680 **9 827 074**

2400 Aktieutdelning:

2410 Inkomster av statens aktier:

2411 Inkomster av statens aktier 530 702 530 702 **530 702**

2500 Offentligrättsliga avgifter:

2511 Expeditionsavgifter 563 800

2514 Elevavgifter vid styrelsen för
vårdartjänst 32

2517 Trafiksäkerhetsavgift 51 300

2522 Avgifter för granskning av fil-
mer och videogram 3 600

2523 Avgifter för särskild prövning
och fyllnadsprövning inom skol-
väsendet 1 560

2527 Avgifter för statskontroll av
krigsmaterieltillverkning 1

2528 Avgifter vid bergsstaten 3 460

2529 Avgifter vid patent- och regi-
streringsväsendet 61 900

1987/88

Tusental kr.

2531 Avgifter för registrering i för- enings m.fl. register	26 500		
2532 Utsökningsavgifter	93 400		
2533 Avgifter vid statens planverk	620		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	137 250		
2535 Avgifter för statliga garantier	132 075		
2536 Lotteriavgifter	3 200		
2537 Miljöskyddsavgift	30 000		
2538 Miljöavgift på bekämpningsme- del och handelsgödsel	110 500		
2539 Täckavgift	10 000		
2541 Avgifter vid tullverket	83 500		
2542 Patientavgifter vid tandläkarut- bildningen	16 490		
2543 Skatteutjämningsavgift	2 670 000		
2544 Avgifter i ärenden om lokala ka- belsändningar	7 210		
2545 Närradioavgifter	2 466	<i>4 008 864</i>	4 008 864

2600 Försäljningsinkomster:

2611 Inkomster vid kriminalvården	150 200		
2612 Inkomster vid statens rättske- miska laboratorium	10 025		
2619 Inkomster vid riksantikvarieäm- betet	300		
2624 Inkomster av uppbörd av felpar- keringsavgifter	49 500		
2625 Utförsäljning av beredskaps- lager	—	<i>210 025</i>	210 025

2700 Böter m.m.:

2711 Restavgifter	272 500		
2712 Bötesmedel	192 200		
2713 Vattenföreningssavgift	1	<i>464 701</i>	464 701

2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:

2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	476 100	<i>476 100</i>	476 100
--	---------	----------------	----------------

Summa inkomster av statens verksamhet **28 636 802**

1987/88

Tusental kr.

3000 Inkomster av försåld egendom:

3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:

3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:

3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000		
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—		
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000		
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	61 000	

3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:

3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	300		
3122 Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	3 500		
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	—		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 000		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	7 950	68 950

3200 Övriga inkomster av markförsäljning:

3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 050	1 050	1 050
--	-------	-------	-------

1987/88

Tusental kr.

3300 Övriga inkomster av försäld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegen- dom	32 000		
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	—	32 000	32 000
Summa inkomster av försäld egendom			102 000
4000 Återbetalning av lån:			
4100 Återbetalning av näringslån:			
<i>4110 Återbetalning av industrilån:</i>			
4111 Återbetalning av lokaliserings- lån	200 000	200 000	
<i>4120 Återbetalning av jordbrukslån:</i>			
4122 Återbetalning av statens avdik- ningslån	500		
4123 Återbetalning av lån till fiskeri- näringen	29 845	30 345	
<i>4130 Återbetalning av övriga näringslån:</i>			
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	243		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 409		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	19 621		
4134 Återbetalning av kraftlednings- lån	—		
4135 Återbetalning av skogsväglån	77		
4136 Återbetalning av övriga närings- lån, Kammarkollegiet	110 000		
4137 Återbetalning av övriga närings- lån, Lantbruksstyrelsen	1 800		
4138 Återbetalning av tidigare infri- ade statliga garantier	50 000	184 150	414 495
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:			
4211 Återbetalning av lån till egna- hem	—		
4212 Återbetalning av lån för bo- stadsbyggande	2 500 000		
4213 Återbetalning av lån för bo- stadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	600		
4214 Återbetalning av övriga bo- stadslån, Bostadsstyrelsen	—	2 500 600	2 500 600

1987/88

Tusental kr.

4300 Återbetalning av studielån:

4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	35		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	9 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	1 487 000	1 496 035	1 496 035

4400 Återbetalning av energisparlån:

4411 Återbetalning av energisparlån	300 000	300 000	300 000
-------------------------------------	---------	---------	---------

4500 Återbetalning av övriga lån:

4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	2 500		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	—		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	10 100		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	125		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000		
4517 Återbetalning från Portugalfonden	18 000		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	10 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 350		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	33 550		
4526 Återbetalning av övriga lån	47 432	144 057	144 057
Summa återbetalning av lån			4 855 187

5000 Kalkylmässiga inkomster:

5100 Avskrivningar:

5110 Affärsverkens avskrivningar:

5113 Statens järnvägars avskrivningar	120 000		
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	100 300		
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 350 000	2 570 300	

1987/88	Tusental kr.		
<i>5120 Avskrivningar på fastigheter:</i>			
5121 Avskrivningar på fastigheter	<u>298 200</u>	298 200	
<i>5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>			
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	<u>107 925</u>	107 925	
<i>5140 Övriga avskrivningar:</i>			
5141 Vägverkets avskrivningar	193 300		
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	218 000		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	<u>55 355</u>	<u>466 655</u>	3 443 080
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:			
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	<u>70 000</u>	<u>70 000</u>	70 000
5300 Statliga avgifter:			
5311 Avgifter för företagshälsovård	<u>53 400</u>	<u>53 400</u>	53 400
		Summa kalkylmässiga inkomster	3 566 480
		STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER	3 18 148 470

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1987/88

1 000-tal kr.

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning(+) / Minskning(-)
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
<i>II Justitiedepartementet</i>				
Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m., förslagsanslag	163 199	95	188 301	25 102
Framtidsstudier, långsiktig analys m. m., reservationsanslag	—	92	8 300	8 300
Summa	163 199		196 601	33 402
<i>III Utrikesdepartementet</i>				
Utvecklingsamarbete genom SIDA, reservationsanslag	5 026 343	UU 10	5 146 343	120 000
Övriga u-landspolitiska insatser m. m., reservationsanslag	1 321 000	UU 10	1 201 000	- 120 000
Svenska institutet, reservationsanslag	42 968	108	44 023	1 055
Sveriges riksradios programverksamhet för utlandet, reservationsanslag	35 235	108	35 333	98
Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden, reservationsanslag	5 607	UU 11	15 000	9 393
Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna, förslagsanslag	45 000	80	—	- 45 000
Summa	6 476 153		6 441 699	- 34 454
<i>IV Försvarsdepartementet</i>				
<i>Arméförband:</i>				
Ledning och förbandsverksamhet, förslagsanslag	6 057 000	95	6 678 000	621 000
Materielanskaffning, förslagsanslag	1 687 000	95	2 062 000	375 000
Anskaffning av anläggningar förslagsanslag	249 500	95	125 000	- 124 500
Forskning och utveckling, förslagsanslag	350 000	95	—	- 350 000
<i>Marinförband:</i>				
Ledning och förbandsverksamhet, förslagsanslag	1 882 000	95	2 108 000	226 000
Materielanskaffning, förslagsanslag	1 217 000	95	1 680 000	463 000
Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	138 000	95	140 000	2 000
Forskning och utveckling, förslagsanslag	183 000	95	—	- 183 000
<i>Flygvapenförband:</i>				
Ledning och förbandsverksamhet, förslagsanslag	3 129 000	95	3 256 000	127 000
Materielanskaffning, förslagsanslag	2 613 000	95	4 983 000	2 370 000
Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	320 500	95	330 000	9 500
Forskning och utveckling, förslagsanslag	1 723 000	95	—	- 1 723 000
<i>Operativ ledning m. m.:</i>				
Ledning och förbandsverksamhet, förslagsanslag	632 400	95	744 000	111 600
Materielanskaffning, förslagsanslag	179 900	95	202 000	22 100
Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	186 160	95	135 000	- 51 160
Forskning och utveckling förslagsanslag	24 350	95	82 000	57 650
Försvarets civilförvaltning, förslagsanslag	105 540	95	101 950	- 3 590
Försvarets sjukvårdsstyrelse, förslagsanslag	28 700	95	30 400	1 700
Fortifikationsförvaltningen, förslagsanslag	173 000	95	175 600	2 600
Försvarets materielverk, förslagsanslag	605 400	95	626 100	20 700
Gemensam försvarsforskning, förslagsanslag	336 200	95	349 000	12 800
Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt, förslagsanslag	46 500	95	35 500	- 11 000

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning(+) Minskning(-)
		Propositi- ons eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
Försvarets radioanstalt, förslagsanslag	224 500	95	255 700	31 200
Värnpliktsverket, förslagsanslag	108 000	95	114 200	6 200
Försvarets rationaliseringsinstitut, förslagsanslag	21 350	95	22 100	750
Försvårshögskolan, förslagsanslag	3 520	95	4 830	1 310
Militärhögskolan, förslagsanslag	41 800	95	48 900	7 100
Försvarets förvaltningskola, förslagsanslag	10 600	95	12 100	1 500
Krigsarkivet, förslagsanslag	7 930	95	8 270	340
Statens försvarshistoriska museer, förslagsanslag	12 500	95	14 670	2 170
Frivilliga försvarsorganisationer m. m., förslagsanslag	96 740	95	99 600	2 860
Försvarets datacentral, förslagsanslag	3 501	95	1	- 3 500
Vissa nämnder m. m., inom det militära försvaret, förslagsanslag	13 890	95	14 700	810
Reserv för det militära försvaret, förslagsanslag	0	95	132 518	132 518
Reglering av prisstegringar inom det militära försvaret, förslagsanslag	2 000 000	95	1 600 000	- 400 000
Överstyrelsen för civil beredskap, förvaltnings- kostnader, förvaltningsanslag	32 100	95	40 800	8 700
Civil ledning och samordning, reservationsanslag	35 860	95	53 300	17 440
Civilbefälhavarna, förslagsanslag	19 120	95	21 300	2 180
Signalskydd, reservationsanslag	1 820	95	4 050	2 230
Vissa skyddsrumsanläggningar, reservations- anslag	9 500	95	8 850	- 650
Vissa teleanordningar, reservationsanslag	53 200	95	2 850	- 50 350
Befolkningsskydd och räddningstjänst, förslagsanslag	464 000	95	546 600	82 600
Anläggningar för fredsorganisationen, förslagsanslag	35 000	95	48 000	13 000
Skyddsrum, förslagsanslag	578 700	95	476 700	- 102 000
Regleringar av prisstegringar för civilförsvår m. m., förslagsanslag	100 000	95	-	- 100 000
Identitetsbrickor, förslagsanslag	877	95	884	7
Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjö, förslagsanslag	11 600	95	13 400	1 800
Båtar för oljebekämpning, reservationsanslag	970	95	-	- 970
Styrelsen för psykologiskt försvar, förslagsanslag	5 415	95	7 600	2 185
Drift av beredskapslager, förslagsanslag	243 020	95	264 000	20 980
Beredskapslagring och industriella åtgärder, reservationsanslag	146 800	95	88 230	- 58 570
Överstyrelsen för civil beredskap: Uppdrags- verksamhet, förslagsanslag	1	95	-	- 1
Flygtekniska försöksanstalten, förslagsanslag	7 150	95	10 000	2 850
Beredskapsstyrka för FN-tjänst, förslagsanslag	33 000	95	28 600	- 4 400
FN-styrkors verksamhet utomlands, . förslagsanslag	133 400	95	213 800	80 400
Anläggningar m. m., för vissa militära ändamål, reservationsanslag	1	95	23 700	23 699
Nämnden för vapenfri utbildning, förslagsanslag	-	95	5 400	5 400
Vapenfria tjänstepliktiga, förslagsanslag	-	95	119 600	119 600
Summa	26 323 015		28 029 203	1 706 188

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning(+) / Minskning(-)
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
<i>V Socialdepartementet</i>				
Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet, reservationsanslag	35 661	80	36 909	1 248
Försvarsmedicinsk verksamhet, SBL, förslagsanslag	4 036	95	4 070	34
Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, förslagsanslag	1 524 000	SfU 10	1 615 000	91 000
Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig, reservationsanslag	85 464	95	62 200	- 23 264
Driftkostnader för beredskapslagring m. m., förslagsanslag	56 099	95	57 000	901
Bidrag till undervisningssjukhus m. m., förslagsanslag	1 128 000	104	1 052 000	- 76 000
Bidrag för viss operationsverksamhet inom allmän sjukvård, reservationsanslag		114	70 000	70 000
Bidrag till kommunal barnomsorg, förslagsanslag	8 490 000	117	9 140 000	650 000
Summa	11 323 260		12 037 179	713 919
<i>VI Kommunikationsdepartementet</i>				
Vägverket: Försvarsuppgifter, reservationsanslag	35 300	95	37 000	1 700
Trafiksäkerhetsverket: Trafik och administration, förslagsanslag	26 151	TU 13	26 421	270
Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar, reservationsanslag	14 900	95	28 000	13 100
Beredskap för civil luftfart, reservationsanslag	12 900	95	17 100	4 200
Transportrådet, förslagsanslag	17 404	95	27 479	10 075
Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, reservationsanslag	35 011	80	36 713	1 702
Transportforskningsberedningen, reservationsanslag	26 853	80	31 692	4 839
Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, reservationsanslag	105 800	80	108 800	3 000
Summa	274 319		313 205	38 886
<i>VII Finansdepartementet</i>				
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., förslagsanslag	12 681 000	FjU 20 150	- 13 006 000	175 000 150 000
Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen, förslagsanslag	1 569 000	150	1 391 000	- 178 000
Summa	14 250 000		14 397 000	147 000
<i>VIII Utbildningsdepartementet</i>				
Särskilda insatser inom skolområdet	192 700	UbU 12	292 700	100 000
Bidrag till driften av grundskolor, förslagsanslag	15 017 000	UbU 12 150	- 16 070 000	53 000 1 000 000
Bidrag till driften av gymnasieskolor, förslagsanslag	4 899 227	UbU 14	4 989 227	90 000
Undervisning för invandrare i svenska språket m. m., förslagsanslag	221 450	150	244 419	22 969
Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, reservationsanslag	345 794	UbU 17	347 794	2 000
Lokala och individuella linjer och enstaka kurser, reservationsanslag	421 110	UbU 21	451 110	30 000

Huvudtitel. anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning(+) Minskning(-)
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
Bidrag till kommunal högskoleutbildning, reservationsanslag	183 949	UbU 18	184 313	364
Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning samt konstnärligt utveck- lingsarbete, reservationsanslag	17 121	80	21 396	4 275
Humanistiska fakulteterna, reservationsanslag	193 417	80	225 555	32 138
Teologiska fakulteterna, reservationsanslag	13 879	80	18 912	5 033
Juridiska fakulteterna, reservationsanslag	17 939	80	21 154	3 215
Samhällsvetenskapliga fakulteterna, reservationsanslag	224 718	80	264 119	39 401
Medicinska fakulteterna, reservationsanslag	499 037	80	540 534	41 497
Odontologiska fakulteterna reservationsanslag	55 154	80	59 671	4 517
Farmaceutiska fakulteten, reservationsanslag	18 328	80	20 488	2 160
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna, reservationsanslag	450 642	80	529 416	78 774
Tekniska fakulteterna, reservationsanslag	438 339	80	519 509	81 170
Temaorienterad forskning, reservationsanslag	18 293	80	22 548	4 255
Kungl. biblioteket, reservationsanslag	48 764	80	51 633	2 869
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, reservationsanslag	3 747	80	3 914	167
Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, reservationsanslag	52 155	80	26 927	- 25 228
Forskningsnämnden, reservationsanslag	47 211	80	49 199	1 988
Humanistisk-samhällsvetenskapliga forsknings- rådet, reservationsanslag	90 552	80	102 970	12 418
Medicinska forskningsrådet, reservationsanslag	195 348	80	219 669	24 321
Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m., reservationsanslag	279 708	80	326 308	46 600
Nationell halvledarforskning, reservationsanslag	7 000	80	-	- 7 000
Polarforskning, reservationsanslag	-	80	11 077	11 077
Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, reservationsanslag	9 125	80	7 966	- 1 159
Europeisk forskningssamverkan, förslagsanslag	168 234	80	213 234	45 000
Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	15 607	80	16 093	486
Materiel m. m., reservationsanslag	2 586	80	2 676	90
Institutet för rymdfysik, reservationsanslag	16 919	80	19 171	2 252
Institutet för internationell ekonomi, reservationsanslag	3 250	80	4 156	906
Vissa bidrag till forskningsverksamhet, reservationsanslag	14 368	80	14 913	545
Studiehjälp m. m., förslagsanslag	2 065 645	150	2 108 845	43 200
Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, förslagsanslag	160 300	150	165 900	5 600
Bidrag till vissa studiesociala ändamål, reservationsanslag	81 507	SfU 11	82 730	1 223
Statens musiksamlingar, förslagsanslag	13 696	KrU 13	13 871	175
Forsknings- och utvecklings insatser inom kulturområdet, reservationsanslag	656	80	2 734	2 078
Utvecklingsverksamhet inom museiområdet, reservationsanslag	-	97	6 850	6 850
Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	8 780	80	9 202	422
Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m., reservationsanslag	355 000	80	410 000	55 000
Summa	26 868 255		28 692 903	1 824 648

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning (+) Minskning (-)
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
<i>IX Jordbruksdepartementet</i>				
Ersättning på grund av radioaktivt nedfall, förslagsanslag	-	150	1	1
Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring, reservationsanslag	9 200	95	12 700	3 500
Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., förslagsanslag	231 968	95	161 500	- 70 468
Främjande av skogsvård m. m., reservations- anslag	10 900	80	11 900	1 000
Statens livsmedelsverk, förslagsanslag	62 667	80	63 167	500
Sveriges lantbruksuniversitet, reservations- anslag	406 328	80	437 500	31 172
Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruks- universitet, förslagsanslag	174 296	80	204 784	30 488
Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruks- universitet m. m., reservationsanslag	23 800	80	42 400	18 600
Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., reservationsanslag	28 400	80	25 300	- 3 100
Skogs- och jordbrukets forskningsråd, reservationsanslag	102 298	80	112 880	10 582
Stöd till kollektiv forskning, reservationsanslag	21 000	80	24 400	3 400
Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, förslagsanslag	620	80	640	20
Summa	1 071 477		1 097 172	25 695
<i>X Arbetsmarknadsdepartementet</i>				
Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, ramanslag	1 817 048	95	1 817 388	340
Arbetsmarknadsutbildning, reservationsanslag	2 350 000	150	2 500 000	150 000
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbild- ningsbidrag, förslagsanslag	3 632 824	150	3 832 824	200 000
Sysselsättningsskapande åtgärder, reservations- anslag	2 479 500	150	2 504 500	25 000
Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer, förslagsanslag	7 323	95	9 000	1 677
Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten, reservationsanslag	22 500	150	37 500	15 000
Åtgärder för deltidsarbetslösa, reservations- anslag	-	150	60 000	60 000
Summa	10 309 195		10 761 212	452 017
<i>XI Bostadsdepartementet</i>				
Utredningar m. m., förslagsanslag	5 500	93	7 500	2 000
Byggnadsforskning, reservationsanslag	162 000	80	151 000	- 11 000
Lån till experimentbyggande, reservationsanslag	37 000	80	36 000	- 1 000
Bidrag till statens institut för byggnadsforskning, reservationsanslag	35 550	80	36 850	1 300
Försvarsberedskap, ramanslag	3 018	95	3 160	142
Summa	243 068		234 510	- 8 558
<i>XII Industridepartementet</i>				
Statens industriverk:				
Förvaltningskostnader, förslagsanslag	52 000	74	52 998	998
Bidrag till SIFU, reservationsanslag	12 000	74	-	- 12 000
Främjande av hemslöjden, förslagsanslag	6 171	Nu 21	6 433	262

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning(+) / Minskning(-)
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	
Åtgärder för att främja industridesign, reservationsanslag	—	74	5 000	5 000
Branschfrämjande åtgärder, reservationsanslag	16 638	74	17 000	362
Småföretagsutveckling, reservationsanslag	143 275	74	159 930	16 655
Åtgärder för havsindustriell kompetensutveck- ling, reservationsanslag	—	74	6 700	6 700
Ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobyli-olyckan, förslagsanslag	—	150	1	1
Program för utökad prospektering m. m., reservationsanslag	—	74	96 000	96 000
STU: Teknisk forskning och utveckling, reservationsanslag	655 445	80	726 800	71 355
STU: Förvaltningskostnader reservationsanslag	70 455	80	75 971	5 516
STU: Utrustning, reservatvionsanslag	1	80	—	1
Bidrag till stiftelsen Sveriges teknisk- vetenskapliga attachéverksamhet, reservations- anslag	—	74	26 400	26 400
Industriell utveckling m. m. inom informa- tionsteknologiområdet, reservationsanslag	—	74	30 000	30 000
Industriell utveckling inom mikroelektroniken, reservationsanslag	21 500	74	18 500	— 3 000
Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag, reservationsanslag	21 700	74	—	— 21 700
Summa	999 185		1 221 733	222 548
<i>XIII Civildepartementet</i>				
Riksrevisionsverket, ramanslag	101 260	99	115 963	14 703
Summa	101 260		115 963	14 703
<i>XIV Miljö- och energidepartementet</i>				
Miljövardeforskning, reservationsanslag	68 150	80	84 500	16 350
Särskilda projekt på miljövardens område, reservationsanslag	15 500	80	17 500	2 000
Inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter, reservationsanslag	—	80	9 700	9 700
Energiforskning, reservationsanslag	305 000	80	293 588	— 11 412
Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energi- teknik AB, reservationsanslag	41 600	80	52 600	11 000
Statens vattenfallsverk, reservationsanslag	2 910 000	87	3 574 600	664 600
Drift av beredskapslager, förslagsanslag	669 630	95	683 730	14 100
Beredskapslagring av industriella åtgärder, reservationsanslag	173 460	95	109 100	— 64 360
Åtgärder inom delfunktionen elkraft, reservationsanslag	—	95	11 300	11 300
Summa	4 183 340		4 836 618	653 278
<i>XV Riksdagen och dess myndigheter</i>				
Riksgäldskontoret: förvaltningskostnader, förslagsanslag	42 579	FiU 17	45 019	2 440
Riksgäldskontoret: Vissa kostnader vid emission av statslån m. m., förslagsanslag	59 833	FiU 17	59 900	67
Summa	102 412		104 919	2 507
Summa förändringar på statsbudgeten	102 688 138		108 479 917	5 791 779

Justitiedepartementet: Stöd till politiska partier

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Wickbom

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

Andra huvudtiteln

H. Diverse

H 4. Stöd till politiska partier

Riksdagen har för budgetåret 1987/88 under anslaget H 4. Stöd till politiska partier anvisat 95,5 milj. kr. Medlen fördelas enligt lagen (1972:625; ändrad senast 1985:156) om statligt stöd till politiska partier.

Enligt lagen utgår stödet dels som partistöd, dels som kanslistöd för ett år i taget räknat fr. o. m. den 15 oktober. Partistödet utgår som mandatbidrag. Ett mandatbidrag är för närvarande 208 000 kr. Kanslistödet, som i princip är avsett endast för partier som är företrädde i riksdagen, utgår som grundstöd och tilläggsstöd. Helt grundstöd är för närvarande 3 630 000 kr. och tilläggsstödet 10 150 kr. för varje vunnet riksdagsmandat, om partiet är företrätt i regeringen, och annars 15 200 kr. för varje mandat. Samtliga belopp höjdes till sin nuvarande nivå år 1984 (prop. 1984/85:25 bil. 1, KU 17, rskr 55). Beloppen har tidigare höjts åren 1975, 1977 och 1981.

Avsikten med det statliga partistödet är att de politiska partierna skall garanteras tillräckliga resurser för sin opinionsbildande verksamhet. Vid partistödslagens tillkomst år 1972 förutsattes att stödet skulle omprövas med hänsyn till förändringar i penningvärdet (prop. 1972:126 s. 48-49). Mot denna bakgrund förordar jag att stödet nu räknas upp med omkring 15 % fr. o. m. den 15 oktober 1987.

Ett förslag till den lagändring som behövs bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.1*.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier,
2. till *Stöd till politiska partier* för budgetåret 1987/88 utöver i prop. 1986/87:100 bil. 4 upptagna medel anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier

Härigenom föreskrivs att 2, 6 och 8 §§ lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Partistöd utgår som mandatbidrag. Varje mandatbidrag utgör 208 000 kronor.

Partistöd utgår som mandatbidrag. Varje mandatbidrag utgör 239 000 kronor.

6 §²

Parti som vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i hela landet erhåller för varje år för vilket valet gäller ett helt grundstöd. Helt grundstöd utgör 3 630 000 kronor.

Parti som vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i hela landet erhåller för varje år för vilket valet gäller ett helt grundstöd. Helt grundstöd utgör 4 174 000 kronor.

8 §³

Parti som avses i 6 eller 7 § erhåller utöver grundstödet tilläggsstöd för varje år för vilket valet gäller med 10 150 kronor för varje vunnet mandat, om partiet är företrätt i regeringen, och annars med 15 200 kronor för varje vunnet mandat.

Parti som avses i 6 eller 7 § erhåller utöver grundstödet tilläggsstöd för varje år för vilket valet gäller med 11 650 kronor för varje vunnet mandat, om partiet är företrätt i regeringen, och annars med 17 450 kronor för varje vunnet mandat.

Denna lag träder i kraft den 15 oktober 1987.

¹ Senaste lydelse 1984:974.

² Senaste lydelse 1984:974.

³ Senaste lydelse 1984:974.

**Finansdepartementet:
Vissa avgifts-, skatte- och
sparfrågor**

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Feldt såvitt avser avsnitten 1–4; statsrådet Johansson såvitt avser avsnitt 5

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser finansdepartementets verksamhetsområde

1 Uttagande av avgift vid tullförrättning på obekvämtid

1.1 Inledning

I Sverige finns bestämmelser om tullförrättningsavgifter i 80 § tullstadgan (1973: 671). Där föreskrivs att *tullförrättning på tullplats* sker utan kostnad för allmänheten, när förrättningen äger rum inom område och på tid som generaltullstyrelsen fastställer. För tullförrättningar som sker i annat sammanhang skall generaltullstyrelsen efter samråd med kommerskollegium föreskriva om avgift skall tas ut eller inte. Det gäller exempelvis tullförrättningar i samband med färje- och flygtrafiken.

I generaltullstyrelsens tillämpningsföreskrifter till tullstadgan har medgetts en rad undantag från avgiftsbeläggning. Således är klarering och kontroll av färjor och andra passagerarfartyg, som går i regelbunden trafik enligt på förhand kungjord turlista, undantagen. Detta gäller även transportmedel, varor och passagerare som färdas med fartygen. Vidare är flygtrafiken på Arlanda, Landvetter och Sturup fri, liksom en stor del av trafiken på de s. k. B-flygplatserna. Detsamma gäller lastbilstrafiken över landgränserna mot Finland och Norge på tider då tullplatserna är öppna. Även järnvägstrafiken är undantagen.

I stort sett innebär detta att förrättningsavgifter i samband med gränspassage tas ut endast för tullförrättningar som sker på platser som inte är tullplatser. Avgifterna tas ut enligt en särskild taxa som fastställts av generaltullstyrelsen efter samråd med riksrevisionsverket. Intäkterna från förrättningsavgifterna uppgår till ca 7 milj. kr per år.

1.2 Tidigare förslag

Frågan om en utvidgning av avgiftsskyldigheten för tullförrättningar som sker på obekvämtid eller utanför tullplats togs upp i 1985 års

budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 9). Mot bakgrund av ett förslag av generaltullstyrelsen om avgiftsbeläggning av avgiftsfria förrättningar begärdes riksdagens godkännande av vissa principer i fråga om vem som skulle debiteras avgifterna. Riksdagen avsåg regeringens förslag (SkU 1984/85: 26, rskr 1984/85: 330). De inkomstförstärkningar som ett genomförande av förslaget skulle ha inneburit uppskattades av generaltullstyrelsen till 50–100 milj. kr. per år.

Jag anser det nu vara nödvändigt att på nytt, och med beaktande av den kritik som riktades mot det förra förslaget, ta upp frågan om en ökad avgiftsfinansiering av tullförrättningskostnaderna.

1.3 Motiv för ett nytt förslag

Kostnaderna för att upprätthålla tullkontrollen av den kommersiella trafiken dygnet runt och oavsett vardag eller helg är höga. I en undersökning av statskontoret år 1984 beräknades kostnaderna för tullverksamheten under obekvämtid och på platser som inte är tullplatser till ca 92 milj. kr. per år, varav 84 milj. kr. avsåg förrättningar på tullplatser under obekvämtid. Den ökade utlandshandeln och löneutvecklingen gör att kostnaderna sannolikt är ännu större nu. Av kostnaderna för förrättning under obekvämtid skulle, enligt statskontoret, 55 milj. kr. vara hänförliga till färjetrafiken, 15 milj. kr. belöpa sig på flyget och 14 milj. kr. avse annan trafik.

Avgifter för att finansiera kostnader för tullförrättningar på obekvämtid och utanför tullplats förekommer i de flesta länder. Avgiftssystemens utformning och avgifternas storlek varierar.

Kraven på tullinsatser på obekväma tider och utanför tullplatserna ökar ständigt. Att transporter inte stoppas upp vid gränserna har blivit allt viktigare för näringslivet. Exempelvis innebär det nya logistiktänkande som trängt igenom att insatsvaror och reservdelar levereras i princip samtidigt som de skall användas i stället för att varorna hålls i lager hos företagen. Detta minskar naturligtvis företagets lagerhållningskostnader samtidigt som det ställer större krav på insatser från tullverket och innebär ökade kostnader för statsverket. Under de tre senaste åren har antalet tullförrättningar ökat med ungefär 5 % per år.

Jag anser det vara rimligt att näringslivet bidrar till finansieringen av åtminstone en del av kostnaderna för förrättningar som sker på obekvämtid och utanför tullplatserna. Detta bör ske i form av ett ökat avgiftsuttag.

1.4 Principerna för ett nytt avgiftssystem

Jag skall i det följande ange riktlinjerna för hur ett sådant avgiftssystem enligt min mening bör vara utformat.

Avgiftsuttaget bör begränsas till den kommersiella trafiken. Avgifterna bör inte utgöra någon påtaglig ekonomisk belastning för de betalningsskyldiga och de bör vara förutsebara. De bör tas ut av dem som direkt orsakar kostnaderna. Avgifterna får inte ge upphov till handelspolitiska störningar. Systemet skall vara enkelt och billigt att administrera.

Ett avgiftssystem som enligt min mening svarar väl mot dessa villkor

tillämpas sedan länge i Danmark. Det bygger i stort på att tullförrättnings-
arna sker till fasta priser enligt en s. k. saktaxa.

Jag skall i korthet beskriva hur jag mot bakgrund av dessa principer
tänker mig en svensk modell. De avgiftssatser jag anger skall ses som
exempel men avsikten är samtidigt att de skall ge en ungefärlig uppfattning
om storleken på de avgifter det kan bli fråga om.

För tullförrättningar av tullpersonal på tullplatser utanför nämnd expedi-
tionstid tas ut avgifter enligt följande.

För färjor, andra fartyg och luftfartyg som ankommer eller avgår i
kommersiell trafik tas ut en avgift om 100 kr. per ankomst och avgång. Om
ankomst till och avgång från tullplatsen sker inom kort tidrymd bör endast
en avgift tas ut. Avgifterna påförs rederierna eller flygbolagen.

För tullklarering av gods på vägfordon, som fraktats med färja, annat
fartyg eller som passerar landgränsen mot Norge eller Finland betalas en
avgift om 50 kr. per fordon. Med tullklarering avser jag förtullning samt
medgivande till hemtagning, transitering, uppläggnings på tullupplag, tullla-
ger, i frihamn eller exportbutik eller medgivande om temporär tullfrihet
och klarering för export. Lämpligen bör det angivna avgiftsbeloppet avse
ett visst antal tullklareringar, exempelvis behandling av upp till fem hem-
tagningsanmälningar, tulldeklarationer m. m. För ytterligare förrättningar
kan rimligen tas ut ännu en avgift av samma storlek. Avgiften tas ut av den
som begär förrättningen.

För tullklarering av annat kommersiellt gods tas ut avgifter per klare-
ringssökande och i övrigt enligt samma grunder som jag nyss har angett.
Jag syftar här på uttag från tullupplag på obekvämtid och klarering av
beledsagat kommersiellt gods, vilket förekommer särskilt på flygplatserna.

Som jag har antytt ovan bör persontrafiken inte drabbas av någon avgift.
Tullklarering av varor som medförs utan kommersiellt syfte kan således
ske utan kostnad även framgent. Detta gäller oavsett om man färdas med
färja, annat fartyg, luftfartyg eller på annat sätt.

Inte heller av SJ anser jag det vara befogat att ta ut någon avgift i denna
ordning, eftersom klarering av järnvägsgods inte sker med i anspråkstagande
av tullverkets resurser.

När det gäller trafik och tullklarering på platser där tullpersonal inte är
stadigvarande stationerad, dvs. trafik utanför tullplatserna, bör fasta avgif-
ter tas ut enligt ovannämnda principer med tillägg för kostnaderna för
tullpersonalens resor och traktamenten.

Jag beräknar att ett avgiftssystem i enlighet med vad jag nu redogjort för
skulle tillföra statskassan ökade inkomster med i storleksordningen 50
milj. kr. per år.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att föreskriva om tullförrättnings-
avgifter (prop. 1975/76: 8, Ku 1975/76: 10, rskr. 1975/76: 62). Någon änd-
ring i detta bemyndigande behövs enligt min mening inte för att införa ett
avgiftssystem enligt de riktlinjer som jag nu har redogjort för.

Jag avser senare föreslå regeringen att uppdra åt generaltullstyrelsen att
i samråd med riksrevisionsverket och kommerskollegium utarbeta och
fastställa en taxa enligt de grunder jag nu har angett. Vid taxeutformningen
bör generaltullstyrelsen samråda med företrädare för näringslivet. Vad

1.5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om tullförrättningsavgifter.

2 Avdragsrätt för vissa utgifter vid optionsaffärer

2.1 Inledning

Sedan snart två år tillbaka pågår handel med s. k. standardiserade optioner på kapitalmarknaden. Utvecklingen av denna handel har skett mycket snabbt både omsättningsmässigt och vad gäller antalet instrument. Detta har skett trots att skattekonsekvenserna av optionstransaktionerna i brist på särskild lagstiftning och vägledande praxis varit oklara i flera olika hänseenden. Genom ett nyligen avgjort mål i regeringsrätten har gällande rätt klarlagts för stora delar av området. Regeringsrättens dom innebär bl. a. att rätt till avdrag för en utgift vid ett visst slag av transaktion, kallad kvittning, inte medges mot den intäkt som vid utställandet av optionen tagits till beskattning. Följden av regeringsrättens ställningstagande blir att en optionsutfärdare ofta blir beskattad för ett belopp som överstiger hans vinst av affären. I vissa fall kan vinstbeskattning komma att ske trots att den skattskyldige gjort en förlust på sin transaktion. Det står klart att de ekonomiska konsekvenserna för enskilda personer kan bli mycket allvariga om det nuvarande rättsläget får bestå. De förhållanden jag nu nämnt har även uppmärksammats av Svenska bankföreningen och Svenska fondhandlareföreningen, som i en till regeringen nyligen ingiven gemensam skrivelse har lämnat förslag till beskattningsregler på området.

Jag avser nu att ta upp den nämnda beskattningsfrågan till behandling.

2.2 Gällande rätt

Innan beskattningsfrågorna behandlas lämnar jag en kortfattad beskrivning av optioner som avtalsobjekt och de olika handlingsalternativ som står avtalsparterna till buds.

Envar som äger en sak, en immateriell rättighet, ett värdepapper eller annan sådan tillgång har möjlighet att utställa en förbindelse om att under viss tid tillhandahålla bestämd person eller innehavaren av förbindelsen en rätt att till visst pris förvärva tillgången. I och med att den till vilken förbindelsen är riktad accepterar denna, uppkommer ett tvåsidigt rättsförhållande, som sägs avse en optionsrätt. När den utfästa tiden gått eller när förbindelsen dessförinnan infrias utslöcknar optionsrätten.

För de på kapitalmarknaden omsatta optionerna gäller speciellt att avtalsvillkoren i flera viktiga hänseenden har standardiserats, nämligen be-

träffande den underliggande egendomen (exempelvis vissa bestämda slag av aktier eller obligationer), antal värdepapper per optionskontrakt, löptidens längd och priset för egendomen (lösenpriset).

Det finns här anledning att göra några preciseringar i terminologiskt hänseende. Med beteckningen *standardiserad option* avses en rättighet att under en viss bestämd tid eller på en i förväg bestämd dag köpa eller sälja en viss bestämd egendom till ett i förväg bestämt pris om optionen tillika är föremål för marknadsmässig omsättning. Om den egendom som avses i optionen är aktier kommer beteckningen *aktieoption* att användas. Består den underliggande egendomen i stället av obligationer använder jag beteckningen *ränteoption*. För sådana optioner som grundas på aktieindex används beteckningen *indexoption*. En option som ger innehavaren rätt att köpa den i optionen angivna egendomen från utfärdaren betecknas *köpoption*. För en option som i stället ger innehavaren rätt att sälja den i optionen angivna egendomen till utställaren används termen *säljoption*.

Med utnyttjande av optionen avses att innehavaren av denna påfordrar att få köpa eller sälja den i optionen angivna egendomen. Detta förfarande brukar också kallas *lösen*. Under den gemensamma rubriken *kvittning* brukar sammanfattas återköp resp. återförsäljning av optioner. Ett återköp innebär från utfärdarens synvinkel att denne befriar sig från sitt optionsåtagande genom att betala en särskild ersättning till sin motpart. Från optionsinnehavarens synvinkel talar man i stället om återförsäljning av optionen. För sitt avstående från rättigheterna enligt optionsavtalet erhåller han en särskild ersättning från motparten. En optionsaffär kan också avslutas genom att optionstiden löper ut utan att optionen utnyttjas. Man talar i detta fall om att optionen förfaller. Sedan en option förfallit kan innehavaren inte göra gällande några anspråk enligt denna mot utfärdaren.

För ränte- och indexoptioner gäller att avtalsförhållandet mellan parterna kan avslutas genom ytterligare ett förfarande, kallat *kontantavräkning* eller *stängning*. Med detta avses en kontantmässig avräkning mellan parterna som utförs på samma sätt som om lösen hade skett men utan att så faktiskt sker.

I kommunalskattelagen (1928: 370), KL, finns inga bestämmelser som särskilt reglerar beskattningen av de standardiserade optionerna. Den lagstiftning om bl. a. optionslån som beslutades under våren 1985 (prop. 1984/85: 193, SkU 62, SFS 1985: 307–309) gäller endast för optionsrätter som emitteras av aktiebolag genom optionslån som ett led i bolagets anskaffning av eget kapital. Bestämmelserna i den lagstiftningen rör inte standardiserade optioner.

Beskattningen av standardiserade optioner grundas huvudsakligen på ett par avgöranden av regeringsrätten. RÅ 83 I: 90 och regeringsrättens dom den 23 december 1986 i mål 1709–1986. De bestämmelser i KL som närmast blir tillämpliga är dels reavinstreglerna för annan lös egendom än aktier i 35 § 4 mom. och dels reglerna för beskattning för inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet enligt 35 § 1 mom. 1. De nämnda regeringsrättsavgörandena avser köpoptioner på aktier. Vad som nu sägs avser därför endast sådana optioner.

Nuvarande praxis innebär följande. Den ersättning – ofta kallad pre-

mium – som utställaren erhåller i samband med att han utfärdar en option utgör inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet enligt 35 § 1 mom. 1 KL. Ersättningen är i sin helhet skattepliktig. Skattskyldighet för ersättningen inträder det beskattningsår då den blir tillgänglig för lyftning. Det nu sagda gäller oavsett om optionen senare utnyttjas, återköps eller förfaller.

Om optionen utnyttjas och den underliggande egendomen genom köp övergår mellan parterna sker särskild beskattning av köptransaktionen. För säljarens del innebär detta att reavinstbeskattning sker på vanligt sätt utan att den tidigare optionstransaktionen påverkar beskattningsresultatet. Förvärvaren av egendomen erhåller en anskaffningskostnad för denna som skall beaktas vid en eventuell framtida reavinstberäkning. Om egendomen förvärvats genom en köpoption får priset för optionen inräknas i den nämnda anskaffningskostnaden.

Om utfärdaren av en option återköper denna, dvs. gör en kvittningstransaktion, följer av regeringsrättens senaste dom på området att den utgivna ersättningen – återköpspremium – inte får dras av från den vid utfärdandet av optionen erhållna betalningen. För innehavaren av en option innebär en kvittningstransaktion inget annat än en försäljning av optionen. Försäljningen reavinstbeskattas enligt bestämmelserna i 35 § 4 mom. KL.

Skulle optionen förfalla utgör kostnaden för förvärvet av denna en inte avdragsgill kapitalförlust för innehavaren. För utfärdaren av optionen inträder ingen skattekonsekvens genom att optionen förfaller.

Vad som nu sagts om gällande rätt på området avser sådana aktieoptioner som ger innehavaren rätt att köpa de i optionen angivna aktierna (köpoptioner). Något avgörande som gäller säljoptioner för aktier eller ränte- eller indexoptioner finns ännu inte. De ovan nämnda beskattningsprinciperna torde emellertid i huvudsak också vara tillämpliga på dessa slag av optioner.

2.3 Allmänna synpunkter

Utomlands påbörjades marknadsmässig handel med standardiserade optioner år 1973 i USA. Företeelsen har sedan snabbt spritt sig till en rad länder.

Sedan juni 1985 förekommer i Sverige handel med standardiserade optioner på kapitalmarknaden. Handeln har tillkommit efter initiativ av en fondkommissionär, Stockholms Optionsmarknad OM Fondkommission AB (OM). Det är också OM som i huvudsak administrerar optionshandeln. För kort tid sedan har dock en ny optionsmarknad öppnats av en med OM konkurrerande fondkommissionär, Sweden Options and Futures Exchange AB (SOFE).

Den svenska optionshandeln avsåg till att börja med endast köpoptioner på aktier. Dessa tilldrog sig omedelbart stort intresse och redan i slutet av år 1985 uppgick omsättningen till i genomsnitt ca 4 000 optionskontrakt per dag. I kronor räknat omsattes under år 1985 ca 500 miljoner på optionsmarknaden.

Under våren 1986 introducerades ränteoptioner på kapitalmarknaden. I

det fallet påbörjades handeln samtidigt i både köp- och säljoptioner. Även ränteoptionerna blev snabbt etablerade och i slutet av året omsattes dagligen ca 4 000 optionskontrakt.

Indexoptioner började omsättas på marknaden i december 1986. Både köp- och säljoptioner omfattades redan från början av handeln och omsättningen steg på någon månad till ca 15 000 optionskontrakt per dag.

Antalet aktörer på optionsmarknaderna kan för närvarande uppskattas till ca 20 000, varav tre fjärdedelar är privatpersoner. Under det föregående året beräknas den totala omsättningen på optionsmarknaden ha uppgått till ca 10 miljarder kr.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att den svenska optionshandeln utvecklats mycket snabbt såväl omsättningsmässigt som beträffande antalet slag av optioner. Det finns vidare fog för antagandet att marknaden kommer att utvecklas ytterligare under de närmaste åren, bl. a. genom introduktioner av nya instrument.

De standardiserade optionerna är alltså en nyhet på den svenska kapitalmarknaden. Handeln med dem är i vissa avseenden organiserad på ett annat sätt än vad som gäller för exempelvis aktier och obligationer. Mot den bakgrunden är det förklarligt att särskilda bestämmelser som reglerar de skattemässiga konsekvenserna av optionstransaktionerna inte fanns när marknaden etablerades. Vissa av de transaktioner som förekommer kan dock på ett naturligt sätt inlemmas i det nuvarande systemet för beskattning av reavinster. För andra slag av transaktioner har en sådan inpassning inte varit möjlig. Beträffande en del av de fallen har rättsläget klarlagts genom några avgöranden från regeringsrätten.

Frågan om beskattningen av standardiserade optioner togs under våren 1985 upp i en gemensam framställning till regeringen från Svenska bankföreningen och Svenska fondhandlareföreningen. I framställningen lämnades en redogörelse för en då planerad – och sedermera genomförd – marknadsmässig omsättning av standardiserade aktieoptioner. Föreningarna föreslog vidare att vissa bestämmelser om standardiserade optioner skulle införas i KL i samband med att förslaget till lagstiftning om optionslån överlämnades till riksdagen.

I det sistnämnda förslaget anförde jag att jag inte i det sammanhanget var beredd att ta ställning till de ändringar av skattelagstiftningen som kunde vara påkallade för att underlätta optionshandeln. Något förslag om beskattningen av de standardiserade optionerna lämnades därför inte (prop. 1984/85: 193 s. 24).

Skälen för mitt ställningstagande var flera. Föreningarnas förslag omfattade endast aktieoptioner och det grundade sig på de tänkta marknadsförhållandena ca ett halvt år före det att optionshandeln skulle starta. Emellertid stod det redan under våren 1985 klart att även andra slag av optioner skulle komma att introduceras på kapitalmarknaden inom en relativt nära framtid. Vidare bedömde jag det som fullt möjligt att de förutsättningar på vilka föreningarnas förslag vilade skulle komma att ändras innan optionshandeln påbörjades. På någon punkt torde också sådana förändringar ha genomförts. Det var dessutom osäkert hur marknaden som sådan skulle komma att utvecklas. Den grund på vilken ett förslag till beskattning av

standardiserade optioner hade vilat under våren 1985 skulle därför både ha varit begränsad och dessutom osäker eller felaktig i vissa delar. Till detta kunde läggas att kapitalvinstkommittén (B 1979: 05) förväntades komma med förslag till lagstiftning på området i sitt till sommaren 1986 aviserade slutbetänkande. Ytterligare en omständighet som påverkade mitt beslut var att den tid som stod till buds under våren 1985 var för kort för att en tillfredsställande remissbehandling av föreningarnas förslag skulle kunna genomföras. En sådan remissbehandling var nödvändig med hänsyn till dels de omfattande och komplexa författningsändringar som förslaget innehöll, dels för att få den i förslaget använda grundprincipen med uppskjuten beskattning belyst. Vid den remissomgång som genomfördes riktades relativt stark kritik mot förslaget. Från flera håll framfördes krav på ytterligare utredning före en eventuell lagstiftning.

Kapitalvinstkommittén avlämnade sitt slutbetänkande i juni 1986. I betänkandet (SOU 1986: 37, Reavinst aktier obligationer) föreslogs en skattemässig reglering för de slag av standardiserade optioner som vid den tidpunkten fanns på marknaden. Även detta förslag utsattes för relativt stark kritik vid remissbehandlingen. Sedan denna avslutats fann regeringen vid sina överväganden under hösten 1986 att förslagen i betänkandet – av vilka optionsfrågan endast utgjorde en liten del – inte då borde läggas till grund för lagstiftning. I stället tillkännagav regeringen sin avsikt att snarast påbörja arbetet med en djupgående reform av hela inkomstskattesystemet. Detta ställningstagande medförde att något förslag till beskattningsregler för optionsaffärer inte lades fram under hösten 1986.

Som jag tidigare nämnde rådde vid starten av optionshandeln osäkerhet om skattekonsekvenserna av vissa optionstransaktioner. På grund av detta begärdes förhandsbesked i en rad frågor hos riksskatteverkets nämnd för rättsärenden. Målet om förhandsbesked avgjordes slutligt av regeringsrätten genom dom den 23 december 1986. I denna fastlades gällande rätt bl. a. i frågan om avdragsrätt för återköpspremium för aktieoptioner, dvs. den ersättning som utfärdaren av en option betalar till motparten för att befria sig från sin utfästelse. Regeringsrätten konstaterade beträffande avdragsfrågan inledningsvis att vad den skattskyldige erlärger vid ett återköp av optionen utgör vederlag för att han skall befrias från sin utfästelse enligt det ursprungliga optionsavtalet. Vidare konstaterade domstolen att storleken av detta vederlag är beroende av dagsvärdet av en option av det slag den skattskyldige utfärdat och att det kan komma att avsevärt skilja sig från det belopp denne erhöll vid utfärdandet av optionen. Med hänsyn till detta fann regeringsrätten att vederlaget inte kunde anses ha sådan anknytning till den intäkt som den skattskyldige erhöll vid utfärdandet av optionen, att det utgjorde en avdragsgill omkostnad för förvärvet av den nämnda intäkten.

Genom regeringsrättens avgörande har klarlagts vad som gäller i fråga om avdragsrätten vid kvittning av köpoptioner för aktier. Den omständigheten att avdragsrätt inte föreligger kan leda till allvarliga ekonomiska konsekvenser för privatpersoner och andra subjekt som inte rörelsebeskattas för sina värdepappersaffärer. De är skyldiga att ta upp den ersättning som erhålls vid utfärdandet av optionen till beskattning som intäkt av

tillfällig förvärvsverksamhet. Om de avslutar sin optionsaffär genom kvittning erhålls emellertid inte avdrag för den utgift som då måste betalas. Detta gäller oavsett om den utgivna ersättningen understiger, motsvarar eller överstiger den ersättning som erhöles vid utfärdandet av optionen. Det betyder med andra ord att optionsaffärens verkliga resultat inte kommer att ligga till grund för beskattningen. I de fall då en ekonomisk förlust uppstått av en optionsaffär kommer beskattningen likväl att grundas endast på den vid utställandet av optionen uppburna ersättningen.

Dessa beskattningskonsekvenser står inte i överensstämmelse med de principer som normalt gäller vid inkomstbeskattningen. Om nuvarande praxis får bestå även för framtiden kan mycket allvarliga konsekvenser uppkomma i ekonomiskt hänseende för bl. a. privatpersoner som ställer ut optioner och avslutar affären genom kvittning. Det måste konstateras att nuvarande praxis sakligt sett är otillfredsställande. Detta förhållande framstår ännu klarare vid en jämförelse med optionsinnehavarens situation. Denne beskattas enligt de vanliga reavinstreglerna vid en kvittningstransaktion. En omotiverad asymmetri har således uppkommit i beskattningssystemet. Den nu nämnda asymmetrin torde avsevärt försvåra eller t. o. m. omöjliggöra optionshandel för privatpersoner och andra skattesubjekt som inte rörelsebeskattas för sina värdepappersaffärer. Dessa verkningar av skattesystemet är enligt min mening inte rimliga när det gäller en företeelse på kapitalmarknaden som inte strider mot allmänna intressen och som godtagits av bankinspektionen som tillsynsmyndighet.

I detta sammanhang måste också beaktas de kvittningstransaktioner som redan hade företagits när regeringsrättens dom meddelades i slutet av föregående år. Många av de personer som deltog på optionsmarknaden under förra året hade säkerligen räknat med att erlagt återköpspremium skulle vara avdragsgillt. För detta talade flera olika omständigheter. En beskattning efter den normalt tillämpade nettovinstprincipen medför automatiskt avdragsrätt för den utbetalade ersättningen vid kvittningsaffären. Denna princip kan också sägas ha tillämpats av riksskatteverkets rättsnämnd när nämnden som första instans i början av mars 1986 avgjorde det aktuella förhandsbeskedsärendet. I nämndens beslut, vilket snabbt blev känt av många aktörer på optionsmarknaden, förklarades således återköpspremium vara en avdragsgill omkostnad. Denna uppfattning torde ha stärkts när kapitalvinstkommittén i juni samma år avlämnade förslag till beskattningsregler för standardiserade optioner. Kommitténs förslag vilade visserligen principiellt sett på en annan grundval än den på vilken nuvarande praxis är byggd. I fråga om avdragsrätten för återköpspremium hade kommittén dock intagit samma ståndpunkt som riksskatteverkets rättsnämnd. De omständigheter som jag nu nämnt torde sammantagna ha medfört att även försiktiga placerare hade visst fog för antagandet att återköpspremium utgjorde en avdragsgill utgift.

Man skulle visserligen kunna hävda att de som deltog i optionsaffärer under föregående år medvetet tog den risk som de då oklara skatteförhållandena utgjorde och att de nu bör få ta konsekvenserna av sitt risktagande fullt ut. Jag kan emellertid inte finna att ett sådant resonemang är rimligt. Naturligtvis anser jag inte att man från marknadens sida kan påräkna att

regeringen i efterhand skall rätta till eventuella olägenheter av skattelagstiftningen oavsett vilket slag av aktivitet som har startats. Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört anser jag dock att det i det nu aktuella fallet finns tillräckliga skäl för ett lagstiftningsingripande.

Vad jag nu sagt innebär alltså att jag anser att en avdragsrätt bör införas för erlagt återköpspremium. Detta bör gälla för alla slag av standardiserade optioner. Det är vidare min uppfattning att avdragsrätten bör få tillämpas retroaktivt. Mina ställningstaganden väcker dock frågan om inte hela beskattningsområdet avseende standardiserade optioner borde tas upp till behandling i detta sammanhang. Bank- och fondhandlareföreningarna har i sitt senaste förslag förordat en sådan lösning. I den frågan gör jag följande bedömning.

Jag har tidigare utförligt redovisat bakgrunden till den nuvarande beskattningssituationen på området och omnämnt de båda förslag till lösningar som tidigare framförts, dvs. bank- och fondhandlareföreningarnas ursprungliga förslag från 1985 och kapitalvinstkommitténs förslag. De nämnda förslagen bygger på olika principer för optionsbeskattningen. Båda förslagen utsattes för relativt stark kritik vid remissbehandlingen. Inget av dem omfattar samtliga de slag av optioner som nu omsätts på kapitalmarknaden. Så är emellertid fallet med bank- och fondhandlareföreningarnas senaste förslag till lagstiftning på området. Det bygger dock huvudsakligen på kapitalvinstkommitténs förslag och lider därför i princip också av de brister som vid remissbehandlingen påtalades beträffande kommittéförslaget. Ett fullständigt förslag om beskattning av standardiserade optioner kan därför sannolikt endast i vissa delar grundas på de tidigare framlagda lösningarna. Jag vill också erinra om att regeringen nyligen tillsatt en utredning som skall göra en översyn av förhållandena på optionsmarknaden och näraliggande områden på kapitalmarknaden (dir. 1987: 1). Till detta kommer, som jag tidigare nämnde, att regeringen avser att inom några år föreslå en grundläggande reform av skattesystemet. I en sådan reform kommer givetvis bestämmelser om standardiserade optioner att ingå. Det är emellertid ännu inte möjligt att avgöra hur dessa bestämmelser bör utformas i sak.

Mot bakgrund av det anförda finner jag det uteslutet att nu lägga fram förslag om beskattningsregler för hela optionsområdet. Det är alltså min bestämda uppfattning att detta lagstiftningsärende bör begränsas till ett undanröjande av de olägenheter som den nuvarande lagstiftningen enligt regeringsrättens dom medför. Detta bör ske på ett sätt som så litet som möjligt ingriper i det nuvarande skattesystemet.

Mitt förslag: En utställare av en standardiserad option skall äga rätt till avdrag för utgiven ersättning, återköpspremium, vid en kvittningsaffär. Avdraget medges i den förvärvskälla till vilken intäkten vid optionens utställande hänförs.

Rätt till avdrag skall på motsvarande sätt föreligga för utgiven ersättning vid ett s. k. kontantavräkningsförfarande.

Underskott i förvärvskällan skall inte vara avdragsgillt som allmänt avdrag.

Skälen för mitt förslag: När en person utfärdar en standardiserad option erhåller han en ersättning från sin motpart för sitt åtagande enligt optionen. Enligt stadgad praxis tas ersättningen till beskattning som inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet enligt 35 § 1 mom. 1 KL. Ersättningen reavinstbeskattas alltså inte utan hänförs till en särskild förvärvskälla inom inkomstslaget i fråga. I den förvärvskällan beskattas enligt 18 § KL inkomst av all tillfällig förvärvsverksamhet som den skattskyldige utövat, bortsett från reavinster och lotterivinster.

Den utgift som uppkommer när optionsutfärdaren avslutar sitt optionsåtagande genom en kvittningsförklaring bör lämpligen hänföras till samma förvärvskälla som den tidigare intäkten. Utgiften blir enligt kontantprincipen avdragsgill för det beskattningsår då den betalats. Om ersättningen vid utfärdandet av optionen erhållits under samma beskattningsår blir utgiften direkt avräkningsbar mot intäkten. Äger kvittningsförfarandet rum under året efter det år då ersättningen erhållits kan någon direkt avräkning mellan intäkt och utgift hänförlig till samma optionsaffär inte ske. Utgiften blir i det fallet avdragsgill mot de intäkter som under samma beskattningsår hänförs till förvärvskällan, bl. a. intäkter av under det året utställda optioner.

Den lösning som jag nu förordar innebär alltså att jag inte är beredd att införa den av bank- och fondhandlareföreningarna ursprungligen föreslagna uppskjutna beskattningen av en optionsaffär. Enligt det förslaget skulle beskattningen av affären anstå till dess den helt avslutats. Anledningen till att jag inte förordar den lösningen är främst att den nödvändiggör förändringar även på intäktssidan. Detta gäller även för kapitalvinstkommitténs och föreningarnas senast framlagda förslag. Som jag tidigare förklarat anser jag att det inte är lämpligt att nu genomföra stora förändringar i inkomstskattesystemet. Med hänsyn till att intäkten vid utställandet av en option enligt stadgad praxis hänförs till en viss bestämd förvärvskälla ser jag det inte som nödvändigt att nu införa någon särskild bestämmelse i det avseendet. Detta ligger i linje med den strävan som jag nyss redovisade.

Det finns emellertid ytterligare en situation som måste uppmärksammas. När det gäller ränte- och indexoptioner kan affären också avslutas genom det s. k. kontantavräkningsförfarandet. Ett sådant förfarande genomförs vid optionstidens slut automatiskt under förutsättning att optionen då har ett marknadsvärde. Förfarandet innebär att en avräkning görs mellan

parterna som om den underliggande egendomen – t. ex. obligationen – hade lösts men utan att så faktiskt sker. I samband med ett sådant förfarande tvingas därför optionsutfärdaren att betala en ersättning till sin motpart utan att den underliggande egendomen övergår dem emellan. Den nu nämnda situationen omfattas inte av regeringsrättens dom. Den företer emellertid sådana principiella likheter med kvittningsförfarandet att avdrag enligt gällande rätt inte heller torde medges för den ersättning som utfärdaren av optionen betalar när han i samband med ett kontantavräkningsförfarande frigörs från sina förpliktelser enligt optionsavtalet. Enligt min uppfattning bör avdrag medges även i denna situation.

En bestämmelse som reglerar rätten till avdrag i de fall jag nu redovisat bör införas som en ny punkt av anvisningarna till 36 § KL.

Den avdragsregel som jag nu föreslagit medför att det i vissa fall kan uppkomma underskott i den aktuella förvärvskällan. Ett sådant underskott är enligt nuvarande bestämmelser i 46 § KL avdragsgillt som allmänt avdrag. Jag anser emellertid att ett underskott, som uppkommer till följd av att avdrag medgetts för återköpspremium eller för utgiven ersättning vid ett kontantavräkningsförfarande inte bör vara avdragsgillt som allmänt avdrag. Jag föreslår därför att bestämmelsen i 46 § 1 mom. KL kompletteras så att detta resultat uppnås.

2.5 Ikraftträdande, m. m.

Mitt förslag: Den nya avdragsregeln skall gälla fr. o. m. 1987 års taxering

Skälen för mitt förslag: Den föreslagna avdragsregeln undanröjer de olägenheter som uppstått till följd av regeringsrättens dom. Bestämmelsen bör med hänsyn till detta träda i kraft snarast möjligt efter ett riksdagsbeslut.

Som jag tidigare nämnt torde många skattskyldiga som ställt ut optioner ha avslutat sin affär genom en kvittningstransaktion i förlitan på att avdragsrätt för den utbetalade ersättningen skulle föreligga. Ett visst fog har funnits för denna uppfattning, i vart fall efter det att riksskatteverkets rättsnämnd meddelade sitt beslut i förhandsbeskedsärendet i början av mars 1986. Uppfattningen att avdragsrätt skulle föreligga torde ha förstärkts när kapitalvinstkommittén avlämnade sitt förslag om beskattningsregler för standardiserade optioner i juni samma år. Jag har vidare pekat på de allvarliga ekonomiska konsekvenser som avdragsförbudet kan få för de skattskyldiga som vid 1987 års taxering skall redovisa föregående års optionstransaktioner till beskattning. De nu anförda förhållandena bör enligt min uppfattning föranleda att avdragsregeln får tillämpas även för de under år 1986 genomförda optionsaffärerna. Något hinder mot en sådan ordning föreligger inte eftersom avdragsregeln endast kan medföra lättnader i den enskildes beskattning.

Med hänsyn till att handeln i standardiserade optioner påbörjades på

kapitalmarknaden i juni 1985 kan ifrågasättas om avdragsbestämmelsen också bör få tillämpas vid 1986 års taxering. Av både principiella och praktiska skäl är det mindre önskvärt med en sådan ordning. Den kräver nämligen att berörda skattskyldiga får rätt att överklaga den taxeringen i särskild ordning. Något egentligt behov av en sådan besvärsmätt torde inte föreligga. Jag avstår därför från att lägga fram ett förslag med den inriktningen.

2.6 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3.1*.

Det är angeläget att de nya bestämmelserna kan tillämpas redan vid 1987 års taxering. Detta förutsätter att riksdagen hinner besluta i frågan under innevarande riksmöte. Om detta skall vara möjligt, finns det inte tid att höra lagrådet. Lagrådets hörande skulle alltså fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Med hänsyn till detta anser jag att lagrådets yttrande över lagförslaget inte bör inhämtas.

2.7 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

3 Omsättningsskatten på värdepapper

För närvarande träffas köp- och säljoptioner på aktier och konvertibla skuldebrev av omsättningsskatten på värdepapper. Utvecklingen på kapitalmarknaden under det senaste året väcker emellertid frågan om det är befogat att utvidga omsättningsskatten till att omfatta ytterligare slag av instrument.

3.1 Gällande rätt

Enligt lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper (ändrad senast 1986: 504) skall skatt betalas på omsättningen av aktier, konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller till köp av aktier, teckningsbevis, interimbevis, emissionsbevis, inköpsrättsbevis, optionsbevis och köp- och säljoptioner, som avser aktier eller konvertibla skuldebrev.

Med omsättning avses enligt lagen köp och byte. Ett köp anses innefatta ett säljled och ett köpledd och ett byte dubbla sälj- och köpledd.

Skatten skall vid en omsättning betalas med 1 % av överlåtelsesumman (vederlaget) i både sälj- och köpleddet. När en aktie omsätts på grund av att en köpoption utnyttjas utgörs dock vederlaget av aktiens lägsta noterade

säljkurs på avslutsdagen, om detta värde är högre än den avtalade överlåtelsesumman.

Skattskyldigheten inträder när avslut sker, dvs. när bindande avtal om överlåtelse träffas.

Skattskyldig är fondkommissionärer som sluter avtal om omsättning eller som medverkar till sådana avtal. Om en fondkommissionär inte medverkar är den skattskyldig som är bosatt i Sverige och som under ett halvt kalenderår omsätter värdepapper till ett värde av minst 500 000 kr.

3.2 Skatt på omsättning av indexoptioner och terminskontrakt

Mitt förslag: Skatt skall tas ut på omsättning av s. k. indexoptioner samt terminskontrakt, som avser aktier, aktieindex och konvertibla skuldebrev. Ändringen skall träda i kraft den 1 juli 1987.

Skälen för mitt förslag: Skyldigheten att betala skatt på omsättning av köp- och säljoptioner, som avser aktier eller konvertibla skuldebrev, infördes den 1 juli 1986 (prop. 1985/86: 140, SkU 38, rskr. 364). Som jag redan nämnt har handeln med standardiserade optioner utvecklats mycket snabbt. Detta gäller både omsättningsmässigt och i fråga om introduktion av nya instrument.

Ett sådant nytt inslag i optionshandeln är köp- och säljoptioner avseende aktieindex, de s. k. indexoptionerna. En indexoption är en option, som grundar sig på ett värdeindex för ett antal aktier. Handeln baseras alltså på olika förväntningar hos utfärdare och förvärvare av optionen i fråga om ändringar i indextalet. En innehavare av en indexoption kan skilja sig från optionen genom kvittning, kontantavräkning eller lösen. Motsvarande gäller optionsutfärdaren. Kvittning går till så att innehavaren återförsäljer och utfärdaren återköper optionen. Om varken kvittning eller lösen sker äger kontantavräkning automatiskt rum vid löptidens slut under förutsättning att optionen har ett marknadsvärde vid den tidpunkten. Den underliggande egendomen för indexoptionens del utgörs f. n. av andelar i aktiefonder. Lösen innebär att överlåtelse sker av sådana andelar. Överlåtelsesumman bestäms genom ett särskilt omräkningsförfarande som gäller för dessa optioner.

Ett annat nytt placeringsinstrument på penningmarknaden är de standardiserade terminskontrakten. Ett terminskontrakt ger en köpare rätt att vid en viss framtida tidpunkt köpa aktier till ett med köparens kontraktspart, säljaren, överenskommet pris. Till skillnad från optionerna är terminskontrakten ovillkorliga i så måtto att säljaren och köparen har en skyldighet att vid den framtida tidpunkten genomföra affären. När det gäller optionerna kan optionsinnehavaren välja om han vill utnyttja den rätt som optionen ger, exempelvis att förvärva ett visst antal aktier på angivna villkor, eller om han vill avstå från denna rätt. Optionsutfärdaren har däremot inte denna valmöjlighet utan är skyldig att på anfordran genomföra affären.

Terminskontrakten kan också vara utformade så att leverans av det objekt som affären avser, exempelvis aktier, inte skall ske. Dessa terminskontrakt regleras på viss s. k. slutdag genom att parterna genomför en kvittning och en kontantavräkning. Kvittningen innebär att köparen åter-säljer och säljaren återköper aktierna. Även vid kvittningstransaktionen avtalas att leverans inte skall ske. Köpeskillningen eller likviden bestäms med hänsyn till betalkursen på fondbörsen en viss dag. Kontantavräkning genomförs med ledning av börskursen för aktien på slutdagen och det avtalade priset enligt terminskontraktet. Om kursen på aktien har stigit i förhållande till det avtalade priset får köparen ersättning av säljaren. Har kursen i stället sjunkit gäller det omvända förhållandet. Som jag strax skall återkomma till bör skatt tas ut både vid kvittningen och kontantavräkningen.

Det förekommer även handel med terminskontrakt som avser aktieindex motsvarande handeln med köp- och säljoptioner som avser aktieindex. Även för terminshandeln utgörs den underliggande egendomen i dessa fall av andelar i aktiefonder.

Jag anser att de köp- och säljoptioner och terminskontrakt som jag nu har behandlat företer sådana likheter med köp- och säljoptionerna som avser aktier att skatt bör tas ut även på omsättning av dessa optioner och terminskontrakt.

När det gäller köp- och säljoptionerna avseende aktier har jag i prop. 1985/86: 140 redogjort för vilka transaktioner som bör beskattas (s. 16). Motsvarande principer för beskattningen bör gälla för de nu aktuella optionerna och terminskontrakten. Detta innebär att utställande av en option eller ingående av ett sådant terminskontrakt, som innebär att leverans inte skall ske, inte bör betraktas som en omsättning. Däremot är kvittning att anse som omsättning. Kvittning bör i enlighet med vad jag har anfört i den nyssnämnda propositionen ses som ett köp. När den med vilken en optionsinnehavare eller optionsutfärdare verkställer kvittning är fondkommissionär, som handlar för egen räkning, skall enligt 2 § tredje stycket lagen om skatt på omsättning av vissa värdepapper skatt inte tas ut för fondkommissionärens led. Samma förhållanden bör gälla i fråga om de nu aktuella terminskontrakten. Kontantavräkning bör i detta avseende jämsställas med kvittning. Lämpligen bör dessa förhållanden klarläggas i lagen.

En lagändring i dessa avseenden bör träda i kraft den 1 juli 1987.

Den föreslagna utvidgningen av skatten beräknas innebära en inkomstförstärkning med ca 200 milj. kr. per år.

3.3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1983: 1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3.1*.

De föreslagna ändringarna är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande enligt min mening skulle sakna betydelse.

3.4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

4 Försäljningsskatten på motorfordon

4.1 Gällande rätt

Försäljningsskatt på personbilar, vissa lätta bussar och vissa lätta lastbilar samt på motorcyklar utgår enligt lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon. Försäljningsskatten utgår för personbilar med en tjänstevikt av mer än 400 kg, för bussar med en totalvikt av högst 3 000 kg, för lastbilar med skåpkarosseri och med en totalvikt av högst 3 000 kg och för motorcyklar oavsett vikten.

Skatten beräknas för samtliga fordonstyper efter tjänstevikten.

För personbilar, lastbilar och bussar är skatten 4 kr. 80 öre per kg, med ett tillägg av 600 kr. per varje fullt femtiotal kg varmed tjänstevikten överstiger 1 600 kg.

För motorcyklar tas skatten ut efter fyra olika viktklasser, med en skatt varierande mellan 1 005 och 3 360 kr.

Som ett led i introduktionen av avgasrenade personbilar medges för avgasrenade personbilar av 1987 och 1988 års modeller en nedsättning av försäljningsskatten med 5 200 kr, dock högst med skattens belopp. Nedsättningen finansieras genom att försäljningsskatten för personbilar av 1987 och 1988 års modeller höjts till 5 kr. 80 öre resp. 6 kr. 80 öre per kg tjänstevikt (prop. 1985/86: 145, SkU 41, rskr 237).

4.2 Höjd försäljningsskatt

Mitt förslag: Försäljningsskatten på personbilar samt vissa bussar och lastbilar höjs med 1 kr. 60 öre per kg till 6 kr. 40 öre per kg. tjänstevikt. En motsvarande höjning föreslås också för motorcyklarna. De särskilda förhöjnings- och nedsättningsreglerna för personbilar av 1987 och 1988 års bilmodeller anpassas efter den nya skattenivån.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare har framhållit bör försäljningsskatten nu höjas. Grundnivån bör höjas till 6 kr. 40 öre per kg. Tilläggsbeloppet bör höjas till 800 kr. Försäljningsskatten för motorcyklarna kommer, med motsvarande höjningar, att ligga inom intervallet 1 340–4 480 kr.

Skattenivån för personbilar av 1987 och 1988 års bilmodeller bör anpassas så att den är 1 resp. 2 kr. över grundnivån, dvs. 7 kr. 40 öre för 1987 års bilmodeller och 8 kr. 40 öre för 1988 års bilmodeller. Skattenedsättningen för avgasrenade personbilar av dessa årsmodeller påverkas inte av ändringarna.

Ändringarna bör träda i kraft den 15 juni 1987. De höjda skattesatserna

motsvarar ökade skatteinkomster om knappt 500 milj. kr. per år. För en personbil med genomsnittlig tjänstevikt, 1 150 kg, innebär ändringarna att skatten höjs med 1 840 kr.

Prop.1986/87: 150
Bilaga 3

4.3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3.1*

Den föreslagna ändringen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande enligt min mening skulle sakna betydelse.

4.4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

5 Sparfrågor

5.1 Allemanssparandet

I syfte att stimulera hushållens sparande och begränsa konsumtionsökningen har riksdagen vid två tillfällen beslutat om temporär höjning av den högsta tillåtna månadsinsättningen i allemanssparandet. En sparare fick under första kvartalet 1986 utöver 800 kr. per månad sätta in sammanlagt högst 5 000 kr. i allemanssparandet (prop. 1985/86: 50, FiU 7, rskr. 93, SFS 1985: 1078). En motsvarande extrainsättning upp till 5 000 kr. får ske under andra kvartalet 1987 (prop. 1986/87: 100 bil.1, FiU 10, rskr. 122, SFS 1987: 90).

Allemanssparandet har kommit att bli en mycket attraktiv sparform. Det är likväl angeläget att i större omfattning fånga upp hushållens likviditetstillskott för finansiering av budgetunderskottet och näringslivets kapitalförsörjning. Förutom skatteåterbäring och räntekreditering vid årsskiftet 1987-88 kommer hushållen i januari 1988 att erhålla betydande sparbelopp som frigörs i skattesparandet. Jag föreslår därför att allemansspararen under första kvartalet 1988 ges möjlighet att göra extrainsättning med sammanlagt 5 000 kr. Liksom i de tidigare fallen bör spararen själv få avgöra om han vill sätta in det extra beloppet vid ett enda tillfälle eller om han vill fördela beloppet på flera insättningar. Förslaget innebär att en sparare får sätta in totalt 7 400 kr. i allemanssparandet under första kvartalet 1988.

För närvarande tillåts en högsta sammanlagd nettoinsättning i allemanssparandet om 50 000 kr. (prop. 1985/86: 150 bil.1, FiU 34, rskr. 362, SFS 1986: 522). Om det, enligt mitt förslag, ges möjlighet till en extra insättning av 5 000 kr. under första kvartalet 1988, innebär detta att en sparare, som alltsedan starten i april 1984 satt in högsta tillåtna belopp i

allemanssparandet, i början av år 1988 kommer att nå taket för de samlade nettoinsättningarna. Den nuvarande begränsningen till 50 000 kr. kan visserligen synas tillräcklig för att tillgodose spararnas behov av ett skattefritt grundsparande. För att den föreslagna möjligheten till extrainsättning med 5 000 kr. skall kunna utnyttjas fullt ut och ge avsedd effekt på det samlade sparandet måste emellertid gränsen för högsta tillåtna nettoinsättning höjas. Jag föreslår att taket höjs och att den totala nettoinsättningen maximeras till ett belopp om 60 000 kr.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1983: 840) om allemanssparande. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende under bilaga 3.1.

Den föreslagna lagändringen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

5.2 Vinstsparande

Regeringens lotteritillstånd för vinstsparandet begränsar, liksom vad gäller allemanssparandet, den högsta tillåtna månadsinsättningen till 800 kr. Genom riksdagens beslut gavs bankerna möjlighet att erbjuda sina sparare att under tiden den 1 december 1986—den 28 februari 1987 utöver tillåtna 800 kr. per månad sätta in 5 000 kr. i vinstsparandet (prop. 1985/86: 150 bil.1, FiU 34, rskr. 362).

I en skrivelse till finansdepartementet den 2 april 1987 har spardelegationen anført att det under perioden december 1986 t. o. m. februari 1987 öppnats uppemot 500 000 nya vinstsparkonton och att mellan 1,5 och 2,1 miljarder kr. kan beräknas ha tillskjutits som extrainsättningar. Spardelegationen har mot den angivna bakgrunden hemställt att finansdepartementet skall undersöka möjligheten att i anslutning till årsskiftet 1987—88 tillåta en motsvarande temporär höjning av högsta tillåtna månadsinsättning.

I en skrivelse till finansdepartementet den 14 april 1987 har man från affärsbankernas och föreningsbankernas Vinstsparkontogrupp anslutit sig till spardelegationens framställning och uttalat önskemål om att extrainsättningar i vinstsparandet får ske i vart fall under perioden den 15 november 1987—den 15 februari 1988.

Svenska sparbanksföreningen har i en framställning till regeringen den 9 april 1987 hemställt om undantag från de nu gällande reglerna för insättningar i miljonkontosparandet, så att extrainsättningar, utöver 800 kr. per månad, tillåts om sammanlagt 5 000 kr., fördelade på en eller flera insättningar under perioden den 15 november 1987—den 15 februari 1988.

De skäl jag ovan anført för en temporär höjning av högsta tillåtna månadsinsättning i allemanssparandet har enligt min mening giltighet även för vinstsparandets del. Jag anser således att en motsvarande tillfällig åtgärd i vinstsparandet vid årsskiftet skulle kunna utnyttjas för att binda upp en betydande del av det medelstillskott som annars skulle kunna tas i anspråk för enskild konsumtion. En sådan stimulans till ökat vinstsparande måste bedömas vara till gagn för samhällsekonomin.

Jag föreslår att de banker som har hand om vinstsparandet ges möjlighet

att under sista kvartalet 1987 erbjuda sparare i vinstsparandet att utöver de maximalt tillåtna månadsinsättningarna på 800 kr. sätta in högst 5 000 kr., fördelade på valfritt antal insättningar.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 3

5.3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslaget till lag om ändring i lagen (1983: 890) om allmanssparande,

dels godkänna vad jag förordat i fråga om vinstsparandet.

1 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunalskattelagen (1928: 370)
dels att 46 § 1 mom. skall ha följande lydelse,

dels att det i anvisningarna till 36 § skall införas en ny punkt, 7, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förelagda lydelse

46 §

*1 mom.*¹ Uppkommer underskott vid beräkningen av inkomst av förvärvskälla får, med de undantag som anges i detta moment och med iakttagande av föreskriften i 74 §, underskottet avräknas från den skattskyldiges inkomst från andra förvärvskällor.

Avdrag medges inte för

1) underskott av icke yrkesmässig avyttring av fast eller lös egendom *eller* av deltagande i lotteri.

1) underskott av icke yrkesmässig avyttring av fast eller lös egendom, av deltagande i lotteri *eller av övrig tillfällig förvärvsverksamhet till den del underskottet beror på att avdrag enligt punkt 7 av anvisningarna till 36 § medgivits med högre belopp än vad som motsvarar de i förvärvskällan redovisade intäkterna av utställda standardiserade optioner,*

2) underskott av fastighet eller rörelse i utlandet.

3) underskott i den mån hänsyn till det har tagits vid beräkning av sjömansskatt.

Har avdrag gjorts enligt 1 § lagen (1966: 172) om avdrag för avskrivning på skeppskontrakt m. m. och uppkommer underskott i förvärvskällan får den del av underskottet som svarar mot avdraget avräknas endast från inkomst av rederi-, luftfarts- eller varvsrörelse. Har avdrag gjorts för värdeminskning av skepp eller luftfartyg och överstiger avdraget för år räknat 10 procent av anskaffningsvärdet av skepp eller 15 procent av anskaffningsvärdet av luftfartyg gäller samma begränsning av rätten att avräkna underskott i fråga om den överskjutande delen av avdraget. För underskott som inte har kunnat utnyttjas föreligger rätt till avdrag senast vid den taxering som sker sjätte kalenderåret efter det kalenderår då taxering skett för det beskattningsår då underskottet uppkom. Sådant avdrag får dock inte överstiga det sammanlagda beloppet av inkomst av rederi-, luftfarts- och varvsrörelse sedan denna inkomst i förekommande fall minskats med annat underskott som avses i detta stycke.

Tredje stycket tillämpas inte på fiskeskepp eller köpekontrakt som avser fiskeskepp, om den skattskyldige har licens enligt förordningen (1978: 517) om licens för yrkesfiskare eller är medlem i fiskelag som har sådan licens.

Föreligger synnerliga skäl, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge undantag från tillämpning av tredje stycket.

¹ Senaste lydelse 1986: 1113.

Bryter skattskyldig mot villkor som har uppställts för medgivandet, skall taxering ske enligt tredje stycket på samma sätt som vid eftertaxering för det beskattningsår som medgivandet avser.

*Anvisningar
till 36 §*

7. Har en skattskyldig utställt en standardiserad option och frigörs utställaren från åtagandena enligt optionen genom att utge särskild ersättning till motparten är det utgivna beloppet avdragsgillt i förvärvskällan övrig tillfällig förvärvsverksamhet. Med en standardiserad option avses en option som ger innehavaren en rätt att köpa eller sälja aktier, obligationer eller annan egendom eller en rätt att erhålla kontant ersättning, vars storlek beror på värdet av egendom, aktieindex eller liknande, om optionen är föremål för marknads- mässig omsättning med regelbundna noteringar om avslut och har en löptid på högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången vid 1987 års taxering.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983:1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1983:1053) om skatt på omsättning av vissa värdepapper¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Till staten skall enligt denna lag erläggas skatt på omsättning av

1. aktier,
2. konvertibla skuldebrev,
3. skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,
4. skuldebrev förenade med optionsrätt till köp av aktier,
5. teckningsbevis,
6. interimbevis,
7. emissionsbevis,
8. inköpsrättsbevis,
9. optionsbevis,
10. köp- och säljoptioner, som avser aktier eller konvertibla skuldebrev.

Med omsättning avses köp och byte.

Föreslagen lydelse

1 §²

Till staten skall enligt denna lag erläggas skatt på omsättning av

1. aktier,
2. konvertibla skuldebrev,
3. skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,
4. skuldebrev förenade med optionsrätt till köp av aktier,
5. teckningsbevis,
6. interimbevis,
7. emissionsbevis,
8. inköpsrättsbevis,
9. optionsbevis,
10. köp- och säljoptioner och terminskontrakt, som avser aktier, aktieindex eller konvertibla skuldebrev.

Med omsättning avses köp och byte.

Som köp anses även kvittning av köp- och säljoptioner och terminskontrakt, som avser aktier, aktieindex eller konvertibla skuldebrev. Med köp jämställs enligt denna lag kontantavräkning av köp- och säljoptioner och terminskontrakt, som avser aktier eller aktieindex.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

¹ Lagen omtryckt 1984: 164.

² Senaste lydelse 1986: 504.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §²

Skatten utgår för personbil, buss och lastbil med 4 kronor och 80 öre per kilogram tjänstevikt. För en personbil, som är av 1987 års modell utgår dock skatten med 5 kronor 80 öre per kilogram tjänstevikt och för en personbil av 1988 års modell med 6 kronor 80 öre per kilogram tjänstevikt. Överstiger tjänstevikten 1 600 kilogram, utgår ytterligare skatt med 600 kronor för varje fullt femtiotal kilogram varmed tjänstevikten överstiger 1 600 kilogram. Skatten beräknas till helt tiotal kronor så att överskjutande krontal bortfaller.

Skatten utgår för motorcykel med 1 005 kronor om tjänstevikten inte överstiger 75 kilogram, med 1 320 kronor om tjänstevikten är högre men inte överstiger 160 kilogram, med 2 025 kronor om tjänstevikten är högre än 160 kilogram men inte överstiger 210 kilogram, samt i annat fall med 3 360 kronor.

För en personbil, som är av 1987 eller 1988 års modell och som uppfyller de avgasreningskrav som anges i 5 § bilavgaskungörelsen (1972:596), utgår skatt endast till den del skatten beräknad enligt första stycket överstiger 5 200 kronor.

Med en personbil av 1987 eller 1988 års modell avses en personbil som vid registrerings- eller typbesiktning betecknats som 1987 respektive 1988 års modell.

Skatten utgår för personbil, buss och lastbil med 6 kronor och 40 öre per kilogram tjänstevikt. För en personbil, som är av 1987 års modell utgår dock skatten med 7 kronor 40 öre per kilogram tjänstevikt och för en personbil av 1988 års modell med 8 kronor 40 öre per kilogram tjänstevikt. Överstiger tjänstevikten 1 600 kilogram, utgår ytterligare skatt med 800 kronor för varje fullt femtiotal kilogram varmed tjänstevikten överstiger 1 600 kilogram. Skatten beräknas till helt tiotal kronor så att överskjutande krontal bortfaller.

Skatten utgår för motorcykel med 1 340 kronor om tjänstevikten inte överstiger 75 kilogram, med 1 760 kronor om tjänstevikten är högre men inte överstiger 160 kilogram, med 2 700 kronor om tjänstevikten är högre än 160 kilogram men inte överstiger 210 kilogram, samt i annat fall med 4 480 kronor.

Denna lag träder i kraft den 15 juni 1987.

¹ Lagen omtryckt 1984: 159.

² Senaste lydelse 1986: 260.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 890) om allemanssparande

Prop. 1986/87: 150

Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1983: 890) om allemanssparande¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §²

Varje sparare får sätta in högst 800 kronor i månaden i allemanssparandet.

Under *andra* kvartalet år 1987 får en sparare, utöver insättningar enligt första stycket, sätta in sammanlagt högst 5 000 kronor i allemanssparandet.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 50 000 kronor.

Under *första* kvartalet år 1988 får en sparare, utöver insättningar enligt första stycket, sätta in sammanlagt högst 5 000 kronor i allemanssparandet.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 60 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1986: 522.

² Senaste lydelse 1987: 90.

Utbildningsdepartementet: Vissa frågor

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987.

Föredragande statsrådet Bodström vad avser punkterna 1–4 och statsrådet Göransson vad avser punkten 5.

Anmälan till propositionen med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88 m. m.

ÅTTONDE HUVUDTITELN

C. VUXENUTBILDNING

C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m.m.

I budgetpropositionen har regeringen beräknat antalet undervisningstimmar i den grundläggande svenskundervisningen för invandrare (grund-sfi) till 542 000. Vid beräkningen av antalet timmar togs bl. a. hänsyn till det förskott om 60 000 undervisningstimmar som regeringen genom beslut den 11 december 1986 medgav att skolöverstyrelsen fick använda under innevarande budgetår för att möta då föreliggande efterfråga på grund-sfi. Antalet undervisningstimmar för budgetåret 1987/88 räknades därför ned med 60 000 mot vad som annars skulle ha utgått utifrån invandringen under kalenderåret 1986.

De preliminära invandringssiffrorna från första kvartalet 1987 tyder emellertid på att invandringen fortfarande ligger kvar på en hög nivå. Behovet av grund-sfi bedömer jag därför vara stort även under nästkommande budgetår. Den i budgetpropositionen föreslagna avräkningen av undervisningstimmar bör därför inte genomföras redan under nästa budgetår utan anstå till ett senare budgetår då efterfrågan på grund-sfi minskat till följd av minskande invandring.

Såsom har angetts i budgetpropositionen baseras kostnadsberäkningarna för grund-sfi bl. a. på antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret 1986. I budgetarbetet måste beräkningarna baseras dels på faktiska siffror för de tre första kvartalen dels på en prognos för det fjärde kvartalet 1986. Regeringen begärde riksdagens bemyndigande att få justera antalet undervisningstimmar utifrån det faktiska antalet kyrkobokförda nyinvandrade under år 1986.

De faktiska invandringssiffrorna för kalenderåret 1986 föreligger nu. Antalet nyinvandrade berättigade till grund-sfi uppgår till 17 100 jämfört med 16 800 som beräknats i budgetpropositionen. Antalet undervisningstimmar bör med hänsyn till denna ökning räknas upp med 10 750. För påbyggnads-sfi inom studieförbund medför det högre antalet nyinvandrade

ett behov av ytterligare 2000 studietimmar mot vad som beräknats i budgetpropositionen.

Sammanlagt beräknar jag således ett behov av ytterligare 70 750 undervisningstimmar i grund-sfi och 2000 studietimmar inom påbyggnads-sfi i studieförbund utöver vad som beräknats i budgetpropositionen. Kostnaderna härför under förevarande anslag beräknar jag sammanlagt till 22 964 000 kr.

Prop. 1986/87:150
Bilaga 4

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. – utöver vad som begärts i prop. 1987/88:100 bil 10 – för budgetåret 1987/88 under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare 22 964 000 kr.

E. 3 Studiehjälp m.m.

Utbildningsutskottet har i betänkandet 1986/87:14 föreslagit att riksdagen beslutar att öka gymnasieskolans intagningskapacitet med 6000 platser budgetåret 1987/88. Under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med förslaget ökar medelsbehovet för studiehjälp med 43,2 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till Studiehjälp m. m. för budgetåret 1987/88 anvisa ytterligare 43 200 000 kr.

E. 4 Studiemedel m. m.

Utbildningsutskottet har i betänkandet 1986/87:21 föreslagit att riksdagen beslutar öka antalet årsstudieplatser vid enstaka kurser med c:a 2300 för budgetåret 1987/88. Om riksdagen beslutar i enlighet med förslaget ökar även utgiften för studiemedel. Utgiftsökningen beräknas till c:a 54,2 milj. kr. Med hänsyn till att antalet studiemedelstagare under innevarande budgetår fortsätter att minska relativt kraftigt beräknas emellertid utgiftsökningen till följd av riksdagens eventuella beslut rymmas inom ramen riksdagen redan anvisat för studiemedel.

E. 6 Timersättningar vid vissa vuxenutbildningar

Jag har i det föregående under anslaget C. 5 Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. föreslagit att medel anvisas för bl. a. ytterligare 70 750 undervisningstimmar i grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi).

Detta medför att ca 2000 personer ges möjlighet att genomgå grund-sfi. Jag bedömer att ca 1000 av dessa är kykobokförda under hela eller del av

studietiden och således berättigade till timersättning, företrädesvis med 13 kr. per timme.

Jag beräknar ett ökat medelsbehov under anslaget om 5,6 milj.kr.

Prop. 1986/87:150
Bilaga 4

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till Timersättningar vid vissa vuxenutbildningar – utöver vad som har begärts i prop. 1987/88:100 bil. 10 – för budgetåret 1987/88 under åttonde huvudtiteln anvisa ytterligare 5 600 000 kr.

G. MASSMEDIER M.M.

G. 20 Kabelnämnden: Förvaltningskostnader

Ändring i lagen om avgifter för lokala kabelsändningar.

Enligt lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar skall den som har fått tillstånd till satellitsändningar enligt lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar (ändrad senast 1986:1216) erlägga en avgift till staten för varje påbörjat kalenderhalvår. Avgiften tas ut med 10 kr. för varje bostad som kan nås av satellitsändningar från tillståndshavaren vid kalenderhalvårets ingång. Enligt 5 § samma lag skall avgiften inte tas ut om den understiger 500 kr. för ett kalenderhalvår.

Detta belopp har bestämts med utgångspunkt i de regler om tillståndsplikt för lokala kabelsändningar som gällde tidigare. Fram till den 1 februari 1987 krävdes inte tillstånd för sändningar som enbart kunde tas emot i bostäder och som inte nådde fler än ca 50 bostäder.

Reglerna om tillstånd för lokala kabelsändningar har emellertid ändrats. Fr. o. m. den 1 februari 1987 krävs tillstånd endast för lokala trådsändningar av radioprogram som når fler än 100 bostäder.

Denna ändring bör få till följd att den undre gränsen för avgiftsuttag höjs. Om avgiften för ett kalenderhalvår skulle uppgå till 1 000 kr. eller ett lägre belopp, bör den inte tas ut. Det hänger samman med att det kan finnas tillståndshavare som har 100 bostäder eller färre anslutna till nätet vid ingången av ett kalenderhalvår. Den verksamhet som tillståndshavaren bedriver är då egentligen inte tillståndspliktig vid tidpunkten för beräkning av avgiftens storlek. Därför bör avgift inte tas ut för den perioden. Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1987.

I enlighet med vad jag har anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 4.

Lagförslaget rör i och för sig sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är dock frågan av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Hemställan

Prop. 1986/87:150

Bilaga 4

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att anta ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar.

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Om avgiften för ett kalenderhalv-
år understiger 500 kronor tas den
inte ut.

Om avgiften för ett kalenderhalv-
år uppgår till högst 1 000 kronor tas
den inte ut.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Jordbruksdepartementet: Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall

Jordbruksdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Hellström

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

Nionde huvudtiteln

B. Jordbrukets rationalisering

B 12. Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall

Under denna anslagsrubrik har under budgetåret 1986/87 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 anvisats medel för bestridande av kostnader med anledning av beslut om ersättning enligt förordningen (1986:621, ändrad 1987:65) om ersättning till jordbruks-, trädgårds- och renskötsselföretag samt till vissa fiskare med anledning av Tjernobylolyckan, förordningen (1986:690) om ersättning för fällda älgar med för höga halter av radioaktivitet samt förordningen (1987:64) om ersättning för merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylolyckan till dem som för sitt uppehälle är beroende av fiske, jakt, bär- eller svampplockning.

Det radioaktiva nedfallet efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har skapat stora problem för bl. a. jordbruks-, trädgårds- och renskötsselföretag. Älgjakten har påverkats. Merkostnader och förluster har drabbat dem som försörjer sig helt eller delvis på fiske eller bär- eller svampplockning.

Sedan regeringen i maj 1986 beslutade ställa 25 milj. kr. till lantbruksstyrelsens förfogande för forskottsutbetalningar till bl. a. drabbade jordbrukare föreslog regeringen i oktober 1986 att på tilläggsbudget I skulle anvisas 250 milj. kr. för ersättningar på grund av radioaktivt nedfall. Riksdagen godkände regeringens förslag (prop. 1986/87:18, NU 12, rskr. 97). Fram t. o. m. februari 1987 hade ca 237 milj. kr. utbetalats, varav ca 138 milj. kr. till jordbruks- och trädgårdsföretag, ca 92 milj. kr. till renskötsselföretag och ca 6 milj. kr. som ersättning för fällda älgar.

Med de åtgärder som vidtagits har följderna av olyckan i Tjernobyl i väsentlig utsträckning kunnat bemästras. Betydande ekonomiska insatser har gjorts och görs. Beräkningar visar att kostnaderna vad gäller jordbruket, trädgårdsnäringen, rennäringen och jakten för budgetåret 1986/87 kommer att uppgå till ca 345 milj. kr. Härtill kommer merkostnader vid berörda myndigheter med anledning av olyckan.

Även under budgetåret 1987/88 kan ersättningsbehov förutses bl. a. vad

gäller rennaringen och fisket. De författningsregler som jag inledningsvis redovisat är inte begränsade i tiden utom vad gäller ersättning för fällda älgar. Mot denna bakgrund bör ett anslag för ifrågavarande ändamål föras upp även för budgetåret 1987/88. Eftersom storleken på de ersättningar som kan behöva lämnas inte nu kan anges bör anslaget föras upp med 1 000 kr.

Prop. 1986/87:150
Bilaga 5

Hemställen

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Arbetsmarknadsdepartementet: Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

Tionde huvudtiteln

B. Arbetsmarknad m. m.

Inledning

Under det senaste halvåret har utvecklingen på arbetsmarknaden varit relativt stabil. Sysselsättningen har ökat och arbetslösheten har minskat, även om utvecklingen har skett i långsammare takt än under åren 1985 och 1986. Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) liksom andra bedömare förutser inga dramatiska förändringar på arbetsmarknaden som helhet under den närmaste perioden.

Mot bakgrund av detta gör jag för egen del den bedömningen att det för närvarande inte finns behov av generella förstärkningar av arbetsmarknadspolitiken för att möta en försämrad konjunktur. Däremot finns det skäl att göra ett antal riktade insatser för att lösa utsatta gruppers svårigheter och härigenom uppnå en även totalt sett sänkt arbetslöshet. Utöver detta finns det anledning till vissa förändringar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det är emellertid nödvändigt att upprätthålla en hög beredskap om det allmänna läget skulle försämrats. Chefen för finansdepartementet har därför tidigare i dag förordat att regeringen – om arbetsmarknadsrådet kräver det – får möjlighet att utnyttja en finansfullmakt om 2 500 milj. kr. och att denna fullmakt utöver de ändamål som gäller för innevarande budgetår, av sysselsättningsskäl också får utnyttjas för arbetsmarknadsutbildning och eventuella särskilda åtgärder med anledning av handelsbojkotten mot Sydafrika.

De insatser som jag för närvarande finner mest angeläget att prioritera och som jag återkommer till i det följande är

- åtgärder för att ytterligare begränsa långtidsarbetslösheten,
- åtgärder för att tillförsäkra arbetslösa ungdomar arbete eller utbildning,
- ökade möjligheter att stödja arbetslösa som vill starta eget,
- en fortsatt och förstärkt försöksverksamhet inom ramen för östra Norrbottenprojektet och
- aktiva insatser för att stödja deltidsarbetslösa.

Härutöver kommer jag i det följande att förorda en förenkling av reglerna för bidrag till utbildning i företag och vidgade möjligheter för arbetsförmedlingen att inom ramen för ungdomslagen initialt anordna skilda former av jobbsökaraktiviteter. Dessutom kommer jag att förorda en begränsad försöksverksamhet med ändrade bidragsregler för beredskapsarbeten av investeringskaraktär.

AMS skrivelse

AMS har i skrivelse den 27 mars 1987 lämnat förslag till kompletterande insatser för nästa budgetår. Utöver de problemställningar i skrivelsen som jag strax kommer att behandla, har styrelsen även tagit upp frågor rörande flyttningsbidrag samt vissa insatser inom jordbrukssektorn. När det gäller medel för särskilda informationsinsatser inom denna sektor anser jag att dessa bör rymmas inom de medelsramar som har anvisats. Starta-eget-bidrag för jordbrukssektorn behandlas i regeringens prop. 1986/87: 146 om reglering av priserna på jordbruksprodukter m. m. Där föreslås att starta-eget-bidrag försöksvis skall kunna utgå till jordbrukare i norra Sverige samt att kostnaderna för detta skall belasta åtgärdsprogrammet för jordbruket. Jag är härutöver inte nu beredd föreslå någon utvidgning av starta-eget-bidrag inom jordbrukssektorn.

Långtidsarbetslösa

Antalet långtidsarbetslösa har under de senaste tre åren kunnat begränsas. Enligt AMS sökandestatistik har antalet sjunkit från närmare 43 000 personer i genomsnitt per månad år 1984 till knappt 35 000 år 1986. Enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) har utvecklingen gått i samma riktning.

I 1987 års budgetproposition betonade jag vikten av att arbetsförmedlingens ansträngningar att ytterligare reducera långtidsarbetslösheten skulle fortsätta och att de ökade personalresurser som jag föreslog, och som riksdagen nyligen beslutat om, skulle utnyttjas för detta. Förutom personalens insatser skall alla de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder som står till arbetsförmedlingens förfogande utnyttjas så effektivt som möjligt för att minska långtidsarbetslösheten. Inom ramen för rekryteringsstödet finns särskilda medel avsatta som får utnyttjas enbart för långtidsarbetslösa.

AMS har i sin skrivelse framhållit att den definition av långtidsarbetslöshet som i dag gäller – sex resp. fyra månaders obruten arbetslöshet – är för snäv och utestänger grupper med stora problem på arbetsmarknaden. Jag är inte beredd att föreslå någon ändring av den definition som nu gäller för långtidsarbetslöshet, men anser att det förhållandet att en långtidsarbetslös under en kortare period får fördjupad vägledning vid ett arbetsmarknadsinstitut inte bör betraktas som ett avbrott i en period av långtidsarbetslöshet.

Vad sedan gäller möjligheterna att ytterligare reducera antalet långtidsarbetslösa tyder bl. a. AMS studier på att omkring hälften av de långtidsarbetslösa bedöms kunna placeras i arbete. För övriga finns en rik variation

av hinder alltifrån s. k. 58,3 års-pensioneringar till behov av mer omfattande rehabiliteringsinsatser. Det finns således ett stort utrymme för att genom ett effektivt och målmedvetet arbete väsentligt begränsa antalet långtidsarbetslösa.

Mot denna bakgrund bör särskilda medel avsättas till riktade insatser för att väsentligt reducera antalet långtidsarbetslösa. De särskilda medlen bör få utnyttjas av arbetsförmedlingen för rekryteringsstöd, beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning, bidrag till att starta eget eller en kombination för dessa åtgärder. En viss del av beloppet bör även få utnyttjas för andra åtgärder som gör det möjligt för en långtidsarbetslös att få ett varaktigt arbete. Utifrån en handlingsplan för varje individ bör det härigenom vara möjligt för arbetsförmedlingen att finna den åtgärd som för den enskilde bedöms lämpligast. Det är i detta sammanhang viktigt att särskilt uppmärksamma de långtidsarbetslösa kvinnornas situation. Enligt min bedömning bör det genom dessa och andra insatser såsom jobbsökarklubbar, förstärkta vägledningsinsatser och effektivare utnyttjande av ordinarie resurser vara möjligt att reducera antalet långtidsarbetslösa utöver vad jag angav i årets budgetproposition.

Jag förordar att totalt 350 milj. kr. avsätts för dessa insatser. Detta bör ske genom att utnyttja dels de 290 milj. kr. som riksdagen nyligen beslutat (AU 1986/87: 11, rskr. 139) om för rekryteringsstöd till långtidsarbetslösa, dels 50 milj. kr. av de medel till beredskapsarbete som under nästa budgetår står till regeringens förfogande samt dels genom ett medelstillskott om 10 milj. kr. som jag återkommer till under anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder.

När det gäller utnyttjandet av de särskilda medlen bör de nya arbetsförmedlingsnämnderna kunna utgöra ett effektivt instrument. I nämnderna finns lokala företrädare för fack, arbetsgivare och kommun och dessa bör kunna engageras i arbetet för de långtidsarbetslösa. Enligt min mening bör medelstilldelningen till länen och arbetsförmedlingen utgå från att dessa åtar sig att under budgetåret se till att antalet långtidsarbetslösa reduceras med ett givet antal. Åtagandet kan t. ex. utformas så att en förmedling med genomsnittligt 50 långtidsarbetslösa våren 1987 åtar sig att till våren 1988 reducera antalet till 20.

Jag avser senare föreslå regeringen att AMS får i uppdrag att redovisa erfarenheterna av dessa åtgärder.

Vissa ungdomsfrågor

Ungdomslagen

Fr. o. m. den 1 juli 1985 finns s. k. jobbsökaraktiviteter för ungdomar i ungdomslag (prop. 1984/85: 100 bil. 12, AU 11, rskr. 188). Dessa förstärkta platsförmedlingsinsatser är ett led i arbetsförmedlingens kontakter med och uppföljning av ungdomar i ungdomslag. De syftar både till att underlätta utslussningen av ungdomarna till den öppna arbetsmarknaden och att stimulera ungdomar att vid behov komplettera sin utbildning. Erfarenheterna av dessa aktiviteter visar att tiden i ungdomslag har kunnat förkortas, och att andelen ungdomar som lämnat ungdomslagen därför att de fått

arbete har ökat. Mot bakgrund av dessa positiva erfarenheter vill jag betona vikten av att jobbsökaraktiviteter startas redan när ungdomarna kommer till arbetsförmedlingen. Goda exempel på detta finns på flera håll i landet.

AMS har föreslagit att tiden före placering i ungdomslag (anvisningstiden) som i dag uppgår till tre veckor, eller för de som slutat skolan i juni tre månader utökas till högst tre månader resp. till senast den 1 november. Vidare förordar AMS att ungdomarna under den förlängda anvisningstiden skall få en ersättning på 140 kr., per dag förutsatt att de deltar i förmedlingens aktiviteter.

Som jag nyss nämnt skall aktiva förmedlingsinsatser och jobbsökaraktiviteter påbörjas så snart den unge anmäler sig till arbetsförmedlingen. Förutsättningarna för ungdomarna att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden är emellertid olika i skilda delar av landet. Dessutom kan särskilda problem uppstå under slutet av sommaren då stora grupper ungdomar kommer till arbetsförmedlingen. För egen del anser jag att en generell förlängning av tiden för arbete i ungdomslag inte är önskvärd. I vissa situationer kan arbetsförmedlingen emellertid göra den bedömningen, att en förlängd tid för olika jobbsökaraktiviteter med stor sannolikhet skulle kunna leda till ett arbete utan föregående arbete i ungdomslag. Jag föreslår därför att förmedlingen i sådana fall får möjlighet att formellt skriva in den unge i ungdomslag, men att han eller hon skall delta i av förmedlingen anordnade jobbsökaraktiviteter under ytterligare högst tre veckor i stället för att utföra ett ungdomslagsarbete. Under denna period bör lön från arbetsgivaren (normalt kommunen) utgå i enlighet med vad som gäller för det arbete som annars skulle ha utförts. Möjligheten för förmedlingen att på detta sätt låta ungdomarna delta i olika jobbsökaraktiviteter innebär att förmedlingen under ytterligare tre veckor kan arbeta med att finna en lösning för den enskilde. Enligt min bedömning bör denna tid räcka för att klargöra de skilda handlingsalternativ som kan finnas. Denna förändring av ungdomslagen får dock inte innebära att förmedlingsinsatser och fortsatta jobbsökaraktiviteter upphör i och med att den unge börjar arbeta i ungdomslag. AMS bör naturligtvis noga följa effekterna av dessa förändringar och jag avser att senare föreslå regeringen att AMS särskilt skall redovisa erfarenheterna.

Mitt förslag härvidlag föranleder ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 6.1. I detta sammanhang föreslår jag dessutom vissa rent redaktionella ändringar av lagen. Dessa ändringar föranleds av att arbetsförmedlingen fr. o. m. den 1 januari i år ingår organisatoriskt som en del av länsarbetsnämnderna. Den föreslagna lagändringen är av den beskaffenheten att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Inskolningsplatser

En central överenskommelse om inskolningsplatser träffades mellan huvudorganisationerna på den privata arbetsmarknaden i september 1986. Hittills har branschvisa avtal träffats för drygt 50% av den privata arbets-

marknaden. På ett stort område – verkstadsindustrin – saknas fortfarande avtal om inskolningsplatser. I den redogörelse för förhandlingsläget som parterna lämnade den 10 april i år bedömdes möjligheterna till en överenskommelse före den 1 juli 1987 som mycket små.

Mot bakgrund av att såväl arbetsgivar- som arbetstagarorganisationerna uttryckt stor oro för det bristande intresset hos ungdomar att välja arbete inom industrin, anser jag det anmärkningsvärt att ett avtal inte kunnat träffas för verkstadsindustrin. Avsaknaden av avtal om inskolningsplatser torde inte öka ungdomarnas intresse att söka till verkstadsindustrin.

Trots problemen inom verkstadsindustrin kan jag med tillfredsställelse konstatera att drygt hälften av arbetsmarknaden inom SAF, LO och PTK-området nu omfattas av systemet med inskolningsplatser. Det är viktigt att arbetsförmedlingen och parterna nu aktivt verkar för att utnyttja så många platser som möjligt inom de områden där det finns avtal. Det ekonomiska utrymmet medger upp till 10 000 ungdomar i inskolningsplatser under budgetåret 1987/88. Alla dessa platser bör om möjligt utnyttjas och det är härvid viktigt att flickorna får utökade möjligheter till arbete inom näringslivet. För det fall utvecklingen skulle visa att platserna inte kommer att kunna utnyttjas fullt ut bör regeringen överväga att minska anslaget i motsvarande mån. Jag kommer snare att föreslå regeringen en ändring i förordningen (1987:8) om bidrag för inskolningsplatser, som innebär att alla avtal som träffats efter den 1 juli 1987 får omfattas av statsbidrag först efter särskild prövning av regeringen.

Ungdomar 20-24 år

Arbetslösheten steg kraftigt för 20–24-åringar mellan åren 1980 och 1983 för att därefter ligga kvar på en relativt hög nivå. Detta har skett samtidigt som den totala arbetslösheten har minskat. I genomsnitt för år 1986 var arbetslösheten för 20–24-åringar 6,2 % eller ca 30 000 personer. Den totala arbetslösheten under samma period var 2,7 %.

Det totala antalet 20–24-åringar i befolkningen har ökat kraftigt varje år sedan år 1983. Antalet sysselsatta har också ökat men inte så mycket att arbetslösheten har kunnat minskas. Under innevarande år fortsätter antalet 20–24-åringar i befolkningen att öka. Även med en fortsatt sysselsättningsökning finns det således risk för en högre arbetslöshet i år än förra året vad gäller den åldersgruppen.

En arbetsgrupp inom socialdepartementet har analyserat orsakerna till det ökade socialbidragstagandet under 1980-talet. Av arbetsgruppens slutrapport som presenterades i mars 1987 framgår att ungdomsarbetslösheten är en av orsakerna till socialbidragsutvecklingen. Arbetsgruppens analys understryker ytterligare att det är viktigt med kraftfulla åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Regeringen uppdrog hösten 1985 åt AMS att undersöka hur gruppen arbetslösa 20–24-åringar är sammansatt. AMS redovisade uppdraget under våren 1986. Av undersökningen framgår bl. a. att utbildningsnivån inom gruppen är lägre än genomsnittet för hela åldersgruppen. Vidare framgår att 70 % av ungdomarna har omfattats av någon form av arbets-

marknadspolitisk åtgärd och att endast 7% helt saknar arbetslivserfarenhet. Huvuddelen har också varit arbetssökande vid arbetsförmedlingen redan före 18 års ålder. Av undersökningen framgår dessutom, att tillfälliga anställningar och vikariat med korta arbetslöshetsperioder däremellan är mycket vanligt. Sammanfattningsvis kan sägas att detta är en grupp ungdomar som har en svag förankring på arbetsmarknaden, och att deras problem ofta inte är att få ett arbete utan ett varaktigt sådant.

För att stärka dessa ungdomars ställning på arbetsmarknaden och för att öka deras möjligheter att få ett varaktigt arbete är ofta en kompletterande utbildning eller en vidareutbildning den lämpligaste arbetsmarknadspolitiska åtgärden. Detta är viktigt inte minst med hänsyn till de ökade krav på utbildning som arbetsgivarna ställer. För att så långt möjligt tillförsäkra de ungdomar som önskar det, och där arbetsförmedlingen bedömer att en arbetsmarknadsutbildning är den lämpligaste åtgärden, förordar jag att AMS utöver redan avsatta medel för arbetsmarknadsutbildning för nästa budgetår tillförs ytterligare 150 milj. kr., för utbildning av ca 5000 personer.

Det har emellertid visat sig att det många gånger är svårt att motivera vissa av ungdomarna för en längre utbildning, särskilt som de många gånger har dåligt självförtroende, är "skoltrötta" eller yrkesbestämda. En viktig del i arbetet med dessa ungdomar är därför att stärka deras självförtroende. Detta bör i första hand göras genom arbetsförmedlingens vägledningsinsatser. Som ett komplement till sådana insatser bör förmedlingen inom ramen för de totala utbildningsresurserna, kunna erbjuda dessa ungdomar en kortare utbildning om ca tio veckor med både utbildnings- och arbetsmarknadsinformation som varvas med praktik ute på företag, företrädesvis inom industrin. Denna utbildning bör ses som dels en möjlighet för den unge att få ett arbete, dels ett hjälpmedel för förmedlingen att fortsätta diskussionen om arbete eller annan yrkesutbildning. För den unge skall utbildningen syfta till att stärka självförtroendet och stimulera till egen aktivitet samtidigt som den bör ge en realistisk bild av arbetsmarknaden. Det bör åligga AMS att mot bakgrund av vad jag nu har anfört med olika utbildningsanordnare utforma sådana utbildningar.

För att denna satsning på såväl yrkesutbildning som förberedande utbildning för ungdomar inte skall innebära att andra arbetslösa behöver stå tillbaka, förordar jag att det nyss nämnda medelstillskottet skall användas som förstärkning av resurserna för denna åldersgrupp, för att så långt möjligt tillförsäkra den arbetsmarknadsutbildning. AMS bör också undersöka möjligheten att, framför allt för denna åldersgrupp, upphandla sådan yrkesutbildning som innehåller olika praktikinslag. Jag återkommer till medelsberäkningen under anslaget för arbetsmarknadsutbildning.

Jag vill vidare erinra om det särskilda avtal som i dag finns på det kommunala området när det gäller varvning av beredskapsarbete och utbildning. Detta är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som visat sig mycket bra just för personer med bristande utbildning och som därför mycket väl skulle kunna användas i stor utsträckning för ungdomar. Det har emellertid från kommunalt håll inte funnits särskilt stort intresse för denna åtgärd. Under senare tid har dock flera kommuner uttryckt större engagemang och jag utgår i från att arbetsförmedlingsnämnderna tar upp denna fråga.

Deltidsarbetslösa

I 1987 års budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 12 s. 16–17) redovisade jag några olika skäl till att kostnaderna för kontantstöden har ökat kraftigt under senare år. Ett problem som jag berörde särskilt var det ökande utnyttjandet av arbetslöshetsersättning vid partiell arbetslöshet. Jag återkommer nu till denna fråga.

Det finns inga exakta uppgifter om hur många personer som får arbetslöshetsersättning vid sidan av deltidsarbete, s. k. fyllnadsmarkering. Försiktiga uppskattningar visar att det rör sig om minst 50 000 personer per månad. Beräkningar som har gjorts av den s. k. A-kassekommittén (A 85: 05) på grundval av uppgifter som har lämnats av de erkända arbetslöshetskassorna anger kostnaderna för fyllnadsmarkering till ca 1 100 milj. kr. per år. Från olika håll har hävdats att det belopp som jag nämnde i budgetpropositionen, 1 000 milj. kr., är alltför högt.

Oberoende av den exakta nivån är det emellertid klart att kostnaderna för fyllnadsmarkering har ökat kraftigt under de allra senaste åren och att det redan av den anledningen finns skäl att vidta åtgärder. Det är emellertid inte bara kostnadsutvecklingen som är allvarlig utan också utvecklingen mot allt fler arbeten med korta arbetstider som inte överensstämmer med de sökandes önskemål. Särskilt framträdande är denna utveckling inom den offentliga sektorn men även inom t. ex. handeln ökar antalet icke önskade deltidsarbeten snabbt. Eftersom det är främst inom vård- och serviceyrken som deltidsarbeten förekommer och därmed yrken där kvinnorna är kraftigt överrepresenterade, innebär utvecklingen att kvinnorna i större utsträckning än männen inte får sina arbetstidsönskemål uppfyllda.

I budgetpropositionen anmälde jag också att jag avsåg att senare föreslå regeringen att bl. a. inom arbetslöshetsförsäkringens ram vidta åtgärder för att komma till rätta med problemet. Jag kommer senare i dag att föreslå regeringen verställighetsföreskrifter till lagarna om arbetslöshetsförsäkring (1973: 370) och om kontant arbetsmarknadsstöd (1973: 371) som i korthet innebär att arbetslöshetsersättning skall få utgå i högst 150 ersättningsdagar till den som regelbundet utför deltidsarbete och i övrigt är arbetslös.

Detta innebär att den tidsrymd som en deltidsarbetande kan få fyllnadsersättning kommer att variera allt efter deltidsarbetets omfattning, från maximalt ca 14 månader för en halvtidsarbetande till maximalt ca 35 månader för den som får ersättning för en dag per vecka. Det är emellertid inte rimligt att en deltidsarbetslös persons problem i normalfallet skall vara olöst i så lång tid. Genom aktiva insatser från förmedling, fackliga organisationer, arbetsgivare och den enskilde bör en lösning i många fall kunna uppnås på väsentligt kortare tid. Mot denna bakgrund bör en särskild prövning av ersättningsrätten göras var sjätte månad. Härvid bör gälla att fortsatt ersättningsrätt skall omfatta bl. a. dem som har fyllt 55 år och dem som trots intensiva insatser, egna och från arbetsförmedlingens sida, inte kunnat erbjudas arbete på hemorten eller annan ort med en arbetstid som svarar mot sökandens arbetsutbud och inte heller kunnat erbjudas lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Problemet med otillfredsställande arbetstider kan emellertid inte lösas enbart genom begränsningar i ersättningsrätten. Det måste angripas på

bred front och genom medverkan av alla som berörs. Betydande insatser har redan gjorts. Så har t. ex. AMS helt nyligen antagit ett handlingsprogram för arbetsmarknadsproblemen inom den kommunala sektorn. Ett viktigt inslag i programmet är att ta tillvara de deltidsarbetslösas arbetsutbud. Flera fackliga organisationer har också tagit berömvärda initiativ till verksamheter på olika håll i landet som syftar till att hjälpa de deltidsarbetande till ökad arbetstid. Själv har jag haft överläggningar med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet som båda har ställt sig positiva till att medverka för att finna lösningar. Överläggningar har också hållits med LO, som har betonat framför allt behovet av aktiva insatser från bl. a. arbetsmarknadsverket som en komplettering till de ansträngningar som redan görs av de fackliga organisationerna. Jag avser att inom kort överlägga också med företrädare för bl. a. handeln och de statliga arbetsgivarna.

Jag finner det angeläget att arbetsmarknadsmyndigheterna ökar sina ansträngningar för denna grupp av sökande. Jag bedömer emellertid att det inom ramen för de medel som har anvisats för nästa budgetår inte finns tillräckliga möjligheter att vidta några mer omfattande insatser för de deltidsarbetande, om inte andra angelägna sökandegrupper skall få stå tillbaka. Jag kommer därför att föreslå att särskilda medel tillförs arbetsmarknadsverket under nästa budgetår för åtgärder som riktar sig till deltidsarbetande. Medlen bör anvisas under ett eget reservationsanslag och få utnyttjas för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av beredskapsarbete, rekryteringsstöd, arbetsmarknadsutbildning, bidrag till utbildning i företag och starta-egget-bidrag. Medlen bör få utnyttjas inom såväl den offentliga som den enskilda sektorn.

Åtgärderna skall för den enskilde ta sikte på att bryta deltidsarbetslösheten. Det kan gälla att ge en kompletterande arbetsmarknadsutbildning, på hel- eller deltid, som på sikt ger en fastare förankring på arbetsmarknaden, ett beredskapsarbete på deltid vid sidan av ett annat deltidsarbete under tiden fram till dess arbetstiden i den ordinarie anställningen kan utökas, m. m. Arbetsförmedlingen skall vid utnyttjandet av åtgärderna, genom förhandlingar med arbetsgivarna, eftersträva att finna lösningar som omfattar fler deltidsarbetande än som direkt berörs av åtgärderna. Arbetsgivarna skall således ställa upp med motprestationer för att en åtgärd skall beviljas.

För nästa budgetår bör 60 milj. kr. beräknas för åtgärder för deltidsarbetande. Genom de krav på motprestationer som skall ställas räknar jag med att åtgärderna skall ge effekt för minst 10 000 deltidsarbetande. Av beloppet bör högst 3 milj. kr. få användas för gemensamma projekt mellan AMS och de fackliga organisationerna för att aktivera arbetssökande och arbetsgivare, för informations spridning och för utarbetande av handlingsprogram m. m. Medlen bör, som jag tidigare har nämnt, föras upp under ett eget reservationsanslag, som jag strax återkommer till.

När det gäller övriga aktiviteter på detta område som har initierats av bl. a. de fackliga organisationerna hyser jag förhoppningar om att de skall resultera i att ytterligare ett stort antal deltidsarbetande skall få sina sysselsättningsproblem lösta under nästa budgetår. Jag vill i detta sammanhang betona vikten av att även arbetsförmedlingen aktivt engagerar sig

i förebyggande aktiviteter som syftar till att lösa arbetstidsproblem direkt på arbetsplatsen innan de resulterar i fyllnadsmarkering. Detta kan ske genom kontakter med enskilda arbetsgivare men också inom de nya arbetsförmedlingsnämnderna där företrädare för de lokala arbetsmarknadsparterna finns med.

I den diskussion som nu pågår om deltidarbetslösheten framförs ofta från fackligt håll att hårdare krav borde ställas på arbetsgivare som utnyttjar deltidanställda för att hålla kostnaderna nere. Man har utgått från att det inte finns någon lagstiftning som är tillämplig eftersom varken lagen (1982: 80) om anställningsskydd eller lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen) direkt reglerar förhållandena för deltidarbete. Jag vill dock peka på att främjandelagen innehåller regler som bör kunna utnyttjas i detta sammanhang. Jag tänker närmast på situationer då visstidsanställning i en eller annan form, i stället för tillsvidareanställning eller utökad arbetstid för deltidarbetslösa, regelmässigt utnyttjas av arbetsgivare för att tillgodose behov av stadigvarande arbetskraft. Främjandelagen ger möjlighet för arbetsmarknadsverket att ingripa vid missbruk av sådana tidsbegränsade anställningar. Denna möjlighet har tillämpats i endast ringa omfattning.

Jag förutsätter att verket utnyttjar sin rätt enligt denna lag i de fall då det är befogat för att motverka också deltidarbetslösheten. Jag vill även peka på de möjligheter de fackliga organisationerna har inom ramen för medbestämmandet att driva på lösningar som innebär att deltidarbete erbjuder längre arbetstid.

För riksdagens kännedom vill jag meddela att jag senare avser föreslå regeringen att AMS får i uppdrag att närmare redovisa utvecklingen av antalet deltidarbetslösa, effekten av insatta åtgärder m. m.

Insatser i anledning av handelsbojkotten mot Sydafrika

Den av regeringen tidigare i vår föreslagna handelsbojkotten mot Sydafrika och Namibia kan komma att återverka på sysselsättningen i företag med handel med dessa länder. Den interdepartementala arbetsgrupp som fått till uppgift att kartlägga effekterna för den svenska ekonomin framlade i november förra året sitt betänkande (DsUD 1986: 9) Effekter i Sverige av en Sydafrikabojkott. Av betänkandet framgår att de sammantagna effekterna på sysselsättningen inte bedöms bli större än att de i allt väsentligt skulle kunna hanteras med reguljära arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder.

I prop. 1986/87: 110 om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia har regeringen framhållit att effekterna av en bojkott inte enbart skall bäras av de personer som direkt drabbas. Det åligger i första hand det enskilda företaget att vidta åtgärder för att lösa de eventuella problem som uppkommer. Kan företaget påvisa att det saknar möjlighet att själva lösa problemen utan att enskilda individer hotas av uppsägning, kan samhällsinsatser bli nödvändiga för att underlätta omställningen inom företaget eller för att finna arbete hos annan arbetsgivare. I huvudsak bör dessa omställningsproblem kunna klaras genom normala arbetsmarknadspolitiska insat-

ser. På orter med en svag arbetsmarknad och en relativt omfattande sysselsättningsminskning till följd av bojkotten, kan det dock bli nödvändigt med särskilda insatser om tillgängliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte bedöms tillräckliga. Behov kan också uppstå för regeringen av att ha en något generösare bedömning vid tillämpandet av de regler som normalt gäller för utnyttjandet av de olika åtgärderna eller besluta om nya sådana. Jag avser att senare föreslå regeringen närmare föreskrifter om den handläggningsordning som skall gälla.

Som jag tidigare framhållit ankommer det nu på de aktuella företagen att själva omedelbart vidta åtgärder inom marknadsföring och produktion för att underlätta den omställning som är påkallad. Den minskning som skett de senaste åren av handelsutbytet med Sydafrika kan också tolkas som att en sådan process i praktiken redan har inletts. Detta gör att behovet av samhällsinsatser inte klart kan bedömas i dagsläget. Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag förordat att riksdagen bemyndigar regeringen att tillfälligtvis få utnyttja finansfullmakten för att täcka det medelstillskott som eventuellt kan bli nödvändigt för att klara omställningen för personer vars sysselsättning hotas till följd av Sydafrikabojkotten.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört om särskilda insatser förordar jag att regeringen hos riksdagen begär ett bemyndigande att få vidta särskilda stödsatser om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte bedöms räcka för att klara nödvändiga omställningar. Vidare avser jag att återkomma till regeringen med en redovisning till riksdagen av hur detta bemyndigande har utnyttjats.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1983:1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare,
2. godkänna vad jag har förordat om utnyttjande av medel för åtgärder för långtidsarbetslösa,
3. bemyndiga regeringen att i enlighet med vad jag har förordat i det föregående vidta de åtgärder som kan bli nödvändiga för att underlätta omställningar för personer som drabbas av handelsbojkotten mot Sydafrika.

Jag övergår nu till att behandla de olika anslagen.

B 3. Arbetsmarknadsutbildning

Särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning

Genom riksdagens beslut (AU 1986/87: 11, rskr. 139) med anledning av budgetpropositionen kommer AMS att under budgetåret 1987/88 kunna disponera 2 134,8 milj. kr., för upphandling av arbetsmarknadsutbildning.

Dessa medel var beräknade för utbildning för ca 85 000 personer. AMS har i sin tidigare nämnda skrivelse föreslagit bl. a. att ytterligare medel ställs till verkets förfogande för arbetsmarknadsutbildning. Vidare har ett antal skrivelser som behandlar utbildningsfrågor kommit in från olika organisationer inom tekoindustrin.

AMS har i sin framställning hävdad att beräknade medel för budgetåret 1987/88 räcker till ca 73 000 deltagare i upphandlad utbildning. För egen del vill jag anföra följande. Den kostnadsbild som legat till grund för regeringens beräkningar för arbetsmarknadsutbildning har de senaste åren varit för låg. Under budgetåren 1984/85 och 1985/86 beräknades medel för 80 000 deltagare i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning, medan antalet personer som verkligen deltog i sådan utbildning uppgick till ca 75 000 resp. 70 000 personer. För innevarande budgetår har medlen liksom för budgetåret 1987/88 beräknats räcka till utbildning för ca 85 000 deltagare. Det ekonomiska utrymmet för såväl budgetåret 1986/87 som budgetåret 1987/88 möjliggör emellertid – enligt nu gällande kostnadsbild – en upphandling i storleksordningen 1 387 000 utbildningsveckor eller utbildning för ca 73 000 deltagare. Med hänsyn till bl. a. avbeställningar och kursavbrott kommer dock den utbildning som genomförs att i praktiken svara mot ett lägre deltagarantal. För innevarande budgetår bedöms den faktiskt utnyttjade kapaciteten enligt föreliggande prognoser att bli 80–85 % av den upphandlade. Detta innebär dels att antalet deltagare både detta och nästa budgetår liksom tidigare budgetår blir lägre än förväntat, dels att det, trots ett förbättrat utnyttjande av upphandlad och betald utbildning, finns utrymme för en väsentlig förbättring av platsutnyttjandet.

Som jag nyss har anfört finner jag det angeläget att öka utrymmet för ytterligare utbildningsinsatser för ungdomar i åldern 20–24 år. Jag förordar därför att anslaget tillförs 150 milj. kr. vilket möjliggör ytterligare ca 97 000 utbildningsveckor eller drygt 5 000 deltagare.

Bidrag till utbildning i företag

När jag i 1984 års budgetproposition behandlade de nya reglerna för bidrag till arbetsmarknadsutbildning i företag, var det min uppfattning att alla de olika kriterierna för statligt stöd till utbildning av anställda – oavsett syfte – borde svara mot ett enhetligt bidrags- och regelsystem.

Enligt förordningen (1984: 518) om bidrag för arbetsmarknadsutbildning i företag m. m. lämnas ett grundstöd om normalt högst 35 kr. per timme och deltagare under högst 920 timmar för kostnader som är förknippade med utbildningens genomförande. Under förutsättning av att arbetsgivaren åtar sig att göra en motprestation av arbetsmarknadspolitiskt värde kan ytterligare bidrag om högst 35 kr. per timme lämnas som ersättning för lönekostnader för den som utbildas. Motprestationen kan vara t. ex. att anställa en ersättare för den eller dem som genomgår utbildning eller att anordna en praktikplats eller liknande. Jag kommer i det följande att benämna denna arbetsmarknadspolitiska åtgärd för enbart utbildning i företag.

I samband med den nyligen avlämnade rapporten om treårsbudget gjor-

de AMS en uppföljning av de bidrag för utbildning i företag som beviljats under budgetåret 1985/86. Den visar att länsarbetsnämnderna trots en relativt ringa omfattning av motprestationer ändå tillmäter dessa en stor arbetsmarknadspolitisk betydelse.

Enligt min mening är utbildning på arbetsplatsen av stor betydelse. Mot bakgrund av att näringsliv och myndigheter står inför omfattande omställningsproblem kommer kraven på aktiva utbildningsinsatser att öka. Uppgiften att tillgodose dessa utbildningsbehov faller i första hand på arbetsgivaren, men under vissa förutsättningar kan det av arbetsmarknadspolitiska skäl vara motiverat att stödja och stimulera utbildningen av redan anställda.

Nuvarande regelsystem, som i stor utsträckning grundar sig på motivet för utbildningsbehovet, klargör inte på ett bra sätt de arbetsmarknadspolitiska intentionerna, och jag förordar därför att systemet förändras enligt följande linjer.

Förutsättningen för att arbetsmarknadsmyndigheterna skall kunna stödja företagsintern utbildning skall vara att en arbetsmarknadspolitisk motprestation erhålls och att utbildningen tar sikte på att tillgodose ett från arbetsmarknadssynpunkt angeläget utbildningsbehov, t. ex. för kortutbildade och för dem som har en svag ställning på arbetsmarknaden, eller att den kan leda till en jämnare fördelning på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män. Motprestationen skall vara klar och entydig samt tidsmässigt uppstå i anslutning till utbildningen.

Liksom tidigare bör gälla att motprestationen får bedömas utifrån de arbetsmarknadspolitiska behov som finns lokalt eller regionalt. I ett visst fall kan t. ex. anställning av kvinnor på en mansdominerad arbetsplats anses vara en lämplig motprestation i ett annat fall kan det vara anställning av en handikappad, en arbetslös ungdom eller anordnande av ett antal praktikplatser. Ytterligare exempel kan vara att ett antal deltidsarbetslösa får den arbetstid de önskar.

Från huvudregeln om en motprestation bör finnas tre undantag.

Vid utbildning i stället för permittering eller uppsägning bör liksom hittills gälla att varslet skall återtas. En motprestation kan i dessa fall inte bli aktuell eftersom företaget befinner sig i ett läge där neddragningar är aktuella.

För bidrag till utbildning som skall motverka flaskhalsproblem inom industrin bör motprestation inte anses som ett nödvändigt krav, men det är inte orimligt att länsarbetsnämnderna utifrån en bedömning av resurstillgången ställer sådana krav.

Bidrag för utbildning av nyanställda inom tekoindustrin utgör ett specialprogram under tre år med särskilt avsatta medel. Eftersom avsikten med detta bidrag är att stimulera nyanställning bör motprestationen liksom hittills anses uppfylld genom nyanställningen av den som skall utbildas. Det bör dock enligt min uppfattning vara möjligt, att i den mån avsatta medel inte kan utnyttjas för nyanställda, använda dem också för utbildning av redan anställda enligt de regler som gäller för övrig industri.

Den modell som jag förordar innebär således att arbetsmarknadsmyndigheterna med utgångspunkt i ett motprestationstänkande kan förhandla med

arbetsgivare inom såväl privat som offentlig sektor och därvid erbjuda stöd till utbildning av personal. Detta innebär att särskilda regler för hur och när stöd kan utgå till offentliga arbetsgivare blir överflödiga. Verksamheter av den karaktär som på försöksbasis pågår i bl. a. Jämtlands och Värmlands län kan således i fortsättningen genomföras i hela landet. Däremot bör enligt min mening en viss högsta andel av anvisade medel kunna utnyttjas för bidrag till offentliga arbetsgivare. Vid medelsfördelningen bör AMS se till att verksamheten i Värmland och Jämtland kan fortgå i oförändrad omfattning.

Jag avser att, om riksdagen ställer sig bakom de principer jag här har redovisat, återkomma till regeringen med förslag till nödvändiga författningsändringar.

Vad gäller medelsbehovet har AMS föreslagit en mycket kraftig uppräkningsfrån anvisade 132 milj. kr. till 360 milj. kr. Jag kan med hänsyn till att dels stora outnyttjade resurser för utbildning finns inom förnyelsefonderna, och dels det nya och enligt min mening enklare regelsystemet inte tillstyrka AMS förslag. Jag räknar dock med att vissa av de medel som jag senare kommer att föreslå för insatser riktade till deltidsarbetslösa kommer att användas för utbildning. Den sammantagna omfattningen av bidrag för utbildning av anställda torde därmed kunna överstiga volymen för innevarande budgetår. För riksdagens kännedom vill jag i sammanhanget informera om att jag avser föreslå regeringen att fördela medlen så att 10 milj. kr. avsätts för bidrag vid risk för permittering. 10 milj. kr. bör som jag anförde i årets budgetproposition avsättas för utbildning inom tekoindustrin. I fråga om resterande 112 milj. kr. avser jag föreslå regeringen att högst 25 % får utnyttjas för bidrag till offentliga arbetsgivare.

Jag avser dessutom senare föreslå regeringen att uppdra åt riksrevisionsverket att analysera verkningarna av det reviderade regelsystemet för bidrag till utbildning i företag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om grunderna för bidrag till utbildning i företag,
2. till anslaget *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1987/88 utöver i prop. 1986/87: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag om 150 000 000 kr.

B 5. Sysselsättningsskapande åtgärder

I fråga om verksamheten under detta anslag har AMS föreslagit dels ett ändrat system för statsbidrag till beredskapsarbeten av investeringskaraktär, dels ändrade regler för rekryteringsstöd. AMS har vidare anmält, att det ekonomiska utrymmet för bidrag till arbetslösa som vill starta eget är begränsat.

Vad gäller åtgärder för långtidsarbetslösa har jag i det tidigare redovisat min inställning och jag förordar mot denna bakgrund att ytterligare 10 milj.

kr. tillförs anslaget. Detta innebär att totalt 350 milj. kr. kommer att vara avsatta för insatser på detta område.

När det gäller förändrat bidragssystem för beredskapsarbeten av investeringskaraktär har AMS förordat ett system som innebär att det lönerelaterade bidraget för de anvisade (grundbidraget) i fortsättningen bör utgå till den som utför arbetet (entreprenören) samt att det eventuella bidrag som avser att täcka kostnaderna för tidigareläggningen av objektet (tilläggsbidraget) skall utgå till beställaren (huvudmannen). I dag utgår båda bidragen regelmässigt till huvudmannen. Enligt AMS skulle den föreslagna förändringen av bidragssystemet ge både administrativa fördelar och ett bättre utnyttjande av de ekonomiska resurserna.

Enligt min mening finns det i det nuvarande regelsystemet utrymme för att låta ett lönerelaterat bidrag utgå till den byggarbetsgivare som anvisas en arbetslös utan att det därtill skall behöva vara kopplat ett tilläggsbidrag. Vid den omarbetning av regelsystemet som just nu pågår skall detta klargöras bättre. Det förslag om fördelning av bidrag på olika bidragsmottagare som AMS förordar vid arbeten som innehåller både grundbidrag och tilläggsbidrag, bör enligt min mening prövas försöksvis i några län innan definitiv ställning tas. Regeringen bör därför begära riksdagens bemyndigande att inleda en sådan försöksverksamhet.

För budgetåret 1987/88 har riksdagen (prop. 1986/87: 100 bil. 12, AU 11, rskr. 139) beslutat att anslå 75 milj. kr. till bidrag till arbetslösa som startar egen verksamhet. Efterfrågan på det s. k. starta-eget-bidraget har ökat under hela den tid som bidraget har funnits. Särskilt markant är denna ökning i skogslänen samt i Göteborgs- och Malmöregionerna. Stödet har dessutom visat sig vara ett verksamt medel för att stödja långtidsarbetslösa. Företagen har ofta utvecklats gynnsamt och antalet konkurser har hittills varit lågt.

Mot bakgrund härav och av att AMS under innevarande budgetår har möjlighet att bevilja bidrag upp till 90 milj. kr. förordar jag att motsvarande nivå bör gälla också för budgetåret 1987/88. Anslaget bör därför räknas upp med 15 milj. kr. Den försöksverksamhet inom jordbruket i norra Sverige som jag tidigare berört påverkar inte medelsbehovet under detta anslag. Eftersom bidragsformen nu funnits i tre år avser jag att senare föreslå regeringen att uppdra åt AMS att i samråd med statens industriverk göra en utvärdering av stödformen.

I budgetpropositionen anmälde jag att jag avsåg att återkomma till medelsbehovet för strukturstöd för byggarbetsmarknaden. För nästa budgetår föreslog jag att AMS får utnyttja högst 50 milj. kr. för denna verksamhet. Med hänsyn till att verksamheten ännu inte fått någon större omfattning saknas motiv för att beräkna ytterligare medel utöver vad som föreslogs i budgetpropositionen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om en försöksverksamhet med ändrade statsbidragsregler för beredskapsarbeten av investeringskaraktär,

2. till anslaget *Sysselsättningsskapande åtgärder* för budgetåret 1987/88 utöver i prop. 1986/87: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag om 25 000 000 kr.

Prop. 1986/87: 150
Bilaga 6

B 18. Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten

Av årets budgetproposition framgick att jag avsåg återkomma till frågan om medelsbehov för försöksverksamheten i östra Norrbotten. Riksdagen har nyligen (AU 1986/87: 11, rskr. 139) anvisat 22,5 milj. kr. för ifrågavarande insatser för nästa budgetår.

AMS har i anslutning till sin skrivelse överlämnat en redogörelse för de hittillsvarande erfarenheterna, samt begärt att totalt 40 milj. kr. anvisas för budgetåret 1987/88. Rapporten indikerar att huvudsyftet med försöket – att minska arbetslösheten – är på väg att uppfyllas. För innevarande budgetår har målet varit att arbetslösheten skall minska med minst 300 personer. Av redovisningen framgår att arbetslösheten under hösten 1986 understeg genomsnittet för höstarna 1983–1985 med 277 personer. Samtidigt var antalet personer i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning 59 färre än under andra halvåret 1985. Vidare uppger AMS att 150 nya fasta arbetstillfällen har skapats.

Redovisningen avser förhållanden efter enbart några månaders verksamhet. Det är därför svårt att mer definitivt avläsa effekten av vidtagna åtgärder. Resultaten när det gäller antalet personer som är arbetslösa och i åtgärder pekar ändå på att redan nu har det mål som satts för hela året uppnåtts.

Mot bakgrund av de hittillsvarande positiva erfarenheterna finner jag det naturligt att försöket fortgår även under budgetåret 1987/88. För detta ändamål bör totalt 37,5 milj. kr. anvisas, dvs. ytterligare 15 milj. kr. Målet bör vara att åstadkomma en ytterligare minskning av arbetslösheten med uppemot 500 personer. Det är angeläget att åtgärderna ges en sådan inriktning att arbetslösheten reduceras bland såväl kvinnor som män.

Hemställen

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till anslaget *Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten* för budgetåret 1987/88 utöver i prop. 1986/87: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag om 15 000 000 kr.

B 19. Åtgärder för deltidsarbetslösa

Nytt anslag

Jag har nyss redovisat mina förslag till åtgärder för deltidsarbetslösa och beräknat kostnaderna härför till 60 milj. kr. Jag har också föreslagit att medlen skall föras upp under ett eget reservationsanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till anslaget *Åtgärder för deltidsarbetslösa* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag om 60 000 000 kr.

C. Arbetslivsfrågor

C 1. Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning

I 1987 års budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 12 s. 121) anmälde jag min avsikt att återkomma till regeringen med förslag till riksdagen om medel för det fortsatta införandet av den samordnade lösningen för informationssystemet om arbetsskador (ISA) och ett samordnat arbetsställeregister för arbetarskyddsverket (SARA). Anledningen var att jag önskade avvakta arbetarskyddsstyrelsens redovisning av den pilotdrift för ISA/SARA-systemet som har genomförts vid Västerås yrkesinspektionsdistrikt. Arbetarskyddsstyrelsen har den 1 mars 1987 redovisat resultatet av pilotdriften för regeringen. Pilotdriften har visat att införda och prövade program fungerar tillfredställande och att arbetet vid yrkesinspektionen kan underlättas genom de införda datorrutinerna. Arbetarskyddsstyrelsen har därför hemställt om, vilket statskontoret har tillstyrkt i sitt samrådsyttrande, att det samordnade ISA/SARA-systemet nu införs vid arbetarskyddsverket i hela landet.

Det samordnade ISA/SARA-systemet bör enligt min mening nu successivt införas med sikte på att vara helt genomfört våren 1989. Systemet bör kunna ge förbättrade förutsättningar för tillsynsarbetet såväl centralt som regionalt. Det kommer bl. a. att möjliggöra en bättre överblick över arbetsställen i yrkesinspektionens planeringsarbete liksom en bättre bevakning av krav i inspektionsmeddelanden. Genom samordningen mellan ISA och SARA kan också distrikten snabbt få tillgång till aktuella uppgifter om arbetsskador på olika arbetsställen.

Under pilotdriften av ISA/SARA har det framkommit behov av att väsentligt utvidga användningen av systemet på regional nivå. Betydligt fler bör kunna använda systemet samtidigt. Arbetsställerelaterade uttag ur systemet kan göras som underlättar yrkesinspektionens verksamhetsplanering på både kort och lång sikt. Det väsentligt utökade serviceutbud, som ISA/SARA-systemet nu kan erbjuda, förutsätter emellertid en betydlig utökning av datorkraften och medför att kostnaderna för systemet blir högre än vad som ursprungligen beräknats. Enligt min mening är det angeläget att man inte genom en för snålt tilltagen datorkapacitet begränsar användningen av systemet. Jag delar statskontorets uppfattning att datorutrustningen centralt och i storstadsdistrikten bör ha en sådan kapacitet att en framtida utbyggnad inte försvåras.

Det totala investeringsbehovet för ISA/SARA beräknas till 30 100 000 kr. i 1987 års priser. Därtill kommer vissa driftkostnader för systemet. Kostnaderna kommer huvudsakligen att finansieras genom en beräknad rationaliseringsvinst motsvarande 35 årsarbetskrafter. Denna besparing skall budgetmässigt realiseras under femårsperioden 1987/88–1991/92. Ratio-

naliseringsvinsten uppkommer emellertid inte till fullo förrän det totala ISA/SARA-systemet är i operativ drift, vilket det enligt vad jag tidigare har anfört kommer att vara våren 1989. De kostnader som uppkommer dessförinnan liksom de ytterligare kostnader som följer av behovet av högre datorkapacitet – och som på sikt inte kommer att kunna balanseras mot en indragning av tjänster – anser jag bör finansieras ur fonden för arbetsmiljöförbättringar. Denna fond inrättades för att täcka statens ekonomiska åtaganden för garantilån för arbetsmiljöförbättringar, de s. k. AG-lånen. I samband med att regeringen föreslog att fonden skulle inrättas (prop. 1975/76, SoU 16, rskr. 191) anförde föredraganden att eventuella kvarstående medel skulle användas för andra insatser inom arbetsmiljöområdet. Utvecklingsarbetet med ISA/SARA har också tidigare finansierats med medel ur fonden.

Jag föreslår att regeringen begär riksdagens bemyndigande att ur fonden för arbetsmiljöförbättringar få disponera högst 33 495 000 kr. för införande av ISA/SARA-systemet. Beloppet är beräknat i 1987 års priser.

Enligt min mening bör av dessa medel ett engångsbelopp om 20 milj. kr. ställas till statskontorets förfogande för investeringar i datorutrustning för ISA/SARA. Syftet med engångsbeloppet är att minska arbetarskyddsstyrelsens årliga avgift till statskontoret för investeringen. Resterande medel bör föras över till arbetarskyddsstyrelsen för de fyra budgetåren 1987/88–1990/91 enligt följande: 1987/88 4 865 000 kr., 1988/89 5 620 000 kr., 1989/90 2 405 000 kr. och 1990/91 605 000 kr. Dessa medel är avsedda som bidrag till kostnaderna för en mindre årlig avgift till statskontoret för investeringen, avgifter för datakommunikation och tekniskt underhåll samt vissa övriga driftkostnader. Det ankommer på regeringen att besluta om dessa överföringar. Kostnader i övrigt som inte kan finansieras med den beräknade rationaliseringsvinsten skall täckas genom omprioriteringar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att disponera motsvarande högst 33 495 000 kr. i 1987 års priser ur fonden för arbetsmiljöförbättringar för införandet av ISA/SARA-systemet.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare

dels att 2, 3, 9, 12, 14 och 15 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 14 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagna lydelse*2 §¹

Länsarbetsnämnden bedömer hur många platser i ungdomslag som behövs och träffar överenskommelser med landstingskommunen och med statliga myndigheter, kommunalförbund, församlingar och kyrkliga sällskaper inom nämndens verksamhetsområde om inrättande av sådana platser hos dem. De ungdomar som inte placeras hos en sådan offentlig arbetsgivare skall beredas plats i ungdomslag hos den kommun där de är kyrkobokförda.

Kommuner och landstingskommuner som bedriver verksamhet i aktiebolag, ekonomisk förening, stiftelse eller annan särskild företagsform får träffa överenskommelse med företaget om att platser i ungdomslag skall inrättas där. Om det inte finns synnerliga skäl, skall företaget då vara arbetsgivare för de ungdomar som får sådana platser i ungdomslag.

Efter medgivande av *den offentliga arbetsförmedlingen* får kommuner låta ungdomar i ungdomslag utföra arbetsuppgifter åt enskilda arbetsgivare, om arbetet avser avgränsade arbetsuppgifter som annars inte skulle bli utförda och som inte är lämpligare att utföra inom ramen för någon annan arbetsmarknadspolitisk stödform.

Efter medgivande av *länsarbetsnämnden* får kommuner låta ungdomar i ungdomslag utföra arbetsuppgifter åt enskilda arbetsgivare, om arbetet avser avgränsade arbetsuppgifter som annars inte skulle bli utförda och som inte är lämpligare att utföra inom ramen för någon annan arbetsmarknadspolitisk stödform.

Skogsvårdsstyrelserna får låta ungdomar i ungdomslag utföra arbete åt enskilda arbetsgivare inom skogsbruket.

3 §²

Den offentliga arbetsförmedlingen anvisar ungdomarna arbete i ungdomslag hos den arbetsgivare som *förmedlingen* efter samråd med den unge finner lämpligast.

Länsarbetsnämnden anvisar ungdomarna arbete i ungdomslag hos den arbetsgivare som *nämnden* efter samråd med den unge finner lämpligast.

Ungdomar som anvisas arbete i ungdomslag skall vara anmälda som arbets sökande hos arbetsförmedlingen och, om det inte finns starka personliga skäl för annat, vara oförhindrade att arbeta på heltid och beredda att anta erbjudet lämpligt arbete under tid för vilken de inte har anmält hinder som kan godtas.

¹ Senaste lydelse 1985: 504

² Senaste lydelse 1985: 504

Anvisning skall ske om *arbetsförmedlingen* inte kan finna annan lämplig anställning åt den unge och om inte heller lämplig utbildning kan anordnas eller annan åtgärd vidtas inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Ansträngningar att finna annan anställning eller utbildning skall fortsätta under hela den tid då den unge har plats i ett ungdomslag. Senast när den unge har arbetat i ett ungdomslag under fyra månader skall *arbetsförmedlingen* upprätta en särskild plan över hur anställningen i ungdomslaget skall övergå till annan verksamhet.

Anvisning skall ske, om *länsarbetsnämnden* inte kan finna annan lämplig anställning åt den unge och om inte heller lämplig utbildning kan anordnas eller annan åtgärd vidtas inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Ansträngningar att finna annan anställning eller utbildning skall fortsätta under hela den tid då den unge har plats i ett ungdomslag. Senast när den unge har arbetat i ett ungdomslag under fyra månader skall *länsarbetsnämnden* upprätta en särskild plan över hur anställningen i ungdomslaget skall övergå till annan verksamhet.

9 §³

En medlem i ett ungdomslag har, om det inte utan svårigheter kan ordnas på annan tid, rätt till ledighet med bibehållna anställningsförmåner för att besöka arbetsförmedlingen eller på annat sätt söka arbete.

Ungdomarna skall i genomsnitt två timmar varje vecka delta i kurser som *arbetsförmedlingen* anordnar om hur arbetsmarknaden fungerar och om hur man söker arbete. Sådana kurser bör även ge kunskaper om möjligheterna till vidareutbildning och om arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder. De ungdomar som arbetar i ett ungdomslag mer än sex timmar varje dag har rätt till ledighet under den tid de deltar i kursen. Under denna tid har de rätt till samma anställningsförmåner som om de hade arbetat. Andra ungdomar har rätt till anställningsförmåner med belopp motsvarande det utbildningsbidrag som lämnas enligt bestämmelserna om sådant bidrag vid arbetsmarknadsutbildning.

Ungdomarna skall i genomsnitt två timmar varje vecka delta i kurser som *länsarbetsnämnden* anordnar om hur arbetsmarknaden fungerar och om hur man söker arbete. Sådana kurser bör även ge kunskaper om möjligheterna till vidareutbildning och om arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder. De ungdomar som arbetar i ett ungdomslag mer än sex timmar varje dag har rätt till ledighet under den tid de deltar i kursen. Under denna tid har de rätt till samma anställningsförmåner som om de hade arbetat. Andra ungdomar har rätt till anställningsförmåner med belopp motsvarande det utbildningsbidrag som lämnas enligt bestämmelserna om sådant bidrag vid arbetsmarknadsutbildning.

12 §⁴

Arbetsförmedlingen skall återkalla anvisningen till arbete i ungdomslag för den som,

1. utför annat förvärvsarbete som inte enbart är tillfälligt eller av obetydlig omfattning.

Länsarbetsnämnden skall återkalla anvisningen till arbete i ungdomslag för den som,

1. utför annat förvärvsarbete som inte enbart är tillfälligt eller av obetydlig omfattning.

³ Senaste lydelse 1985: 504

⁴ Senaste lydelse 1985: 504

2. avvisar annat erbjudet lämpligt arbete,

3. utan att uttryckligen avvisa sådant arbete ändå genom sitt uppträdande uppenbarligen vållar att anställning inte kommer till stånd, eller

4. utan giltig anledning inte deltar i sådan kurs som avses i 9 § andra stycket.

En anvisning får, om det är skäligt, också återkallas för en medlem i ett ungdomslag som avvisar ett erbjudande om arbetsmarknadsutbildning eller om plats i yrkesinriktad rehabilitering.

Genom återkallelse av en anvisning skiljs den unge från anställningen.

14 §

Arbetsförmedlingen skall anvisa arbete i ungdomslag senast tre veckor från det att den unge har anmält sig som arbetsökande hos *förmedlingen* och uppfyllt villkoren i övrigt för anvisning. Har den unge anmält sig efter att ha slutat skolan eller annan utbildning som inte har varit helt kortvarig, skall anvisningen i stället ske senast efter tre månader.

Har någon skilts från sin anställning enligt 11 eller 12 § får en ny anvisning inte ske förrän efter fyra veckor. *Arbetsförmedlingen* skall på nytt anvisa arbete i ungdomslag senast sju veckor efter det att anställningen upphörde. Detta gäller även när den unge har begärt prövning av beslut och saken inte har slutligt avgjorts. Har den unge uppfyllt villkoren för anvisning först efter det att anställningen upphörde, räknas sjuveckorstiden från denna senare tidpunkt.

Om anvisning inte sker inom föreskriven tid eller om den unge tilldelas uppgifter som inte är lämpliga på det sätt som anges i 4 §, har den unge rätt till lön från arbetsgivaren eller, om den unge inte är anställd, ersättning från kommunen motsvarande den dagpenning från en erkänd arbetslöshetskassa som den unge har förvärvat rätt till. Ersättningen är 100 kronor per dag om den unge inte har rätt till dagpen-

2. avvisar annat erbjudet lämpligt arbete,

3. utan att uttryckligen avvisa sådant arbete ändå genom sitt uppträdande uppenbarligen vållar att anställning inte kommer till stånd, eller

4. utan giltig anledning inte deltar i sådan kurs som avses i 9 § andra stycket eller 14 a §.

Länsarbetsnämnden skall anvisa arbete i ungdomslag senast tre veckor från det att den unge har anmält sig som arbetsökande hos *arbetsförmedlingen* och uppfyllt villkoren i övrigt för anvisning. Har den unge anmält sig efter att ha slutat skolan eller annan utbildning som inte har varit helt kortvarig, skall anvisningen i stället ske senast efter tre månader.

Har någon skilts från sin anställning enligt 11 eller 12 § får en ny anvisning inte ske förrän efter fyra veckor. *Länsarbetsnämnden* skall på nytt anvisa arbete i ungdomslag senast sju veckor efter det att anställningen upphörde. Detta gäller även när den unge har begärt prövning av beslut och saken inte har slutligt avgjorts. Har den unge uppfyllt villkoren för anvisning först efter det att anställningen upphörde, räknas sjuveckorstiden från denna senare tidpunkt.

Om anvisning inte sker inom föreskriven tid eller om den unge tilldelas uppgifter som inte är lämpliga på det sätt som anges i 4 §, har den unge rätt till lön från arbetsgivaren eller, om den unge inte är anställd, ersättning från kommunen motsvarande den dagpenning från en erkänd arbetslöshetskassa som den unge har förvärvat rätt till. Ersättningen är 100 kronor per dag om den unge inte har rätt till dagpen-

Nuvarande lydelse

ning eller om dagpenningen är lägre än det beloppet. Beslut om sådan lön eller ersättning fattas på den unges begäran av *arbetsförmedlingen*.

Föreslagen lydelse

ning eller om dagpenningen är lägre än det beloppet. Beslut om sådan lön eller ersättning fattas på den unges begäran av *länsarbetsnämnden*.

14 a§

Länsarbetsnämnden får bestämma att den som anvisas arbete i ungdomslag, i stället för att utföra sådant arbete, under högst tre veckor skall delta i sådana kurser som avses i 9 § andra stycket i den omfattning som nämnden finner lämplig. Under denna tid utgår samma anställningsförmåner som annars skulle ha utgått för arbetet.

15 §

Beslut som *arbetsförmedlingen* eller en *länsarbetsnämnd* fattar enligt 11 eller 12 § eller 14 § tredje stycket får överklagas genom *besvär* hos arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsens beslut får överklagas genom *besvär* hos försäkringsöverdomstolen, om inte annat följer av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt. I övrigt får beslut som fattas av *arbetsförmedlingen* eller en *länsarbetsnämnd* inte överklagas.

Beslut om att vidta en åtgärd som avses i 11 § och återkallelsebeslut enligt 12 § gäller omedelbart. Upphävs ett sådant beslut sedan det har överlämnats för prövning eller efter *besvär*, har den unge rätt till ersättning från arbetsgivaren motsvarande förlorad lön enligt 8 §. Den som har anvisats annat arbete i ungdomslag eller fått annan anställning eller utbildningsbidrag har dock för tiden därefter inte sådan rätt till ersättning.

På tvister mellan arbetsgivare och arbetstagare som inte gäller beslut enligt 11 § tillämpas lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Beslut som *länsarbetsnämnden* fattar enligt 11 eller 12 § eller 14 § tredje stycket får överklagas hos arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsens beslut får överklagas hos försäkringsöverdomstolen, om inte annat följer av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt. I övrigt får beslut som fattas av *länsarbetsnämnden* inte överklagas.

Beslut om att vidta en åtgärd som avses i 11 § och återkallelsebeslut enligt 12 § gäller omedelbart. Upphävs ett sådant beslut sedan det har överlämnats för prövning eller efter *överklagande*, har den unge rätt till ersättning från arbetsgivaren motsvarande förlorad lön enligt 8 §. Den som har anvisats annat arbete i ungdomslag eller fått annan anställning eller utbildningsbidrag har dock för tiden därefter inte sådan rätt till ersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1987.

**Bostadsdepartementet:
Fastighetsskatt m.m.**

Bostadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

Elfte huvudtiteln

1 Inledning

Riksdagen beslutade att den allmänna fastighetstaxeringen skall delas upp så att olika fastighetstyper blir föremål för taxering under skilda år (prop. 1984/85:222, SkU 1985/86:2, rskr 2, SFS 1985:820 och 821). Beslutet innebär att hyreshus-, industri-, exploaterings- och specialenheter blir föremål för taxering år 1988, medan taxeringen sker år 1990 för småhusenheter och år 1992 för lantbruksenheter. Riksdagen beslutade våren 1986 att exploateringsenheter skall upphöra som typ av taxeringsenhet (prop. 1985/86:160, SkU 44, rskr 284, SFS 1986:258).

Enligt uppskattningar baserade på prisstatistik insamlad av lantmäteriverket beräknas taxeringsvärdena för hyreshus, innefattande bl. a. bostadsrättshus, komma att öka med ca 80 % vid den allmänna fastighetstaxeringen år 1988. Ökningen återspeglar den förmögenhetstillväxt som sedan den förra allmänna fastighetstaxeringen har skett för denna del av fastighetsbeståndet. Mellan åren 1979, det värdeår som låg till grund för taxeringsvärdena vid den förra taxeringen, vilken skedde år 1981, och år 1986, som är värdeåret för den allmänna fastighetstaxeringen år 1988, har fastighetsvärdena ökat med i genomsnitt 9 % per år.

Taxeringsvärdet, som motsvarar 75 % av taxeringsenhetens marknadsvärde, är utgångspunkt för beräkning av bl. a. fastighetsskatt. Skatteunderlaget för fastighetsskatten är för småhus en tredjedel av taxeringsvärdet och i fråga om småhus på lantbruksenhet en tredjedel av bostadsbyggnads- och tomtmarksvärdet samt för övriga fastigheter hela taxeringsvärdet. Att endast en tredjedel av taxeringsvärdet läggs till grund för beräkningen av skatten för småhus beror på att taxeringsvärdet för lägenheter i småhus vid skattens införande normalt var tre gånger högre än för lägenheter i flerbostadshus.

De nya högre taxeringsvärdena för hyreshusen kommer med gällande regler att leda till att fastighetsskatten ökar i motsvarande omfattning. Skattechöjningen leder till ökade boendekostnader år 1988 för boende i berörda fastigheter, samtidigt som övriga inte berörs av motsvarande höjning. Enligt min mening är det inte rimligt att på detta sätt skapa skilda

kostnadsförutsättningar för olika boendegrupper. Det är därför nödvändigt att vidta åtgärder i syfte att ändra på detta förhållande.

Prop. 1986/87:150
Bilaga 7

I det följande föreslås åtgärder dels för att få en mer rimlig fördelning av fastighetsskatteuttaget, dels för att minska effekterna för vissa hushåll och för att förhindra att den höjda fastighetsskatten försvårar nyproduktionen av bostäder.

2 Fastighetsskatt

Mitt förslag: Skatteunderlaget vid beräkning av fastighetsskatt skall fr. o. m. år 1988 vara 50 % av taxeringsvärdet för småhusenheter och 80 % av taxeringsvärdet för hyreshusenheter. För småhus på lantbruksenhet skall skatteunderlaget vara 50 % av bostadsbyggnads- och tomtmarksvärdet.

Skälen för mitt förslag: Fastighetsskatten bildar tillsammans med räntebidragen ett omfördelningssystem som innebär att i princip alla fastighetsägare bidrar till den nödvändiga subventioneringen av ny- och ombyggnadsåtgärder. Skatten har också en statsfinansiell betydelse genom att den minskar budgetbelastningen. Skatten infördes den 1 januari 1985 (prop. 1984/85:18, SkU 17 och 24, rskr 90, SFS 1984:1052). Skattesatsen är för närvarande 1,4 % för schablonbeskattade hus, 2,0 % för konventionellt beskattade småhus och 2,5 % för konventionellt beskattade hyreshus.

Som chefen för finansdepartementet tidigare har anfört är det av bl. a. statsfinansiella skäl nödvändigt att låta den skattehöjning som blir följden av de nya taxeringsvärdena för hyreshus slå igenom. För att få en rimlig fördelning av skattehöjningen bör emellertid skatteunderlaget ändras. Skatteunderlaget för hyreshus bör ändras från 100 till 80 % av taxeringsvärdet, vilket innebär att endast ca hälften av taxeringsvärdeshöjningen slår igenom. För småhus bör underlaget höjas från en tredjedel till hälften av taxeringsvärdet (50 %). Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Ändringarna i fråga om underlaget bör omfatta samtliga småhus- och hyreshusenheter. Fastighetsskatten omfattar emellertid även småhus och hyreshus på lantbruksenhet. Underlaget för dessa är en tredjedel av bostadsbyggnads- och tomtmarksvärdet respektive hela detta värde. I fråga om småhus på lantbruksenhet bör underlaget för skatten ändras i samma utsträckning som för småhusenheter, dvs. från en tredjedel till 50 % av värdet. Såväl småhus på lantbruksenhet som småhusenheter taxeras nämligen vid senare taxering än år 1988. För hyreshus på lantbruksenhet är situationen den att de taxeras år 1992, medan hyreshusenheter taxeras år 1988. Underlaget för hyreshusenheter bör, som jag tidigare nämnt, utgöra 80 % av det taxeringsvärde som åsätts år 1988. I fråga om hyreshus på lantbruksenhet är underlaget det bostadsbyggnads- och tomtmarksvärde som åsattes vid 1981 års allmänna fastighetstaxering eller vid därefter vidtagen särskild taxering. Taxeringsvärdena för hyreshus på lantbruksen-

heter och hyreshusenheter hänför sig således till skilda tidpunkter. Underlaget för hyreshus på lantbruksenhet kan inte justeras på motsvarande sätt som jag föreslagit för hyreshusenheter utan att underlaget höjs utöver 100% av värdet. Mot bakgrund härav och då skäl i övrigt inte föreligger för en sådan justering anser jag att hyreshusen på lantbruksenheter – som utgör ett mindre antal – inte bör omfattas av några ändringar.

Statens intäkter av fastighetsskatten beräknas med de föreslagna ändringarna öka med ca 2,7 miljarder kr.

I följande tabell redovisas hur stor effekten beräknas bli för en lägenhet i ett hyres- eller bostadsrättshus med ett taxeringsvärde som nu uppgår till 80 000 kr. och som ökar med 80% vid taxeringen år 1988 och ett egnahem med ett taxeringsvärde på 240 000 kr. Det bör i sammanhanget noteras att spridningen mellan olika hus är förhållandevis stor. Detta gäller såväl mellan olika hus med nu gällande taxeringsvärden som mellan olika hus beträffande förändringen av taxeringsvärdena. Bl. a. är de regionala olikheterna stora. Spridningen speglar de skillnader i fastigheternas marknadsvärde som föreligger mellan olika regioner.

	Nu gällande fastighetsskatt Kr. per år	Fastighetsskatt enligt före- slagna regler Kr. per år
Hyres- och bostads- rättslägenhet		
a. schablonbeskattad	1 120	1 615
b. konventionellt beskattad ¹	2 000	2 880
Egnahem	1 120	1 680

¹ För konventionellt beskattade hus utgör skatten en avdragsgill driftskostnad.

De nya reglerna bör gälla fr. o. m. år 1988, då de nya taxeringsvärdena för hyreshus skall börja tillämpas. Äldre bestämmelser bör gälla i fråga om beskattningsår som har påbörjats före ikraftträdandet. Ändringarna kommer i vissa fall att kunna beaktas vid uttaget av preliminär skatt under år 1988.

I hyresförhandlingarna hösten 1987 måste de nya taxeringsvärdena användas som underlag. Dessa kommer då inte att vara kända till det slutligt fastställda värdet. Det bör dock vara möjligt att tidigt i höst på grundval av lantmäteriverkets och riksskatteverkets uppgifter skaffa sig en tillfredsställande uppfattning av de nya värdena.

Mitt förslag: Den garanterade räntan sänks för nybyggnader som påbörjas före utgången av år 1989. Sänkningen uppgår till 0,25 procentenheter för hyres- och bostadsrättshus och 0,50 procentenheter för egnahem och avser projekt som beviljas lån under tiden den 28 april 1987–den 31 december 1989.

Skälen för mitt förslag: Rängebidrag lämnas med belopp som motsvarar skillnaden mellan verklig räntekostnad för bottenlån samt bostadslån och en garanterad ränta för dessa lån. För vissa låntagarkategorier lämnas rängebidrag dessutom för en beräknad årlig räntekostnad med ett belopp som motsvarar 3 % av låneunderlaget för bostäder. Regeringen har föreslagit (prop. 1986/87:100 bil. 13) att den garanterade räntesatsen för det första året av lånetiden skall variera mellan 2,35 och 4,9 procentenheter beroende på låntagarkategori. Den garanterade räntan höjs årligen på visst sätt.

Mitt förslag om ändring av reglerna för beräkning av fastighetsskatten leder, som jag nyss har sagt, till vissa kostnadsökningar för de boende. Fördelningen över bostadsbeståndet har gjorts så rättvis som möjligt. Enligt min mening kan dock effekterna av skatten inverka negativt på nyproduktionen. I nuvarande situation med bostadsbrist i många kommuner är det av stor betydelse att de åtgärder som har vidtagits för att på olika sätt underlätta och stimulera igångsättningen inte motarbetas.

Kostnadseffekten av den höjda fastighetsskatten bör för nyproduktionen därför tillfälligt motverkas genom ett ökat rängebidrag. Detta kan åstadkommas genom att den garanterade räntan för det första året av lånetiden tillfälligt sänks. Jag förordar att den lägsta garanterade räntan sänks med 0,25 procentenheter för hyres- och bostadsrättshus och med 0,50 procentenheter för egnahem i fråga om projekt som beviljas lån under tiden den 28 april 1987–den 31 december 1989. Ett ytterligare villkor för den lägre garanterade räntan är att projektet påbörjas före utgången av år 1989.

De årliga höjningarna bör ske enligt de regler som gäller för närvarande, dvs. med 0,25 procentenheter för hyres- och bostadsrättshus och med 0,5 procentenheter för egnahem.

Sänkningen av den garanterade räntan kan beräknas medföra en ökning av rängebidraget med ca 1 500 kr. per år för en hyres- eller bostadsrättslägenhet i kommande nyproduktion. Motsvarande ökning av bidraget för ett egnahem kan beräknas till ca 3 600 kr. Det ökade bidraget leder på grund av minskade ränteavdrag till att inkomstskatten ökar för berörda egnahemsägare. Nettoeffekten av bidragshöjningen blir – vid ett antagande om en marginalsattesats om 50 % – därför hälften så stor, dvs. ca 1 800 kr. per år.

Statens utgifter för rängebidrag kommer att successivt öka i takt med att bostadslånen betalas ut. Ökningen beräknas bli ca 6 milj. kr. budgetåret 1988/89 och under de påföljande åren öka stegvis upp till 205 milj. kr. budgetåret 1993/94. Statens skatteintäkter beräknas öka med drygt 15 milj. kr. år 1993 till följd av minskade ränteavdrag, medan motsvarande effekt för kommunerna kan beräknas till ca 25 milj. kr.

Mitt förslag: Den bostadskostnadsgräns upp till vilken bostadsbidrag lämnas med 80 % av kostnaden höjs med 100 kr./mån. Samma sak skall gälla den gräns upp till vilken bidrag lämnas med 60 % av kostnaden.

Höjningen sker den 1 januari 1988.

Skälen för mitt förslag: Regeringen har föreslagit (prop. 1986/87:48) att en omläggning av bostadsbidragssystemet skall göras den 1 januari 1988. Förslaget innebär bl. a. att den lägsta bostadskostnad som skall läggas till grund för beräkningen av bidraget höjs från 800 kr. till 900 kr./mån. Bidrag skall lämnas med 80 % av bostadskostnaden upp till de hyresgränser som gäller under år 1987. Vidare skall bidrag lämnas med 60 % av kostnaden mellan 1987 års hyresgränser och ett högre belopp som varierar med antalet barn.

Mitt förslag om ändrade regler vid beräkningen av fastighetsskatten leder som jag nyss har sagt till vissa ökning av bostadskostnaderna. Mot bakgrund härav finner jag det angeläget att höja bostadsbidragen till barnfamiljerna. Därför bör de bostadskostnadsgränser upp till vilka bostadsbidrag lämnas med 80 respektive 60 % av kostnaden höjas ytterligare i förhållande till vad som har föreslagits i prop. 1986/87:48. Jag finner det lämpligt att de höjs med 100 kr./mån.

Jag förordar således att bostadsbidrag för år 1988 lämnas inom de gränser – uttryckta i kr./mån. – och med de andelar av bostadskostnaden inom dessa gränser som framgår av följande sammanställning.

Hushåll med	Bidrag från	Bidrag med 80 % upp till	Bidrag med 60 % upp till
1 barn	900	2 175	2 500
2 barn	900	2 175	2 700
3 barn	900	2 700	2 900
4 barn	900	2 700	3 100
5 + barn	900	3 225	3 400

Jag uppskattar den sammanlagda kostnaden för höjningen av gränserna för bostadskostnaden till ca 200 milj. kr. varav ca 100 milj. kr. utgör kostnaden för staten. Eftersom ersättning av statsmedel betalas ut kalenderårsvis i efterskott kommer kostnaderna för förslaget att belasta statsbudgeten först under budgetåret 1988/89.

Mitt förslag: Outnyttjade medel av ramen för förnyelsebidrag för innevarande budgetår får överföras till budgetåret 1987/88.

Skälen för mitt förslag: Förnyelsebidragen ersatte fr. o. m. den 1 juli 1986 dels boendemiljöbidragen, dels de särskilda bidragen till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter. Förnyelsebidrag lämnas till kostnader för sådana åtgärder som syftar till att minska antalet outhyrda lägenheter och förbättra den sociala miljön i områden med stora uthyrningssvårigheter eller stora sociala problem. Bidragsberättigade är endast allmännyttiga bostadsföretag för åtgärder i områden med flerbostadshus. Som förutsättning för bidrag gäller att bostadsföretaget och kommunen tillsammans har utarbetat ett åtgärdsprogram för området, att kommunen lämnar ett bidrag som minst motsvarar hälften av statens bidrag samt att avtal har träffats om boinflytande och decentraliserad förvaltning.

Den kommunala delfinansieringen innebär att kommunerna måste avsätta medel i sin budget till eventuella förnyelseprojekt. Vidare är utarbetandet av åtgärdsprogram samt avtal om boinflytande och decentralisering tidskrävande arbeten. Detta har medfört att ansökningar om bidrag först den senaste tiden kommit in till bostadsstyrelsen. Den 31 mars 1987 fanns nio inlämnade ansökningar på tillsammans 39 milj. kr. Styrelsen har emellertid haft ett stort antal förfrågningar om planerade projekt och ett större antal ansökningar förväntas lämnas in inom de närmaste månaderna.

Riksdagen beslutade att ramen för förnyelsebidragen under budgetåret 1986/87 skulle uppgå till 60 milj. kr. Bostadsstyrelsen har hittills endast beviljat bidrag i ett ärende med 5 milj. kr.

Fortfarande kvarstår stora problem i många kommuner och bostadsområden. Efter ett inledningsskede har efterfrågan på förnyelsebidragen ökat betydligt. Det är enligt min mening därför angeläget att outnyttjade medel av ramen för innevarande budgetår överförs till budgetåret 1987/88.

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört har inom bostadsdepartementet i samråd med chefen för finansdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt. Förslaget är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

7 Hemställen

Prop. 1986/87:150
Bilaga 7

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslag till lag om ändring i lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt.

dels att godkänna vad jag har förordat i fråga om

1. de garanterade räntorna när det gäller räntebidrag,
2. de övre gränserna för bostadskostnaden när det gäller bostadsbidrag,
3. outnyttjad del av ramen för förnyelsebidrag för innevarande budgetår.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Fastighetsskatten utgör för varje beskattningsår

a) 2,5 procent av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 1 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och fastigheten utgör hyreshusenhet.

b) 2 procent av *en tredjedel* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 1 mom. kommunalskattelagen och fastigheten utgör småhusenhet.

c) 1,4 procent av *en tredjedel* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 2 mom. kommunalskattelagen.

d) 1,4 procent av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 2 § 7 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och fastigheten utgör hyreshusenhet.

e) 1,4 procent av *en tredjedel* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 2 § 7 mom. lagen om statlig inkomstskatt och fastigheten utgör småhusenhet.

f) 2,5 procent av bostadsbyggnadsvärde och tomtmarksvärde avseende hyreshus på lantbruksenhet.

g) 2 procent av *en tredjedel* av bostadsbyggnadsvärde och tomtmarksvärde avseende småhus på lantbruksenhet.

h) 2,5 procent av taxeringsvärdet om hyreshusenhet enligt 4 kap. 11 § andra stycket fastighetstaxeringslagen (1979:1152) skall ha beskattningsnaturen jordbruksfastighet.

a) 2,5 procent av *80 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 1 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och fastigheten utgör hyreshusenhet.

b) 2 procent av *50 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 1 mom. kommunalskattelagen och fastigheten utgör småhusenhet.

c) 1,4 procent av *50 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 24 § 2 mom. kommunalskattelagen.

d) 1,4 procent av *80 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 2 § 7 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och fastigheten utgör hyreshusenhet.

e) 1,4 procent av *50 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten beräknas enligt 2 § 7 mom. lagen om statlig inkomstskatt och fastigheten utgör småhusenhet.

g) 2 procent av *50 procent* av bostadsbyggnadsvärde och tomtmarksvärde avseende småhus på lantbruksenhet.

h) 2,5 procent av *80 procent* av taxeringsvärdet om hyreshusenhet enligt 4 kap. 11 § andra stycket fastighetstaxeringslagen (1979:1152) skall ha beskattningsnaturen jordbruksfastighet.

¹ Senaste lydelse 1986:1246.

Nuvarande lydelse

i) 2 procent av *en tredjedel* av taxeringsvärdet om småhusenhet enligt 4 kap. 11 § andra stycket fastighetstaxeringslagen skall ha beskattningsnaturen jordbruksfastighet.

j) 2,5 procent av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten utgör intäkt av rörelse enligt kommunalskattelagen och fastigheten utgör hyreshusenhet.

k) 2 procent av *en tredjedel* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten utgör intäkt av rörelse enligt kommunalskattelagen och fastigheten utgör småhusenhet.

Till den del taxeringsvärdet av en fastighet, som ägs av sådan inländsk eller utländsk livförsäkringsanstalt som avses i 2 § 6 mom. lagen om statlig inkomstskatt, belöper på verksamhet avseende sådana pensionsförsäkringar eller avgångsbidragsförsäkringar som nämns i 2 § 6 mom. tredje stycket samma lag, skall dock procenttalet, i stället för vad som därom föreskrivs i första stycket j eller k, utgöra 1,4.

Om fastighetsskatt skall beräknas enligt olika grunder för skilda delar av fastigheten skall underlaget för beräkningen av fastighetsskatten för dessa delar utgöras av den del av värdet som belöper på respektive fastighetsdel.

Är den skattskyldige frikallad från skattskyldighet för inkomst av fastigheten, beräknas fastighetsskatten som om sådan befrielse inte hade förelagat.

Föreslagen lydelse

i) 2 procent av *50 procent* av taxeringsvärdet om småhusenhet enligt 4 kap. 11 § andra stycket fastighetstaxeringslagen skall ha beskattningsnaturen jordbruksfastighet.

j) 2,5 procent av *80 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten utgör intäkt av rörelse enligt kommunalskattelagen och fastigheten utgör hyreshusenhet.

k) 2 procent av *50 procent* av taxeringsvärdet om intäkt av fastigheten utgör intäkt av rörelse enligt kommunalskattelagen och fastigheten utgör småhusenhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988 och tillämpas första gången vid 1989 års taxering. Äldre bestämmelser gäller i fråga om fastighetsskatt för beskattningsår som har påbörjats före ikraftträdandet.

**Industridepartementet:
Ersättning för merkostnader
och förluster för vissa företag
på grund av följd effekter av
Tjernobylolyckan**

Industridepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 april 1987

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.

Tolfte huvudtiteln

C. Regional utveckling

Ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på
grund av följd effekter av Tjernobylyolyckan

1986/87 Anslag	1 000
1987/88 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids utgifterna för beslut om ersättning enligt förordningen (1986:1424) om ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobylyolyckan.

Bakgrund

Riksdagen godkände i december 1986 regeringens förslag om att till ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobylyolyckan på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr. (prop. 1986/87:18, NU 12, rskr. 97).

Regeringen utfärdade den 18 december 1986 förordningen (1986:1424) om ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobylyolyckan. Samma dag beslutade regeringen i regleringsbrev avseende nämnda anslag att länsstyrelserna i Uppsala, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt statens industriverk får bevilja ersättning till företag i sådan omfattning att summan av ersättningsbesluten uppgår till högst följande belopp:

länsstyrelsen i Uppsala län	500 000 kr.	Prop. 1986/87:150 Bilaga 8
länsstyrelsen i Västmanlands län	200 000 kr.	
länsstyrelsen i Gävleborgs län	2 500 000 kr.	
länsstyrelsen i Västernorrlands län	9 000 000 kr.	
länsstyrelsen i Jämtlands län	3 500 000 kr.	
länsstyrelsen i Västerbottens län	6 000 000 kr.	
länsstyrelsen i Norrbottens län	20 000 000 kr.	
statens industriverk	5 000 000 kr.	

På nämnda myndigheter provas för närvarande inkomna ansökningar om ersättning.

Föredragandens överväganden

Ansökan om ersättning för merkostnader och förluster t. o. m. den 30 juni 1987 skall enligt nämnda förordning ha inkommit senast den 30 september 1987. Förslagsanslaget för budgetåret 1986/87 upphör att gälla den 1 juli 1987. För att myndigheterna skall kunna betala ut ersättning efter den 1 juli 1987 fordras ett anslag på statsbudgeten även för budgetåret 1987/88.

Detta bör tas upp med oförändrat belopp, 1 000 kr.

Chefen för industridepartementet avser att senare återkomma till riksdagen med en redovisning av de insatser som genomförts liksom kostnaderna för dessa.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för merkostnader och förluster för vissa företag på grund av följd effekter av Tjernobylyckan* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.